

ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Міжнародна науково-практична конференція

**ФІНАНСОВА АРХІТЕКТОНІКА
ТА СЦЕНАРІЇ КОНКУРЕНТНИХ
МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ**

17 листопада 2023 року

Тези доповідей

Міністерство освіти і науки України
Державний біотехнологічний університет
Рада молодих вчених при Харківській обласній державній (військовій) адміністрації
ГО «Міжнародна фундація науковців та освітян»
Національний авіаційний університет
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
Львівський торговельно-економічний університет
Академія Сілезії (Республіка Польща)
Варшавський університет природничих наук (Республіка Польща)
Естонський університет прикладних наук для підприємництва (Естонська Республіка)
Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні (Республіка Польща)
Університет менеджменту безпеки у м. Кошице (Словацька Республіка)

**Міжнародна науково-практична конференція
«ФІНАНСОВА АРХІТЕКТОНІКА ТА СЦЕНАРІЇ
КОНКУРЕНТНИХ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ»**

17 листопада 2023 року

Тези доповідей

**Харків
ДБТУ
2023**

УДК 366:005.332.2](06)
Ф 59

Організаційний комітет:

Голова комітету: *В.М. Михайлов*, д.т.н., проф.

Заступники голови: *О.В. Мандич*, д.е.н., проф.; *Т.О. Ставерська*, к.е.н., доц.

Члени оргкомітету: *О.В. Батюк*, д.ю.н., доц.; *В.О. Бабенко*, д.е.н., проф.; *І.Г. Бритченко*, д.е.н., проф.; *В.А. Гросул*, д.е.н., проф.; *О.М. Жданович*; *О.В. Жилякова*, к.е.н., доц.; *Н.Б. Кащена*, д.е.н., проф.; *Г.М. Коптева*, д.е.н., проф.; *Т.Д. Косова*, д.е.н., проф.; *І.І. Костецька*, к.е.н., доц.; *Т.В. Мединська*, к.е.н., доц.; *Г.О. Нагаєва*, к.е.н., доц.; *О. Несторенко*, PhD., доц.; *О.В. Прокопенко*, д.е.н., проф.; *Н.В. Проскурніна*, д.е.н., доц.; *Я. Скурладські*, д-р наук, проф.; *О.В. Чумак*, д.е.н., доц.; *В.П. Яковлева*.

Конференцію включено до Переліку наукових конференцій з проблем вищої освіти і науки у 2023 році згідно листа ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» ІМЗО МОН України № 21/08-53 від 19.01.2023 р.

Конференція проводиться в межах реалізації проєкту Erasmus+ Jean Monnet Module «Цифровізація бізнес-процесів та фінансових технологій: європейський досвід для України» (DBPROFINTECH) (№ 101127664)

Ф 59 **Фінансова архітектоніка та сценарії конкурентних моделей розвитку** [електронний ресурс]: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., 17 листопада 2023 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2023. 323 с. Електронні текстові дані. Режим доступу: <http://btu.kharkov.ua/nauka/konferentsiyi/>

Збірник містить тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Фінансова архітектоніка та сценарії конкурентних моделей розвитку» (17 листопада 2023 р.). Конференція охопила широкий спектр напрямів удосконалення архітектоніки фінансових процесів для забезпечення повоєнного відновлення України в умовах глобалізаційних викликів цифрової економіки; вирішення проблем питань соціального, економічного та правового забезпечення сталого розвитку; перспектив використання новітніх інформаційних технологій та заходів кібербезпеки; залучення міжнародного досвіду та формування стратегічних орієнтирів імплементації конкурентних сценаріїв.

Збірник стане вагомим джерелом інформації для всіх, хто зацікавлений у стратегічному розвитку України і прагне ознайомитися з новими дослідженнями та ідеями науковців.

Матеріали друкуються в авторській редакції мовою оригіналу. Відповідальність за зміст матеріалів несуть автори.

УДК 366:005.332.2](06)

Секція 1

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА КОНКУРЕНТНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СТАБІЛЬНІСТЬ ФІНАНСІВ ДЕРЖАВИ

Андрейків Т.Я., канд. екон. наук, доц.

Івахів В.А., здоб. вищої освіти

Львівський торговельно-економічний університет

Державний борг є сукупністю фінансових зобов'язань, які держава має перед іншими суб'єктами, включаючи інші країни, міжнародні організації, інвесторів, а також перед власними громадянами та підприємствами. Державний борг виникає внаслідок ухвалення державними органами рішень про запозичення коштів для фінансування бюджетних витрат, і включає зобов'язання щодо повернення запозичених коштів та сплату відсотків.

Відповідно до Бюджетного кодексу України державний борг – загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення [1].

Вагомими причинами виникнення і зростання державного боргу є хронічний дефіцит Державного бюджету України, перевищення темпів зростання державних видатків над темпами зростання державних доходів, фіскальна політика, спрямована на зменшення податкового навантаження без відповідного скорочення державних витрат, залучення коштів нерезидентів з метою підтримки стабільності валюти та вплив політичних бізнес-циклів.

Упродовж 2015-2021 рр. Україна вела зважену боргову політику, зберігаючи дефіцит бюджету < 3% ВВП та намагалася утримувати первинний (до виплати відсотків) профіцит бюджету. Таким чином, уряду вдалося знизити боргове навантаження із 79% до 49% ВВП. Проте, ситуація кардинально змінилася з початком повномасштабного вторгнення і збільшенням видатків на оборону. Як наслідок, дефіцит бюджету зріс з 3,6% ВВП у 2021 р. до 16,3% у 2022 р. [3].

Так, протягом 2022 р. загальна сума державного та гарантованого державою боргу зросла до 120 млрд дол. Україна не могла позичати гроші на зовнішньому комерційному ринку через високі ризики для інвесторів, ресурс внутрішнього ринку не покривав усіх потреб. Станом на кінець 2022 р., зовнішній борг становив близько 67% державного та гарантованого боргу. Більше половини його – це пільгові довгострокові кредити від донорів та іноземних країн (найбільші кредитори – ЄС, МБРР, Канада та ЄІБ), що надаються на вигідних умовах з терміном погашення до 35 років, пільговими періодами на погашення тіла кредиту до 10 років та під низькі процентні ставки (усього на 32,9 млрд дол) [3].

Динаміку показників державного боргу України з 2018 – 2022 рр. у розрізі внутрішнього та зовнішнього боргу проілюстровано на рис.1.

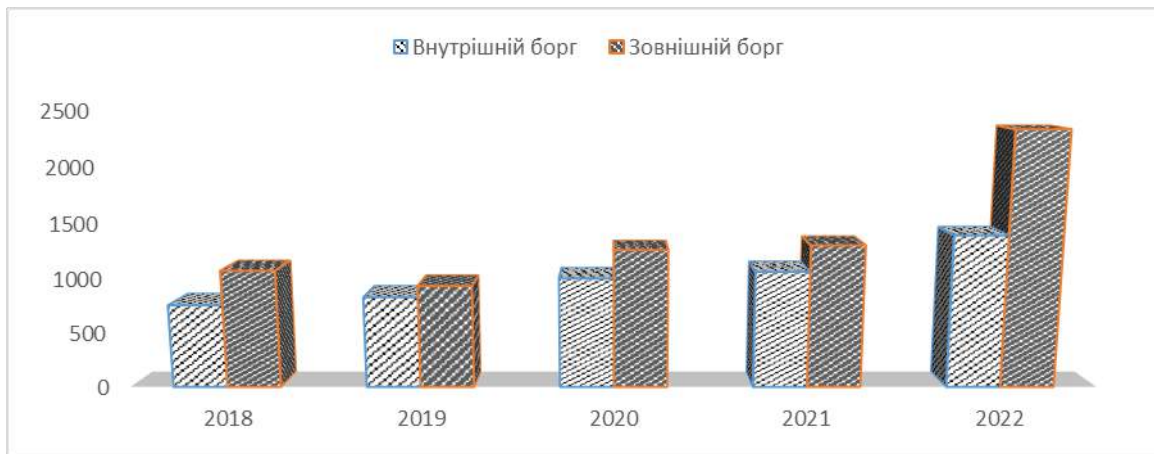

Рис 1. Показники державного боргу України у 2018-2022 рр. у розрізі внутрішнього та зовнішнього боргу, млн. дол.

Складено за даними [2]

Згідно з даними рис. 1, спостерігається тенденція зростання внутрішнього боргу упродовж 2018-2022 рр. приблизно на 633 млн. дол. (від 756,27 до 1389,69 млн. дол.). Таке збільшення внутрішнього боргу свідчить про те, що уряд України взяв у внутрішньому ринку більше позик для фінансування своєї діяльності та проектів. Це може бути спрямовано на розвиток внутрішньої економіки та реалізацію програм та реформ.

Зовнішній борг у 2018-2022 рр. зовнішній борг зріс приблизно на 1254,25 млн. дол. (від 1071,19 до 2325,44 млн. дол.). Так, збільшення зовнішнього боргу може свідчити про те, що Україна отримала від світових фінансових ринків більше позик для фінансування різних потреб, включаючи реформи, інфраструктурні проекти та сплату старих зобов'язань. Загальна тенденція показує зростання як внутрішнього, так і зовнішнього боргу України упродовж 2018-2022 рр. При цьому зовнішній борг зростає швидше, що може вказувати на більший обсяг міжнародного фінансування та потреби в ньому, а також на залежність від зовнішніх ресурсів. Важливо враховувати, що збільшення державного боргу має бути збалансованим та раціонально керованим для забезпечення сталої фінансової стабільності та розвитку країни.

Державний борг відіграє пріоритетну роль у фінансуванні державних потреб, проте його вплив на фінансову стабільність держави може бути як позитивним, так і негативним. Тому, ефективне управління боргом та розумне використання його ресурсів є важливими факторами як для забезпечення сталого економічного розвитку, так і соціального благополуччя країни.

Інформаційні джерела:

1. Бюджетний кодекс України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
2. Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/borg>.
3. Сочка К. Державний борг України: поточні реалії і проблеми. *Acta Academiae Berekasiensis. Economics*. URL: <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/46>.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У КОНТЕКСТІ СТРАТЕГІЇ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

Андрющенко І.С., канд. екон. наук, доц.
Марченко С.А., здоб. вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

Завдання антикризового управління стає надзвичайно актуальним, оскільки сучасна ситуація в економіці та на підприємствах свідчить про високу ймовірність виникнення кризових ситуацій, що загрожують їх стабільності та навіть існуванню. Антикризове управління має на меті розробку комплексу заходів для виходу з кризи та подолання фінансової неплатоспроможності. Останнім часом термін "антикризове управління" набув значної популярності, але його сутність, зміст, особливості та теоретична база ще потребують подальшого уточнення та розвитку. Різні підходи та розуміння цього поняття призвели до розходження в оцінках окремих ключових аспектів.

Проблеми антикризового управління вже вивчені в працях вітчизняних та зарубіжних економістів, таких як: Бланк І. О., Бикова О. О., Біляцька Т. М., Кошкін В. І., Лігоненко Л. О., Мороз О. В., Скібіцький О. М., Терещенко О. О., Череп А. В., Штангерт А. М. Тим не менше, існують певні невирішені питання, особливо у відношенні механізмів, що забезпечують фінансову стабілізацію діяльності підприємств, які потребують подальшого розвитку та уточнення.

Термін "антикризове управління" неоднозначно тлумачиться через теоретичну невизначеність, яка викликає різні підходи до його розуміння. Антикризовий фінансовий менеджмент можна визначити як процес управління фінансово-економічними ризиками та фінансовою санацією підприємства з метою запобігання або подолання фінансової кризи і забезпечення безперервної діяльності підприємства за допомогою конкретних методів фінансового управління [1, с. 55]. Ми пропонуємо розглядати антикризове управління як комплексну систему управління підприємством, спрямовану на запобігання або подолання негативних явищ у бізнесі. Ця система базується на використанні всього потенціалу сучасного менеджменту і включає розробку та впровадження спеціальної програми, яка має стратегічний характер та дозволяє подолати тимчасові труднощі та зберегти ринкові позиції підприємства незалежно від обставин. Важливо реалізувати таку стратегію, яка поєднує стратегічне управління, спрямоване на запобігання кризи, і оперативний менеджмент, спрямований на подолання кризових ситуацій.

Стратегія антикризового управління включає в себе дві головні складові: стратегію подолання кризи та стратегію недопущення кризи. Антикризове управління є результатом синтезу стратегічного та оперативного менеджменту і передбачає послідовні етапи розвитку кризової ситуації на підприємстві, починаючи з кризи стратегії, яка може призвести до загострення кризової ситуації на підприємстві [2, с. 137]. Часто стає так, що стратегія належним чином обрана, але тактичні помилки керівництва призводять до виникнення кризових ситуацій. Тактична фаза кризи, а саме організаційно-структурна

криза, у більшості випадків є початковою причиною фінансової нездатності підприємства. Організаційно-структурна криза, будь вона викликана кризою стратегії або є її результатом, зазвичай призводить до фінансово-економічної кризи. Фінансово-економічна криза, у свою чергу, після невдоволення фазою банкрутства, оголошує про себе відкритою (видимою) стадією кризи підприємства. Таким чином, криза стратегії та організаційно-структурна криза є прихованими (невидимими) стадіями кризи.

За поглядами стратегічного антикризового управління, вхід підприємства в кризовий стан починається ще на стадії кризи стратегії (яка може бути її причиною) або на стадії організаційно-структурної кризи. Роль аналізу в процесі управління діяльністю підприємства надзвичайно важлива. Тому від результативності аналітичної функції управління, від якісної організації обміну інформацією, залежить ефективність аналітичного опрацювання початкових даних і, відповідно, якість ухвалених управлінських рішень. Успішність функціонування економічного суб'єкта узагальнюється у досягненні тактичних і стратегічних цілей, визначених власниками [3, с. 5]. Головним недоліком прийнятої методики визначення кризового стану підприємства є той факт, що результат аналізу стає відомим після того, як криза вже виникла (постфактум). Тому наразі існує потреба вдосконалення методики аналізу діяльності підприємства з погляду стратегічного антикризового управління [4, с. 25]. Всі формалізовані аналітичні методи в економіці базуються на показниках. Оскільки жоден окремий показник, незалежно від його важливості, не здатний надати повну картину, рекомендується працювати з комплексом показників [6].

Для досягнення найвищої достовірності оцінки необхідно сформувати систему ключових стратегічних показників, яка може бути використана для моніторингу з позиції стратегічного антикризового управління підприємством. Запропонована система ключових стратегічних орієнтирів насправді спрямована на забезпечення стратегічного антикризового управління (реалізації стратегії антикризового розвитку) і включає в себе наступні аспекти:

- відповідність обраної стратегії параметрам внутрішнього та зовнішнього середовища;
- відповідність організаційної структури параметрам внутрішнього та зовнішнього середовища;
- оптимальна структура майна та зобов'язань;
- оптимальне співвідношення доходів та витрат;
- оптимальне співвідношення надходжень та витрат грошових коштів

Криза у більшості випадків виникає на організаційному рівні через помилки в управлінні, дезорганізацію, неоптимізовані бізнес-процеси тощо. Реалізація стратегії антикризового розвитку допомагає виявити і запобігти зародженню кризи задовго до того, як першопричини вплинуть на фінансовий стан підприємства і викличуть фінансово-економічну кризу, яка є наслідком організаційно-структурної кризи, а не її корінням [7, с. 3].

Важливо підкреслити, що не існує універсальної стратегії, яка підійде для всіх підприємств. Кожне підприємство є унікальним, тому стратегія формується індивідуально, враховуючи його позицію на ринку, динаміку розвитку,

конкурентну взаємодію, характеристики продукції або послуг, стан економіки, бізнес-середовище та інші фактори. Однак існують загальні принципи антикризової стратегії, які можуть бути важливими в умовах економічної кризи. Запропонована стратегія антикризового розвитку є базовою концепцією для стратегічного антикризового управління підприємством і служить інструментом для вирішення основних завдань антикризового управління.

Інформаційні джерела:

1. Мороз О.В., Шварц І.В. Інституціональні особливості превентивного антикризового управління підприємством: монографія. Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. 146 с.
2. Скібіцький О. М. Антикризовий менеджмент: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 568 с.
3. Дорашук Г. А. Антикризове управління підприємством. К.: Кондор, 2017. 332 с.
4. Ковтун О. І. Стратегія підприємства: навч. посіб. 3-тє вид., оновл. і допов. Львів : Новий Світ, 2016. 324 с.
5. Кравченко О.В. Антикризове управління підприємством. URL: http://uabs.edu.ua/images/stories/docs/K_BOA/kravchenko_035.pdf
6. Скребець І. В. Вплив кризових явищ на формування системи стратегічної захищеності підприємства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2013. № 778. С. 206-211.
7. Нагайчук В. В. Управління грошовими потоками підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2014. Вип. 1. С. 245-249.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СИСТЕМНО ВАЖЛИВИХ БАНКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Антипенко Н.В., д-р екон. наук, проф.
Шнипко О.В., здоб. PhD
Національний авіаційний університет

Банківські системи будь-яких країн світу мають свої інституціональні особливості. В умовах України вони пов'язані зі створенням банківського сектора національної економіки на базі спадку від СРСР, коли існувала однорівнева банківська система на чолі з Державним банком СРСР, решта – це п'ять великих системних банків, діяльність яких не відповідала принципам ринкової економіки. Клієнти не мали права вільного вибору банку, юридичні особи закріплювалися за ними адміністративно за галузевим принципом, а фізичні особи – за Сбербанком СРСР. Отримання Україною незалежності і відсутність системи належного регулювання функціонування банків в умовах створення дворівневої банківської системи, привело до бурхливого зростання їх кількості протягом першої половини 1990-их років майже до 500. У наступні роки до сьогоднішнього дня сформувалася стійка тенденція до їх скорочення через поетапне нарощування стандартів капіталу, формування системи пруденційного нагляду і контролю з боку НБУ [1].

Життя людей, функціонування суб'єктів господарювання, органів державного управління і місцевого самоврядування в умовах воєнного стану суттєво знижується. Воєнний стан - це введений в Україні або в окремих її місцевостях особливий правовий режим, підставою якого є збройна агресія чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності, територіальній цілісності України. Він передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень для відвернення загрози, відсічі збройної агресії, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, що супроводжується тимчасовим обмеженням конституційних прав і свобод людини, громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб.

В умовах воєнного стану змінюється зміст регулюючих і наглядових функцій НБУ, визначає особливості функціонування, діяльності банківських установ, здійснює мобілізаційну підготовку системи НБУ; застосовує заходи впливу (санкцій), регулює грошово-кредитний ринок та здійснює валютне регулювання та нагляд. Розпорядженням КМУ від 07.05.2022 схвалено основні (стратегічні) напрями діяльності банків державного сектору на період воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки. Закон України від 29.05.2023 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедури виведення з ринку банку в умовах воєнного стану» є значущим з огляду регулювання діяльності системних банків, які стосуються: Закону України «Про банки і банківську діяльність» (п. 15 розд. VII «Прикінцеві положення»):

1. У разі якщо до банку, визначеного НБУ системно важливим, до його власників істотної участі застосовані санкції іноземними державами, міждержавними об'єднаннями, міжнародними організаціями та/або застосовано санкції відповідно до Закону України «Про санкції», що становлять загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку та/або стабільності банківської системи через позбавлення/ обмеження права особи, до якої застосовано санкції, розпоряджатися активами, НБУ зобов'язаний прийняти рішення про виведення з ринку СВБ.

2. Особа, яка зазнала шкоди, збитків внаслідок виведення з ринку СВБ, має право на відшкодування завданої шкоди:

- виведення з ринку СВБ, щодо якого прийнято рішення НБУ про виведення з його ринку здійснюється у порядку та на умовах, визначених законодавством щодо неплатоспроможного банку;

- Кабінет Міністрів України у разі виведення СВБ з ринку ... приймає рішення про участь держави у виведенні такого банку з ринку без необхідності підтвердження Радою з фінансової стабільності наявності ознак нестійкого фінансового стану банківської системи та обставин, що загрожують стабільності банківської та/або фінансової системи України;

- ФГВФО протягом процедури виведення СВБ з ринку за участю держави призначає за поданням МФУ, погодженим із НБУ, голову, його заступників та членів ради банку (правління банку), які приступають до виконання своїх обов'язків з моменту припинення Фондом тимчасової адміністрації в банку; з

дня початку процедури виведення ФГВФО СВБ з ринку за участю держави призупиняються повноваження органів управління банку;

- депозитарні установи, які здійснюють облік прав на акції СВБ, зобов'язані у визначений ФГВФО строк надати на його запит виписки з рахунка (рахунків) у цінних паперах депонента станом на запитовані ФГВФО дати щодо акцій такого СВБ для укладення договору їх купівлі-продажу.

Деталізує процедури виведення з ринку СВБ в умовах воєнного стану Постанова НБУ від 03.12.2022 р., якою затверджено:

- Положення про порядок погодження подання Міністерства фінансів України щодо призначення ФГВФО голови, його заступників і членів наглядової ради, голови, його заступників і членів правління СВБ, що виводиться з ринку за участю держави під час дії воєнного стану.

- критерії до аудиторських фірм, які мають право проводити оцінку фінансово-господарської діяльності СВБ, що виводиться з ринку за участю держави протягом дії в Україні воєнного стану, визначення вартості його активів і зобов'язань та вартості його акцій, стану кредитного портфеля та сформованих резервів, переліку осіб, зобов'язання перед якими мають бути ним припинені, та правочинів (у тому числі договорів), що мають ознаки нікчемності, визначені Ч. 3 Ст. 38 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб». Міжнародно визнана аудиторська фірма має відповідати одночасно таким критеріям: включення до Реєстру аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, які мають право проводити обов'язковий аудит фінансової звітності підприємств із суспільним інтересом; бути членом однієї з TOP-5 міжнародної аудиторської мережі за обсягом річного доходу, визначеного «*Accountancy Age*» та/або «*International Accounting Bulletin*» протягом останніх трьох років, мати в ній партнера; досвід роботи на аудиторському ринку України не менше п'яти років.

Таким чином,

1. Надано дефініцію системно важливого банку, показано, що їх діагностика НБУ здійснюється за двома етапами, на першому вони розподіляються на три категорії залежно від значення показника системної важливості банку, вимірюваного у базисних пунктах. Станом на 01.01.2023 до переліку системних банків входять, як державні, так і приватні банки.

2. Визначено дефініцію воєнного стану та його впливу на зміст регулюючих і наглядових функцій НБУ, зокрема в частині стратегічних напрямів діяльності банків державного сектору та післявоєнного відновлення економіки; припинення діяльності і виведення з ринку банків, що перебувають під контролем держави-агресора. Узагальнено зміни до законодавства, які стосуються удосконалення процедури виведення з ринку системних банків в умовах воєнного стану. Усі втрати, збитки, які можуть виникнути при цьому, відповідно до норм міжнародного права, мають відшкодовуватися державою, що здійснює збройну агресію проти нашої країни.

3. У період воєнного стану системні державні банки функціонують на основі основних напрямів діяльності, затверджених спільними рішеннями Кабінету Міністрів України та НБУ. На їх фінансовому стані позитивно

позначається довіра клієнтів, обслуговування державних програм, негативно – значні збитки від інвестування в державні цінні папери через різке зниження їх інвестиційної привабливості. Для виправлення ситуації на краще державним банкам рекомендується встановлювати граничні значення апетиту до ризику вкладень у них на основі оптимізації співвідношення між витратами на формування резервів на можливі втрати та доходами від об'єктів інвестування.

4. Для зміцнення ресурсної бази банківських установ в умовах воєнного стану пропонується реалізувати комплекс таких заходів: тимчасово скасувати податок на процентні доходи вкладників за депозитами через його низьку бюджетну ємність; використовувати трансформацію валютних депозитів у гривневі з премією; розширити схеми гарантування вкладів на поточні та строкові рахунки малого і середнього бізнесу за відсутності ознак афілійованої особи з банком; використовувати передбачені законодавством механізми фінансової реструктуризації боржника тощо.

Інформаційні джерела:

1. Антипенко Н.В., Шнипко О.В. Організація і регулювання діяльності системно важливих банків. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2023. № 3. С. 87-82. URL: <https://doi.org/10.3278%202520-2200/2023-3-12>.

ДІЯЛЬНІСТЬ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ НА РИНКАХ КАПІТАЛУ ЯК ЕМІТЕНТІВ ПАЙОВИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Близнюк О.П., канд. екон. наук, доц.

Абрамова М.С., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

У сучасній ринковій економіці популярною організаційно-правовою формою господарювання є акціонерне товариство, внаслідок того, що акціонерна форма формування власного капіталу корпорації стала найбільш досконалою формою організації підприємства. Вона дозволяє через механізм випуску та продажу акцій акумулювати потужні фінансові ресурси, залучати до управління корпорацією та участі у розподілі прибутку через дивідендні виплати значну кількість власників. Акціонерне товариство є найбільш демократичною формою ведення бізнесу, яка дозволяє об'єднати необмежену кількість вільних капіталів приватних осіб і за якої усі акціонери несуть обмежену відповідальність за зобов'язаннями корпорації.

Згідно із Законом України, «Акціонерне товариство – це господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями. Акціонерне товариство не відповідає за зобов'язаннями акціонерів. Акціонери не відповідають за зобов'язаннями товариства і несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, лише в межах номінальної вартості належних їм акцій» [1].

Перевагами корпорацій є: акціонерна форма забезпечує мобілізацію великих сум грошей через реалізацію акцій, тому можливості розширення капіталу корпорації практично необмежені; простим і зрозумілим є питання про власність; випуск і продаж акцій з різноманітними характеристиками забезпечує акціонерному товариству незрівнянно більшу фінансову могутність, ніж просте об'єднання капіталів; усі власники несуть обмежену відповідальність за зобов'язаннями корпорації, що є стимулом і гарантією інвестування коштів, відповідальність на акціонера покладається тільки в межах вкладеного ним капіталу; в акціонерних товариствах можливе ефективне узгодження інтересів менеджменту та акціонерів.

Окрім переваг акціонерної форми власності, є певні недоліки: складніший і довший порядок створення, виникнення додаткових накладних витрат на проведення загальних зборів акціонерів, складання спеціальної звітності, ведення реєстру акціонерів, організація виплати дивідендів тощо. В процесі функціонування акціонерних товариств можуть виникати конфліктні ситуації між власниками-акціонерами та найманими менеджерами, між окремими акціонерами (або групами акціонерів) та керівними органами товариства, між «великими» та «дрібними» акціонерами, між акціонерами-інсайдерами та акціонерами-аутсайдерами тощо. Діяльність відкритих акціонерних товариств є суттєвим чинником розростання спекулятивних операцій на фондових ринках, що спричиняє збільшення фіктивного капіталу.

Ринок акцій як пайових цінних паперів займає важливе місце серед ринків капіталів. Ліквідний та надійний ринок акцій є одним із чинників, що визначають інвестиційний клімат у країні, сприяє залученню й перерозподілу інвестиційного капіталу у перспективні сфери економіки. Аналіз річних даних НКЦПФР щодо обсягів зареєстрованих випусків акцій у 2013–2023 рр. яскраво свідчить про проблеми розвитку ринку пайових фондових інструментів в Україні, його високу волатильність та диспропорції в динаміці емісій акцій протягом аналізованого періоду.

Як показало дослідження, в умовах воєнного стану загострилися кризові явища в промисловому секторі України, в діяльності акціонерних товариств-емітентів, що спричинило стрімке падіння випусків акцій і торгів ними на біржовому фондовому ринку (рис. 1).

Акції, які є пайовими цінними паперами, в умовах розвиненого фондового ринку виконують кілька важливих функцій: акумулюють та залучають у господарський обіг вільний фінансовий капітал; слугують засобом централізації індивідуальних капіталів і створення великого акціонерного капіталу; є інструментом інвестування різних сфер та галузей економіки, що забезпечує децентралізоване переміщення інвестиційних ресурсів для найефективнішого їх використання; є об'єктивними індикаторами розподілу капіталу за сферами, галузями, видами діяльності, а також показниками ефективності його функціонування; є гнучким механізмом зміни суб'єктів власності; сприяють демократизації управління діяльністю господарських суб'єктів, є засобом виконання співвласниками корпорації контролю за її діяльністю, забезпечують інвесторам джерело доходу у вигляді дивіденду.

Рис. 1. Динаміка обсягів зареєстрованих НКЦПФР випусків акцій у 2013–2023 рр., млрд грн

Джерело: побудовано авторами на основі даних [3]

Фінансова оцінка пайових корпоративних цінних паперів, визначення їх інвестиційної привабливості здійснюється за допомогою інвестиційного аналізу, видами якого є фундаментальний та технічний аналіз. Фундаментальний аналіз передбачає ретельне вивчення фінансово-господарського становища емітента, прогнозування майбутніх доходів власника акцій у вигляді дивідендів, відсотків, оцінки курсової вартості акцій.

Інвестиційний аналіз акцій проводиться за допомогою сукупності взаємопов'язаних показників та коефіцієнтів, до яких відносяться: курс та ринкова ціна акцій, капіталізована вартість випущених емітентом акцій, віддача акціонерного капіталу, співвідношення ринкової та балансової вартості акцій, вартість чистих активів на акцію, чистий прибуток на акцію, дивідендна віддача акції, коефіцієнти «ціна-дохід», платіжності, рентабельності акціонерного капіталу, показники обігу акцій, а також оцінюється внутрішня вартість акцій.

Інвесторами розраховується внутрішня вартість акцій, яка базується на концепції теперішньої вартості майбутніх грошових потоків. При цьому використовуються наступні моделі: модель оцінки вартості акції з постійними дивідендами; модель оцінки вартості акції з дивідендами, що постійно зростають (модель Гордона); модель поточної вартості акцій, що використовуються протягом певного періоду, модель оцінки вартості акції з дивідендами, що змінюються в окремі періоди.

Технічний аналіз цінних паперів не передбачає вивчення економічного стану і перспектив емітентів, оскільки вважає, що вони вже враховані ринком в оцінці поточної ціни активів. Тому він бере за основу біржові дані котирування акцій та облігацій. Аналіз проводиться за допомогою графіків, що відображають ринкову поведінку цінного паперу. В країнах з розвинутою економікою аналітики фондового ринку складають інтегральні показники – рейтинги, тобто оцінки за класом, рангом чи категорією тієї чи іншої

корпорації, а також емітованих нею цінних паперів. За критерієм якості виокремлюють наступні типи акцій: акції з «блакитними корінцями»; дохідні акції; акції зростання; циклічні акції; захищені акції; спекулятивні акції.

Таким чином, об'єктивна оцінка інвестиційної привабливості корпоративних цінних паперів як емітентом, так і інвестором, є однією з підстав для прийняття обґрунтованих фінансово-інвестиційних рішень та зростання фінансових інвестицій в економіку України.

Інформаційні джерела:

1. Про акціонерні товариства: Закон України : [від 27.07.2022 р. № 2465-IX]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text>

2. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>

3. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. Інформаційні довідки щодо ринків капіталу України протягом 2014-2023 рр. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Близнюк О.П., канд. екон. наук, доц.

Дудка В.В., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Джерелом усієї сукупності ризиків, що формуються в результаті здійснення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності суб'єктів господарювання, є будь-яке управлінське фінансове рішення щодо тієї чи іншої господарської операції, яка здійснюється в рамках основних напрямів діяльності підприємства.

До фінансових ризиків можна віднести такі їх найбільш розповсюджені види: інвестиційний, кредитний, депозитний, податковий, відсотковий, курсовий, валютний, інфляційний, структурний, ризик упущеної фінансової вигоди, ризик ліквідності, платоспроможності, кредитоспроможності та інші.

Сукупний ризик діяльності підприємства складається із системи окремих видів ризиків: операційний ризик, формування якого притаманне господарським операціям, які реалізуються в межах операційної діяльності; інвестиційний ризик, формування якого притаманне господарським операціям, які реалізуються в межах інвестиційної діяльності; фінансовий ризик, формування якого притаманне господарським операціям, які реалізуються в межах фінансової діяльності підприємства.

Ризики, що виникають в у фінансово-господарській діяльності підприємства, у тому числі, в інвестиційній діяльності, визначають необхідність формування адекватної моделі управління такими ризиками – цілісної фінансової системи, спрямованої на виявлення, ідентифікацію, оцінку та нейтралізацію операційних, інвестиційних та фінансових ризиків.

Управління такими ризиками спрямоване насамперед на забезпечення стабільності фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання у просторі та часі, а також підтримання належного рівня його конкурентоспроможності у короткостроковій та довгостроковій перспективах.

Ризики, які супроводжують інвестиційну діяльність підприємств, відносяться до складних економічних категорій, яким властиві такі визначальні характеристики: отримання очікуваних доходів супроводжується вірогідними фінансово-економічними втратами капіталу і прибутку; ризики виникають на різних етапах життєвого циклу інвестиційних проектів; інвестиційні ризики мають імовірнісну природу; їм притаманна невизначеність наслідків впливу на кінцеві фінансові результати та ефективність інвестиційної діяльності; недетермінованість впливу позначається на рівнях дохідності та швидкості окупності введених в експлуатацію інвестиційних проектів; інвестиційним ризикам притаманна варіабельність оцінки їх рівня залежно від певного виду, форми, об'єкту, проекту інвестицій, яка залежить від тривалості інвестиційного циклу та впливу багаточисельних і різновекторних систематичних та несистематичних макро- та мікроекономічних та інших чинників (політичних, соціальних, правових, екологічних, технічних, інформаційних, маркетингових, безпекових), які знаходяться в постійній динаміці; інвестиційним ризикам притаманна суб'єктивність оцінки їх рівня та напряду впливу, незважаючи на об'єктивну їх природу як економічного явища, що визначається різним рівнем достовірності інформації, кваліфікації фінансово-інвестиційних менеджерів.

Розглянуті характеристики категорії інвестиційного ризику дозволяють визначити його як вірогідність виникнення несприятливих соціально-економічних, операційних, фінансових, технічних, екологічних та інших неочікуваних наслідків у формах втрати повністю або частково інвестиційних ресурсів, капіталу, доходу, прибутку, репутації тощо в ситуації невизначеності та варіативних умовах здійснення інвестиційної діяльності підприємства.

Таким чином, ризик є важливою та невід'ємною характеристикою інвестицій, яка є притаманною усім їх формам й видам. Ризик і дохідність інвестицій є взаємопов'язаними та взаємообумовленими. Носієм чинника ризику інвестиції виступають як джерело доходу у фінансово-господарській та інвестиційній діяльності підприємства. Здійснюючи інвестиції, інвестор завжди усвідомлено йде на ризик, пов'язаний з можливим зниженням або недоотриманням суми очікуваного інвестиційного доходу, а також можливою втратою (частковою чи повною) інвестиційного капіталу.

Виходячи з результатів комплексної оцінки інвестиційних ризиків на основі поєднання формалізованих (експертних оцінок) та неформалізованих (аналізу сценаріїв) методів, керівництво підприємства може прийняти обґрунтоване рішення щодо можливості реалізації в перспективному періоді альтернативних інвестиційних проектів за обраним сценарієм.

Аналіз сценаріїв – метод неформалізованого опису та оцінки рівня ризику інвестиційного проекту, який дає змогу оцінити вплив на кінцеві показники ефективності реалізації проекту одночасних змін кількох вихідних його параметрів, що генерують можливі проектні ризики. У практиці проектного

аналізу моделюються три сценарії здійснення реального інвестиційного проекту: найгірший (песимістичний); базовий (реалістичний); найкращий (оптимістичний) варіант розробки, реалізації та функціонування інвестиційного проекту. Залежно від прогнозованого сценарію розвитку інвестиційного проекту та оціненого рівня сукупного ризику, необхідно розробити заходи з нейтралізації та мінімізації інвестиційних ризиків. Внутрішній механізм нейтралізації інвестиційних ризиків включає систему методів мінімізації їх негативних наслідків та прийняття альтернативних управлінських рішень, які обирає підприємство залежно від зони оціненого рівня ймовірного ризику інвестиційного проекту, понесення можливих фінансових втрат та інших збитків в процесі його розробки, реалізації та експлуатації.

Таким чином, необхідно розробити адекватну для кожного підприємства стратегію управління інвестиційними ризиками, спрямовану на їх своєчасне виявлення, ідентифікацію, оцінку, диверсифікацію, нейтралізацію або уникнення.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ФІНТЕХ-ЕКОСИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРОТИСТОЯННЯ ВИКЛИКАМ ВІЙНИ

Близиук О.П., канд. екон. наук, доц.

Іванюта М.О., здоб. PhD

Державний біотехнологічний університет

Ключовими ризиками для розвитку фінансової системи України в умовах воєнного стану є: низькі темпи відновлення економіки, внаслідок руйнації виробничого потенціалу, високого рівня безробіття, низького споживчого попиту, втрати трудового потенціалу; загострення кризових тенденцій в світовій економіці, зокрема в енергетичній сфері та на фінансових ринках; жорстка монетарна політика та звуження банківського кредитування бізнесу; скорочення програм державної підтримки економіки та падіння податкових доходів бюджету; погіршення фіскальної стійкості державних фінансів та висока вартість внутрішніх державних запозичень; можливі техногенні катастрофи.

Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року передбачає створення фінтех-екосистеми, яка задовольнятиме потреби споживачів, учасників ринку, держави, надавачів пов'язаних послуг тощо. Вона повинна бути конкурентною та цілісною, інвестиційно привабливою та прибутковою, технологічно та юридично захищеною, мати передове і зважене регулювання, технологічно відкритою і доступною, забезпечувати синергію та надавати рівні можливості всім стейкхолдерам; потужною та інноваційною, безпечною та інтегрованою в глобальну екосистему.

Місією даної стратегії є стимулювання розвитку інновацій на фінансовому ринку з метою появи якісних та доступних фінансових послуг, підсилення стартап-руху та ефективної конкуренції в інтересах захисту споживачів через

розвиток кешлес-економіки, підвищення фінграмотності та створення сталої фінтех-екосистеми.

Ключовими принципами та фундаментальними засадами досягнення стратегічних цілей розвитку фінтеху в Україні є забезпечення регулювання фінансового ринку насамперед для підтримки його стабільності, підвищення ефективності фінансових інституцій завдяки діджиталізації індустрії.

Масове поширення та проникнення фінансових інновацій може істотно поліпшити ефективність витрат та конкурентоспроможність фінансової системи. Підтримка фінтех-ринку через запровадження прозорих сучасних методів регулювання може підсилити цей процес, якщо розглядати світові практики регулювання, де поєднується, з одного боку, інноваційне регулювання, а з іншого – захист споживача.

Вплив новітніх технологій на сучасний фінансовий ринок сьогодні дуже складно переоцінити. Фінтех-індустрія бурхливо та невпинно розвивається, проникає в усі сфери фінансової діяльності та демонструє клієнтам нові й зручні фінансові сервіси та інструменти.

Завдяки цьому сучасний споживач кардинально змінює своє ставлення до фінансових послуг. Він прагне дистанційності, легкості та безпеки в управлінні власними фінансами. У цій синергії народжується майбутнє фінансового сектору – і світового, і українського. І це майбутнє нерозривно пов'язане з фінтехом.

Зміцнення банківського сектору та розвиток добре функціонуючого ринку капіталу матимуть надзвичайне значення для успішного відновлення України. Певні підготовчі кроки можна і треба зробити ще під час війни. Зокрема планування комплексної оцінки якості активів та подальшої рекапіталізації банківського сектору; розробку планів приватизації деяких великих державних банків; розробку ефективних процесів для вирішення питання непрацюючих кредитів, які неминуче будуть спадщиною війни.

Фінансовий сектор надзвичайно важливий для успішного відновлення економіки України. Після припинення бойових дій слід негайно провести детальну перевірку якості активів, після чого розпочати швидку рекапіталізацію, використовуючи підготовлені плани відновлення для конкретних банків. Рефінансування банків під час війни є малоімовірним, але планування можна розпочати завчасно. Початкову рекапіталізацію тих банків, які залишаються прибутковими, можна розпочати ще під час війни. В післявоєнний період знадобляться масштабні вливання капіталу в банківський сектор. Для поживлення ринку цінних паперів знадобляться подальші регуляторні реформи. Оскільки може сформуватися значний інтерес до підтримки економічного відновлення України з боку низки соціальних та відповідальних інвесторів, регулятор ринку цінних паперів (НКЦПФР) має надавати пріоритет розробці та впровадженню нормативних актів, які дозволять випуск корпоративних та муніципальних облігацій із використанням надходжень для задоволення визначених суспільних потреб.

Поглиблення фінансового сектору України має принести користь широким верствам населення країни, сприяючи відновленню робочих місць і засобів до

існування. Банки повинні скоригувати свою практику кредитування, щоб стати більш інклюзивними та універсальними кредиторами. Український уряд запровадив кілька програм підтримки малого та середнього бізнесу, який постраждав через пандемію коронавірусу, які передбачали часткову компенсацію відсоткової ставки, а також кредитні гарантії. Деякі з цих програм можна використовувати знову після війни.

Оскільки міжнародні донори допомагають Україні у повоєнній відбудові, дуже важливо забезпечити передбачуваність надходжень інвестицій і приймати рішення з метою створення в Україні активного фінансового ринку капіталу. Виділення великого пулу ресурсів для страхування ризиків може бути критично важливим для мінімізації політичних і військових ризиків. Чим раніше влада сформулює післявоєнну стратегію розвитку фінансового сектору, тим меншою буде політична невизначеність, і тим легше буде залучити приватних інвесторів до процесу відбудови України. Незважаючи на жорсткі виклики, які постали зараз перед Україною та її народом, є впевненість в перемозі та майбутньому відновленні національної економіки.

Фінансовий ринок зазнав кардинальних змін упродовж останнього десятиріччя. За цей час він трансформувався з моделі традиційного корпоративного бізнесу банків до цілих екосистем банківського та небанківського ринків. Трансформації продиктовані й новими викликами, що стимулюють активне зростання діджитал-операцій та формують попит на цифрові продукти і сервіси у фінансовій сфері. Стратегія розвитку фінтеху в Україні структурує та деталізує тренди і напрями розвитку фінансових інновацій та є розширеним баченням стратегічної цілі забезпечення розвитку ринку фінтех, цифрових технологій та платформ регуляторів.

Упродовж тривалого часу банки зростали завдяки пропозиціям традиційних релевантних продуктів. Наприклад, клієнтам з поточними рахунками пропонувались кредитні картки, персональні кредитні лінії, позики на купівлю житла тощо. Згодом, під впливом змін потреб клієнтів та розвитку технологій, банки почали пропонувати суміжні продукти, виходячи за межі корпоративного бізнесу. А саме – пропонували управління рахунками, факторинг, бухгалтерські послуги, аналіз руху ліквідності для малого та середнього бізнесу. Фінтех-стартапи почали виводити на ринок мобільні застосунки з управління рахунками. Деякі фінансові установи пішли далі у небанківських пропозиціях, надаючи мобільні послуги, а дехто кооперувався з іншими провайдерами та компаніями страхування.

Розширюючи межі корпоративного бізнесу, традиційні гравці почали формувати ціннісні партнерства в суміжних індустріях, створюючи екосистеми з додатковими перевагами для клієнтів. Партнерство з фінтехами та цифровими гігантами в межах створення таких екосистем відкрило нові можливості як для традиційного бізнесу, клієнтів, так і для самих фінтехів. Якщо говорити про вплив на економіку від такого розширення ландшафту фінансового ринку, насамперед варто зазначити про соціальний вплив у формі фінансової інклюзії – включення до фінансових екосистем населення, яке перебувало поза їхніми межами, та малого і середнього бізнесу.

Щодо економічного впливу то широке використання інноваційних рішень посилює стійкість фінансової системи через підвищення ефективності витрат та оптимізацію процесів, створюючи умови для гнучкішої адаптації до непередбачуваних подій. Підтримка діджитал-трансформацій на фінансовому ринку України потребує прозорого та відкритого регулювання, в основі якого – рівні умови для розвитку інновацій для всіх учасників ринку.

Інформаційні джерела:

1. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025>
2. Стратегія розвитку фінансового сектору України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini>
3. Майбутнє фінансового сектору в післявоєнній Україні. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/01/5/695722/>

СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПРОТИСТОЯННЯ ВИКЛИКАМ ВІЙНИ

Близнюк О.П., канд. екон. наук, доц.

Іванюта М.О., здоб. PhD

Державний біотехнологічний університет

Глибока фінансово-економічна криза, що обумовлена повномасштабною війною в Україні, має довготривалі негативні наслідки як для функціонування усього фінансово-кредитного сектору економіки України, так і для розвитку національного фондового ринку. Після шоку перших місяців війни ринок капіталів та фінансового інвестування поступово адаптується до нових умов, на нього впливає низка чинників загальнодержавного та секторального характеру.

Ключовими ризиками для розвитку економіки та фінансово-інвестиційних процесів в Україні у 2023-2024 роках є: низькі темпи відновлення економіки внаслідок руйнації енергетичної, промислової, соціально-економічної інфраструктури, втрати частини виробничого та трудового потенціалу, високого рівня безробіття, низького та деформованого споживчого попиту, загострення кризових тенденцій в світовій економіці, зокрема, в енергетичній сфері та на фінансових ринках, що в сукупності впливає на розмір міжнародної фінансової підтримки України; жорстка внутрішня монетарна політика та звуження банківського кредитування бізнесу; скорочення програм державної підтримки економіки та падіння податкових доходів бюджету; погіршення фіскальної стійкості державних фінансів та висока вартість внутрішніх державних запозичень, техногенні катастрофи.

Перебіг війни залишається ключовим чинником, що гальмує економічне зростання для України як у коротко-, так і у середньостроковій перспективі. Зростання реального ВВП України згідно з оптимістичним сценарієм

вимагатиме реалізації багатьох структурних економічних реформ, поживлення експорту, масштабної програми післявоєнної відбудови країни, а також активного розвитку національного фондового ринку.

Головним завданням, яке повинен виконувати національний ринок цінних паперів, є, насамперед, створення сприятливих умов для залучення іноземних та вітчизняних інвестицій у різні види фондових інструментів. Надійний, прозорий, ліквідний фондовий ринок визначає інвестиційний клімат в країні, інформує про тенденції розвитку різних сфер національної економіки, впливає на зростання капіталізації вітчизняних підприємств, тобто, є своєрідним барометром економічного розвитку держави.

Повномасштабна війна в Україні, яка триває другий рік, спричинила низку негативних довготривалих наслідків для розвитку національного фондового ринку і ринків капіталу загалом. Після шоку перших місяців війни ринок цінних паперів України поступово адаптується до нових умов.

Аналіз динаміки емісій цінних паперів та структури торгів на біржовому ринку у 2022–2023 роках за даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) засвідчив значну диспропорцію у співвідношенні боргових та пайових фінансових інструментів, де домінуючу роль відіграють облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) [2-3].

Така несприятлива ситуація пояснюється переважно борговим характером фінансування Державного та місцевих бюджетів України в умовах війни, що призводить до зростання державного боргу та негативно впливає на перспективи розвитку національної економіки та фондового ринку.

За даними НБУ та Міністерства фінансів України з початку 2023 р. Уряд залучив від продажу ОВДП на аукціонах більше ніж 463 млрд грн в еквіваленті, а загалом упродовж воєнного стану – понад 715 млрд грн в еквіваленті для фінансування видатків Державного бюджету України на потреби армії, соціально-економічні програми, інфраструктурні проекти, виплату заробітної платні тощо. За даними Депозитарію НБУ, упродовж десяти місяців 2023 року Уряд України залучив від розміщення ОВДП на аукціонах 321 908,1 млн грн, 3 098,4 млн дол США та 709,3 млн євро. У 2023 році середня дохідність ОВДП, що розміщуються на аукціонах, становила у гривні 19,2% річних та в доларах США – 4,8% річних [4].

Структура торгів основними групами цінних паперів на Українській фондовій біржі, з урахуванням іноземних цінних паперів, яскраво свідчить про перевагу боргових фондових інструментів, де емітентом є держава.

Ринок акцій як пайових цінних паперів займає важливе місце серед ринків капіталів. Ліквідний та надійний ринок акцій є одним із чинників, що визначають інвестиційний клімат у країні, сприяє залученню й перерозподілу інвестиційного капіталу у перспективні сфери економіки.

Аналіз річних даних НКЦПФР щодо обсягів зареєстрованих випусків акцій у 2013–2023 рр. яскраво свідчить про проблеми розвитку ринку пайових фондових інструментів в Україні, високу волатильність та диспропорції в динаміці емісій акцій протягом аналізованого періоду. Як показало дослідження, в умовах воєнного стану загострилися кризові явища в

промислового секторі України, в діяльності акціонерних товариств-емітентів, що спричинило стрімке падіння випусків акцій і торгів ними на біржовому фондовому ринку [2-3].

Ринок корпоративних боргових цінних паперів (облігацій підприємств) є також важливою частиною фондового ринку, поряд із секторами державних боргових, пайових та похідних фінансових інструментів. Як засвідчив аналіз динаміки обсягів зареєстрованих випусків облігацій підприємств, проведений за останні роки, на фондовому ринку України спостерігалася висока амплітуда коливань в обсягах емісій боргових корпоративних цінних паперів.

У 2022–2023 рр., з початком та продовженням війни спостерігається різке зменшення боргового фінансування підприємницьких структур у зв'язку із суттєвим скороченням обсягів їхньої фінансово-господарської діяльності, втратою капіталу та ліквідацією багатьох підприємств, перебуванням значної їх кількості на окупованих територіях.

Таким чином, можна зробити висновок, що серед загальної сукупності різних за економічними характеристиками інструментів фондового ринку провідну позицію за обсягами випусків та продажів на біржовому та позабіржовому фондовому ринку України займали державні облігації (ОВДП), на що істотно вплинула необхідність пошуку додаткових джерел фінансування дефіциту Державного і місцевих бюджетів та здійснення першочергових державних видатків в умовах війни.

Низька інвестиційна активність вітчизняних та іноземних учасників фондового ринку України на сучасному етапі значною мірою обумовлена повномасштабною війною в Україні та високими ризиками здійснення фінансово-господарської діяльності, високою вартістю кредитних ресурсів та внутрішніх боргових запозичень, тому Уряд суттєвий обсяг коштів залучає із зовнішніх джерел завдяки міжнародній підтримці України в період війни.

Ринкова дохідність ОВДП зараз є доволі високою, залишаючись найнадійнішим фінансовим інструментом для інвесторів на відкритому ринку цінних паперів. Потреби у фінансуванні дефіциту Державного бюджету України у 2023 р. становлять 1280 млрд. грн. або 20% ВВП [4].

Одним з найважливіших стратегічних завдань післявоєнної відбудови економіки України є інтеграція національного фондового ринку в загальносвітові економічні процеси, що зумовить значну кореляцію фондових індексів України з відомими фондовими індексами Європи та світу, знизить спекулятивний тиск на учасників та інструменти фондового ринку України, підвищить питому вагу зовнішнього інвестиційного капіталу в капіталізації внутрішнього фондового ринку, забезпечить високий рівень безпеки інвесторів.

Механізм державного регулювання повинен бути спрямований на законодавче забезпечення та гарантування прав діяльності усіх учасників фондового ринку, створення сприятливого інвестиційного клімату в країні, забезпечення усім учасникам рівних можливостей для доступу до фінансових ринків та інформації, запобігання монополізації та створення зручних умов для добросовісної конкуренції на фондовому ринку України.

Національний фондовий ринок повинен якнайшвидше стати стабільним та надійним джерелом фінансування для державного та корпоративного секторів, а для цього треба підвищити його ефективність, прозорість, ліквідність, капіталізацію, інвестиційну привабливість акцій, корпоративних облігацій та інших видів цінних паперів, цікавих для внутрішніх та зовнішніх інвесторів, активно залучати заощадження домашніх господарств для інвестицій в інструменти ринку капіталів України.

Інформаційні джерела:

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки. Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>
2. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку. Інформаційні довідки щодо ринків капіталу України протягом 2014-2023 рр. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>
3. Підсумки торгів на Українській фондовій біржі. URL: <https://www.ux.ua/304>
4. Національний банк України. Статистика щодо продажу та погашення ОВДП. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/>

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

Близнюк О.П., канд. екон. наук, доц.
Карпінський О.Ю., здоб. вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

Фінансовий потенціал є базовим чинником, що визначає успішність фінансово-господарської діяльності підприємства в сучасних ринкових умовах. Чим вищий фінансовий потенціал, тим більш ефективним, результативним, конкурентоспроможним та інвестиційно привабливим є підприємство.

Інноваційний розвиток національної економіки вимагає формування достатнього фінансового потенціалу суб'єктів підприємництва, від якого залежить фінансова стійкість і стабільність їх діяльності та успішна реалізація фінансової стратегії. Для успішного функціонування в умовах кризи та нестабільності, підвищеної конкуренції на ресурсних та споживчих ринках підприємствам необхідно розробити комплексну систему формування, оцінки та використання фінансового потенціалу. У цьому контексті важливим завданням є активний пошук нових фінансових джерел на ринках капіталу, які є невід'ємною складовою фінансового потенціалу суб'єктів господарювання.

Підприємства повинні створити ефективну систему управління фінансовим потенціалом, який повинен бути інтегрований в загальну систему управління та корпоративну стратегію розвитку підприємства. Система управління фінансовим потенціалом підприємства повинна відповідати основним вимогам, а саме: між елементами системи повинні існувати причинно-наслідкові зв'язки; система повинна бути динамічною, тобто володіти здатністю змінювати свій кількісний та якісний стан; система

повинна володіти параметром, впливаючи на який можна змінити протікання економічного процесу.

Система управління фінансовим потенціалом підприємства передбачає ведення сучасного бізнесу на основі широкого використання інформаційних технологій, діджиталізації бізнес-процесів, що надає конкурентні переваги підприємствам на фінансових та товарних ринках. Інноваційність та ефективність бізнес-процесів вимагає постійних оновлень, щоб відповідати новітнім умовам технічного прогресу та цифрового розвитку усіх сфер життя.

Діджиталізація є революційним напрямком і необхідним процесом розвитку сучасних інформаційних технологій. До основних переваг, що підвищують ефективність запровадження діджиталізації бізнес-процесів в управлінні підприємством можна віднести: автоматизацію та прискорення цифрової обробки показників ринкової кон'юнктури; швидкий аналіз фінансово-статистичної звітності та оперативний моніторинг діяльності підприємства; підвищення якості та конкурентоспроможності товарів, робіт, послуг, що пропонуються підприємством на ринку з використанням інтернет-реклами; модернізацію інформаційних технологій, які забезпечать кібербезпеку та надійний захист підприємств в сучасному інформаційному просторі.

Діджиталізація створює переваги для підприємств завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям ведення бізнесу. Проте можна виокремити деякі недоліки: витрати на впровадження проекту діджиталізації на підприємстві, що спонукає перегляд цінової політики; потреба у якісному технічному оснащенні та своєчасному оновленні даних; забезпечення високоякісного ІТ-персоналу.

Необхідність розвитку діджиталізації на мікро- та макрорівнях національної економіки є генеральною стратегією підвищення рівня інноваційного та технологічного розвитку, що забезпечить ефективність фінансових результатів та посилення інноваційного потенціалу підприємств.

Модель управління фінансовим потенціалом підприємства повинна ґрунтуватися на автоматизації внутрішньогосподарської системи управління, яка організовує швидко і якісну взаємодію всіх структурних елементів та рівнів управління, їх зворотні зв'язки, які впливають на процес формування та ефективного використання фінансового потенціалу, сприяють обґрунтованості прийняття управлінських рішень менеджментом підприємства.

Управління фінансовим потенціалом підприємства на засадах системного підходу дає змогу усвідомити місію, стратегічну мету та цілі, оцінити комплексний вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на ефективність його функціонування та розвиток. Воно ґрунтується на таких принципах: урахування перспектив розвитку фінансово-господарської діяльності; забезпечення відповідності обсягу залучених фінансових ресурсів обсягу інвестованих активів; забезпечення оптимальності структури фінансових ресурсів з позиції ефективного їх використання; забезпечення мінімізації витрат в процесі акумуляції фінансових ресурсів із різних джерел; забезпечення високоєфективного використання фінансових ресурсів.

Існує декілька наукових підходів до розуміння сутності фінансово-економічного потенціалу підприємства: ресурсний підхід, як сукупність різних

видів ресурсів (матеріальних, трудових, фінансових), необхідних для становлення, функціонування та розвитку підприємства в поточному та довгостроковому періодах; факторний підхід: сукупність матеріальних, трудових, фінансових, ринкових та інших чинників, які забезпечують досягнення мети корпоративної та фінансової стратегії функціонування та розвитку підприємства; комплексний підхід: здатність комплексу ресурсів економічної системи підприємства виконувати поставлені перед нею завдання.

Фінансовий потенціал повинен відображати фінансові можливості підприємства завдяки функціонуванню цілісної системи, яка включає сукупність усіх видів ресурсів та економічних чинників в їхньому взаємозв'язку та єдності, що дозволяє приносити підприємству необхідний фінансовий результат за умови стабільного фінансового стану та досягати стратегічних цілей розвитку в поточному та перспективному періодах.

Таким чином, в системі управління фінансовим потенціалом підприємства важливу роль відіграє впровадження та удосконалення інформаційних технологій, цифрових інновацій на основі діджиталізації бізнес-процесів, що підвищить стратегічну конкурентоспроможність підприємства та ефективність управління його фінансовим потенціалом.

СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Близнак О.П., канд. екон. наук, доц.

Славута О.О., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Попри вплив повномасштабної військової агресії на економіку, Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство фінансів України та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб продовжують втілювати Стратегію розвитку фінансового сектору України. Метою розробленої стратегії є забезпечення подальшого реформування та розвитку фінансово-кредитної системи України відповідно до провідних міжнародних практик й імплементації заходів, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС й іншими міжнародними зобов'язаннями.

Стратегія розвитку фінансового ринку України визначає пріоритети реформування в розрізі п'яти стратегічних напрямів: фінансова стабільність, макроекономічний розвиток, фінансова інклюзія, розвиток фінансових ринків та інноваційний розвиток. Кожен напрямок має свої стратегічні цілі та індикатори виконання.

Фінансова стабільність реалізується через комплекс заходів, зокрема, удосконалення моделі регулювання фінансового сектору, гармонізацію регуляторних вимог і міжнародне співробітництво, протидію зловживанням на фінансовому та фондовому ринках, удосконалення системи гарантування

вкладів та виведення неплатоспроможних фінансових установ з ринку, підвищення відкритості інформаційного обміну між регуляторами фінансового сектору та державними установами, забезпечення контролю за кредитними ризиками, підвищення вимог до стійкості професійних учасників ринку.

Макроекономічний розвиток спрямовано на забезпечення стійкості державних фінансів, проведення виваженої фіскальної політики та координації в межах бюджетного процесу, забезпечення боргової стійкості та зниження фіскальних ризиків, розвиток внутрішнього ринку державних цінних паперів, сприяння кредитуванню економіки, стимулювання розвитку ринку небанківського кредитування, посилення захисту прав кредиторів та інвесторів, створення умов для залучення довгострокових ресурсів, запровадження регулювання та створення національного інвестиційного фонду, розвиток ринку страхування життя України.

Фінансова інклюзія передбачає підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами, стимулювання розвитку платіжної інфраструктури для здійснення безготівкових операцій, посилення захисту прав споживачів фінансових послуг, забезпечення прозорості інформації щодо фінансових послуг, захист вкладників та інвесторів, підвищення рівня фінансової грамотності населення.

Розвиток фінансових ринків спрямовано на удосконалення інфраструктури ринків капіталу, розрахункової та клірингової інфраструктури ринків капіталу та організованих товарних ринків, забезпечення їх модернізації, консолідації і розвитку біржової та депозитарної інфраструктури; забезпечення розвитку інституту посередників небанківського фінансового сектору, забезпечення розвитку інституту рейтингових агентств; створення ліквідних ринків фінансових інструментів та механізмів зниження ризиків здійснення фінансових операцій, упровадження нових та розвиток наявних фінансових інструментів; запровадження інституту та розвиток ринку сек'юритизації активів, інтеграцію фінансового ринку України в світовий та європейський фінансовий простір, розширення міжнародної співпраці, гармонізацію законодавства України та ЄС.

Інноваційний розвиток реалізується через механізми розвитку відкритої архітектури фінансового ринку та оверсайту; адаптацію положень вітчизняного законодавства з питань платіжних послуг до вимог актів ЄС; стимулювання розвитку нових технологій для здійснення платежів та переказів коштів, забезпечення розвитку ринку FinTech, цифрових технологій, платформ регуляторів, комп'ютерного проєктування, аналізу big data, blockchain, автоматизації, роботизації і використання штучного інтелекту; вивчення можливості випуску цифрової валюти центрального банку; посилення кібербезпеки, стимулювання впровадження інноваційних технологій, запровадження інноваційних інструментів обміну даними між НБУ, іншими державними установами та учасниками фінансового ринку; сприяння використанню новітніх ІТ-технологій регуляторами, удосконалення розкриття інформації на основі стандартів звітності в електронному вигляді, розвиток цифрової економіки, розширення доступу учасників ринку до публічних

реєстрів, розвиток системи віддаленої ідентифікації BankID НБУ та онлайн-сервісів фінансових послуг; впровадження системи дистанційного укладення правочинів у сферах накопичувального пенсійного забезпечення та спільного інвестування; розвиток та використання хмарних технологій, розвиток IT-інфраструктури фінансового ринку та застосування безпаперових технологій.

Спільні, скоординовані та прозорі дії регуляторів фінансової системи вкрай важливі для забезпечення фінансової стійкості країни, розширення фінансової інклюзії, доступності і безбар'єрності фінансових послуг, підтримки країни на шляху до перемоги, а також для перетворень з метою відбудови та розвитку економіки України. Фінансовий ринок України повинен бути стійким, ефективним, конкурентоспроможним, інтегрованим у міжнародний простір, здатним протистояти викликам, розвиватися та сприяти зростанню економіки.

Передбачені стратегією заходи умовно поділено на короткострокові заходи, спрямовані на забезпечення стабільності, недопущення погіршення ситуації у фінансовому секторі та економіці загалом, і на середньострокові заходи, що стануть основою майбутньої відбудови та зростання економіки.

Стратегія визначає майбутні пріоритети фінансової системи, до яких належать, зокрема, відновлення, розвиток фінансового сектору та забезпечення безперервності його роботи, поступове згортання надзвичайних пруденційних заходів, діагностика банківських активів, моніторинг та вирішення проблеми непрацюючих кредитів, створення комплексної системи оздоровлення та виведення з ринку неспроможних учасників, запровадження системи раннього реагування на проблемність фінансових установ.

За сприятливих і стійких макроекономічних умов передбачається поступова лібералізація фінансових ринків та повернення монетарної політики до режиму інфляційного таргетування з плаваючим обмінним курсом.

Попри війну, розроблена стратегія констатує потребу в продовженні технологічного розвитку фінансових послуг як необхідної передумови для подальшого розширення фінансової інклюзії та забезпечення кібербезпеки на фінансовому ринку. Одними з пріоритетних завдань у межах реалізації стратегії є заходи з відновлення фінансової інфраструктури на деокупованих територіях, забезпечення безбар'єрності та інклюзивності фінансового сектору. Об'єднання та консолідація зусиль усіх представників фінансового ринку в цьому напрямі дасть можливість розбудувати в Україні максимально безбар'єрну фінансову систему, із зафіксованими стандартами та чіткими підходами до забезпечення доступності та інклюзивності для всіх громадян, зокрема і людей з інвалідністю.

Особливу увагу в стратегії приділено імплементації європейського законодавства та кращої світової практики у сферах регулювання та нагляду за фінансовим сектором, урегулювання неплатоспроможності та виведення з ринку учасників фінансових установ. У фокусі уваги – набуття режиму внутрішнього ринку з ЄС у сфері фінансових послуг, адже безумовним спільним пріоритетом усіх учасників, які доєдналися до виконання стратегії розвитку фінансового сектору є рух до вступу України до ЄС.

Оскільки умови війни зумовлюють високу загальну невизначеність в економіці, нова розроблена стратегія є безстроковою. Систематично аналізуючи вплив зовнішнього середовища, регулятори будуть уточнювати спільні плани з досягнення цілей стратегії та працювати над їх реалізацією стільки часу, скільки потребуватиметься. У зв'язку з цим стратегія також закріплює короткий перелік ключових індикаторів, важливих у короткостроковій перспективі під час повномасштабної війни, який надалі за потреби буде актуалізовано.

Таким чином, комплекс заходів, спрямованих на реалізацію стратегії, має бути актуальним та відповідати умовам і поточному стану розвитку фінансової системи та фінансового ринку України.

Інформаційні джерела:

1. Стратегія розвитку фінансового сектору України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini>
2. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025>

ФОРМУВАННЯ ПОРТФЕЛЮ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ ДІДЖИТАЛ -ТЕХНОЛОГІЙ

Близнюк О.П., канд. екон. наук, доц.
Шешунов Р.Г., здоб. вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

Стратегія розвитку фінансового ринку України визначає пріоритети реформування в розрізі п'яти стратегічних напрямів: фінансова стабільність, макроекономічний розвиток, фінансова інклюзія, розвиток фінансових ринків та інноваційний розвиток. Кожен напрямок має свої стратегічні цілі та індикатори виконання.

Розвиток фінансових ринків на основі використання діджитал-технологій спрямовано на удосконалення інфраструктури ринків капіталу, розрахункової та клірингової інфраструктури ринків капіталу та організованих товарних ринків, забезпечення їх модернізації, консолідації і розвитку біржової та депозитарної інфраструктури; забезпечення розвитку інституту посередників небанківського фінансового сектору, забезпечення розвитку інституту рейтингових агентств; створення ліквідних ринків фінансових інструментів та механізмів зниження ризиків здійснення фінансових операцій, упровадження нових та розвиток наявних фінансових інструментів; запровадження інституту та розвиток ринку сек'юритизації активів; інтеграцію фінансового ринку України в світовий та європейський фінансовий простір, розширення міжнародної співпраці, гармонізацію законодавства України та ЄС [1].

Формування сучасної інвестиційної стратегії на ринках капіталу передбачає формування диверсифікованого портфелю фінансових інвестицій у

вигляді цілеспрямованої сукупності фінансових та фондових інструментів (цінних паперів, деривативних контрактів, депозитно-кредитних угод, грошових коштів у національній та іноземній валюті, інших фінансових активів), що призначені для здійснення фінансового інвестування у відповідності з корпоративною інвестиційною стратегією. Головною метою формування портфелю фінансових інвестицій є забезпечення реалізації політики фінансового інвестування шляхом підбору найбільш дохідних та безпечних фінансових активів.

Альтернативність цілей формування інвестиційного портфелю визначає різноманітність політики фінансового інвестування, яка в свою чергу визначає конкретний тип портфелю, що формується. Метою формування портфелів цінних паперів можуть бути: отримання доходу; збереження капіталу; забезпечення приросту капіталу на основі підвищення курсу цінних паперів, валюти, ринкового відсотка за депозитно-кредитними угодами.

Структура портфеля – це співвідношення конкретних видів фінансових інструментів у портфелі. Формуючи портфель, інвестор виходить із бажання мати кошти в такій формі і в такому місці, щоб вони були безпечними, ліквідними і високодохідними. В процесі формування інвестиційного портфеля необхідно враховувати такі чинники: ступінь ризику, дохідність, термін вкладення, тип фінансового інструмента. Залежно від інвестиційної мети інвестор формує портфель певного типу. Оцінюючи як окремі фінансові активи, так і портфель фінансових інвестицій в цілому, треба враховувати обидва найважливіших показники – дохідність і ризик інвестиційного портфелю.

Пошук інноваційних підходів в процесі формування та управління портфелем фінансових інвестицій з використанням автоматизації обробки цифрової інформації сприяв активному використанню в сучасних умовах цифрових технологій. Діджиталізація – це чинник, який надає значні переваги для розвитку фінансово-інвестиційної діяльності на ринках капіталу України

Діджиталізація інвестиційних та бізнес-процесів сприяє розширенню інформаційного простору, створюючи нові інформаційні продукти, впливає на зниження інформаційних витрат. Це істотно прискорює і спрощує пошук інформації, взаємообмін нею, сприяє посиленню співпраці між учасниками ринків капіталу. Глобалізація економічних процесів є найбільш фундаментальною ознакою розвитку нового типу суспільства в епоху становлення процесів інформатизації та діджиталізації.

Розвиток та удосконалення фінансово-інвестиційної діяльності суб'єктів підприємництва завдяки діджиталізації фінансового ринку реалізується через механізми розвитку його відкритої архітектури та оверсайту; адаптацію положень вітчизняного законодавства з питань платіжних послуг до вимог актів ЄС; стимулювання розвитку нових цифрових інтернет-технологій для здійснення платежів та переказів коштів.

Пріоритетними напрямками удосконалення діяльності фінансового ринку України на сучасному етапі є забезпечення розвитку ринку FinTech, цифрових технологій, платформ регуляторів, комп'ютерного проектування, аналізу big

data, blockchain, автоматизації, роботизації і використання штучного інтелекту. Вивчення можливості випуску цифрової валюти центрального банку; посилення кібербезпеки, стимулювання впровадження інноваційних технологій, запровадження інноваційних інструментів обміну даними між НБУ, іншими державними установами та учасниками фінансового ринку [2].

Необхідно посилити сприяння використанню новітніх ІТ-технологій регуляторами, удосконалення розкриття інформації на основі стандартів звітності в електронному вигляді, розвиток цифрової економіки, розширення доступу учасників ринку до публічних реєстрів, розвиток системи віддаленої ідентифікації BankID НБУ та онлайн-сервісів фінансових послуг; впровадження системи дистанційного укладення правочинів у сферах накопичувального пенсійного забезпечення та спільного інвестування; розвиток та використання хмарних технологій, розвиток ІТ-інфраструктури фінансового ринку та широке застосування безпаперових технологій.

Інформаційні джерела:

1. Стратегія розвитку фінансового сектору України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini>
2. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025>

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА КОНКУРЕНТНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Боровков Є.Т., здоб. вищої освіти

Горох О.В., канд. екон. наук, доц.

Державний біотехнологічний університет

Фінансові механізми відновлення після військових конфліктів та стимулювання конкурентоспроможного розвитку економіки визначаються комплексом стратегічних інструментів. У цьому контексті ключовими факторами є ефективне використання державних і приватних фінансових ресурсів, впровадження інноваційних фінансових інструментів та розвиток прозорих механізмів управління. Крім того, сприяння соціальному залученню, сталому розвитку та залученню міжнародних інвестицій визначають успішний шлях до відновлення та конкурентного економічного зростання.

Крім того, важливою складовою фіскального механізму є розробка ефективних програм соціального захисту та освіти, спрямованих на відновлення та розвиток людського капіталу. Створення сприятливого інвестиційного середовища та вдосконалення фінансового законодавства може допомогти зробити країну більш привабливою для іноземних інвесторів. Крім того, важлива активна взаємодія органів влади, бізнесу та громадянського суспільства для спільної реалізації стратегій відновлення та розвитку.

Ця серія заходів створює умови для сталого економічного зростання, сприяючи не тільки відновленню інфраструктури, але й сприяючи формуванню конкурентоспроможної та інноваційної економіки, яка надає більше можливостей для всіх верств населення.

Важливим аспектом фінансового механізму є наявність ефективної системи моніторингу та оцінки ефективності видатків, щоб можна було виділяти найбільш перспективні напрямки та вдосконалювати стратегії в реальному часі. Інтеграція цифрових технологій та розвиток цифрових фінансових інструментів сприяють підвищенню ефективності управління фінансовими ресурсами та прозорості використання коштів.

Існує також наголос на розробці капітального фінансового планування, яке враховує як поточні потреби, так і майбутні виклики. Це створює стабільні умови для розвитку економіки та забезпечує відсутність негативного впливу на фінансову стабільність. Такий комплексний підхід до управління фінансами допомагає побудувати збалансовану та стійку економічну систему, здатну адаптуватися до змін у глобальному середовищі та забезпечити розвиток.

Загалом, комплексний підхід до запровадження фінансового механізму, який зосереджується на інноваціях, стійкості та включеності в усі сфери суспільства, є ключовим для успішного відновлення після військових конфліктів і створення умов для сталого економічного розвитку.

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: НОВІ РИНКИ ТА ЦИФРОВІ РІШЕННЯ

Горох О.В., канд. екон. наук, доц.

Головчук Ю.С., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Не спровокована військова агресія росії проти України зруйнувала та продовжує руйнувати українську економіку, соціальну, транспортну та енергетичну інфраструктуру та життя людей, руйнує цілі міста, села, знищуючи український народ та цілі екосистеми України. Масштаб руйнування активів вже оцінюється у \$108,3 млрд (за оцінками проєкту damaged.in.ua), а обсяг непрямих втрат економіки за різними оцінками складає \$750 млрд, що є безпрецедентною сумою руйнувань та втрат за часів Другої світової війни [1].

З метою повоєнного відновлення країни, інтеграції економіки у європейський простір та глобальні ланцюги створення вартості, Україні необхідно реалізувати масштабну програму відновлення.

За сучасним розвитком інформаційних технологій (великі дані, хмарні технології, велике покриття швидкісного інтернету, сучасні супутникові системи тощо) світ не бачив проєктів відновлення, схожих за масштабом із майбутнім відновлення України.

Тому Україна має створити власну модель відновлення з використання кращих принципів відновлення країн після стихійних лих та військових конфліктів та з використанням сучасних цифрових інструментів.

Для успішного відновлення мають бути використані наступні принципи [2]:

1. Відновленням повинні керувати органи країни, яка потребує відновлення.

2. Міжнародні організації, ні громадські не повинні замінювати функції державних інституцій.

3. Відновлення країни повинно базуватися на економічному відновленні країни.

4. Фінансова допомога має сприяти економічному зростанню, а не заміщувати його.

5. Відновлення повинно відбуватися швидко і починатися якнайшвидше.

6. Використання цифрових інструментів та відповідної інфраструктури дозволяє боротися з корупцією та підвищувати ефективність використання ресурсів.

7. Залучення місцевої влади та громадянського суспільства мають велике значення задля успішного відновлення.

Для боротьби з основними викликами відновлення, цифрові рішення мають бути спрямовані на [2]:

1. Побудову інтегрованої цифрової платформи державного масштабу, яка дозволить відслідковувати грошові потоки «від донору до будівництва», від державного до місцевого бюджету, у будь якому розрізі та за будь якими проектами. За принципом «всі бачать все».

2. Поєднання на платформі інформації з різних цифрових реєстрів та платформ – наявних (наприклад, РПЗМ, Prozorro, ЄДЕССМ, ДІА, spending.gov.ua тощо) та новостворених. Має бути взаємозв'язок цільових програм відновлення та коштів за ними між бюджетами усіх рівнів – від державного до місцевих (наприклад, маркування унікальним ідентифікаційним кодом проектів).

3. Впровадження модульного принципу розгортання цифрових систем, який дозволить інтегрувати різні ініціативи з відновлення та прозорого державного управління на єдиній цифровій платформі. Наприклад, модулі пріоритезації заявок на відновлення бізнесу або об'єктів соціальної інфраструктури громад, нефінансової допомоги, гуманітарної допомоги тощо.

Побудова відкритої та прозорої цифрової платформи відображення потоків та процесів відновлення дозволить [2]:

1. Збільшити ефективність використання коштів за рахунок покращення відкритого процесу розподілу наявних ресурсів та забезпечення цільового фінансування проектів відновлення.

2. Збільшити довіру світової спільноти до внутрішніх українських процесів з відновлення та забезпечити передумови для надходження достатнього рівня фінансування від західних партнерів України.

3. Якісно поліпшити відновлення за рахунок збільшення довіри всіх рівнів суспільства України та зокрема територіальних громад, та їх залучення у

процес відновлення країни. Кожен бажаючий буде мати можливість покращити відбудову країни та зможе відчути позитивний вплив від своєю участі.

Використання запропонованих за результатом цього дослідження цифрових інструментів повинно допомогти відбудувати кращу Україну, зробити це швидко, ефективно та зменшити ризики неефективного використання ресурсів та можливих штучних маніпуляцій з боку ворогів України. Найважливішим аспектом ефективного та швидкого відновлення України є своєчасна фінансова підтримка України від всіх міжнародних партнерів. Інвестиції в відновлення України – це інвестиції в безпеку та економічну стабільність Європи та світу. Тому закликаємо міжнародних партнерів України та світову спільноту підтримувати Україну та долучатися до програми відновлення України.

Інформаційні джерела:

1. URL: <https://cepr.org/publications/books-and-reports/blueprint-reconstruction-ukraine>
2. Recovery of ukraine. Відбудова України: Бібліотека аналітичних досліджень. URL: <https://recovery-ukraine.org/>

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА ТА ЇЇ МІСЦЕ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Євдокімова М.О., канд. екон. наук, доц.
Державний біотехнологічний університет

Для забезпечення стійкого та ефективного економічного розвитку, примноження потенціалу, а також досягнення бажаних результатів фінансово-господарської діяльності підприємству необхідно дбати про належний рівень своєї безпеки, особливо фінансової. Зміст фінансової безпеки підприємства, на думку автора, полягає в здатності підприємства постійно мати достатній запас міцності і для досягнення цього – оперативно розробляти і реалізовувати фінансову політику згідно цілей загальної довгострокової стратегії в умовах невизначеності і конкурентного середовища. Тобто, фінансова безпека підприємства – це певний фінансовий стан підприємства, що характеризується його здатністю протистояти існуючим і виникаючим загрозам, що забезпечується постійним моніторингом та діагностикою її рівня, а також формуванням комплексу превентивних і контрольних заходів [1].

Фінансова безпека – одна з складових економічної безпеки, однак з власною структурою і індивідуальним механізмом реалізації, відмінним від інших видів економічної безпеки. При розробці критеріїв фінансової безпеки можливо використовувати напрацьований інструментарій щодо стійкості (надійності) фінансової системи суб'єкта господарювання, хоча на сьогоднішній день також немає єдності як в розумінні самого поняття «стійкість системи» так і в класифікації видів стійкості [2].

Професор О.І. Барановський розглядає цю категорію як рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення його потреб і виконання наявних зобов'язань, які характеризуються збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю відвернути зовнішню фінансову експансію, забезпечити фінансову стійкість (стабільність), ефективне функціонування та економічне зростання [3].

На думку І. Бланка, фінансова безпека являє собою кількісно та якісно детермінований рівень фінансового стану підприємства, що забезпечує стабільну захищеність його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних та потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії та створюють необхідні передумови фінансової підтримки його стійкого росту в поточному та перспективному періодах [4].

М.М. Єрмошенко та К.С. Горячева фінансовою безпекою вважають такий фінансовий стан підприємства, який характеризується: збалансованістю і якістю сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються підприємством; стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз; здатністю фінансової системи підприємства забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів; здатністю забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи [5]. Аналіз наукової літератури показав, що нині існує декілька наукових підходів до характеристики фінансової безпеки підприємства.

Для забезпечення фінансової безпеки суб'єкта господарювання необхідно вирішити наступні завдання: здійснити ідентифікацію небезпек і загроз підприємству; визначити індикатори фінансової безпеки підприємства; розробити систему моніторингу за фінансовою стійкістю і безпекою; розробити заходи, які спрямовані на забезпечення фінансової безпеки підприємства, як в короткостроковому, так і в довгостроковому періоді; здійснювати контроль за виконанням розроблених заходів; проаналізувати виконання заходів, здійснювати їх оцінку, коригування; провести коригування індикаторів фінансової безпеки в залежності від зміни стану зовнішнього середовища, цілей і задач підприємства [6].

Для фінансової безпеки значення мають не самі показники, а їх порогові значення. За межами значень порогових показників підприємство втрачає здатність до стійкості, динамічного саморозвитку, конкурентоспроможності на зовнішніх і внутрішніх ринках, стає об'єктом конкурентного поглинання. Головна умова фінансової безпеки підприємства – здатність протистояти існуючим і виникаючим небезпекам і загрозам, які прагнуть заподіяти фінансовий збиток підприємству або небажано змінити структуру капіталу, примусово ліквідувати підприємство [7].

Головними зовнішніми небезпеками та загрозами фінансової безпеки підприємства можуть бути скуповування акцій, боргів підприємства небажаними партнерами; наявність значних фінансових зобов'язань у підприємства; криза грошової та фінансово-кредитної систем; нестабільність

економіки. До внутрішніх загроз, що впливають на фінансову безпеку, належать помилки менеджменту в галузі управління фінансами підприємства, пов'язані з вибором стратегії підприємства, управлінням та оптимізацією активів і пасивів підприємства.

Стратегія управління фінансовою безпекою підприємства є невід'ємним складником формування та реалізації загальної стратегії розвитку підприємства, оскільки відповідає за цілі, напрями, джерела та об'єкти фінансування. Вона забезпечує всі основні напрями розвитку його фінансової діяльності та фінансових відносин підприємства. Для полегшення стратегічного управління існує схема розроблення та реалізації стратегії управління фінансовою безпекою підприємства, яка характеризується комплексністю і завершеністю та передбачає послідовність певних етапів [8].

На першому етапі встановлюються поточні та довгострокові цілі управління фінансовою безпекою підприємства, що в узагальненому вигляді передбачає: встановлення загальної мети; побудову ієрархії цілей; установлення індивідуальних цілей та завдань як інструменту забезпечення їхнього виконання.

На другому етапі розроблення стратегії відбувається аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища, інформаційною базою якого є статистична та фінансова звітність підприємства, дослідження сучасного стану фінансових ринків, аналітичні огляди, спеціальні дослідження. Аналіз зовнішнього середовища дає змогу підприємству своєчасно спрогнозувати появу загроз, дає можливість розробити ситуаційні плани на випадок виникнення непередбачених обставин, а також сприяє розробленню стратегії, яка дасть змогу підприємству досягти цілей і перетворити потенційні загрози на можливості.

Третім етапом є формування портфелю стратегій управління фінансовою безпекою підприємства. Стратегії повинні орієнтувати на максимальну та своєчасну адаптацію діяльності підприємств до динамічного фінансового середовища для досягнення стратегічних цілей. Наступним етапом є аналіз стратегічних альтернатив, вибір та розроблення стратегії.

На п'ятому етапі реалізація стратегії забезпечує підприємству формування та ефективне використання фінансових ресурсів, виявлення найефективніших напрямів інвестування, відповідність фінансових дій економічному стану та матеріальним можливостям підприємства, визначення головної загрози з боку конкурентів, вибір напрямів фінансових дій та маневрування для досягнення вирішальної переваги над конкурентами. На цьому етапі доцільно проводити тактичне планування, яке покликане формувати механізми реалізації обраної стратегії, а саме оперативне або поточне. На завершальному етапі відбуваються організація системи управління та контроль реалізації стратегії.

Наслідки економічної нестабільності в країні суттєво відбиваються на показниках фінансового стану підприємств, що, своєю чергою, призводить до зниження рівня їх фінансової безпеки. Таким чином, на кожному вітчизняному підприємстві нагальним завданням є розроблення дієвої стратегії розвитку фінансової безпеки, яка характеризується тісним взаємозв'язком і

взаємозумовленістю її окремих складників. Формування фінансової стратегії доцільно проводити згідно із запропонованими етапами, що дають краще розуміння, на які ключові моменти необхідно звернути увагу під час встановлення цілей фінансового характеру.

Інформаційні джерела

1. Амосов О.Ю. Фінансова безпека підприємства в сучасних умовах: теоретичний аспект. *Проблеми економіки*. 2014. № 4. С. 76–80.
2. Бердар М.К. Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. 2015. № 124/125. С. 73–76.
3. Барановський О.І. Фінансова безпека : [монографія]. К. : Фенікс, 1999. 338 с.
4. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия. К.: Эльга ; Ника-Центр, 2004. 784с.
5. Єрмошенко М.М., Горячева К.С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : [монографія]. К.: Національна академія управління, 2010. 232 с.
6. Фень К.С. Ретроспективний огляд поняття «економічна безпека». *Молодий вчений*. 2016. № 2(29). С. 98–102.
7. Загорельська Т.Ю. До проблеми формування системи управління фінансовою безпекою на підприємстві. *Вісник ДНУ. Сер. В: Економіка і право*. 2013. Вип. 2. С. 243–247.
8. Погріщук Г.Б., Мацедонська Н.В. Управління фінансовою безпекою підприємства в сучасних умовах. *Вісник Мукачівського державного університету*. 2017. Вип. 12. С. 618.

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ ТА ФІНАНСОВА ІНКЛЮЗІЯ ЯК СТАРТОВІ ПОЗИЦІЇ МЕХАНІЗМУ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Жилякова О.В., канд. екон. наук, доц.
Державний біотехнологічний університет

Сьогодні на порядку денному як наукової спільноти, так і усіх ланок фінансової системи стоїть питання відновлення України після війни. Однією з відправних точок цього процесу є підвищення рівня фінансової грамотності населення та фінансова інклюзія, які, враховуючи досвід поствоєнного відновлення інших країн, у комплексі заходів щодо розробки механізму відновлення займають важливі позиції.

Фінансова інклюзія – процес сприяння доступному, своєчасному та адекватному доступу до широкого кола фінансових продуктів та послуг та розширення їх використання усіма верствами суспільства через впровадження спеціальних існуючих та інноваційних підходів, включаючи фінансову обізнаність та освіту з метою сприяння фінансовому добробуту, а також економічній та соціальній інклюзії [1].

Фінансова грамотність і фінансова інклюзія є взаємодоповнюючими поняттями. У стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року фінансова інклюзія зазначена як один з основних стратегічних напрямків, що має певні стратегічні цілі та індикатори їх досягнення [2]. Стратегічними цілями фінансової інклюзії визначено підвищення доступності та рівня

користування фінансовими послугами, посилення захисту прав споживачів фінансових послуг та підвищення рівня фінансової грамотності населення.

Індикаторами досягнення такої стратегічної цілі як підвищення доступності та рівня користування фінансовими послугами є

- співвідношення кількості відкритих базових банківських рахунків до кількості дорослого населення;
- співвідношення готівки до ВВП;
- співвідношення безготівкових карткових операцій (включно з P2P) до загальної кількості трансакцій;
- співвідношення безготівкових карткових операцій (включно з P2P) до загального обсягу трансакцій

Індикаторами посилення захисту прав споживачів фінансових послуг є індекс розкриття інформації, включаючи наявність низки вимог до розкриття інформації та рівень довіри населення до фінансової системи.

Індекс рівня фінансової грамотності населення, який у 2021 році склав 12,3 бали з 21 можливих, є індикатором підвищення рівня фінансової грамотності населення. Слід зазначити, що усі показники крім індексу розкриття інформації залежать від реакції ринку на дії регуляторів.

Разом з тим для оцінювання рівня фінансової інклюзії у Звіті ОЕСР за 2021 р. основна увага зосереджена на аналізі трьох показників: знання щонайменше п'яти фінансових продуктів; придбання продукту упродовж останнього року; звернення до родини/друзів з проханням позичити гроші або взяти їх на зберігання [3].

В Україні обізнаність про фінансові продукти є досить високою і продовжує зростати. Так, у 2021 р. 79% респондентів знали щонайменше п'ять фінансових продуктів, а у 2018 році цей показник складав 74% учасників опитування. Максимальні позитивні зміни в обізнаності щодо фінансових продуктів спостерігалися за такими продуктами: платіжний рахунок, крипто активи, мікрофінансовий кредит, мобільний банкінг.

На сьогоднішній день фінансова інклюзія – це рівний доступ та використання фінансових продуктів і послуг, які: прийнятні за ціною; відповідають потребам домогосподарств та підприємств; доступні для всіх сегментів суспільства незалежно від доходу і місця проживання; надаються представниками фінансового сектору відповідально та екологічно для усіх учасників процесу.

Неможливо не погодитися з думкою багатьох науковців та міжнародних експертів що фінансова інклюзія є важливим складником стратегії повоєнного відновлення економіки України. Одночасно треба зазначити, що у сучасному науковому полі визначення фінансової інклюзії має розрізнений характер, чіткого визначення поки не має, що ускладнює як процес розробки стратегічної програми підвищення рівня фінансової інклюзії так і визначення та розрахунки індикаторів досягнення стратегічних цілей у цьому напрямку.

Розбіжності уявлень про склад та трактуванням конкретних показників фінансової інклюзії між міжнародними організаціями та державною стратегією розвитку фінансового сектора показують недостатність розробки питання.

Таким чином, поетапне підвищення рівня фінансової інклюзії буде сприяти відновленню фінансової системи країни, а сама фінансова інклюзія може стати драйвером розвитку. Основою виконання стратегічної цілі щодо фінансової інклюзії повинно стати підвищення рівня фінансової грамотності населення як базису формування комплексу цінностей і стимулів, що встановлюють свідомість та поведінку людини у фінансовому середовищі та на фінансовому ринку.

Інформаційні джерела:

1. Atkinson A., Messy F. «Promoting Financial Inclusion through Financial Education: OECD/INFE Evidence, Policies and Practice», OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, 2013. № 34, OECD Publishing.
2. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=5
3. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021. Звіт за результатами дослідження. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads_2021.

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Жилякова О.В., канд. екон. наук, доц.
Якимов Г.О., здоб. вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

Формування ефективної системи соціального захисту й соціального забезпечення в економічній системі держави завжди перебувало в колі інтересів як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Це можна пояснити їх важливістю для економіки, так і для суспільства в цілому. Виникнення системи соціального страхування об'єктивно зумовлено розвитком ринкових трудових відносин. Одним із основних інструментів соціальної політики, який використовується суспільством і державою для вирішення проблеми нерівності особистих доходів людей, що виникає не через різницю в продуктивності праці й ефективності виробництва, є соціальний захист.

Основними складовими соціального захисту населення України є соціальне забезпечення, соціальна допомога та соціальне страхування.

В Україні найчастіше під соціальним страхуванням мається на увазі «загальнообов'язкове державне соціальне страхування у вигляді системи прав, обов'язків і гарантій, яка передбачає страхові виплати та надання соціальних послуг застрахованим особам за рахунок коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, коштів державного бюджету та інших джерел, не заборонених законодавством» [1].

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування передбачає такі види виплат допомоги: страхування на випадок безробіття; страхування на випадок тимчасової втрати працездатності; від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності; медичне страхування; пенсійне страхування. Надання зазначених виплат відбувається за допомогою страхових фондів поліпшення життя у суспільстві, якими були: Фонду безробіття, Фонду соцстрахування, ПФУ.

З 1 січня 2023 р. в Україні триває реорганізація системи соціального страхування – Фонд соціального страхування України передав свої завдання і функції до Пенсійного фонду. Поєднання цих фондів соціального страхування дало змогу зменшити витрати на адміністрування страхових коштів, направивши вивільнені кошти на забезпечення страхових виплат, а також розширює можливості контролю за цільовим використанням коштів соціального страхування, дозволить забезпечити вчасне виконання зобов'язань щодо здійснення страхових виплат, зокрема, у разі тимчасової втрати працездатності та нещасних випадків на виробництві.

Особливістю фінансування соціального захисту та соціального забезпечення з Державного бюджету України є те, що значна частка фінансових ресурсів спрямовується на виплату пенсій і покриття дефіциту Пенсійного фонду України, що негативним чином позначається на фінансуванні інших соціальних функцій держави.

За січень-червень 2023 р. із загального фонду державного бюджету витрачено 264,3 млрд грн на соціальне забезпечення та соціальний захист пенсіонерів, осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах, ветеранів, людей з інвалідністю, сімей, дітей та молоді. Це 18,8% від фактичного обсягу видатків загального фонду державного бюджету. Ці видатки були на 6,4 млрд грн або 2,3% нижчими від плану [2].

Питання дефіциту пенсійного фонду постало особливо гостро у період повномасштабної війни, та залишиться таким у період повоєнного відновлення економіки України. Збільшення кількості людей, які потребують соціального захисту та одночасне зменшення наповнення Пенсійного фонду України за рахунок зменшення кількості працюючого населення потребує розробки низки заходів щодо удосконалення механізму фінансування соціального страхування.

На наш погляд, по-перше, треба продовжувати роботу у напрямку зменшення функцій, покладених на фонди соціального страхування, надмірна кількість яких, з одного боку, обтяжують функціонування системи, а з іншого – створюють підґрунтя для нецільового використання коштів.

По-друге, особливу увагу при розробці та реалізації соціальної політики держави треба приділити такому напрямку як добровільне соціальне страхування. Інформаційні, пропагандистські та адміністративні методи впливу допоможуть залучити до добровільної участі у системі загальнообов'язкового соціального страхування частину населення, яка з різних причин не долучена до неї на обов'язкових засадах.

Комплексне розв'язання визначених проблем повинно бути націлено на удосконалення як самого механізму фінансування соціального захисту населення так і забезпечення виконання державою соціальних функцій.

Інформаційні джерела:

1. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV: станом на 01.11.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/Text>
2. Мінфін: Видатки загального фонду держбюджету в червні становили 265,1 млрд грн. офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: <https://www.mof.gov.ua/news/minfin>

ЕФЕКТИВНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА СТРАХОВИКА – СУСПІЛЬНА ВАЖЛИВІСТЬ

Жилякова О.В., канд. екон. наук, доц.
Бутаєв О.О., здоб. вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

Інвестиційна діяльність страхових компаній відіграє важливу роль у розвитку ринкової економіки. Однією із основних умов активізації інвестиційної діяльності страхових компаній є зростання інвестиційних ресурсів, що значною мірою залежить від розвитку страхового ринку України.

Останній перебуває поки що на стадії розвитку. У теперішній час існує ряд проблемних питань, що стосуються діяльності страховика, пов'язаною з активізацією інвестиційного процесу.

Інвестиційна діяльність страхових організацій великою мірою залежить від розміру інвестиційного потенціалу страховика. Під інвестиційним потенціалом страхової компанії розуміють сукупність коштів, що є тимчасово або відносно вільними від страхових зобов'язань, які використовуються для інвестування з метою одержання інвестиційного доходу.

Інвестиційний потенціал залежить від багатьох факторів: обсягу страхових премій; структури страхового портфеля; збитковості або прибутковості страхових операцій; строків страхових договорів; обсягів власних коштів, умов державного регулювання формування страхових фондів та ін [1].

Інвестиційний потенціал страхової компанії складається з коштів страхувальників у вигляді страхових премій і власного капіталу.

Власний капітал страховика формується за рахунок внесків акціонерів або учасників з подальшим відрахуванням коштів до резервів і фондів.

Таким чином, кожна страхова компанія має в своєму розпорядженні дві групи коштів:

- а) власні кошти, у вигляді статутного фонду (капіталу), нерозподіленого прибутку, додаткового та резервного капіталу, вільних резервів;
- б) залучені кошти у формі страхових резервів.

Напрямки інвестування коштів, що належать до першої групи, законами не регламентується та не обмежується і страховики можуть самостійно розпоряджатися ними.

Кошти страхових резервів повинні розміщуватися з урахуванням безпечності, прибутковості, ліквідності, диверсифікованості та мають бути представлені активами таких категорій: грошові кошти на поточному рахунку; банківські вклади (депозити), депозитні сертифікати банків; валютні вкладення згідно з валютою страхування; нерухоме майно; акції, облігації; цінні папери, що емітуються державою; права вимоги до перестраховиків; інвестиції в економіку України за напрямами, визначеними Кабінетом Міністрів України; банківські метали; кредити страхувальникам – фізичним особам, що уклали договори страхування життя, в межах викупної суми на момент видачі кредиту та під заставу викупної суми; готівка в касі в обсягах лімітів залишків каси, встановлених Національним банком України [2].

При здійсненні інвестиційної діяльності необхідно дотримуватись вимог, щоб напрямки надходження інвестиційних ресурсів бути відповідно обумовлені та були надійними як для страховика, так і для страхувальника. Ефективність інвестиційної діяльності страховика залежить від розвитку фінансового ринку, а також від можливості вільного доступу до нього страхових компаній [1].

За період з початку повномасштабної війни склалась тенденція: у страховиків, рівень суспільної важливості яких оцінено як СВ1 понад 74,2% прийнятних активів припадає на кошти в банках та ОВДП, у компаній з СВ2 - 53%, СВ4 та СВ3 у межах 40% [3, 4].

Найбільший обсяг ОВДП концентрується у компаній СВ1 (44,7%), сформований у т.ч. за рахунок придбання військових облігацій. Страховики СВ1 не вкладаються у нерухомість, водночас страховики СВ4 більше ніж на третину забезпечують свою платоспроможність нерухомим майном.

За I квартал 2022 року у порівнянні з аналогічним періодом 2022 р. процентні доходи за депозитами та ОВДП, які залишаються основним джерелом інвестиційного прибутку ризикових страховиків, зросли незначно порівняно з попереднім кварталом. Коефіцієнт ефективності діяльності мав значення 86%. Доходи від інвестицій страховиків життя збільшилися на 63% з аналогічним кварталом попереднього року.

Таким чином, страхові компанії, особливо страховики life за рахунок своєї ефективної інвестиційної політики, при умові розвитку страхового та фінансового ринків мають можливість суттєво впливати на рівень економічного розвитку країни. Позитивно на рівень участі страхових компаній у інвестиційному процесі країни впливає наявність надійних фінансових інструментів і державних гарантій під інвестиційні проекти. Враховуючи суспільну важливість страхування розробка ефективної інвестиційної політики стає ключовим завданням фінансового менеджменту страховика та об'єктом ретельного контролю з боку держави.

Інформаційні джерела:

1. Мілошевич Н.В. Інвестиційна діяльність страхових компаній в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. №16. С.758 – 763.
2. Про страхування : Закон України від 7.03. 1996 р. № 85/96-ВР URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show>
3. Підсумки компаній страхування життя за I півріччя 2022 року. Insurance Top. 2022. № 5(89). URL: <https://forinsurer.com/files/file00729.pdf>
4. Підсумки компаній страхування життя за I півріччя 2023 року. Insurance Top. 2023. № 3(95). URL: <https://forinsurer.com/files/file00746.pdf>

ПРОБЛЕМИ РОЗРОБКИ І РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Косова Т.Д., д-р екон. наук, проф.
Федосенко А.Л., здоб. вищої освіти
Федосенко П.Л., здоб. вищої освіти
Національний авіаційний університет

Основним завданням України на сучасному етапі є подолання кризових явищ, спричинених воєнним повномасштабним вторгненням РФ і докладанням усіх зусиль для отримання перемоги у цій війні. Проте вже зараз необхідно системно планувати відбудову економіки країни, шляхи розвитку, модернізації, інноваційно-інвестиційної трансформації регіонів України на основі найповнішого використання внутрішнього потенціалу територіальних громад і місцевих ресурсів. Для стимулювання потужного післявоєнного відновлення необхідно знайти і підтримувати потенційні центри зростання, особливо на деокупованих територіях і в найбільш постраждалих від військових дій регіонах. Вирішення соціальних проблем пов'язано із необхідністю забезпечення житлом громадян, які втратили домівки у зв'язку з військовою агресією РФ, на основі створення якісно нової життєвої інфраструктури. Відновлення українських міст та сіл після війни – це комплексний процес, який має забезпечити модернізацію та подальший розвиток на десятиліття вперед. При прийнятті інвестиційних рішень необхідно враховувати зміни у маркетинговому середовищі, пов'язані з війною, – незбалансоване переселення трудових ресурсів, релокація бізнесу по різних регіонах країни, посилення значення соціально орієнтованих маркетингу та фінансів, виключна важливість енергоефективності, екологічності, інноваційності інвестицій.

Україна має тривалий досвід державної та фінансової підтримки інвестиційної діяльності. Діючими є прийняті у 1999-2001 роках Закони України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», Про спеціальні економічні зони «Закарпаття», «Яворів», «Славутич», «Інтерпорт Ковель». Проте Закони України «Про спеціальний режим

інвестиційної діяльності на території пріоритетного розвитку» у Волинській, Житомирській, Донецькій, Луганській, Чернігівській областях, а також на територіях міст Харкова і міста Шостки Сумської області втратили свою юридичну силу у зв'язку з прийняттям у 2022 році Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» [9]. У ньому міститься дефініція відновлення регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України, як комплексу першочергових організаційних, фінансових та інших заходів, метою яких є: відновлення до придатного стану об'єктів критичної та соціальної інфраструктури, житлового, промислового та громадського призначення, створення сприятливих умов для життя громадян, повернення біженців, діяльності органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання.

Формами реалізації стратегії регіонального розвитку є прийняття інвестиційної програми (комплекс взаємопов'язаних завдань та заходів коротко-, середньо-, та довгострокового характеру для досягнення визначених цілей) та інвестиційного проекту (офіційний документ, що визначає дії його учасників, ресурси, необхідні для досягнення його цілей протягом встановлених термінів).

Вимогами до відповідності механізмів фінансування державної регіональної політики вимогам Бюджетного та Податкового кодексів України є: трансферти до місцевих бюджетів із державного бюджету; державно-приватне партнерство тощо.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» унормовано порядок планування відновлення постраждалих через збройну агресію РФ регіонів та територій. Плани відновлення та розвитку територій розробляються Кабінетом Міністрів України разом із місцевими органами виконавчої влади з урахуванням їх наявного потенціалу та перспектив спеціалізації. Зазначені плани складаються з регіональних планів відновлення та розвитку, заходів і проектів регіонального розвитку та місцевого розвитку територіальних громад.

Національною радою з відновлення України від наслідків війни розробляються Проекти Плану відновлення України з різних напрямків діяльності, зокрема з: європейської інтеграції; аудиту збитків, понесених внаслідок війни; відновлення та розбудови інфраструктури; відновлення та розвитку економіки; функціонування фінансової системи, її реформування та розвитку; розвитку військово-промислового комплексу; модернізації та розвитку сфери безпеки і оборони; енергетичної безпеки тощо.

Виконаємо критичну оцінку Матеріалів робочої групи «Будівництво, містобудування, модернізація міст та регіонів України» [11]. Основними складовими її проекту є:

1. Програма «Відновлення та сталий розвиток регіонів» має за мету оптимальне поєднання потенціалу різних типів територій, місцевої,

регіональної економіки, господарських комплексів макрорегіонів з урахуванням принципів «зеленої економіки».

2. Програма «Відновлення об'єктів критичної інфраструктури на деокупованих територіях» ґрунтується на аудиті існуючих об'єктів надання публічних сервісів, послуг, а також забезпечення безпеки громадян для створення їх геоінформаційної системи, яка дозволить отримувати користувачам базові послуги в умовах зруйнованої або недостатньої інфраструктури за рахунок мобільних і дистанційних рішень (створення мобільних центрів надання адміністративних послуг, медичних амбулаторій, діагностичних центрів і дистанційного навчання тощо).

3. Програма «Відновлення економічної активності в регіонах і територіальних громадах (крім територій ведення бойових дій та тимчасово окупованих)» передбачає переміщення підприємств критичного значення, розташованих в зоні ризиків від рф, у безпечні регіони тощо.

4. Програма «Стимулювання розвитку регіональних полюсів зростання (скорочено РПЗ)». Вона встановлює критерії віднесення до РПЗ міських агломерацій, обласних центрів, міст обласного підпорядкування тощо.

5. Програма «Нове українське село» ґрунтується на пріоритетному розвитку потенціалу сільських територій, забезпеченні зайнятості, поєднанні принципів аграрної спеціалізації та диверсифікації інших видів економічної діяльності місцевої економіки.

6. Програма «Розвиток прикордонних територій в несприятливих умовах» спрямована на підвищення безпеки життєдіяльності населення і ведення бізнесу.

7. Програма «Розвиток макрорегіону українських Карпат» передбачає реалізацію таких заходів: формування конкурентної економіки гірських територій, збалансованої дорожньої, виробничої та соціальної інфраструктури, скасування інфраструктурних обмежень, розвиток туризму шляхом популяризації культурної спадщини та традиційних ремесл місцевого населення; охорона довкілля; розміщення виробництва готової продукції військового і подвійного призначення в регіонах низького ризику від рф.

8. «Програма справедливої трансформації монофункціональних міст України (в т.ч. вугільних)» передбачає дослідження їх економічної та бюджетної спроможності; створення умов для розвитку людського капіталу, залучення інвестицій у диверсифікацію економіки монопрофільних виробництв; забезпечення переходу на відновлювані та альтернативні джерела енергії; підвищення рівня енергоефективності житлово-комунальної сфери.

9. Програма «Забезпечення розвитку індустріальних парків в Україні» передбачає реалізацію таких напрямків: державне фінансування будівництва інженерно-транспортної інфраструктури та кредитування будівництва комерційної нерухомості на території пілотних індустріальних парків тощо.

10. Програма «Реалізація проектів державно-приватного партнерства на регіональному і місцевому рівнях» орієнтована на спрощення процедур підготовки та реалізації муніципальних проектів ДПП; розробку типових пілотних проектів у сферах: освіти, медицини, енергетики, фізичної культури і

спорту, соціальних послуг, культури, комунальної інфраструктури, житлово-комунального господарства тощо.

11. Програма «Розвиток потенціалу макрорегіону «Азов-Чорне море», орієнтована на розширення його транспортно-логістичної доступності, збереження та розвиток людського капіталу, самозайнятність населення; поглиблення регіональної спеціалізації тощо.

Інформаційні джерела:

1. Ползікова Г.В., Федосенко А. Л., Федосенко П. Л. Фінансово-інвестиційна політика регіонів і суб'єктів господарювання маркет-орієнтованого типу в умовах післявоєнного відновлення економіки. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2023. №3. С. 125-131. URL: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2023-3-17>

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Лисак Г.Г., канд. екон. наук, доц.
Гусейнова А.Х. кизи, здоб. вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

Підвищення фінансової стійкості підприємств України наразі є дуже актуальною проблемою. Більшість українських підприємств зазнають серйозної нестачі фінансових коштів. А разом із зниженням їхньої платоспроможності погіршується і фінансова стійкість. Така ситуація обумовлює необхідність розробки та реалізації комплексних антикризових заходів спрямованих на підвищення фінансової стійкості підприємств.

Дослідження зарубіжної практики показало, що у розвинених країнах підвищення фінансової стійкості підприємств забезпечується завдяки здійсненню заходів кризового менеджменту. Саме він сприяє запобіганню ризиків та загроз на ранніх стадіях виникнення та їхній ліквідації у діяльності підприємств у разі виникнення.

Антикризове управління можна визначити як особливу підсистему управління. Це система моніторингу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства та управління його ризиками саме з метою нейтралізації або пом'якшення кризових ситуацій.

Виходячи з цього, вважаємо, що система управління ризиками повинна включати:

- виявлення причин виникнення кризових ситуацій;
- визначення та дослідження чинників, які впливають на ризик;
- оцінку ступеня ризику;
- вибір та застосування методів нейтралізації або мінімізації ризиків та оцінку результативності реалізації обраних методів.

Отже, на нашу думку, ефективне антикризове управління повинне ґрунтуватися на системі моніторингу ризиками та використовувати сучасні методи аналізу та прогнозування діяльності підприємства.

Дослідження робіт, присвячених питанням теорії та практики фінансового аналізу та оцінки ризиків показало, що, незважаючи на їх велику кількість, досліджень з виявлення причинно-наслідкових зв'язків між індикаторами кризи та показниками фінансового стану підприємства, вкрай недостатньо. Крім того, мало вивченими залишаються питання практичного застосування передових антикризових технологій.

Аналіз діючих у зарубіжній та вітчизняній практиці підходів до оцінки фінансової стійкості підприємств показав, що найбільш доцільним є використання змішаних підходів. Поєднання оцінки та взаємодії якісних та кількісних факторів дозволить визначити кризу на початковому етапі її виникнення.

На нашу думку, основою змішаного підходу до оцінки фінансової стійкості підприємств повинна скласти динамічна модель, яка дозволить оцінити фінансовий потенціал підприємства у майбутньому. Особливістю такої моделі в процесі її формування є виявлення факторів, які в майбутньому вплинуть на фінансову стійкість підприємства і спричинять виникнення кризи.

Сукупність зовнішніх та внутрішніх факторів виникнення кризи дозволяє сформулювати основу для антикризового регулювання як на макро-, так і на мікрорівні. Крім того, прийняття інвестиційних рішень, повинно ґрунтуватися на оцінці незалежних аналітиків та систематизації статистичних даних, що, крім цього, визначатиме галузеву диверсифікацію підприємств з урахуванням існуючих проблем.

За результатами аналізу наукових розробок з питань управління фінансовою стійкістю підприємств, нами зроблений висновок про необхідність систематизації існуючого інструментарію з метою його практичного використання в антикризовому управлінні. Вважаємо, інструментарій дослідження слід представляти у вигляді системи, що включає збір, аналіз та обробку інформації; надання інформації для підготовки та прийняття управлінських рішень та організацію контролю за реалізацією їх реалізацією.

Узагальнення підходів до визначення сутності категорії «антикризове управління» дало змогу запропонувати таке її трактування: антикризове управління - система управління підприємством, основною метою якої є запобігання його фінансової нестабільності в умовах циклічності економіки.

Виходячи з того, що антикризове управління підприємства відбиває заходи, націлені на його оздоровлення, технологія антикризового управління підприємством включає дві групи етапів.

I група – діагностика, моніторинг та ідентифікація фінансової стійкості підприємства;

II група – планування, організація, мотивація антикризових заходів, розроблених для визначеного рівня фінансової стійкості.

Як відомо, діагностика фінансового стану підприємства є проміжним прогнозом можливості виникнення ризику банкрутства.

Проведене дослідження дало змогу визначити два типи діагностики антикризового управління:

- реактивна діагностика (у короткостроковій перспективі);
- профілактична діагностика (у довгостроковій перспективі).

Наразі, дуже затребуваним інструментом фінансового аналізу, для подолання кризових явищ, є формалізація різних способів діагностики діяльності підприємства. Її практичне використання передбачає, перш за все, системне відновлення діяльності підприємства.

Крім того, діагностика дозволяє розробити певний план дій, який базується саме на загальновідомих методах підтримки та розвитку підприємства. Але, не дивлячись на те, що можливості діагностики великі, на наш погляд, найбільш результативними заходами є ті, що спрямовані на підвищення внутрішньої ефективності підприємства. І лише за вичерпання внутрішніх ресурсів доцільно переходити до використання зовнішніх.

Подолання кризи підприємства можливе лише із попереднім аналізом причин її виникнення.

Як відомо, основні причини неплатоспроможності підприємств поділяють на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх причин слід віднести неефективне управління, недостатнє планування, неефективність використання виробничих потужностей, наявність прихованих або невизначених резервів покращення діяльності та інші. Серед зовнішніх причин неплатоспроможності можна виділити: нестабільність економічної ситуації, невигідні умови діяльності, відсутність фінансової підтримки діяльності та інші.

Виходячи з того, що якість управління фінансами підприємства має дуже велике значення, вважаємо за необхідне, враховувати найважливіші кризові фактори, що визначають здатність і готовність підприємства виконувати фінансові зобов'язання. А саме: якість управління, культура управління фінансами на рівні підприємства та галузі в цілому.

З цією метою, вважаємо доцільним визначення та дослідження таких індикаторів:

- прозорість та розкриття інформації;
- управління боргом;
- управління ліквідністю;
- прозорість управлінської системи.

Стратегія управління, визначена із урахуванням означених індикаторів, має на меті закласти позитивний вплив на діяльність підприємства кожного з них. Вважаємо, що саме такий підхід до визначення стратегії управління фінансовою стійкістю дозволить об'єднати в собі оцінку ресурсного потенціалу підприємства, розробку заходів щодо забезпечення його фінансової стабільності та заходи, що контролюють реалізацію вже прийнятих рішень.

Окремого вивчення, на нашу думку заслуговують такі індикатори, як - зміни в операційному середовищі, впровадження нових продуктів, великі інвестиції, вихід на нові ринки. Саме ці події можуть спровокувати виникнення ризиків, а це, в свою чергу впливатиме на фінансову стійкість підприємства.

Підсумовуючи викладене, відмітимо. Здатність визначати та оцінювати ризики на ранній стадії дозволяє підприємствам швидко розпізнавати потенційні несприятливі події та встановлювати запобіжні заходи, підвищуючи таким чином їх фінансову стійкість. Крім того, формування дієвої системи оцінки ризиків дає можливість не тільки спрогнозувати поточну фінансову діяльність підприємства за різних умов, але й забезпечити відповідне коригування фінансових показників та вчасно реагувати на можливі загрози.

Запропонований підхід дозволяє визначити першочергові заходи щодо подолання кризи; визначити напрями діяльності підприємства після виходу із кризової ситуації з метою її стабілізації та подальшого покращення; оптимізувати витрати для реалізації поточного та перспективного плану розвитку суб'єкта господарювання.

ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

Лисак Г.Г., канд. екон. наук, доц.

Державний біотехнологічний університет

Кот О.В., канд. екон. наук, доц.

Харківський національний економічний університет ім. Семе́на Кузнеця

Наразі відбувається перехід на цифрові технології всіх видів економічної діяльності. Використання інноваційних технологій є головним інструментом збільшення конкурентних переваг. Одним із головних провідників технологічних інновацій в економіці є банківська галузь. Як відомо, її роль зводиться не лише до використання досягнень цифрової економіки, а й до їхнього фінансування. У сучасних умовах цифрова трансформація банківського сектору є невід'ємною частиною процесу становлення цифрової економіки. Головним фактором, що зумовлює зміну стратегій розвитку банків є розвиток фінансових технологій на фінансовому ринку.

Причинами, що зумовили підвищення значення наукових досліджень ролі фінансових технологій у банківському секторі нами визначені наступні.

1 – унікальність і цінність цифрових технологій полягає у забезпеченні ефективності функціонування всіх сегментів фінансових ринків, у тому числі банківського, за рахунок зниження інформаційної асиметрії та скорочення транзакційних витрат пошуку інформації.

2 - підвищення рівня конкуренції у банківському секторі за рахунок появи нових учасників ринку – фінтех-компаній, і як наслідок – зниження цін на послуги фінансових посередників та підвищення їхньої доступності для населення. Це, в свою чергу, зумовлює прискорення соціально-економічного розвитку суспільства в країнах, які активно впроваджують цифрові технології.

3 – підвищення ринкової капіталізації банків за рахунок створення ними нематеріальних активів у галузі фінансових технологій.

4 – значне зростання попиту населення на фінтех-сервіси.

Разом з тим, відмова банків від посередницьких операцій на ринку позичкових капіталів та перехід на випуск власних цінних паперів створює ризик виникнення криз. Це, у свою чергу, висуває на передній план проблему регулювання цифрових фінансових послуг, яку необхідно вирішувати з мінімальними втратами для суспільства.

Дослідження показало, що нині вже є певний досвід, як зарубіжний, так і вітчизняний, впровадження передових технологій у діяльність традиційних фінансових інститутів. Водночас питання специфіки фінансово-технологічного розвитку, з урахуванням особливостей України, ще не достатньо вивчене вітчизняними вченими та практиками.

Узагальнення вивченої інформації дало змогу визначити чотири основні напрямки досліджень з цього питання:

1 – створення правового поля для розробки, тестування та застосування цифрових технологій для надання фінансових послуг; юридичний статус об'єктів інтелектуальної власності, створених внаслідок розробки нових фінансових продуктів на основі технологій; правові ризики, що виникають в результаті використання цифрових платформ (К. Бамбергер, Л.О. Новосьолов, К. Бруммер, О.П. Суходолова та ін.);

2 – криптовалюта та цифрові фінансові активи, дослідження та класифікація видів фінансових технологій (Й. Бенджіо, Я. Лекун, С. Накамото, А.Р. Оганов, І.В. Оселедця, А.С. Чихоцького, М. Федорова);

3 – вплив цифрової економіки на різні галузі (Д. Еванс, Дж. Роше та Дж. Тіроль, Д. Тапскотт, А.І. Гретченко, В.Ю. Катасонов, та ін.);

4 – питання модифікації бізнес-моделей, каналів надання банківських послуг, напрямів підвищення конкурентоспроможності на рівні окремо взятого банку (Р. Аллен, С. Блакстад, І.В. Ларіонов, Г.С. Панова та ін.).

Разом з тим, практично відсутні дослідження щодо оцінки впливу цифрових фінансових технологій на банківський сектор на макrorівні. А саме, практично не розглянуті такі питання, як:

- визначення критеріїв для оцінки рівня цифровізації банківського сектора;
- розробка індексу цифровізації банківського сектора;
- проведення кластерного аналізу рівня цифровізації національного банківського сектора;
- розробка оптимальної моделі цифровізації банківського сектору України.

Вивчення та узагальнення підходів до визначення сутності поняття «фінансові технології» дозволило трактувати цю категорію у вузькому розумінні як унікальну технологію, яка дозволяє створювати інноваційні продукти у фінансовому секторі.

У ході дослідження було визначено, що найбільш часто у банківському секторі застосовуються такі фінансові технології, як мобільні технології та Інтернет, штучний інтелект та машинне навчання, Big Data. У той час, як технології розподілених реєстрів, включаючи блокчейн, та хмарні обчислення

використовуються найменшою мірою. У найближчу перспективу найбільш вірогідним стане точкове викристання технологій віртуальної та доповненої реальності, а також Інтернет речей.

Базуючись на результатах дослідження, можна виділити три основні напрями цифрової трансформації банківського сектора під впливом фінансових технологій. Це:

- 1 – інституційна трансформація банківського сектора;
- 2 – трансформація каналів надання банківських послуг;
- 3 – трансформація бізнес-модель традиційних банків.

Вивчення тенденцій розвитку цифрових фінансових технологій у банківському секторі дало змогу визначити фактори, що її зумовлюють. Основними з них є наступні:

- наявність ІТ-фахівців, доступність Інтернет-зв'язку та технічних пристроїв;
- ступінь доступності фінансових послуг для населення, обсяги безготівкових платежів, схильність населення до споживання продуктів фінансових технологій;
- обсяги венчурних інвестицій у фінтех та рівень сприяння середовища для ведення малого та середнього бізнесу в країні;
- ступінь розвитку банківських венчурних фондів у країні;
- заходи стимулювання безготівкового грошового обороту країни та пряме регулювання фінтеху.

Під час проведення дослідження було встановлено, що невеликі венчурні фінтех-компанії посилюють як конкуренцію банків один з одним, так і банків з іншими учасниками фінансового ринку.

Великий вплив на трансформацію банківського сектора здійснює конкуренція традиційних банків з великими ІТ-компаніями, що мають велику клієнтську базу у галузях комунікації, онлайн-торгівлі та аналогічних їм. Це здійснюється шляхом відкриття такими компаніями банківського бізнес-напрямку після досягнення критичного рівня за кількістю користувачів. А це - дозволяє банкам отримувати додатковий прибуток з кожного клієнта.

Вважаємо, що найбільш прийнятною моделлю цифровізації вітчизняного банківського сектора є модель, обумовлена дією наступних факторів:

- 1) максимізація доходів від наявних у розпорядженні комерційного банку ресурсів (мобільного додатку; мережі відділень; податкової, фінансової, юридичної експертизи та ін.);
- 2) інтеграція в мобільний додаток та на сайт банків пропозицій від компаній-партнерів, що пропонують цифрові сервіси;
- 3) випереджаючий розвиток дистанційних каналів обслуговування клієнтів провідних не системно значимих банків задля збереження конкурентного балансу у галузі;
- 4) наявність власних тимчасово вільних коштів у розпорядженні банків;
- 5) стимулювання на державному рівні створення банківських ІТ-платформ невеликими ІТ-компаніями для можливості аутсорсингу не системо утворюючими банками послуг ІТ-розробки;

б) орієнтація на нересурсноміські методи впровадження технологій у банківській галузі, таких як ІТ-розробка платформ для дистанційного банківського обслуговування у межах аутсорсингових контрактів із компаніями-розробниками комп'ютерного програмного забезпечення;

7) розвиток Інтернет-банку.

Підсумовуючи, відзначимо, що фінансові технології значно впливають на розвиток і трансформацію, як самого банківського сектора економіки, так і на співпрацю комерційних банків з фінтех-компаніями. Рівень застосування фінансових технологій і взаємодія між комерційними банками та фінтех-компаніями безпосередньо залежать від величини активів та виручки комерційних банків, що обумовлює напрям та швидкість трансформації банків. Вважаємо, що на українському ринку, виходячи з умов, що наразі на ньому склалися, фінансові технології, в першу чергу розвиватимуться і усередині банківського сектора економіки, і у співпраці з комерційними банками.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ ПОТРЕБ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Литвинов А.І., д-р екон. наук, проф.

Солодовнікова А.Л., здоб. PhD

Державний біотехнологічний університет

Вирішення питання забезпечення розвитку підприємства пов'язане із необхідністю фінансування даної потреби. Інакше кажучи, розвиток потребує вкладень. І для тих підприємств, що ефективно працюють ми маємо дилему: підприємство працює та приносить прибуток, навіщо обмежувати себе у доходах і щось міняти, до того ж, із ризиком, що наступні вкладення не окупляться. Для неуспішних підприємств ця дилема виглядає дещо іншим чином: якщо підприємство приносить збитки, то навіщо нести додаткові витрати, чи не краще його взагалі закрити? При цьому, з іншого боку цієї дилеми знаходиться перспектива одержання додаткових доходів за рахунок вдалих інвестицій. Адже якщо мова йде про потреби розвитку, то позитивний ефект від таких витрат очікують в довгостроковому плані. А це дає всі підстави розглядати такі витрати саме як інвестиції.

Іншою складовою означеної проблеми є неузгодженість інтересів власників підприємства і широкої публіки. Наприклад, для успішних підприємств неpubлічність їх фінансової діяльності часто означає преференції для власників. У той же час, інвестування в активи такого підприємства може бути цікавим для широкого загалу. В такий спосіб виникає суперечність між інтересами підприємства, як самостійного економічного суб'єкта, його власників та суспільства.

Мова йде про те, що інтерес підприємства полягає в тому, щоб залучити потрібні для розвитку фінансові ресурси в необхідному обсязі та з мінімальними витратами. Інтерес його власників при цьому полягає у збереженні свого привілейованого стану, за рахунок якого вони приймають участь в прибутках даного підприємства. Інтерес публіки полягає в тому, щоб отримати можливість участі в прибутках підприємства через інвестування своїх коштів.

Традиційним способом вирішення цієї проблеми є акціонерне товариство та фондовий ринок. При цьому останній може бути як біржовим, так і позабіржовим. Наприклад, найбільший у світі за обсягом операцій ринок акцій технологічних компаній NASDAQ починався як позабіржовий ринок акцій компаній, які не були спроможні виконати вимоги для лістингу своїх цінних паперів на фондових біржах.

Саме це вже є вагомим свідченням недоліків традиційного біржового сегменту фондового ринку. І цей недолік має глобальний характер. Що стосується України, то тут фондовий ринок так і не спромігся отримати скільки-небудь значного розвитку [1]. Тобто, формально він є. Але питання створення ефективного інструменту мобілізації інвестицій для потреб соціально-економічного розвитку йому вирішити не вдалось.

Фінансові інструменти і досі залишаються недоступними для широкої публіки. А національна економіка сприяє не стільки розбудові ефективної системи виробництва і розподілу продукту, скільки монополізації прибуткових секторів економіки та обмеженню економічної свободи та ринкових процесів. При цьому, доступ до традиційних фінансових інструментів також залишається обмеженим. І простому українцю сьогодні легше придбати акції якого-небудь умовного Apple, аніж свого „рідного“ облгазу або обленерго, яке знаходиться зовсім поруч.

Важливою складовою цієї проблеми є значний обсяг коштів, які знаходяться на руках в населення і могли би бути використані як цінний інвестиційних ресурс. До речі, за своїми можливостями він, де-факто, є більшим за обсяг іноземних інвестицій [2, 3].

При цьому, з питанням іноземних інвестицій носяться як з писаною торбою, в час коли маємо значно доступніший і ефективніший внутрішній фінансовий ресурс. І питання, чому він ігнорується та яку шкоду це приносить розбудові ефективної фінансової системи потребує на окреме дослідження.

В цьому контексті розвиток сектору фінансових технологій і поява інструментів, які засновуються на криптовалютичних технологіях та, зокрема, блокчейні, набуває особливого значення. Адже ці інструменти за своїм дизайном спроектовані так, щоб успішно протистояти будь-яким спробам контролю [4]. Це забезпечує їх глобальний характер та прозорість національних кордонів.

Разом із тим, існує проблема визнання активів, заснованих на криптовалютичних інструментах. Це обмежує їх використання на поточному етапі розвитку. Разом із тим, країна, яка першою зробить можливим використання таких інструментів для операцій на фінансовому ринку, отримає потужну

перевагу у форматі доступу до глобальних інвестицій. За масштабом змін, яких слід очікувати у зв'язку із появою глобальних можливостей щодо залучення фінансування та розміщення інвестицій це, без жодних сумнівів, буде новим етапом розвитку світової фінансової системи.

Проблемами, які при цьому належить вирішити будуть запобігання легалізації коштів, набутих у злочинний спосіб та фінансуванню тероризму (відповідно до вимог FATF[5]) а також набуття питаннями оподаткування глобального, всесвітнього контексту.

Інформаційні джерела:

1. Татарин Н., Олійник О. Фондовий ринок як один із елементів фінансового ринку: історія та його сучасний стан в Україні. *Молодий вчений*. 2023. № 3 (115). С. 128–133. DOI: 10.32839/2304-5809/2023-3-115-24. URL: <http://dx.doi.org/10.32839/2304-5809/2023-3-115-24>.
2. Прямі іноземні інвестиції [Електронний ресурс]. Мінфін. 2023. (accessed: 09.11.2023). URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2022/>.
3. Обсяг переказів в Україну у 2022 році склав \$13 млрд – НБУ [Електронний ресурс]. banki.ua. 2023. (accessed: 09.11.2023). URL: <https://banki.ua/news/obsyag-perekaziv-v-ukrayinu-u-2022-roci-sklav-13-mlrd-nbu>.
4. Wright C. S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. *SSRN Electronic Journal*. 2008. DOI: 10.2139/ssrn.3440802. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3440802>.
5. Kuzminska O. Assessment of conformity of measures of the financial monitoring system of Ukraine with FATF international standards. *Finansi Ukraini*. 2023. aug. Vol. 2023, no. 4. P. 55–75. DOI: 10.33763/finukr2023.04.055. URL: <http://dx.doi.org/10.33763/finukr2023.04.055>.

ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Литвинов А.І., д-р екон. наук, проф.

Василенко Д.О., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Фінансовий сектор України є важливою складовою економіки країни. Він включає в себе різноманітні фінансові установи, такі як банки, страхові компанії, пенсійні фонди, інвестиційні компанії та інші. Цей сектор грає ключову роль у забезпеченні фінансової стабільності, розвитку підприємництва та залученні інвестицій. Фінансовий сектор України також відіграє важливу роль у фінансуванні витрат державного бюджету та забезпеченні економічного зростання. Банки надають кредити підприємствам та приватним особам, що сприяє розвитку бізнесу і стимулює економічне зростання. Крім того, фінансові установи забезпечують збереження та накопичення коштів громадян, надають послуги зі страхування та пенсійного забезпечення. Фінансовий сектор України також стикається з викликами та проблемами, пов'язаними зі змінами у глобальному фінансовому середовищі, кібербезпекою, регуляторними обмеженнями та іншими факторами. Але найбільшим викликом сьогоdnішнього дня є розв'язана проти України загарбницька війна. Для фінансової галузі її

наслідком стали зруйновані загарбниками активи, втрата контролю за активами, розміщеними на окупованих територіях. Але найбільше – це безповоротні втрати людського капіталу. Розвиток цифрових технологій може відіграти важливу роль у подоланні цих проблем та покращанні ефективності фінансового сектору.

Найбільш активно у фінансовому секторі зараз використовують наступні цифрові технології: Інтернет-банкінг, який дозволяє клієнтам здійснювати фінансові операції та отримувати інформацію про свої рахунки за допомогою Інтернету. Це зручний спосіб для клієнтів здійснювати перекази, платежі та перевіряти свій баланс в будь-який зручний для них час. Мобільний банкінг, за допомогою якого клієнт може отримувати доступ до банківських послуг через свої мобільні пристрої, такі як смартфони або планшети. Це дозволяє клієнтам здійснювати операції в будь-якому місці і в будь-який час, що робить банкінг більш зручним та доступним. Електронні платежі, які дозволяють здійснювати оплату за товари та послуги через Інтернет без необхідності використовувати готівку або чеки. Це спрощує процес платежу та забезпечує швидше та безпечніше їх проводити. Фінтех-послуги використовують технології для надання фінансових послуг, таких як платежі, кредитування та управління інвестиціями. Ці послуги зазвичай пропонуються через мобільні додатки або веб-платформи, що дозволяє клієнтам здійснювати фінансові операції швидше та зручніше. Блокчейн - це розподілена база даних, яка забезпечує безпеку та недоступність для змін даних. У фінансовому секторі використовується для забезпечення безпеки та автентифікації транзакцій, а також для покращення процесу обміну даними між різними фінансовими установами. Цей перелік не є вичерпним, українськими операторами фінансового сектору використовуються також й інші цифрові технології. Зокрема, в українських банках вже давно законодавчою вимогою є забезпечення ведення обліку в електронній формі. А це є поштовхом до використання і розвитку сучасних технологій зберігання даних. Також неможливо уявити без цифрових технологій системи платежів із використанням платіжних карток.

Проблема, яку розглядається, полягає в кібербезпеці та захисті інформації у фінансовому секторі України. Це важлива тема, оскільки зростаюча кількість кібератак на фінансові установи ставить під загрозу безпеку фінансової системи країни. Особливої актуальності це набуває у зв'язку із поточною ситуацією ворожої збройної агресії та її наслідків. Тому Україна стикається зі значними викликами в галузі кібербезпеки та захисту інформації у фінансовому секторі. Недостатня свідомість про ці ризики та недостатня інвестиційна активність у цій сфері створюють уразливість для кібератак. Необхідно приділяти більше уваги цим питанням та працювати над розробкою ефективних стратегій забезпечення безпеки фінансових установ.

Іншою складовою проблем, що пов'язані із впровадженням та розвитком у фінансовому секторі цифрових технологій є законодавче регулювання. Причому, тут ситуація також є складною. Адже часто там, де законодавство дійсно потрібне, нормативні документи відсутні або приймаються із великим запізненням. Як було, наприклад, із нормативним врегулюванням положень,

пов'язаних із використанням електронного підпису. Або інша крайність, коли наявне нормативне регулювання створює перешкоди для розвитку технологічних інновацій. І тут також можна навести приклад із електронним підписом, коли наявне на той момент законодавство не давало можливості користуватись перевагами даної технології у повному обсязі. І хоча приклад із електронним підписом можна віднести до успішних, адже відповідне законодавство все ж таки було розроблено і прийнято. Це дало можливість впровадити сервіс "Дія", спростити процедури банківського обслуговування громадян, надати їм можливість віддаленого доступу до фінансових та інших послуг.

Разом із розвитком цифрових технологій та інновацій на їх основі відбуваються також і зміни глобального фінансового середовища. З одного боку, рух фінансових потоків спрощується та набуває глобального контексту. З іншого боку - посилюється контроль за рухом коштів, набутих злочинним шляхом та таких, що використовуються для фінансування тероризму. Також відбувається розвиток в напрямку децентралізованих фінансів, зокрема, заснованих на технології блокчейн. Це є викликом для частини фінансового сектору, представленого традиційними операторами: банками, страховими компаніями, платіжними системами та іншими. Але з іншого боку - це відкриває потужні можливості для розвитку новітніх фінансових компаній та сервісів - необанків, децентралізованих фінансових сервісів та інших.

Таким чином, забезпечення розвитку цифрових інновацій у фінансовому секторі України є важливою умовою його виживання та розвитку у складних економічних умовах сьогодення. Адже відсталість від цифрових інновацій означатиме для фінансової компанії втрату клієнтів, ринку, зменшення доходів. А переміщення на основі розвитку цифрових технологій конкуренції у глобальний аспект є додатковим стимулом для розвитку цифрових інновацій у фінансовій галузі.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ КРИПТОВАЛЮТ ЯК ІНВЕСТИЦІЙНОГО ІНСТРУМЕНТУ

Литвинов А.І., д-р екон. наук, проф.

Товт Ф.Ф., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Сучасні умови характеризуються надзвичайно складною соціально-економічною ситуацією. Її спричинила найбільша у Європі з часів другої світової війни збройна військова агресія. Як свідчить перебіг подій, вона спрямована на руйнацію об'єктів інфраструктури, промислового та соціально-економічного потенціалу, логістичних ланцюжків. Це є значним стресом для функціонування будь-якого підприємства. Тим більше, що залишилися

неподоланими наслідки останньої глобальної фінансової кризи та пандемії COVID-19.

Збереження економічного потенціалу та сприяння соціально-економічному розвитку зараз, без перебільшення, є умовою збереження України як держави. І тому дуже важливим є сприяння розвитку підприємницької ініціативи в широкому розумінні і, особливо, на основі сучасних інноваційних рішень. Одним з таких рішень є формування і розвиток криптовалютних технологій та заснованих на них інструментів.

З іншого боку, економічний розвиток засновується на інвестиціях. Вони є його необхідною умовою. Існують різні джерела інвестицій. Це, зокрема, власний прибуток підприємця, в такому разі це називають реінвестицією. Також підприємці - власники бізнесів можуть робити додаткові внески капіталу за рахунок власних коштів. Зазначені два види інвестицій відносять до власних і їх головною проблемою є їх обмеження в обсягах. В той час, як на ринку капіталу можуть обертатись значні кошти, власники бізнесів можуть мати фінансові проблеми. І в такому разі шукають зовнішні джерела залучень. Це можуть бути банківський кредит, залучення на фінансових ринках, надходження з інших джерел.

Але, зважаючи на значні ризики, які в першу чергу пов'язані із воєнними діями та непередбачуваними рішеннями політиків, проблема залучення інвестицій значно загострюється. Для іноземних інвесторів ризики перевищують прийнятний рівень. Ця ж сама обставина спонукає українських підприємців до евакуації своїх активів за кордон. Звичайно, що не всі активи можна евакуювати. І точно вже не можна нічого зробити з активами, знищеними внаслідок військових дій та терористичних актів росіян.

При цьому, потенціал ринку криптовалют залишається невикористаним. Але глобальний характер цього ринку і інноваційність його учасників відкривають широкі можливості для українських підприємців.

Питання інвестицій не є новим і має вже багато дослідників. Із останніх нагадаємо, зокрема, про праці Бабан Т. О. [1], Гуторова О.І. та Гуторової О. О. [2], Ставерської Т. О. [3] та інших. Але поза їх увагою залишаються деякі аспекти залучення інвестицій з використанням сучасних криптовалютних інструментів. Такий підхід дозволяє перенести завдання пошуку і залучення інвестицій в глобальний контекст. При цьому реальним буде забезпечити можливість глибокої диверсифікації інвестицій і уникнути в такий спосіб ризиків, пов'язаних із втратою контролю за компанією, запобігти рейдерським атакам, протидіяти нарощуванню моно- і олігополістичних явищ. До речі, яскравим прикладом останнього є події навколо агрохолдингу «Кернел», активи його поточний менеджмент вивів із фінансових ринків ЄС для захоплення повного контролю над підприємством [4].

Таким чином, маємо потребу в інвестиціях, яку наразі складно задовольнити за рахунок доступних фінансових ресурсів. А надто, зважаючи на потреби фінансування військових операцій, спрямованих на захист від російських загарбників. Також значні ресурси витрачаються на відшкодування

втрат, заподіяних в результаті терористичних атак росіян там, де військові дії не ведуться.

Соціально відповідальні бізнеси здійснюють значні відрахування на фінансування заходів, пов'язаних із обороною від загарбників. Наприклад, фонд Порошенка разом із підприємствами та ГО «Справа громад» спрямували на ці цілі понад 3 млрд грн [5]. І ці кошти вже не зможуть бути інвестовані в розвиток підприємств, інфраструктури або соціальні проекти.

При цьому підприємці з низьким рівнем соціальної відповідальності залишаються осторонь від таких проектів і в результаті отримують конкурентні переваги за рахунок більших можливостей щодо реалізації своїх інвестиційних проектів. В результаті маємо потужні причини для погіршення підприємницького середовища. І це додатково загострює проблему інвестиційного голоду.

Одним із шляхів розв'язання проблеми залучення інвестицій є вивільнення потенціалу криптовалютних інструментів. В силу своєї природи доволі складно оцінити поширення криптовалютних активів у прив'язці до географічної локації. Адже блокчейн поширених криптовалют не містить інформації про географічне розташування свого власника. Проте в глобальному розрізі лише про одній провідній криптовалюті біткойн (BTC) станом на початок вересня 2023 р. рівень капіталізації складав приблизно 500 млрд дол США [6], що більше ніж в три рази перевищує обсяг ВВП України за 2022 р. [7].

Високий потенціал криптовалютних інструментів для залучення інвестиційних фінансових ресурсів, серед іншого, забезпечується спрощенням контролю за інвестованими коштами. Адже, по-перше, технологія блокчейну є відкритою. Це означає, що за допомогою простих і доступних інструментів кожний може переглянути наявний в гаманці залишок коштів та всі проведені із цим гаманцем транзакції. Іншою особливістю технології блокчейн є можливість реалізації певних запрограмованих процедур. Вони отримали назву смарт контрактів і є доступними для блокчейнів версії 2.0 та більш сучасних. Такі смарт контракти можуть бути використані для забезпечення реалізації фінансових взаємовідносин між інвестором та підприємцем. Наприклад, це може бути автоматична сплата дивідендів в заздалегідь визначеному розмірі або зворотний викуп інвестиції по завершенню домовленого терміну.

Іншою особливістю криптовалют, яка обіцяє потужний потенціал підприємцям є їх глобальний характер. А це означає, що інвестором українського підприємця може бути фінансист з будь-якого куточка світу. Це значно збільшує можливості щодо залучення інвестицій. Також це виступає потужним мотивом для впровадження інновацій, спрямованих на гармонізацію підприємницької діяльності до кращих світових управлінських практик та підходів до ведення звітності.

Інформаційні джерела:

1. Бабан Т. О. Інвестиції як чинник структурних змін. Матеріали П'ятої Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Управління розвитком соціально-економічних систем” 26-30 квітня 2021 р. Харків : ХНТУСГ. 2021. С. 224–226.
2. Гуторов О. І., Гуторова О. О. Інвестиційні рішення: сутність, методи обґрунтування та правила прийняття. Вісник ХНАУ. Серія “Економічні науки”. 2021. Т. 2, № 2. С. 91–104.

3. Ставерська Т. О. Позиціонування України в інноваційно-інвестиційних рейтингах глобалізації. Розвиток харчових виробництв, ресторанного та готельного господарств і торгівлі: проблеми, перспективи, ефективність : Міжнародна науково-практична конференція, 18 травня 2021 р /за ред. Черевко О. І. Харків : ХДУХТ. 2021. Т. 1. С. 190–191.

4. Максимчук М. Глава Варшавської фондової біржі: Емісія акцій Kernel використана для дешевого поглинання компанії. [Електронний ресурс] Українська Правда. 2023. accessed: 22.09.2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/09/20/704543/>.

5. Соколова О. Понад 3 мільярди гривень витратили на допомогу ЗСУ Фонд Порошенка та «Справа громад». [Електронний ресурс] Волинь. 2023. accessed: 11.09.2023. URL: <https://www.volyn.com.ua/news/252179-ponad-3-miliardy-hryven-vytratyly-na-dopomohu-zsu-fond-poroshenka-ta-sprava-hromad>.

6. Market capitalization of Bitcoin (BTC) from April 2013 to September 17, 2023(in billion U.S. dollars) [Electronic resource]. Statista. 2023. accessed: 18.09.2023. URL: <https://www.statista.com/statistics/377382/bitcoin-market-capitalization/>

7. The World Bank In Ukraine/Overwiev [Electronic resource]. The World Bank. 2023. accessed: 27.09.2023. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/overview>.

ФІНАНСУВАННЯ ПОТРЕБ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗАЛУЧЕНЬ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ

Литвинов Є.А., здоб. PhD

Державний біотехнологічний університет

Сталість розвитку є ключовим фактором сучасного бізнесу, а фінансові ринки надають підприємствам можливість отримання необхідних ресурсів для здійснення стратегічних ініціатив в сфері сталого розвитку. Залучення фінансових ресурсів на ринках відіграє важливу роль у забезпеченні фінансування потреб підприємств у сфері сталості. Розглянемо ключові аспекти фінансування потреб сталого розвитку підприємств за допомогою залучень на фінансових ринках:

1. Значення сталого розвитку для підприємств. Сталий розвиток – це підхід до розвитку, який враховує потреби сучасного покоління, не компрометуючи можливості майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Для підприємств сталий розвиток включає ефективне використання ресурсів, розробку екологічно чистих технологій, створення відповідальної корпоративної культури та інші аспекти, що сприяють екологічній, соціальній та економічній стійкості.

2. Фінансування сталого розвитку через фінансові ринки. Фінансові ринки надають різноманітні можливості для залучення капіталу на розвиток сталих ініціатив. Інструменти, такі як зелені облігації, соціальні інвестиції, фонди екологічного інвестування, структуровані фінансові продукти і багато інших, дозволяють підприємствам залучати кошти для реалізації проектів у сфері сталого розвитку.

3. Зелені фінансові інструменти. Зелені облігації та кредити, спрямовані на екологічно чисті проекти, стали популярними серед підприємств, які прагнуть зменшити вплив на довкілля та впроваджувати екологічно стійкі

рішення. Ці інструменти дозволяють залучати кошти спеціально для проектів, спрямованих на збереження природних ресурсів та зниження викидів парникових газів.

4. Соціальні інвестиції. Фінансування на фінансових ринках також може бути спрямоване на соціально відповідальні проекти, наприклад, програми з розвитку освіти, охорони здоров'я, зменшення бідності та підтримки соціально вразливих груп населення.

5. Роль держави та регуляторів. Держави та регулятори також відіграють важливу роль у стимулюванні сталих інвестицій. Вони можуть надавати податкові пільги, створювати сприятливі умови для розвитку сталих проектів та встановлювати стандарти для сталого фінансування.

Фінансові ринки надають підприємствам можливість залучити фінансові ресурси для реалізації стратегій сталого розвитку. Зелені облигації, соціальні інвестиції та інші засоби фінансування на фінансових ринках сприяють не лише розвитку бізнесу, а й сприяють вирішенню екологічних, соціальних та економічних проблем, забезпечуючи більш стійке та ефективне майбутнє для суспільства в цілому.

ЗОВНІШНІ ЗАЛУЧЕННЯ В СИСТЕМІ ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Литвинов Є.А., здоб. PhD

Солодовнікова А.Л., здоб. PhD

Державний біотехнологічний університет

Зараз в Україні триває повномасштабна війна, спричинена російською військовою агресією. Це накладає на підприємства значні додаткові ризики та значною мірою ускладнює їх економічний розвиток. Разом із тим, приватний сектор економіки, в межах якого функціонує більшість підприємств, є головним джерелом формування дохідної частини бюджету. Тому від успішного вирішення завдання забезпечити функціонування підприємств в довгостроковому плані залежить не лише здатність України захистити себе як державу, але і її успішний повоєнний розвиток. Таким чином, питання залучення фінансових ресурсів посідають важливе місце в системі організації ефективного ведення господарської діяльності. Останнім часом з'являються актуалізовані з врахуванням сучасного стану справ дослідження, зокрема [1–3].

Іншим аспектом, на який потрібно звернути увагу є концепція сталого розвитку, проголошена в якості суспільного орієнтиру на конференціях ООН в Ріо-де-Жанейро у 1992 та у 2012 рр. [4]. Із врахуванням вимог сучасності, вона зберігає свою актуальність і досі. Про це, зокрема, свідчать матеріали публікації [5].

Разом із тим, на рівні підприємства досить складно забезпечити узгодження із повним комплексом критеріїв сталого розвитку. Адже деякі з них

знаходяться поза межами контролю підприємства. Разом із тим, низка вимог є досяжною. Наприклад, ощадливе використання ресурсів, забезпечення доходами населення та інші. Також, в контексті задовільнення вимог сталого розвитку має розглядатись і питання фінансової безпеки підприємства. Адже саме завдяки ній стає можливим його функціонування в довгостроковому плані. А це є базовою умовою для того, щоб підприємство могло успішно виконувати свої інші завдання.

Вимога забезпечення фінансової безпеки в загальному рахунку зводиться до спроможності фінансування підприємством своїх поточних потреб та завдань розвитку. При цьому джерела фінансування розглядають у розрізі власних та залучених. В плані сталого розвитку, на перший погляд, може здатись слушною ідея повного фінансування потреб підприємства за рахунок власних ресурсів. Проте, ця думка при більш глибокому розгляді виявляється хибною. Адже для забезпечення інноваційного розвитку потрібні інвестиції які можуть значно перевищувати за своїм обсягом річний обсяг прибутку. А отже, потребують тривалих строків окупності у 5-10 років та навіть більше. Нерозуміння цього аспекту спричинює не лише диспропорції в економічному розвитку на користь галузей, питома вага основних засобів у яких є незначною та строки окупності витрат є меншими, а продукція не несе значної доданої вартості. При цьому слід зазначити, що інноваційний та соціально-економічний потенціал підприємств решти галузей залишається невикористаним. Такий стан справ не лише суперечить критеріям сталого розвитку, але й гальмує соціально-економічний розвиток, сприяє формуванню диспропорцій та загострює і без того складний соціально-економічне положення.

Важливою проблемою, яка потребує вирішення є пошук джерел фінансування потреб забезпечення фінансової безпеки підприємств та формування умов їх зростання в рамках концепції сталого розвитку. Зважаючи на значні втрати соціально-економічного потенціалу внаслідок російської збройної агресії, на перші рядки порядку денного виходять питання фінансування потреб розвитку підприємств за рахунок зовнішніх джерел. При цьому також заслуговує на увагу питання синергетичного ефекту від таких залучень. Адже розвиток місцевих підприємств та їх фінансова безпека сприяють формуванню пропозиції робочих місць та доходів місцевого населення. Це певною мірою знімає соціальну напругу в контекстах запобігання розвитку злочинності та корупції, а також забезпечення населення доходами. Разом із тим, існують і певні загрози, яким має бути приділено особливу увагу. Це, насамперед, питання забезпечення ефективних доступу до зовнішніх джерел фінансування та контролю за їх використанням.

В аспекті контролю за використанням фінансування, залученого із зовнішніх джерел, найбільш перспективними ми вважаємо залучення у форматі портфельних інвестицій через іноземні фондові біржі. Вони мають багатоступневу систему фінансового контролю, яка включає до свого складу виконання комплексу вимог для включення підприємства в систему біржового лістингу, щорічний аудиторський контроль та контроль з боку акціонерів. Зважаючи на більш високий рівень прибутковості українських підприємств у

порівнянні із закордонними, використання даного джерела є цілком можливим. Проте, робота в даному напрямку вимагає високого рівня кваліфікації фахівців фінансової та юридичної служби підприємства, вимагає значних фінансових витрат та характеризується тривалими строками. А отже, доступне лише потужним, фінансово спроможним підприємствам. До того ж, маємо практику, коли отримавши доступ до такого фінансування, українські підприємства врешті-решт відмовлялись від нього. Яскравим прикладом цього є скандальна історія з агрохолдингом Кернел [6].

Іншими джерелами зовнішніх залучень є прямі іноземні інвестиції та кошти іноземних донорів. Перевагою першого джерела є можливість залучення інвесторів із споріднених галузей, що може сприяти трансферу технологій і більш прискореному розвитку підприємства. Що стосується коштів іноземних донорів, то участь в подібних програмах також може бути бажаною для підприємства не лише з точки зору високої економічної ефективності таких залучень. В ряді випадків вони можуть надаватись навіть на умовах безповоротної фінансової допомоги. При цьому, в процесі взаємодії із донорськими організаціями підприємство одержує можливість удосконалити свої системи звітності, надання інформації зовнішнім користувачам, поліпшити пізнаваність компанії, знайти нові ринкові перспективи. В підсумку це сприяє поліпшенню фінансової безпеки підприємства, його економічному розвитку та відповідає вимогам поліпшення суспільних соціально-економічних умов.

Інформаційні джерела:

1. Тимоць М. В., Стахів Г. І. Фінансові аспекти залучення іноземних інвестицій в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. DOI: <http://dx.doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-70>.
2. Сакун О. С., Щур Р. І., Мацьків В. В. Фінансові аспекти підтримки бізнес-сектору України в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2022. Vol. 1(18). С. 50–60. DOI: <http://dx.doi.org/10.15330/apred.1.18.50-60>.
3. The Main Negative Factors of Military Influence on the Economic Environment of the Region and its Financial and Economic Security / Sytnyk Y., Havrychenko D., Staverska T., Primush R., and Erfan V. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22, № 6. P. 241–245. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.6.33>.
4. Agenda 21: Earth Summit: The United Nations Programme of Action from Rio. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2013. 354 p. ISBN: 9781482672770.
5. Sustainable Development Of Enterprises With Digitalization Of The Economic Management / Davydova O., Kashchena N., Staverska T., and Chmil H. *International Journal of Advanced Science and Technology*. 2020. Vol. 29(8s). P. 2370–2378.
6. Максимчук М. Глава Варшавської фондової біржі: Емісія акцій Kernel використана для дешевого поглинання компанії. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023>.

КРИТЕРІЇ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Литвинова Ю.І., здоб. PhD
Державний біотехнологічний університет

Управління грошовими потоками є критичним аспектом для успішної діяльності торговельних підприємств. Здатність контролювати та оптимізувати рух грошей у внутрішній структурі підприємства має величезне значення для забезпечення фінансової стійкості та розвитку бізнесу. Основні критерії, які визначають ефективне управління грошовими потоками торговельних підприємств, зазначено на рис. 1.

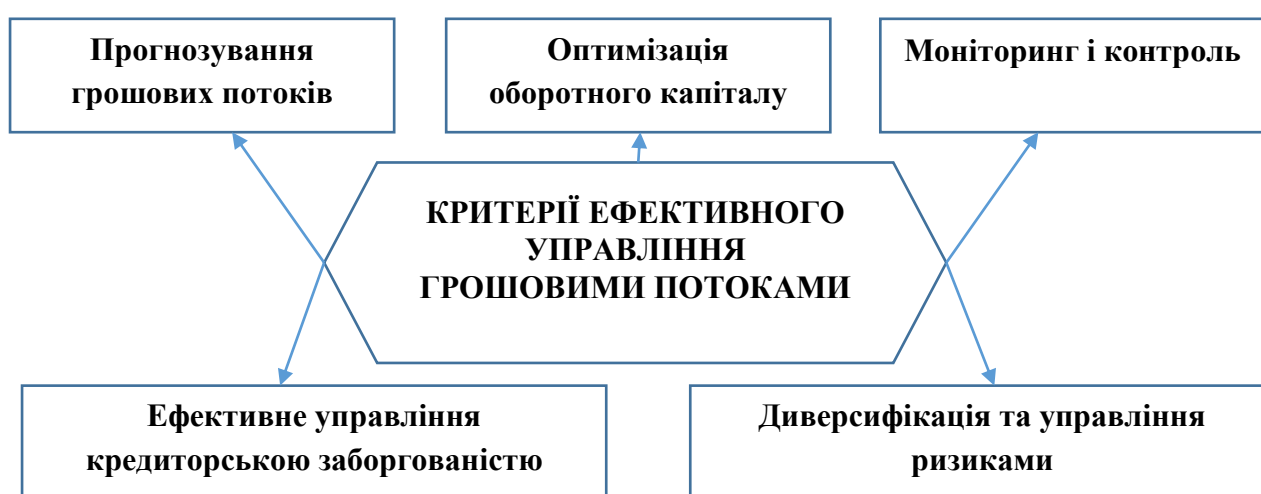

Рис. 1. Критерії ефективного управління грошовими потоками

1. Прогнозування грошових потоків є основним елементом ефективного управління. Це дозволяє підприємству передбачати витрати та доходи, що сприяє плануванню фінансових ресурсів та прийняттю обґрунтованих рішень щодо інвестицій та фінансових стратегій.

2. Ефективне управління оборотним капіталом (грошові активи, запаси, дебіторська заборгованість) дозволяє забезпечити стабільність фінансового стану підприємства. Оптимізація оборотного капіталу полягає у зменшенні запасів, скороченні строків оплати та управлінні власними заборгованостями для підтримки ліквідності.

3. Ефективне управління кредиторською заборгованістю передбачає підтримання збалансованого відношення з постачальниками. Вчасна оплата рахунків може забезпечити зниження витрат на відсотки та уникнення штрафів за прострочену оплату, підтримуючи при цьому добрі відносини з постачальниками.

4. Постійний моніторинг грошових потоків дозволяє вчасно реагувати на зміни та виявляти можливі проблеми. Використання спеціалізованих програмних засобів або систем автоматизованого контролю може полегшити цей процес та забезпечити більшу точність у відстеженні фінансових операцій.

5. Управління грошовими потоками також передбачає розподіл ризиків. Різноманіття інвестицій та фінансових інструментів може знизити ризик фінансових втрат у випадку несприятливих умов.

Ефективне управління грошовими потоками в торговельних підприємствах є важливою передумовою для стабільності та успішності бізнесу. Комплексний підхід до цього процесу, включаючи прогнозування, оптимізацію, контроль та управління ризиками, є ключем до досягнення позитивних фінансових результатів та забезпечення конкурентоспроможності.

ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ «ДІДЖИТАЛ СТРАХУВАННЯ»

Лук'янов С.В., здоб. вищої освіти
Бобовніков О.А., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Цифровізація страхових послуг сьогодні привертає увагу керівництва страхових компаній та науковців. Вчені наголошують на необхідності вивчення можливостей, які відкриваються завдяки всеохоплюючій цифровізації, насамперед у контексті досягнення страховими компаніями нових рівнів управління ефективністю власної діяльності, а також одержання конкурентних переваг над іншими учасниками ринку.

Такі фактори сьогодення як глобалізація, повномасштабна війна, пандемія, зростання конкуренції породжують нові вимоги до роботи з клієнтами, до трансформації самих бізнес-процесів у страховій галузі, розробки нових продуктів та методів їх реалізації. Однак теоретичні і практичні засади цифрової трансформації страхування потребують узагальнення, а також обґрунтування перспектив використання цифрових технологій для оптимізації управління страховими ризиками в умовах сучасних викликів.

Процес діджиталізації на страховому ринку надає страховика такі переваги як скорочення витрат страхової компанії, за рахунок чого є можливість знизити страхові тарифи, максимально спрощений механізм реалізації страхових послуг. Разом з тим цифровізація страхових послуг породжує нові ризики, головним з яких є можливість витоку персональних даних клієнтів та використання їх у шахрайських схемах.

Цифрове або діджитал страхування у сучасному трактуванні це спосіб задоволення традиційної потреби у страховому захисті за допомогою цифрових технологій, спосіб реалізації страхового захисту на основі цифрових технологій, до яких відносяться: великі дані; нейротехнології і штучний інтелект; системи розподіленого реєстру; квантові технології; нові виробничі технології; компоненти робототехніки і сенсорика; технології бездротового зв'язку; технології віртуальної і доповненої реальності тощо.

Категорія діджитал (цифрового) страхування у сучасному науковому просторі залишається недостатньо розробленою та потребує узагальнення. Так

Попова Л.В. розглядає цифрове страхування з двох точок зору. По-перше, це спосіб реалізації страхового захисту на основі цифрових технологій, по-друге, цифрове страхування може розглядатися як спосіб задоволення традиційних потреб у страховому захисті та специфічних, пов'язаних із розвитком цифровізації на основі використання традиційних та цифрових технологій. [1]

Заслуговує на увагу думка науковців, які розглядають цифрове або діджитал страхування як процес систематизації, використання та обробки інформації шляхом застосування страховими компаніями сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та впровадження страхових інновацій з метою поліпшення обслуговування клієнтів та комунікаційної взаємодії [2].

Зазвичай, під цим поняттям українські вчені розуміють використання цифрових технологій у внутрішніх та зовнішніх процесах страхової компанії [3, с. 274]. Дані автори розглядають діджиталізацію як загальний процес і конкретизують його в діяльності окремої страхової компанії. Інші науковці виділяють діджитал-страхування як новий напрямок у страхуванні, що передбачає використання нових технологій у страховій діяльності [4, с. 19].

Очевидно, що визначення категорії «діджитал страхування» повинно містити такі складові як мета, визначальний фактор та спосіб. Дослідження сучасних наукових підходів до визначення сутності категорії «діджитал страхування» дозволило зробити наступні висновки.

Цифрове страхування є досить новим явищем для традиційно консервативного страхового ринку, одночасно перспективним, таким що надає переваги страховикам та страхувальникам. Саме з цих причин загальноприйнятого науковою спільнотою визначення категорії «діджитал страхування» не існує, воно потребує узагальнення, розробки методичного підґрунтя. На нашу думку, діджитал страхування слід розглядати як інноваційних метод здійснення бізнес-процесів страхової компанії з метою підвищення їх ефективності на основі використання сучасних цифрових технологій з урахуванням перспектив їх розвитку. Такій підхід містить усі обов'язкові компоненти (мета, визначальний фактор, спосіб) та надає уявлення про динаміку постійного розвитку цифрового світу і необхідність урахування цієї тенденції при розробці стратегії розвитку страхового ринку.

Таким чином, цифрове середовище створює умови для високотехнологічного страхового бізнесу. Сьогодні страховикам слід розглядати розвиток цифрових технологій як форму трансформації бізнесу та страхової галузі в цілому. Нагальними стають питання адаптації нормативно-правової бази для сприяння впровадженню цифрових технологій у страховий бізнес та розробки науково-методичного забезпечення процесу цифровізації страхового бізнесу.

Інформаційні джерела:

1. Попова, Л. (2022) Сучасні тенденції розвитку цифрових технологій у страхуванні. *Проблеми сучасних трансформацій*. 5, 35–42. URL: <https://reicst.com.ua>.
2. Ромашко, О., & Пукіш, О. (2021). Діджитал-страхування: сутнісно-аспектний аналіз. *Економіка та суспільство*, (26). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-26-14>

3. Дем'янчук, М., & Гуржий К. (2018) Трансформація страхового ринку в умовах розвитку цифрових технологій. *Інфраструктура ринку*. 25, 272–278. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Demyanchuk-M.-A..pdf>

4. Моташко, Т. (2016) Розвиток світового ринку страхування в умовах діджиталізації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Вип. 5. С 18–24.

ЗАСТОСУВАННЯ ARDL-МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗЕРНОВОЇ ГАЛУЗІ

Макогон В.В., канд. екон. наук, доц.
Державний біотехнологічний університет

Регресійне моделювання традиційно використовується для оцінки ефективності, планування та прогнозування аграрного виробництва. Множинна регресія, дискримінантний, факторний, кластерний та логістичний регресійний аналіз, оцінка головних компонент широко використовуються при моделюванні результатів функціонування аграрної галузі. Нажаль точність прогнозів залежить від наявності мультиколінеарності показників, автокореляції їх значень у окремі роки, а також екстремальних структурних зрушень. Ці чинники знижують адекватність регресійних моделей та обумовлюють неефективність їх параметрів, отриманих на основі методу найменших квадратів (*OLS – Ordinary Least Squares*). Розуміючи, що на результати виробництва продукції рослинництва впливає велика кількість взаємопов'язаних факторів з цілком очікуваною мультиколеніарністю слід констатувати, що описати їх взаємозв'язок за допомогою традиційного *OLS* досить важко, а тому доцільним є застосування інших підходів, зокрема авторегресійної моделі з розподіленим лагом (*ARDL – Autoregressive Distributed Lags*).

Згідно результатів досліджень М. Песарана (2001) опрацьовувана *ARDL* модель з корекцією помилок має специфікацію:

$$\Delta YLD_t = \alpha_0 + \alpha_1 \Delta YLD_{t-1} + \alpha_2 \Delta UVC_t + \alpha_3 \Delta PLSW_t + \alpha_4 \Delta PLDW_t + \epsilon_t \quad (1)$$

У різі існування довгострокового зв'язку формується умовна авторегресійна модель з розподіленим лагом, яка дозволить оцінити коефіцієнт довгострокового зв'язку:

$$\Delta YLD_t = \alpha_0 + \alpha_1 YLD_{t-1} + \alpha_2 UVC_t + \alpha_3 PLSW_t + \alpha_4 PLDW_t + \epsilon_t \quad (2)$$

При цьому довгострокове рівняння має вигляд:

$$YLD_t = a_0 + b_1 UVC_t + b_2 PLSW_t + b_3 PLDW_t + \epsilon_t \quad (3)$$

Всі змінні, визначені вище, та довжини лагів p і q обираються за допомогою AIC або SIC . Таким чином, довгострокові параметри в (3) можна отримати за допомогою МНК (2):

$$\begin{aligned} a_0 &= 01-i=1p_i; b_1=i=0q_1i1-i=1p_i; \\ b_2 &= i=0q_2i1-i=1p_i; b_3=i=0q_3i1-i=1p_i. \end{aligned} \quad (4)$$

Другий крок тестування меж полягає в оцінці умовної ECM . Умовну ECM визначає рівняння:

$$\Delta YLD_{t=0+i=1p_1i} \Delta YLD_{t-i+i=1q_12i} \Delta UVC_{t-i=1q_23i} \Delta PLSW_{t-i+i=1q_34i} \Delta PLDW_{t-i+v} ECT + t. \quad (5)$$

де ECT – член корекції помилки, який вказує на швидкість коригування параметра, ECT показує, яка частина нерівноваги коригується, тобто, якою мірою будь-яка нерівновага в попередньому періоді коригується у поточному періоді.

Під час аналізу вихідних даних у програмному середовищі *EViews 12* базовою було обрано *ARDL*-модель з найменшим значенням AIC з трирічним лагом урожайності, чотирьохрічними лагами окупності витрат на виробництво зерна пшениці твердих та м'яких сортів. Натомість за обраним критерієм інформаційної подібності включення лагів виробничих витрат на одиницю посівів у постійних цінах 2010 р. є недоцільним, що потребує додаткового дослідження. Результати моделювання свідчать про розбіжності впливу лагів окремих змінних на динаміку урожайності (табл.)

Таблиця – Результати моделі *ARDL(3,4,4,0)*

Змінна	Коефіцієнт	Стандартна помилка	T -тест	p -значимість
$YLD(-1)$	-0,5851	0,2311	-2,5317	**
$YLD(-2)$	-0,4062	0,2365	-1,7171	*
$YLD(-3)$	-0,4750	0,2274	-2,0887	*
$PLDW$	15,0995	9,6570	1,5636	*
$PLDW(-1)$	-16,3706	11,3606	-1,4410	*
$PLDW(-2)$	29,9923	12,6404	2,3727	**
$PLDW(-3)$	-18,5616	11,0300	-1,6828	*
$PLDW(-4)$	29,4581	10,4104	2,8296	***
$PLSW$	14,8728	19,8189	0,7504	не знач.
$PLSW(-1)$	28,6199	24,0220	1,1914	не знач.
$PLSW(-2)$	-47,5938	23,6397	-2,0133	*
$PLSW(-3)$	34,7920	22,4488	1,5498	*
$PLSW(-4)$	-79,3338	20,3661	-3,7481	***
UVC	-1,2900	0,7712	-1,6725	*
C	177,0135	35,2989	5,0147	***
$R^2 = 0,8030$ $AIC = 5,4569$ $SC = 6,1882$ $HQ = 5,6597$				

*** значущість на рівні 0,01, ** значущість на рівні 0,05, * значущість на рівні 0,1

Джерело: результати власних розрахунків автора на підставі даних <https://ec.europa.eu/eurostat> з використанням *EViews 12*.

Зокрема p -значимість на рівні 1% мали четверті лаги окупності витрат на виробництво пшениці твердих та м'яких сортів, а також константа (α_0). Значимість на рівні до 5% мали перший лаг урожайності та другий лаг

окупності витрат на виробництво пшениці твердих сортів. У свою чергу поточні витрати на одиницю посівів у постійних цінах 2010 р., другий та третій лаги урожайності, перший та третій лаги окупності витрат на виробництво зерна пшениці твердих сортів, другий та третій та четверті лаги окупності витрат на виробництво зерна пшениці м'яких сортів мали значимість на рівні 10 %. Натомість не значимими є показники окупності витрат на виробництво зерна пшениці м'яких сортів звітнього року та перший його лаг.

Отже, побудова виробничої функції для аграрної галузі, зокрема зернової обумовлює врахування чинників організації виробництва та умови його ведення. Нажаль цей процес містить у собі низку перешкод. Так, врахування впливу родючості земельних угідь за балом бонітету або економічною оцінкою зумовлює її кореляцію з іншими операційними витратами поточного і минулих років, що спотворює результати моделювання. Іншим складним моментом є не синхронність динаміки цін на зерно і виробничі ресурси, що обумовлює необхідність приведення показників витрат та виходу продукції до співставного виду, що обумовлює штучність порівняння та нестаціонарність динамічних рядів включених до моделі. Одним з варіантів подолання цих перешкод є застосування авторегресійної моделі із залежним лагом (ARDL).

Змінними моделі урожайності пшениці виступили показник операційних витрат у постійних цінах 2010 р. та окупність витрат на виробництво зерна пшениці за 1990-2018 рр., а також лагові значення урожайності у роки, що передували звітньому, що дозволило врахувати ефективність використання виробничого потенціалу зернової галузі. Структурні розриви у динаміці цін на куповані ресурси і зерно пшениці на внутрішньому українському ринку у 1990-2018 рр., які зумовили її нестаціонарність і спонукала до побудови моделі за показниками фермерських господарств Франції за аналогічний період. Це дозволило оцінити умови формування витрат і доходів у виробників зерна у країнах ЄС, напередодні приєднання до неї України та її зернової галузі.

Сформована ARDL-модель відзначається високим рівнем надійності про що свідчать тести на відсутність послідовної кореляції та відсутність гетероскедастичності, а також тест Жарке-Бера на нормальність розподілу залишків. Модель корегування помилок засвідчила, що значення коефіцієнту ECT є від'ємним, а коригування від короткострокового до довгострокового відбувається меш ніж за чотири місяці.

Моделювання засвідчило нерівнозначність впливу окремих факторів на динаміку урожайності. Зокрема р-значущість на рівні одного відсотка мають окупність витрат на виробництва зерна пшениці м'яких сортів звітнього року, її перший і третій лаг, а також другий і третій лаг окупності витрат на виробництво пшениці твердих сортів. При цьому спостерігається чергування знаку регресорів, обумовлена зниженням цін у роки надлишкового виробництва зерна та їх підвищенням у неврожайні роки. Так само від'ємним є значення регресору питомих витрат також, при цьому їх лаги за критерієм АІС не було включено. Передумовою цього є індустріальний характер використовуваних технологій. Так при середній урожайності на рівні біля 70 ц/га варіація останньої протягом 29 років дослідження не перевищувала 7 %, а тому

підвищення питомих витрат, а відповідно і урожайності, але не забезпечує одночасного зростання доходів через зниження цін. Зважаючи на це логічним є від'ємне значення регресор витрат. За таких умов подальше дослідження передумов має бути спрямоване на дослідження поведінки лагових значень витрат та впливу на їх формування спільної європейської політика регулювання продуктивності аграрного виробництва.

СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕНТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

Макогон В.В., канд. екон. наук, доц.

Тимчук В.Б., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Управління фінансовою стійкістю – процес, спрямований на забезпечення сталості та витривалості фінансового стану підприємства чи організації. Цей процес охоплює різні аспекти фінансового управління та стратегічне планування для забезпечення відповідності фінансових ресурсів інвестиційним та операційним потребам.

Основні аспекти управління фінансовою стійкістю включають:

1. Аналіз фінансового стану: систематична оцінка показників фінансових звітів та поточного стану фінансів.

2. Управління ліквідністю: забезпечення належного рівня ліквідності, щоб компанія могла вчасно виконувати свої зобов'язання.

3. Ефективне управління оборотним капіталом: оптимізація запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості для максимізації ефективності використання капіталу.

4. Фінансове планування: розробка і реалізація довгострокових та короткострокових фінансових стратегій та планів для досягнення фінансових цілей.

5. Управління ризиками: визначення та керування фінансовими ризиками, такими як валютний ризик, процентний ризик, кредитний ризик тощо.

6. Забезпечення капіталізації: наявність достатнього капіталу для покриття фінансових зобов'язань та реалізації стратегічних ініціатив.

7. Ефективне управління витратами: мінімізація зайвих витрат та раціональне використання ресурсів.

8. Стратегічне інвестування: розробка та виконання стратегій інвестування, спрямованих на створення додаткової вартості для підприємства.

9. Підтримка комунікації з інвесторами: забезпечення прозорості та ефективної комунікації з інвесторами та зацікавленими сторонами.

Управління фінансовою стійкістю є важливою складовою загального управління підприємством та грає ключову роль у забезпеченні сталого розвитку та виживання в умовах змін на ринку та економічному середовищі.

Одним з базових елементів системи управління фінансовою стійкістю підприємства є управління його ліквідністю. Це елемент фінансового менеджменту спрямований на забезпечення належного рівня ліквідності в організації. Ліквідність означає здатність підприємства вчасно погашати свої зобов'язання, використовуючи наявні фінансові ресурси.

Основні аспекти управління ліквідністю включають:

1. Прогнозування грошових потреб: розробка системи для прогнозування грошових потреб підприємства на певний період (короткостроковий і довгостроковий).

2. Ефективне управління оборотним капіталом: оптимізація рівнів запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості для збереження грошового обороту.

3. Планування ліквідності: створення планів та стратегій для забезпечення належного рівня ліквідності в умовах ризику та невизначеності.

4. Моніторинг грошового потоку: систематичне ведення моніторингу грошового потоку для виявлення потенційних проблем та аналізу динаміки грошових потоків.

5. Диверсифікація джерел фінансування: розвиток та використання різних джерел фінансування для зменшення ризиків та забезпечення сталості ліквідності.

6. Управління готівкою та еквівалентами готівки: ефективний розподіл та управління готівкою та еквівалентами готівки для забезпечення готовності до сплати зобов'язань.

7. Кредитні лінії та резерви: використання кредитних ліній та резервних фондів для забезпечення ліквідності у випадку несподіваних ситуацій.

8. Управління кредитами та зобов'язаннями: збалансоване управління кредитами та зобов'язаннями для оптимізації співвідношення між забезпеченням ліквідності та оптимізацією вартості капіталу.

Ефективність управління ліквідністю визначається здатністю підприємства чи організації ефективно управляти своїми грошовими ресурсами, забезпечуючи при цьому вчасність виконання зобов'язань та уникнення фінансових труднощів. Ключовими показниками та стратегіями, які впливають на ефективність управління ліквідністю є:

1. Грошовий потік. Моніторинг та аналіз грошового потоку, включаючи прогнозування приходів і витрат грошей. Це допомагає уникнути несподіваних труднощів у фінансовій діяльності.

2. Оборотний капітал. Ефективне управління оборотним капіталом, включаючи запаси, дебіторську та кредиторську заборгованість, для максимізації ліквідності.

3. Резервні фонди. Створення резервних фондів або кредитних ліній для покриття несподіваних витрат або забезпечення ліквідності в кризових ситуаціях.

4. Прозорість фінансової інформації. Забезпечення прозорості та точності фінансової звітності, щоб вчасно виявляти проблеми та розуміти фінансовий стан.

5. Оптимізація кредитних угод. Використання кредитних угод із банками або фінансовими інститутами для забезпечення ліквідності при необхідності.

6. Стратегії управління запасами. Раціональне управління рівнем запасів для уникнення зайвих витрат та забезпечення належного обороту запасів.

7. Управління ризиками. Визначення та керування різними видами ризиків, що можуть впливати на ліквідність, такими як кредитний ризик, валютний ризик, ризик ліквідності тощо.

8. Автоматизація процесів. Використання інформаційних технологій для автоматизації процесів управління ліквідністю, що дозволяє швидше реагувати на зміни та оптимізувати діяльність.

9. Стратегії фінансового планування. Розробка і виконання стратегій фінансового планування для забезпечення належного рівня ліквідності в різних сценаріях.

Отже, ефективне управління ліквідністю важливе для фінансової стійкості підприємства та його здатності ефективно функціонувати в умовах зміни та невизначеності.

ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ СУТНОСТІ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ

Макогон В.В., канд. екон. наук, доц.

Вакал Д.Ю., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Податкове навантаження обсяг коштів, яку фізична або юридична особа зобов'язана сплачувати у вигляді податків на доходи, майно, обіг, споживання тощо. Це поняття вказує на рівень оподаткування, якому підлягає певний суб'єкт, і може включати різні види податків.

Податкове навантаження може бути виражене у відсотках від доходу чи вартості майна, або в конкретних сумах грошей. Високе податкове навантаження може впливати на економічну активність суб'єкта оподаткування, його інвестиційну активність та споживчу поведінку.

Кожна країна має свою систему оподаткування, і податкове навантаження може відрізнятися від країни до країни, а також в межах кожної країни в залежності від різних факторів, таких як доходи, види оподаткування та інші податкові обов'язки.

Оцінка податкового навантаження - це аналіз та визначення обсягу податків, які обтяжують фізичних або юридичних осіб у певній юрисдикції. Цей аналіз може включати в себе різні аспекти податкової системи та їх вплив на економіку та суспільство. Оцінка податкового навантаження може включати:

1. Ставки податків: Оцінка рівня ставок податків на різні види доходу, майна, обігу, споживання та інші.

2. Види податків: Вивчення різних видів податків, таких як податки на доходи, податки на прибуток, податки на майно, ПДВ, акцизи тощо.

3. Вивчення податкових пільг: Аналіз наявності та обсягу податкових пільг, які можуть зменшити обсяг оподаткування для певних категорій осіб чи видів діяльності.

4. Ефективність системи збору податків: Оцінка того, наскільки ефективно збираються податки та як вони використовуються.

5. Вплив на економіку: Аналіз впливу податкового навантаження на економічну активність, інвестиції, зайнятість та інші аспекти.

6. Міжнародна порівняльна оцінка: Порівняння рівня податкового навантаження з іншими країнами або регіонами для визначення конкурентоспроможності та привабливості для бізнесу та інвесторів.

Оцінка податкового навантаження є важливою для розуміння економічного середовища та прийняття рішень у сфері фінансів та бізнесу. Оцінка може вказати на потребу у податковій реформі або зміні підходів до оподаткування для досягнення бажаних економічних результатів.

Показники податкового навантаження можуть включати різноманітні дані та показники, які відображають рівень оподаткування в конкретній країні чи регіоні. Ось деякі основні показники:

1. Ставки податків:

1.1. Ставки податку на прибуток: Відсоток оподаткування прибутку підприємств.

1.2. Ставки податку на доходи фізичних осіб: Різні ставки оподаткування для різних рівнів доходу.

2. Обсяги збору податків: співвідношення доходів від податків до ВВП: Відсоток, який складає обсяг збору податків від загального валового внутрішнього продукту (ВВП).

3. Розподіл податкового навантаження: співвідношення між різними видами податків: Вказує, який відсоток податків припадає на доходи, майно, споживання тощо.

4. Податкові пільги: обсяг податкових пільг та звільнень: Показник того, наскільки активно використовуються пільги для певних категорій платників податків.

5. Міжнародні порівняльні дані: порівняння з іншими країнами чи регіонами: Порівняння рівня податкового навантаження для визначення конкурентоспроможності.

6. Податковий клімат: оцінка бізнес-сприятливості податкової системи: Індeksi або оцінки, які визначають, наскільки приваблива є країна для бізнесу з точки зору оподаткування.

7. Ефективність збору податків: відсоток збору податків від планового обсягу: вказує на те, наскільки успішно збираються податки відносно планованих обсягів.

Ці показники можуть бути використані для аналізу податкового навантаження та його впливу на економіку та суспільство. Вони допомагають у формулюванні податкової політики та необхідності податкових реформ.

Податкове навантаження на ВВП – це відсоток або співвідношення між сумою грошей, яку суспільство сплачує у вигляді податків, і валовим внутрішнім продуктом (ВВП) країни. Цей показник дозволяє оцінити рівень оподаткування у контексті економічної величини.

Математично, податкове навантаження на ВВП обчислюється за формулою:

$$\text{Податкове навантаження на ВВП} = \frac{\text{Сума податків}}{\text{ВВП}} \cdot 100\% \quad (1)$$

Високе податкове навантаження на ВВП може вказувати на значний обсяг податків у відношенні до економічної активності країни. За деякими показниками, це може впливати на економічну діяльність, інвестиції та конкурентоспроможність.

Проте важливо також враховувати, що низьке податкове навантаження не завжди свідчить про сприятливий для бізнесу та економіки стан справ. Якщо економіка не отримує достатньо ресурсів для функціонування від державного бюджету, це також може мати негативний вплив. Загальне розуміння податкового навантаження на ВВП допомагає визначити ефективність та відповідність податкової політики економічним потребам країни.

Оцінка податкової політики, рівня податкового навантаження базується на економічній концепції вченого-економіста Артура Лаффера, який вперше висунув цю ідею в середині 20-го століття. Вона показує взаємозв'язок між рівнем оподаткування і обсягом збору податків. Ім'я кривої походить від

Основна ідея полягає в тому, що існує оптимальний рівень оподаткування, при якому збільшення ставки податку призводить до збільшення обсягу збору податків через зростання економічної активності та прибутковості, але тільки до певного моменту. Після досягнення цього оптимального рівня, збільшення ставки податку може призвести до зменшення обсягу збору податків через зменшення інцентивів для праці, інвестицій та інших економічних активностей.

Графічно крива Лаффера може мати форму біфуркації з піковим значенням, де одна гілка вища (збільшення податку призводить до збільшення збору податків), а інша гілка нижча (збільшення податку призводить до зменшення збору податків). Така концепція може використовуватися для обґрунтування та аналізу оптимальних рівнів оподаткування у контексті економічної політики.

Рівень податкового навантаження напряму впливає на ефективність оподаткування, яка визначається тим, наскільки справедливо система збирає податки для фінансування державних витрат і регулювання економіки.

Оцінка ефективності оподаткування може враховувати кілька різних аспектів: справедливості, ефективності надходження з доходів, стимулювання економічної активності, зменшення ухилення від оподаткування, здатність адаптуватися до змін, збалансованість розподілу навантаження. Оцінка ефективності оподаткування і податкового навантаження вимагає комплексного підходу та врахування різних факторів, таких як соціальна справедливість, економічна зрозумілість та стимулювання економічного зростання.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Малій О.Г., канд. екон. наук, доц.
 Качур К.Д., здоб. вищої освіти
 Державний біотехнологічний університет

Банківська система забезпечує функціонування фінансової сфери України шляхом нормалізації механізму розподілу фінансових ресурсів, забезпечення обігу грошової маси та економічної стабілізації. Банківський бізнес є одним з найбільш динамічних секторів економіки, від ефективного функціонування якого залежить розвиток інших галузей народного господарства.

В умовах військової агресії з боку росії та політичної нестабільності банківська система України перебуває під впливом факторів, які перешкоджають її нормальному розвитку та функціонуванню, а саме: політичної нестабільності, руйнування й дестабілізації економічної системи, зміни рейтингу країни відповідно до оцінок міжнародних рейтингових агенцій.

Значну роль відіграє довіра до комерційних банків та банківської системи у цілому, хоча самостійно жоден комерційний банк не в змозі вплинути на ситуацію, що склалася в Україні. Хитка довіра до банків спричинена перш за все невпевненістю населення у ліквідності банків та стабільності банківської системи, нестійкому стану економіки в цілому. Індикатором довіри до банківської системи є динаміка обсягів залучених банками депозитів (табл. 1).

Таблиця 1 – Обсяги та структура депозитів, залучених банками України у 2019–2023* рр.

Рік	Депозити фізичних осіб		Депозити юридичних осіб		Всього депозитів, млн. грн.
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	
2019	542 302	51,6	508 440	48,4	1050742
2020	674 718	50,7	656 497	49,3	1331215
2021	719 418	48,3	769 029	51,7	1488447
2022	926488	50,5	907 595	49,5	1834083
2023*	976456	46,4	1 128 438	53,6	2104894

*Станом на 01.09.2023 р. Джерело: за даними [1; 2]

Ресурсна база банків в значній мірі складається з залучених коштів від юридичних та фізичних осіб. У структурі залучених ресурсів найбільша питома вага традиційно належала депозитам населення, їхня частка у загальному обсязі залучених коштів коливалась 51% - 55 % (таблиця 1).

З початком повномасштабної війни кошти юридичних осіб переважають в структурі депозитів.

Як зазначає у звіті про фінансову стабільність НБУ, скорочення частки строкових депозитів населення в банках, не створює негайних ризиків для банківської системи, але послаблює стійкість окремих банків до можливих

різких змін настроїв вкладників [2]. Однак, в цілому, вплив депозитів негативно позначається на ліквідності банків та здійсненні активних операцій.

Кількість діючих банків упродовж 2022-2023 рр. скоротилася з 71 до 64, з них – з іноземним капіталом – із 33 до 28 банків [2]. Таким чином, банки з іноземним капіталом складають близько половини в загальній кількості банків. Вважається, що дана частка має бути на рівні 25 %, адже 36-40 % - це вже небезпечний рівень, і означає загрозу для банківської системи. Втім, загальні активи банків в цілому збільшилися.

Кредити надані клієнтам, мають тенденцію до скорочення.. Частка наданих кредитів в активах, починаючи з 2019 року скоротилась з 82,3 % до 38,1 % у 2023 р. (табл. 2).

Таблиця 2 – Динаміка активів та кредитного портфеля банків упродовж 2018-2023* рр.

Рік	Активи, млн. грн.	Кредити надані, млн. грн.	Частка кредитів наданих в активах, %
01.01.2018	1 333 831	1 036 745	77,7
01.01.2019	1 359 703	1 118 860	82,3
01.01.2020	1 493 298	1 033 430	69,2
01.01.2021	1 822 841	960 597	52,7
01.01.2022	2 053 232	1 065 347	51,9
01.01.2023	2 351 678	1 036 213	44,1
01.09.2023	2 621 025	997 379	38,1

*Станом на 01.09.2023. Джерело: за даними [1; 2]

Під час війни ключову роль у підтриманні кредитування відігравали державні програми підтримки малого підприємництва на поточні потреби [4].

Втім, попри значні кредитні втрати, українські банки у січні-травні 2023 року отримали 53,6 млрд. грн. прибутку. Як зазначило Міністерство фінансів - це найкращий результат за останні п'ять років [1]. Однак, варто зауважити, під час війни більшість банків переважну частину вільних коштів почали вкладати в державні ОВДП (середня ставка доходності ОВДП становила 19% річних), не фінансуючи реальну економіку.

Частка непрацюючих кредитів корпоративного сектора знижувалась упродовж 2018 – початку 2022 рр. (з 56,9 % в 2018 р. до 40,1 % в січні 2022 р., однак з початком війни зросла до 47,0 % (табл. 3).

Таблиця 3 – Кредити у національній валюті у 2018-2023* рр., млн. грн.

Назва показника	01.01.18	01.01.19	01.01.20	01.01.21	01.01.22	01.01.23	01.09.23
Кредити, надані корпоративному сектору	465 842	490 973	462 315	454 052	535 742	553776	532290
непрацюючі кредити	265 284	268 856	247 360	225 035	215 034	254944	250186
частка непрацюючих кредитів, %	56,95	54,76	53,50	49,56	40,14	46,04	47,00

*Станом на 01.08.2023 р. Джерело: за даними [2]

Рівень кредитного ризику корпоративних позичальників залишається високим. Нажаль частка дефолтів підприємств зростає, і потенційні втрати кредитного портфеля, за прогнозами НБУ можуть наблизитись до 30 % [2].

У розвинутій економіці банки є активними суб'єктами інноваційної діяльності, забезпечують не тільки її фінансування, а й зв'язок між іншими учасниками. Водночас поточна ситуація свідчить, що банківський кредит не став в Україні основним джерелом фінансування підприємницького сектора [3].

Таким чином, як свідчить проведений аналіз, попри низькі обсяги виробництва, фінансові показники банків поліпшуються, банки зберігають операційну ефективність та нарощують капітал. Втім, банківську систему можна назвати працюючою тоді, коли бізнес може отримати кредит на свій розвиток. Поточна ситуація свідчить про те, що потреби бізнесу в кредитних коштах для інвестицій задоволені не в повній мірі. Щоб забезпечити вирішення вказаних проблем в поточних умовах воєнного часу, потрібна злагоджена діяльність усіх учасників фінансового ринку: банків, небанківських фінансових установ, Національного банку, інших регуляторів ринку, а також дієва державна підтримка.

Інформаційні джерела:

1. Міністерство фінансів України. URL: <https://www.minfin.com.ua>.
2. Національний банк України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.
3. Малій О.Г. Джерела фінансового забезпечення інноваційного розвитку. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2020. №4. С.72-77.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про надання фінансової державної підтримки» від 24 січня 2020 р. № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020>

КРЕДИТНА ПІДТРИМКА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИКІВ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Малій О.Г., канд. екон. наук, доц.

Ярушка А.О., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Забезпечення сільськогосподарського виробництва фінансовими ресурсами здійснюється за економічними законами, які діють і для інших галузей економіки.

Однак специфіка самої галузі зумовлює особливості прояву дії цих законів. Крім того, в усій сукупності особливостей аграрного виробництва є такі, які не піддаються впливу людини чи регулюванню.

Наявність сезонного розриву між вкладенням коштів та їх надходженням від реалізації виробленої продукції потребує значних обсягів фінансування. Враховуючи недостатні обсяги власних фінансових ресурсів, їх дефіцит компенсується за рахунок кредитів з різними термінами погашення.

Сьогодні українські товаровиробники стикнулися зі значними труднощами внаслідок війни, зокрема зростанням цін на сировину й

енергетичні ресурси, зменшенням попиту на продукцію, присутній ризик пошкодження або втрата виробничих активів. Під час війни в більшості товаровиробників значно скоротилися обсяги реалізації. В такий час підприємствам складно отримати кредит на розвиток або розрахуватись за раніше отриманими кредитами.

Відсоток непрацюючих кредитів у банківському секторі за даними Нацбанку, з початку війни суттєво збільшився з 40,1% до 48,2%, втім частка прострочених боргів аграрного сектора значно нижче, ніж інших галузей [1; 3].

Відомо, що великі вертикально інтегровані агроформування мають ширші можливості доступу до зовнішнього фінансування порівняно з малими та середніми за розмірами підприємствами.

Тому, аби стимулювати банки видавати кредити малим та середнім агровиробникам навіть за умов воєнних дій, уряд започаткував програму компенсації відсоткової ставки та державні гарантії за кредитами.

Державна програма «Доступні кредити 5-7-9» – це кредитування міні- та мікропідприємців, націлене на фінансування інвестиційного проекту чи оновлення оборотних коштів [5]. Однак із перших місяців існування її спрямування змістилося на антикризову підтримку бізнесу. За цією програмою аграрії наразі можуть отримати кредит у розмірі до 90 млн грн.

З початку 2023 року за даними Міністерства аграрної політики та продовольства (станом на 01.11.2023 р.) комерційними банками було надано кредити 12 тис. агропідприємствам на суму 62 млрд. грн. З них за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9» 9,3 тис. агропідприємств профінансовано на суму 35,9 млрд. грн. [1].

Найбільший обсяг кредитів за різними програмами отримали аграрії Київської (11,7 млрд. грн.), Вінницької (5,6 млрд. грн.), Дніпропетровської (5,58 млрд. грн.), Кіровоградської (4,6 млрд. грн.), Одеської областей (4,22 млрд. грн.) [1; 2].

За програмою «Доступні кредити 5-7-9» більше всього отримали підприємства таких областей - Кіровоградська - 3,98 млрд. грн.; Вінницька – 3,7 млрд. грн.; Одеська - 3,57 млрд. грн.; Київська – 3,35 млрд. грн. [1; 2].

Наразі в Україні близько сорока банків пропонують сільськогосподарські кредити. Найбільше кредитів агровиробникам надали «ПриватБанк», «Ощадбанк», «Райффайзен Банк Аваль», «Прокредит Банк», «Укресімбанк», «Укргазбанк» «Кредобанк», «Львів» та «Південний» [1; 3].

Однак, проблемою на сьогодні є те, що банки не охоче кредитують аграріїв із зони бойових дій навіть попри гарантії держави, а якщо і кредитують, то тільки тих, з ким мають тривалу історію роботи.

Ще однією проблемою є те, що інвестиційна діяльність залишається на жаль поза увагою банків, про що свідчить мала частка довгострокових кредитів, спрямована в інвестиційну діяльність.

Одним із основних чинників, який завжди стримував довгострокове кредитування інвестиційних проектів в Україні, є недостатній обсяг та недосконала структура ресурсної бази банків, нестача довгострокових банківських ресурсів [4].

Таким чином, сьогодні активізації банківського кредитування сільськогосподарських товаровиробників сприятиме стабілізація економічної і політичної ситуації, розвиток інституційного забезпечення кредитування сільського господарства, розвиток страхування в сільському господарстві, підтримка аграрних товаровиробників за державними програмами.

Інформаційні джерела:

1. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua>.
2. Міністерство фінансів України. URL: <https://www.minfin.com.ua>.
3. Національний банк України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.
4. Малій О.Г. Аналіз сучасної системи кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2018. Вип. 191. С. 285-297.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про надання фінансової державної підтримки» від 24 січня 2020 р. № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text>

УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ: ЗАВДАННЯ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Малій О.Г., канд. екон. наук, доц.

Лопачук А.А., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Сучасний стан кризи та економічної невизначеності диктують нові умови участі підприємств у господарських процесах. Саме тому суб'єктам господарювання потрібно підлаштовуватися під умови ринку і вносити зміни у свою внутрішню політику.

В поточній економічній ситуації обсяги невиконаних платіжних зобов'язань постійно збільшуються. Однією з найбільш актуальних проблем, які виникають у суб'єктів господарювання в сучасних умовах, є зростання обсягів дебіторської заборгованості, що призводить до зниження рівня їхньої платоспроможності.

Процес управління дебіторською заборгованістю базується на контролі суми фінансових потоків на підприємстві. Даний процес має бути спрямований на вирішення таких основних завдань [1; 4]:

- мінімізація фінансових ризиків, пов'язаних з можливістю збитків від списання безнадійних боргів та мінімізація фінансових ризиків, пов'язаних з дефіцитом грошових коштів;
- мінімізація втрат від інфляційного знецінення суми заборгованості;
- мінімізація недоотриманого доходу в зв'язку з неможливістю активного комерційного використання коштів, інвестованих у дебіторську заборгованість;
- перебудова управління за допомогою маркетингу в умовах неплатежів.

Метою управління дебіторською заборгованістю є визначення оптимального розміру дебіторської заборгованості, частки в загальній сумі оборотних активів і забезпечення своєчасної інкасації боргу. Отже, з метою ефективного фінансового управління повинна розроблятися та реалізовуватися відповідна кредитна політика щодо покупців продукції або політика управління дебіторською заборгованістю.

Небажаним сигналом для підприємства є підвищення відносної частки заборгованості в активах, старіння дебіторських рахунків, зростання кредиторської заборгованості, переважання кредиторської заборгованості, відставання темпів зростання прибутку від темпів зростання виручки [2].

У процесі управління дебіторською заборгованістю доцільно додержуватись наступних етапів:

- на першому етапі оцінюється рівень дебіторської заборгованості підприємства і його динаміка у попередньому періоді. Оцінка здійснюється на основі визначення коефіцієнта залучення оборотних активів у дебіторську заборгованість;

- на другому етапі визначаються середній період інкасації дебіторської заборгованості, тобто період її погашення;

- на третьому етапі вивчається склад дебіторської заборгованості за окремими її видами. Визначається частка кожного виду дебіторської заборгованості у загальному її обсязі та досліджується динаміка зміни розміру кожного її виду [1; 4];

- на четвертому етапі оцінюється склад дебіторської заборгованості за окремими її «віковими» групами і виявляється прострочена заборгованість;

- для оцінки стану дебіторської заборгованості важливо оцінити ймовірність виникнення та розмір безнадійних боргів [3]. Це є п'ятим етапом аналізу дебіторської заборгованості;

- на шостому етапі детально вивчається склад простроченої дебіторської заборгованості і середній «вік» простроченої (сумнівної, безнадійної) дебіторської заборгованості.

Ключовими завданнями оптимізації структури та обсягів дебіторської заборгованості мають стати:

- визначення потенційно можливих дебіторів;
- формування принципів та умов надання товарного кредиту;
- періодичний перегляд граничної суми реалізації продукції, виходячи з фінансового стану контрагента;

- розробка системи заходів, спрямованих на мінімізацію заборгованості по рахунках дебіторів;

- створення ефективної системи контролю за рухом, реструктуризацією чи інкасацією дебіторської заборгованості;

- обґрунтування політики рефінансування дебіторської заборгованості.

З метою попередження виникнення заборгованості підприємство може використовувати такі інструменти, як: повна попередня оплата замовленої продукції, використання варіабельних систем оплати за попередньою домовленістю з покупцем, що охоплює включення в договірні зобов'язання

умов щодо порядку оплати, встановлення знижок, запровадження бонусів та штрафів, умови розстрочення, тощо.

Успіх антикризового управління будь-якого підприємства забезпечується за умови гнучкого пристосування до умов мінливого зовнішнього середовища та значною мірою залежить від ефективно організованої системи управління фінансами. До завдань управління дебіторською заборгованістю повинно входити оцінка ризиків виникнення сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості, здійснення превентивних заходів із запобігання появи безнадійної заборгованості, визначення оптимального розміру заборгованості та термінів її погашення, розроблення заходів з погашення сумнівної дебіторської заборгованості, в тому числі із залучення аутсорсингових компаній для її повернення.

Інформаційні джерела:

1. Васьківська К. В., Сич О. А. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Львів : «ГАЛИЧ-ПРЕС», 2017. – 236 с.
2. Малій О.Г. Фінансовий аналіз: курс лекцій. Харків: ХНТУСГ, 2018. 163 с.
3. Ставерська Т.О., Жилякова О.В. Аналіз сутності дефініції «антикризова стратегія» та її роль в процесі антикризового управління підприємством. Scientific Journal «ScienceRise», 2016. №12/1(29). С.14-17.
4. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / [Скаска О. І., Майор О. В., Тимчишин-Чемерис Ю. В., Нашкерська М. М., Виклюк М. М., Килин О. В., Атаманчук З. А., Свелеба Н. А.]. Львів : Растр-7, 2018. 416 с.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Мединська Т. В., канд. екон. наук, доц.

Муравська А. А., здоб. вищої освіти

Львівський торговельно-економічний університет

Сучасний світ є місцем постійних змін та викликів. Воєнний стан є одним із найсерйозніших випробувань для будь-якої країни, примушуючи її переглянути підходи до всіх сфер життя, включаючи економіку та фінанси. Україна, як країна, яка була втягнута в конфлікт, відчула на собі великий вплив військового стану на її фінансово-економічну систему. Розуміння цих наслідків є ключовим для розробки ефективних стратегій відновлення та забезпечення стійкості країни у подальшому.

Російсько-українська війна кардинальним чином вплинула на державний бюджет України, відповідно на фінансування національної безпеки та оборони йде кожна друга гривня видатків державного бюджету. Водночас, нестача фінансових ресурсів у бюджеті 2023 р. рекордна, але й бюджет на 2024 рік, який вже знаходиться на розгляді парламенту, буде не набагато ліпшим. Розглянемо детальніше на рис. 1 доходи, видатки та дефіцит бюджету України.

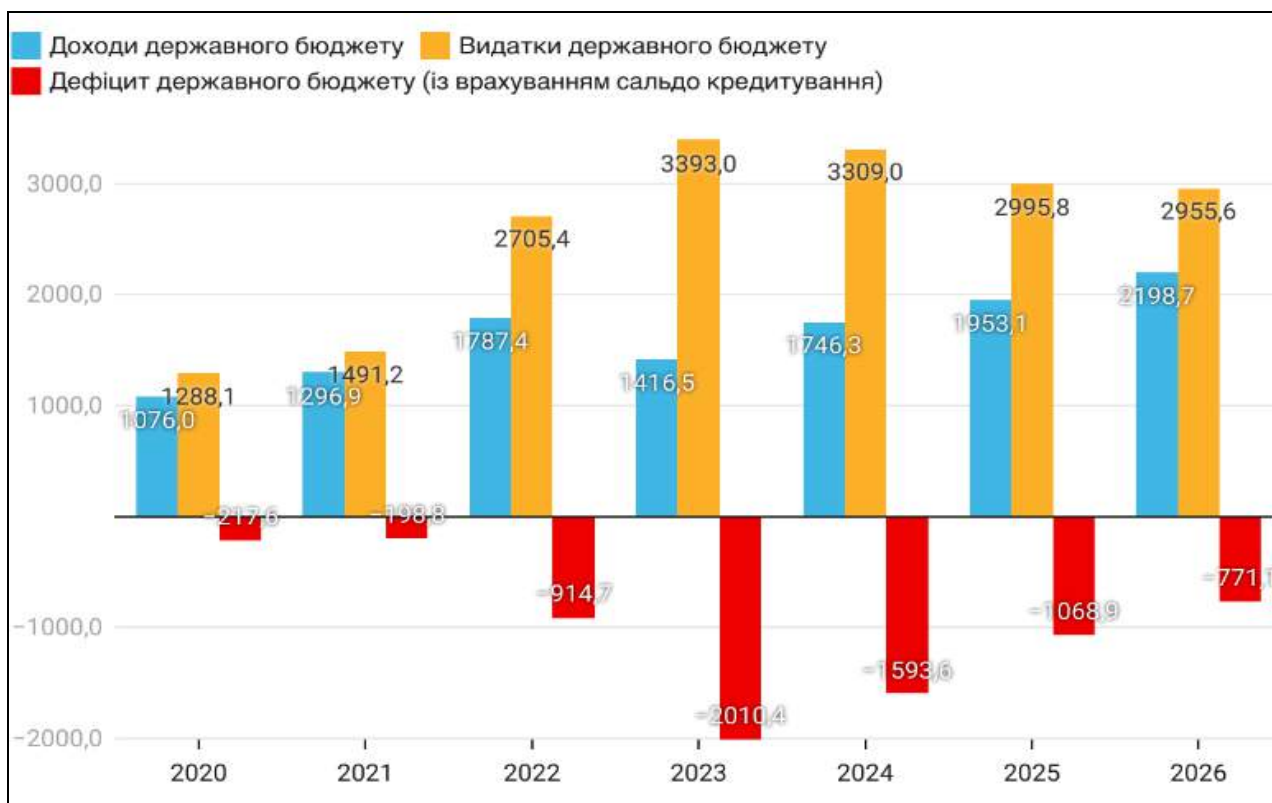

Рис. 1. Доходи, видатки і дефіцит державного бюджету України та їх прогнози, млрд. грн. [1]

За підсумком 2022 р. майже 0,5 трлн. грн. зовнішньої допомоги були включені в доходи бюджету як гранти, а не були отримані як кредити на фінансування дефіциту, тому реальний дефіцит бюджету становив 1,4 трлн. грн., а не номінальні 0,9 трлн. грн.

Номінальний дефіцит бюджету-2023 може досягти рекордних 2 трлн. грн. після останніх змін до бюджету, які розглядаються у Верховній Раді. Це зростання вдвічі, але реальний дефіцит знову буде вище: бюджет вже отримав грантів у січні – липні на 0,3 трлн. грн. Наступного року планується незначне скорочення дефіциту до 1,6 трлн. грн. за рахунок збільшення податкових надходжень через 5% зростання економіки і стримування зростання видатків.

У сьогоденних умовах, міжнародна допомога – це ресурсна база, яка надається для реконструкції інфраструктури, інституцій, економіки, щоб подолати наслідки війни. Масштаби і наслідки війни ставлять під загрозу результати соціально-економічного розвитку України, дестабілюють виробництво, порушують канали торгівлі (зокрема експортні), зменшують інвестиції та призводять до відтоку людського капіталу [2, с. 101]. Це, у свою чергу, впливає на зменшення ВВП, доходів державного бюджету, кількості платників податків, водночас, зростає рівень безробіття та індекс цін. Сукупний вплив цих факторів призводить до соціально-економічної кризи в державі, подолання якої в умовах продовження війни і лише власними силами є неможливим.

15 квітня 2022 р. рада НБУ ухвалила «Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану», що діятимуть до нормалізації

функціонування економіки й фінансової системи, яким передбачено [3]:

- фінансування з боку регулятора лише критичних видатків уряду та якнайшвидшу повну відмову від цього інструменту з метою уникнення фіскального домінування та високої інфляції, зниження довіри до НБУ, ускладнення процесу євроінтеграції України та співпраці з міжнародними фінансовими донорами;

- збереження власної інституційної, фінансової та операційної незалежності регулятора для належного виконання ним власних функцій;

- подальшу підтримку стабільної роботи банківської системи;

- активну протидію агресії на фінансовому фронті;

- сприяння залученню зовнішнього фінансування й запровадження реформ в Україні.

Отже, фінансова система України виявилася відносно стійкою до умов воєнного стану та змогла оперативнo адаптуватися, завдяки фахівцям НБУ та Міністерства фінансів України, які продемонстрували високий професійний рівень, їх рішення дозволило утворити міцний економічний фронт.

Інформаційні джерела:

1. Як війна змінила бюджет України. URL: <https://finclub.net/ua/infographica/>.

2. Мединська Т. В., Боднарюк І. Л., Олійник Н. Р. Міжнародна допомога як основа повоєнного відновлення економіки України. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету* / [ред. кол.: Куцик П. О., Семак Б. Б. та ін.]. Львів : Видавництво ЛТЕУ, 2023. Вип. 73. С. 93-102.

3. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/>.

АГРАРНІ РОЗПИСКИ: НЕОБХІДНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ФІНАНСОВОГО ІНСТРУМЕНТУ

Морозова Г.С., канд. екон. наук, доц.

Державний біотехнологічний університет

Належне фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств є ключовим фактором розвитку національного аграрного сектору. Проблеми фінансування сільського господарства пов'язані з великою кількістю ризиків, які окрім економічних включають ще й природні та екологічні.

Наявність підвищеного рівня ризиків, нестабільність грошових надходжень, що пов'язана з сезонністю виробництва, відсутність високоліквідного та надійного забезпечення призводять до низької оцінки кредитоспроможності сільгоспвиробників фінансовими установами, що призводить до підвищення процентної ставки за кредитом чи призводить до відмови у його наданні.

На сьогодні до банківських установ встановлені жорсткі умови щодо прийняття високих кредитних ризиків, які мають покриватися докапіталізацією

банківської установи. Відволікання банківського капіталу у формування додаткових резервів для покриття кредитних ризиків призводить до зменшення прибутковості та рентабельності банківської діяльності. Отже, подальший розвиток банківського кредитування сільськогосподарських підприємств залежить від розвитку методів та інструментів зниження кредитного ризику останніх. Аграрні розписки за умови налагодження механізмів їх вільного обертання можуть стати як самостійним джерелом фінансування, так і ліквідним забезпеченням за банківськими кредитами.

Багато праць вітчизняних та зарубіжних вчених є теоретичною і методологічною основою питань кредитування, оцінки ступеня ризику й інвестиційного забезпечення підприємств агросфери. Найбільш відомі серед них праці М.Я. Дем'яненко, О.Є. Гудзь, П.А. Лайко, Г.І. Пиріг, С.М. Колотухин, О.О. Непочатенко, А.В. Сомик та ін. У роботах наведених авторів міститься великий обсяг як теоретичної, так і практичної інформації щодо даної проблематики, поряд з тим, багато питань залишаються недостатньо опрацьованими.

Метою нашого дослідження є визначення сутності та особливостей застосування аграрних розписок як альтернативної форми кредитування сільськогосподарських підприємств.

За останні п'ять років механізм аграрних розписок уже підтвердив свою ефективність в Україні (рис. 1).

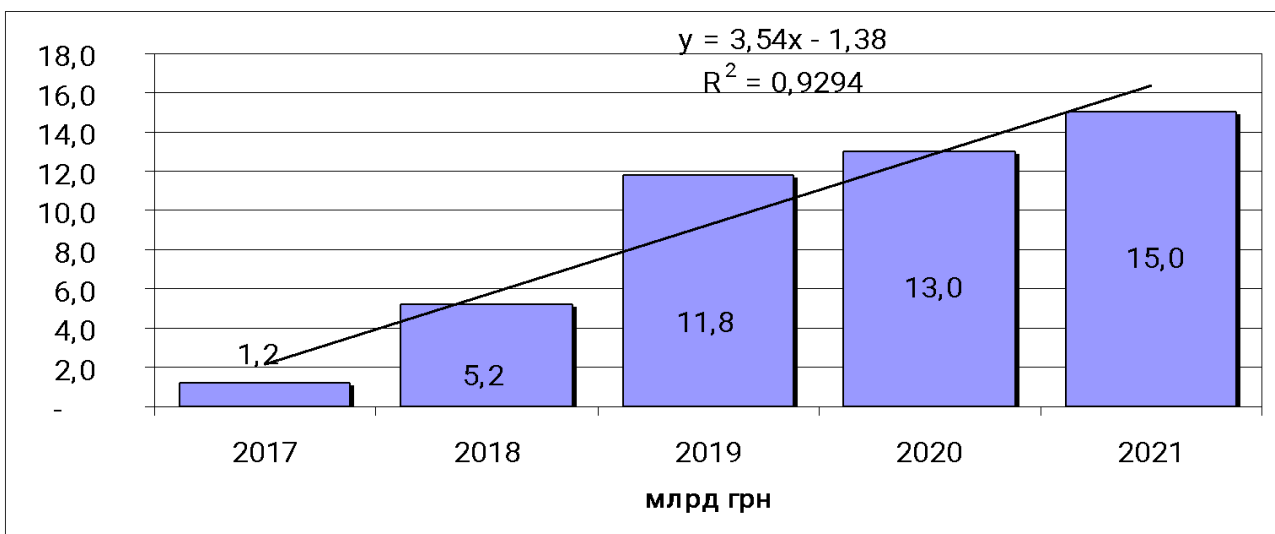

Рис. 1. Динаміка обсягів коштів аграрних підприємств, залучених за допомогою аграрних розписок [1]

Як видно з рис. 1, у 2017 р. сільськогосподарськими підприємствами було видано аграрних розписок на суму 1,2 млрд грн., а у 2018 – у 4,3 рази більше, на 5,2 млрд грн. Протягом 2019 р. фермери видали 1 706 аграрних розписок загальною вартістю 11,8 млрд грн. Лінія тренду показує стрімке зростання обсягу коштів, залучених за допомогою аграрних розписок: середньорічний приріст становить 3,54 млрд грн. Переважну більшість аграрних розписок було видано малими і середніми за розміром підприємствами. Таким чином, сек'юритизація дозволить спростити доступ до кредитних ресурсів для дрібних

фірм і стане в один ряд з уже запровадженими й ефективними на сьогодні програмами пільгового кредитування та кредитами «5-7-9».

Такий фінансовий інструмент як аграрні розписки в умовах війни, на жаль, не використовується повною мірою. Тому уряд планує запровадити ще одну фінансову інновацію: вже розроблено законопроект № 2805-д, що має на меті полегшити доступ до роботи з аграрними розписками. Якщо його буде прийнято, користувачі зможуть самостійно здійснювати операції з аграрними розписками безпосередньо в Реєстрі аграрних розписок через онлайн-доступ за електронними цифровими підписами без обов'язкового нотаріального посвідчення. Раніше Реєстр аграрних розписок вже було технічно оновлено, а також інтегровано з необхідними державними реєстрами для автоматичної верифікації даних. Тому прискорене ухвалення законопроекту № 2805-д спростить агровиробникам доступ до фінансування, що дозволить підтримати галузь у воєнний час, а також сприятиме її відновленню у післявоєнний.

Ринок аграрних розписок зростає дуже динамічно з кожним сезоном. Очікується, що такий тренд збережеться і на найближчі декілька років. Наразі близько 1,5 тис. фермерів видавали аграрні розписки. Завдяки таким розпискам виробники використовували майбутній врожай як заставу, щоб вчасно залучати фінансування та інвестувати у виробництво. Аграрні розписки можуть стати підґрунтям для розвитку сек'юритизації, яка стане проривом для розвитку аграрного сектору, а також однією з найсучасніших фінансових інновацій у галузі сільського господарства, що запроваджені в Україні за останні роки.

Інформаційні джерела:

1. Електронний ресурс: <https://www.kmu.gov.ua>

ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ ЯК НАПРЯМ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Морозова Г.С., канд. екон. наук, доц.

Адамян В.Я., здоб. PhD

Державний біотехнологічний університет

Сталий розвиток економіки значною мірою залежить від стану фінансових систем, швидкості потоків капіталу, процесів фінансової лібералізації. Особливо актуальними ці проблеми є для країн, що перебувають на стадії формування повноцінних фінансових ринків.

Багато країн, досягши певної стабільності, вже успішно крокують шляхом фінансової лібералізації, яку вважають ефективною стратегією за умов, коли дедалі важче втримати відплив капіталу, а переваги припливу стають більш очевидними.

За допомогою прискореної лібералізації уряди часто намагаються вирішити поточні економічні питання, оминаючи фундаментальні проблеми

стабільного господарського розвитку. Причинами труднощів, які постали перед більшістю країн, є крихкість фінансового і корпоративного секторів, слабкість державної бюджетної політики та розширення дефіциту рахунка поточних операцій. Подолати кризові явища у багатьох країнах можна, лише завершивши процеси лібералізації, ліквідувавши диспропорції між швидкістю інтеграції в світове господарство та адаптацією місцевих інституцій до міжнародних регуляційних вимог.

Оскільки причиною фінансових криз є порушення внутрішнього бюджетного і зовнішнього платіжного балансів країн, поряд із завданням досягнення високих темпів економічного розвитку набувають актуальності завдання збереження його збалансованості, залучення дієвих важелів економічної політики до реалізації фінансової лібералізації.

Актуальними також є теоретичне осмислення фінансової лібералізації як явища та аналіз її практичного впливу на забезпечення сталого розвитку економіки.

Питанням теорії та аналізу можливостей фінансової лібералізації присвячені публікації вітчизняних і зарубіжних учених-економістів. У вітчизняній науковій літературі окремі питання фінансової лібералізації висвітлені в працях таких науковців, як: Р. Балакін, Г. Бережна, Я. Белінська, Ю. Біленко, О. Білорус, В. Будкін, І. Бураковський, Є. Волошин, В. Геєць, М. Дутченко, А. Кредісов, М. Левицький, Д. Лук'яненко, З. Луцишин, А. Мокій, В. Новицький, Ю. Пахомов, О. Плотніков, М. Рубцова, А. Рум'янець, С. Сіденко, О. Сльозко, В. Степаненко, Н. Стукало, С. Ткаченко, С. Циганов, А. Філіпенко, О. Шнирков та ін.

Більшість вітчизняних і зарубіжних дослідників, зазвичай, зосереджують увагу на фінансових кризах, викликаних фінансовою лібералізацією, систематизуючи попередні і не аналізуючи досліджень самого феномену фінансової лібералізації та її ролі в забезпечення сталого розвитку економіки, що і є метою даного дослідження.

Фінансова лібералізація, суттю якої є економічний розвиток, стала невід'ємною складовою сучасного світу.

Фінансова лібералізація сприяє до економічного зростання, але в деяких випадках водночас поглиблює фінансові ризики та кризи. Причини виникнення цих суперечностей намагаються з'ясувати представники різних наукових шкіл, по різному трактуючи в економічних дослідженнях поняття та феномен фінансової лібералізації, її еволюцію. Фінансова інтеграція та глобалізація є, радше, синонімами й відрізняються від процесів фінансової лібералізації та фінансової відкритості. Фінансова лібералізація є за обсягом ширшим поняттям ніж фінансова відкритість, яку найчастіше використовують у дослідженнях рахунку операцій з капіталом. Хоча за значенням ці два терміни дуже близькі й часто науковці вживають їх як взаємозамінні.

Отже, лібералізація – зміна усталеної практики внутрішнього фінансового ринку або через явну дерегуляцію, або через зміну принципів його роботи. Вона є стимулюючим фактором економічного зростання та має прямі та непрямі наслідки для економіки (рис. 1).

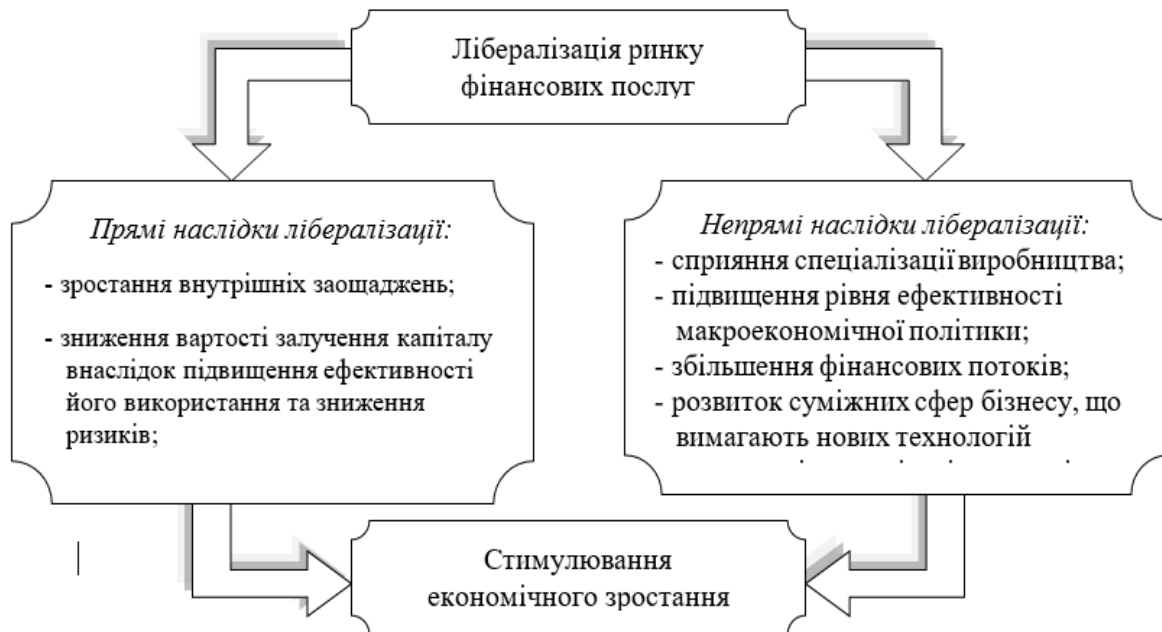

Рис. 1. Вплив лібералізації ринку фінансових послуг на економічне зростання [1, с. 51]

Як ми бачимо, позитивний вплив лібералізації на економічне зростання здійснюється через рух капіталів і технологій до України. Стимулюючий вплив лібералізації проявляється як у зростанні заощаджень і зменшенні вартості капіталу, так і в підвищенні рівня технологізації економіки, зокрема фінансового сектору, і опосередковано спричиняє поглиблення спеціалізації виробництва, збільшення фінансових потоків і загальну діджиталізацію країни.

Аналізуючи розвиток ринків банківських послуг країн СНД на сучасному етапі еволюції світогосподарських зв'язків, варто звернути увагу на значні відмінності у рівнях їхньої лібералізації. Йдеться про те, що банківські системи країн СНД достатньо диференційовані щодо ступеня їх відкритості. Найбільш лібералізованими є ринки банківських послуг Киргизстану, Грузії, Вірменії, України, де частка іноземного капіталу досягає 50-60 %. Наступними за рівнем відкритості ринку банківських послуг є Таджикистан та Азербайджан (близько 30 %). Найбільш закритими є банківські системи Узбекистану та Казахстану.

Щодо української банківської системи, то вона нині є повністю відкритою для входження іноземного капіталу. Чинне законодавство дає можливість створювати в Україні банки із 100 % іноземним капіталом, але з обов'язковою вимогою – це мають бути дочірні банки, що діють у правовому полі України.

Політика фінансової лібералізації, зокрема її складова вільного переміщення капіталу, покликана забезпечити додаткове стимулювання внутрішнього економічного зростання завдяки залученню зовнішніх фінансових ресурсів. Здебільшого це відіграє позитивну роль, але нерідко фінансова лібералізація, зокрема одночасна зі швидкою приватизацією фінансових інституцій, докорінно змінює середовище їх функціонування, а її вплив на економіку держави може мати як позитивні, так і негативні наслідки. В той же час, фінансова лібералізація вимагає певної послідовності в

проведенні реформ, урахування початкових умов, в яких перебувають економіка, фінансова та правова системи, тощо.

Зауважимо, що існують два підходи до реалізації процесів фінансової лібералізації – через зовнішню та внутрішню лібералізацію, хоча їх послідовність чітко не визначена. Очевидно, що зовнішня фінансова лібералізація, не може відбуватись без внутрішньої, іноді вони відбуваються паралельно або ж внутрішня відбувається під тиском зовнішньої.

Таким чином, асиметрія фінансових можливостей у різних секторах економіки є ключовою для розуміння ефектів фінансової лібералізації, оцінити які можна, лише врахувавши як її переваги, так і недоліки. Фінансова лібералізація як явище повинна бути збалансованою, продуманою та виваженою. Внутрішня та зовнішня фінансова лібералізація є найсприятливішою для країн з середнім і високим рівнями доходів, а в країнах з низьким рівнем доходів і внутрішньою макроекономічною нестабільністю лібералізація не зумовлює високих темпів розвитку економіки.

В свою чергу, вразливість слабких економік за умов фінансової лібералізації зумовлена високим ступенем монополізації економіки, надмірним зближенням провідних груп бізнесу з державним апаратом, формуванням бюрократичної олігархії, розвитком корупції, перехресним субсидюванням усередині корпорацій, неефективним корумпованим управлінням.

Інформаційні джерела:

1. Трохименко В. Лібералізація ринку банківських послуг як прояв фінансової глобалізації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2021. Вип. 127. С. 50-53. URL: <http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2021/13.pdf>

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ БАНКОМ З УРАХУВАННЯМ ВПЛИВУ ЦИФРОВОЇ АДАПТАЦІЇ ПРОЦЕСІВ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Морозова Г.С., канд. екон. наук, доц.

Здоровий М.П., здоб. PhD

Державний біотехнологічний університет

Сучасні процеси цифрової трансформації суттєво впливають на розвиток банківської системи. Впровадження інноваційних технологій веде до формування принципово нових бізнес-моделей банків, розвитку дистанційних каналів обслуговування, появи нових фінансових сервісів. Водночас, цифровізація ставить перед банками нові виклики в сфері стратегічного управління та потребує переосмислення його концептуальних засад. Актуальним постає питання адаптації підходів до стратегічного управління банком з урахуванням впливу новітніх технологій.

Сучасний етап розвитку банківської системи України характеризується активним впровадженням цифрових технологій в діяльність банків. Основними трендами цифрової трансформації банківської сфери є:

1. Розвиток дистанційних каналів обслуговування клієнтів – мобільного та інтернет-банкінгу;
2. Впровадження технологій штучного інтелекту та машинного навчання;
3. Розвиток хмарних технологій та відкритих API;
4. Застосування технологій аналізу великих даних;
5. Використання біометричної ідентифікації клієнтів;
6. Розвиток платіжних сервісів на базі технології блокчейн.

Ці процеси суттєво впливають на підходи банків до стратегічного управління. Визначальними концептуальними засадами стратегічного менеджменту банку в умовах цифрової трансформації є:

1. Орієнтація на клієнта - розробка стратегії має виходити з потреб клієнтів, а не технологій. Необхідно забезпечити персоналізацію, зручність та доступність послуг.
2. Екосистемний підхід - створення екосистеми партнерських сервісів для задоволення потреб клієнтів. Інтеграція з сервісами e-commerce, доставки, розваг тощо.
3. Гнучкість та адаптивність - здатність оперативно реагувати на зміни потреб клієнтів і технологій. Швидка адаптація продуктів і процесів.
4. Інноваційність - пошук і впровадження новітніх технологічних рішень – штучний інтелект, блокчейн тощо. Співпраця з фінтех-стартапами.
5. Безпека даних - дотримання найвищих стандартів кібербезпеки та захисту персональних даних клієнтів.
6. Розвиток людського капіталу - підготовка персоналу до роботи в умовах цифрової трансформації. Розвиток цифрових навичок.
7. Культура інновацій - формування в банку відкритості до змін, готовності до експериментів та інновацій.
8. Автоматизація процесів - максимальна автоматизація рутинних операцій за допомогою технологій.
9. Аналіз даних в прийнятті рішень - використання аналітики даних для оптимізації бізнес-процесів і прийняття управлінських рішень.
10. Партнерство з фінтехом - налагодження тісної співпраці з фінтех-компаніями для прискорення інновацій.

Ці принципи мають лежати в основі стратегічного управління банком в умовах цифровізації для забезпечення його конкурентоспроможності. Реалізація концептуальних засад вимагає:

1. Розробки цифрової стратегії банку, інтегрованої в загальну бізнес-стратегію;
2. Впровадження гнучких методів управління проектами - Agile, Scrum тощо;
3. Реінжинірингу бізнес-процесів під кутом цифровізації та оптимізації досвіду клієнта;
4. Розвитку аналітики даних і CRM-систем для прийняття управлінських рішень на основі інсайтів;

5. Побудови ІТ-інфраструктури, масштабованої для підтримки інноваційних сервісів;

6. Створення відкритих API для побудови екосистеми партнерських сервісів;

7. Розвитку культури інновацій та заохочення ініціатив персоналу;

8. Підготовки персоналу до роботи з новими технологіями.

В умовах цифрової трансформації економіки важливим завданням для банків є формування дієвої стратегії розвитку з урахуванням світових тенденцій впровадження фінансових інновацій.

Стратегічне управління банком в умовах цифровізації має ґрунтуватися на таких концептуальних засадах:

1. Врахування глобальних трендів розвитку фінтеху, поширення мобільних та онлайн-сервісів, хмарних технологій, штучного інтелекту, блокчейну тощо.

2. Забезпечення безперервного моніторингу потреб клієнтів та ринкового середовища для своєчасної адаптації бізнес-моделей.

3. Розвиток цифрових каналів взаємодії з клієнтами, запровадження омніканальності та персоналізації обслуговування.

4. Впровадження гнучких ІТ-архітектур з акцентом на хмарні сервіси, мобільність та швидку інтеграцію інновацій.

5. Розвиток власних фінтех-рішень та інтеграція з інноваціями третіх сторін на основі відкритих API.

6. Вдосконалення технологій аналізу великих даних для підвищення ефективності маркетингу та ризик-менеджменту.

7. Розвиток цифрової культури, компетенцій персоналу та організаційних змін для підтримки трансформації.

8. Застосування гнучких підходів в управлінні інноваціями на основі аутсорсингу, партнерства з фінтехом та внутрішніх лабораторій.

Реалізація зазначених принципів дозволить банкам підвищити конкурентоспроможність, розширити спектр послуг, оптимізувати витрати та ризики в умовах динамічного ринкового середовища.

Стратегічна мета банку – це бажаний стан банку в майбутньому, який він прагне досягти. Стратегія банку – це план дій, який дозволяє досягнення стратегічної мети.

Концептуальні засади стратегічного управління банком включають такі елементи:

1. Глобальна стратегія банку – це стратегія, яка визначає загальні цілі та напрями розвитку банку. Вона повинна бути орієнтована на довгострокову перспективу та враховувати зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на розвиток банку.

2. Стратегія бізнес-моделі банку – це стратегія, яка визначає спосіб створення та отримання прибутку банком. Вона повинна враховувати особливості бізнес-моделі банку, а також конкурентне середовище.

3. Стратегія управління активами та пасивами банку – це стратегія, яка визначає структуру активів та пасивів банку, а також напрями їх управління. Вона повинна враховувати фінансовий стан банку та його інвестиційні цілі.

4. Стратегія управління ризиками банку – це стратегія, яка визначає принципи та методи управління ризиками в банку. Вона повинна бути спрямована на забезпечення безпеки банку та його клієнтів.

Сучасні тенденції цифровізації банківської сфери вимагають переосмислення підходів до стратегічного управління банком. Ключовими концептуальними засадами є орієнтація на клієнта, гнучкість, інноваційність, партнерство з фінтехом, розвиток людського капіталу, культура інновацій та максимальна автоматизація процесів. Реалізація цих принципів вимагає комплексних змін в стратегії, бізнес-процесах, організаційній структурі, корпоративній культурі банку. Гнучке реагування на технологічні виклики дозволить банкам підвищити конкурентоспроможність та зміцнити позиції на ринку в умовах цифрової трансформації.

Інформаційні джерела:

1. *Коваленко В.В.* Цифрова трансформація банківської системи України: світові тренди і вітчизняні реалії. *Фінтех.* 2020. No 4. С.6-11.

2. *Mesenbourg T.L.* Measuring the Digital Economy. U.S. Bureau of the Census. URL: <http://www.census.gov/content/dam/Census/library/workingpapers/2001/econ/digitalecon.pdf>

3. Положення про міністерство цифрової трансформації України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF>

РОЛЬ СТАРТАПІВ У ПІСЛЯВОЄННІЙ ВІДБУДОВІ УКРАЇНИ

Морозова Г.С., канд. екон. наук, доц.

Логойда І.І., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Стартапи стали творцями нової бізнес-моделі, та викликають інтерес як науки, так і бізнесу. Їх розвиток приносить численні переваги. Проте, постає питання: як саме стартапи можуть допомогти в післявоєнній відбудові України?

Дослідженням щодо стартапів було присвячено праці таких фахівців: Г. Берnard, С. Бланк, Г. Вайнберг, Н. Вассерман, Е. Гіл, Б. Горовіц, П. Грем, Д. Довгополий, Д. Марес, І. Пінье, Е. Райз, А. Сміт, П. Тіль.

Ерік Райз зазначає, що «продукт стартапу – це інновації» [1, с. 45]. Разом з цим, не дивлячись на те, що стартапи можуть створювати найрізноманітніші типи інновацій, важливо розуміти їх суть. Погоджуємось з позицією McKinsey&Company: «Хоча багато хто вважає, що інновації пов'язані виключно з творчістю та генеруванням ідей, за своєю суттю інновації – це питання розподілу ресурсів» [2]. Очевидно, що в післявоєнний період, в першу чергу буде відчуватися нестача трудових ресурсів, кваліфікованих кадрів.

За таких умов, стартапи можуть допомогти ефективно розподілити наявні трудові ресурси. Наприклад, legaltech стартапи дозволяють вивільнити час юристів від рутинної роботи, і сфокусувати на більш складних і важливих справах. Відомий стартап українського походження AXDRAFT скорочує час, витрачений на розробку юридичних документів, до 90% і скорочує цикл їх затвердження до 4 днів [3]. Agritech стартапи можуть зменшити кількість працівників, задіяних в виробництві. Аналогічних прикладів безліч, не існує індустрії, в якій би не створювали стартапи.

Враховуючи специфіку створення стартапів, вони не обов'язково повинні розташовуватися в мегаполісах. Таким чином, можуть допомогти в реалізації політики територіального вирівнювання. Цікавим прикладом є Індія, стартап екосистема якої є другою найбільшою в світі. Станом на 2022 рік, вона нараховує понад 6000 стартапів, і прем'єр-міністр Нарендра Моді вважає, що 44% з них розташовані в містах другого та третього рівня [4].

В одному з найбільших акселераторів світу Techstars, пропонують інший погляд на менші міста, а саме звертають увагу на їх переваги для стартаперів: менші міста дозволяють інноваторам швидко розвиватися та проникати в соціальні та бізнес-мережі; в малих містах є економія часу на подолання відстаней, у порівнянні з великими містами; вартість проживання у малих містах нижча ніж у великих, ви можете зробити більше з меншими витратами; менші міста дозволяють інноваторам бути помітними; у менших містах легше зосередитися [5].

Післявоєнна відбудова повинна також враховувати можливе повторення російської агресії. В зв'язку з чим, ризиковано допускати залежність від традиційних галузей бізнесу. За таких умов стартап-бізнес може стати рішенням проблеми. Проте, важливо не протиставляти традиційний бізнес із стартапами. Якщо проаналізувати одні з найпоширеніших понять стартапу, а саме: «стартап – це новостворена установа, яка займається розробкою товарів або послуг в умовах високої невизначеності» [1, с. 44], або «стартап – це організація, створена для пошуку повторюваної та масштабованої бізнес-моделі» [6], то такі ознаки, як висока невизначеність, пошук бізнес-моделі, в наших умовах, будуть актуальними і для традиційного бізнесу. Відповідно, підходи до побудови стартапів стають корисними для традиційного бізнесу.

Варто зазначити, що українські стартапи вже мають багато цінного та унікального досвіду. Зокрема, в цьогорічному звіті «Startups And Business Ecosystem: Common Steps Towards The Reinventing Ukraine» вказано, що українські стартапи відрізняються від європейських: більшість з них експериментують, швидко і легко змінюються; мають глобальну перспективу, розглядають свій продукт як міжнародний і масштабований; інтенсивністю та спритністю, починають думати як допомогти відновити та відбудувати Україну; проактивністю та ініціативністю засновників, вони не чекають коли ситуація зміниться; заходять в трендові галузі та вертикалі – кібербезпека, штучний інтелект, роботизовані програми фінансові помічники, оборонні технології, цифрова освіта, технологій доповненої та віртуальної реальності, agritech; прискорено інтернаціоналізуються та здійснюють форсовану

експансію, багато українських стартапів вже навчилися працювати на зовнішніх ринках; керуються реалізмом, а не фантазіями [7, с. 15].

Таким чином, стартапи можуть забезпечити ефективний розподіл трудових ресурсів, сприяти розвитку регіонів, а також зменшити ризики, пов'язані з традиційним бізнесом. Причому, вищенаведене є лише окремими елементами системного та багаторівневого впливу. Все це робить стартапи невід'ємною складовою післявоєнної економічної стратегії.

Інформаційні джерела:

1. Стартап без помилок / Ерік Райз ; пер з англ. О. Яцини. Х. : Віват, 2018. 368 с.
2. What is innovation? URL: <https://www.mckinsey.com/featured-insights/mckinsey-explainers/what-is-innovation>
3. AXDRAFT: Draft error-free legal documents 10x faster. URL: <https://techukraine.org/portfolio/axdraft-draft-error-free-legal-documents-10x-faster/>
4. Impact of startups in indian gdp in 2022. Sneha CJ, Vignesh B, Dr. J. Krithika. – EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR), Vol: 9, Issue: 1, Month: January, Year: 2023. 133 p. URL: <https://eprajournals.com/IJMR/article/9972/abstract>
5. Why Smaller Cities Can Be the Perfect Place for A Growing Company. Michelle Cote. URL: <https://www.techstars.com/blog/advice/why-smaller-cities-can-be-the-perfect-place-for-a-growing-company>
6. What's A Startup? First Principles. Steve Blank. URL: <https://steveblank.com/2010/01/25/whats-a-startup-first-principles/#:~:text=>
7. Startups and business ecosystem: common steps towards the reinventing ukraine. report 2023. 53p. URL: <https://www.startupbridge.eu/wp-content/uploads/2023/11/pdf>.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СТРАХОВОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

Нагаєва Г.О., канд. екон. наук, доц.

Олійник В.І., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Однією з перешкод розвитку страхування в Україні є низький рівень страхової культури – це відсутність у суспільстві прикладних знань і навичок, необхідних для користування страховими послугами, з одного боку, і неготовність працівників сфери страхування, з якою стикаються потенційні клієнти під час спроби придбати страховий продукт, - з іншого.

Варто зазначити, що страхова культура суспільства умовно поділяється на страхову культуру населення та страхову культуру юридичних осіб, адже послугами страховиків користуються не лише фізичні особи, а й підприємства, організації, установи [1].

Неможливо вести мову про основи культури страхування, коли відкидається сам факт необхідності страхування. Попит на страхові послуги повинен формуватися не лише на основі платоспроможності, а стати культурним феноменом, який характеризує специфічні уподобання членів суспільства.

Страхова грамотність і страхова культура покликані допомогти багатьом верствам населення змінити своє ставлення до особистих фінансів, управління ними, спонукають замислюватися про майбутнє, планувати свій життєвий цикл і забезпечення своїх потреб.

Страхова культура формує вміння та навички в галузі споживання страхових послуг, уміння порівнювати страхові продукти різних страховиків, володіння методами захисту своїх прав як споживачів страхових послуг, навички взаємодії з різними фінансовими інститутами. Взаємовідносини на страховому ринку між споживачами і надавачами страхових послуг знаходять втілення в нових страхових продуктах, каналах продажів, правилах страхування, законодавчих актах.

Формування страхової культури як дає змогу визначити компетенції, притаманні як споживачам страхових послуг (страхувальникам), так і виробникам страхових послуг (страховикам). Страхова культура є невід'ємною частиною правової держави. Головною умовою підготовки кваліфікованих працівників для страхового ринку є вдосконалення та адаптація теоретичних аспектів у практичну площину, програм професійної підготовки, підвищення кваліфікації, які повинні здійснюватися на постійній основі, із залученням провідних науковців та досвідчених практиків страхової справи [2].

Однією з найпоширеніших характеристик страхової культури населення в Україні є її низький рівень, який безпосередньо відображає слабкість проникнення інституту страхування в соціально-економічну практику домогосподарств порівняно із зарубіжними тенденціями.

Недостатнє розуміння сутності та можливостей страхування населенням не дає змоги розвиватися страховій справі, яка, здебільшого, орієнтована на обов'язкові та короткострокові види страхування і не ґрунтується на довірі страхувальників до страховиків..

Виокремимо основні фактори, які заважають розвитку як страхової культури населення і суб'єктів господарювання, так і страхової грамотності в країні в цілому:

- недовіра населення до страхування загалом, низький добровільний попит на продукти роздрібного страхування;
- низька страхова грамотність, відсутність спеціальних або загальних знань про страхові послуги, особливості складних видів страхування (інвестиційне страхування життя), нерозуміння і незнання страхового законодавства, своїх прав і обов'язків. Страхувальник не завжди розуміє умови договору страхування, а коли настає страховий випадок, то з'ясовується, що він не підпадає під умови договору страхування, він почувається ошуканим. В такому разі негативна інформація поширюється серед населення.
- недобросовісність страховиків, які намагаються знайти будь-яку зачіпку для того, щоб відмовити страхувальнику у виплаті страхової суми. Провідним фактором довіри та якісної характеристики фінансової стійкості страхової компанії є її платоспроможність.
- поширеність серед потенційних страхувальників патерналістських настроїв, тобто переконаність у тому, що держава, уряд зобов'язані піклуватися

про усіх членів суспільства, забезпечувати задоволення їхніх потреб державним коштом, перебирати на себе всі турботи про добробут громадян, інакше кажучи, поширення думки про гарантовану підтримку з боку держави в разі несприятливих подій. Частково ця думка підтверджена діями Уряду в екстремальних ситуаціях, коли основні збитки покриваються коштом бюджету;

– недостатній рівень менеджменту в страхових компаніях, який стримує оперативність та мобільність управління, спричиняє приховування чи викривлення показників діяльності страхових компаній, що в результаті спричиняє погіршення іміджевих позицій страховиків серед населення.

Воєнний стан в Україні спричинив додаткові політичні виклики, які згубно діють на розвиток страхового ринку і не сприяють підвищенню рівня страхової культури. Але повоєнне відновлення країни вимагатиме комплексного страхового захисту усіх сфер життя і діяльності суспільства, а отже, - підвищення культури страхових відносин.

Інформаційні джерела:

1. Гребінська С.І. Перешкоди розвитку страхування в Україні на сучасному етапі. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2019/2019_3/7.pdf
2. Ротова Т., Тринчук В. Культура страхування (роздуми з приводу...). URL: <https://forinsurer.com/public/06/12/22/2786>

СПЕЦИФІЧНІ РИСИ КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Нагаєва Г.О., канд. екон. наук, доц.

Чередник В.В., здоб. вищої освіти

Ісаєнко М.А., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Підприємства агропромислового виробництва відіграють величезну роль у забезпеченні продовольчої безпеки та експортного потенціалу країни, однак, особливості ведення сільського господарства спричиняють нестачу оборотних коштів, тому ця сфера потребує залучення додаткових ресурсів.

Теоретично банки налаштовані кредитувати сільське господарство, але на практиці цей процес відбувається повільно, потреби агробізнесу у фінансових ресурсах задовольняються лише почасти. Що стосується малих і середніх сільгоспвиробників, вони значно обмежені в доступі до фінансування [1].

Сільське господарство як галузь економіки має цілу низку особливостей, які визначають специфіку організації його фінансово-кредитного обслуговування. Ці особливості зумовлені технологією виробництва, розміщенням ресурсів і суттєво впливають на виробничі, фінансові та економічні показники суб'єктів, які працюють у цій сфері. Підприємства агропромислового комплексу не в змозі функціонувати та розвиватися без залучення і використання бюджетного фінансування, залучених та позичених коштів.

Виокремлюються такі типи особливостей діяльності агропромислових підприємств, які створюють перешкоди у доступі до позикових коштів:

1) природні ризики (посуха, епідемії тощо), які частково можуть бути знижені за рахунок страхового захисту виробників, у тому числі за участю держави;

2) економічні ризики, характерні для цієї галузі (наприклад, сезонне падіння цін), що частково нівелюються в результаті розвитку ф'ючерсної торгівлі, систем страхування та державного регулювання (підтримки) ринкових цін;

3) значні витрати при наданні «малих» кредитів і труднощі, що виникають у процесі ведення звітності;

4) консервативне мислення мешканців сільської місцевості, зумовлене нижчим освітнім рівнем та історичною територіальною віддаленістю від кредитних установ.

Усю сукупність галузевих особливостей аграрного виробництва можна структурувати на дві великі групи: об'єктивні, які не залежать від соціально-економічних умов функціонування сільського господарства і пов'язані зі специфікою галузі та ринково кон'юнктурні, спричинені станом економіки.

Детальніше розглянемо основні специфічні риси та їх вплив на організацію кредитування сільськогосподарських виробників. Відтворювальний процес у сільському господарстві характеризується розбіжністю робочого періоду з часом виробництва, що зумовлено природними процесами розвитку рослин і тварин. Час виробництва триває довше, ніж робочий період, що призводить до нерівномірного використання ресурсів протягом року і нерівномірного надходження доходів.

Основною відмітною рисою сільського господарства є тривалий цикл виробництва, внаслідок чого аналіз показників діяльності можна проводити лише по закінченні року, що істотно впливає на інтерпретацію показників фінансового стану підприємств, оскільки віднесення витрат на виробництво та отримання виручки від реалізації готової продукції відбуваються в різних звітних періодах. Внаслідок цього утворюється часовий лаг між вкладенням ресурсів, з одного боку, і отриманням віддачі, з іншого, а отже може спостерігатися тимчасова нестача грошових коштів, що змушує використовувати кредити та позики.

Наступна важлива особливість сільського господарства - безперервність процесу виробництва. Усі види сільськогосподарських робіт мають конкретні строки, визначені в технологічних картах виробництва продукції тваринництва та обробітку сільськогосподарських культур, і не можуть бути виконані раніше або пізніше з будь-яких причин (наприклад, нестача фінансових ресурсів).

Сільському господарству, на відміну від інших галузей, більшою мірою притаманний процес самовідтворення. Не вся отримана сільськогосподарська продукція реалізується, частина її залишається на підприємствах і використовується для поповнення оборотних фондів (наприклад, молоко, насіння, корми) - у результаті чого можливе зменшення виручки від реалізації продукції.

Специфічним є і заставне забезпечення, що перебуває в розпорядженні сільськогосподарських виробників (земля та врожай). Земля як основний засіб виробництва, виступаючи як застава, дає змогу аграрним виробникам залучати необхідні фінансові ресурси для здійснення інвестиційних проектів (довгострокове кредитування). При короткостроковому кредитуванні для забезпечення заставою, банкам доцільніше використовувати продукцію тваринництва і рослинництва.

Таким чином, особливості кредитування аграрних товаровиробників, зумовлені як міжгалузевими, так і внутрішньогалузевими ознаками сільськогосподарського виробництва та визначають специфіку організації його фінансово-кредитного обслуговування: розбіжність у часі періодів витрат і отримання доходів; тривалість технологічного циклу та сезонність виробництва; безперервність процесу виробництва та властивий сільському господарству процес самовідтворення; тривалий кругообіг оборотних коштів, що вкладаються у виробництво; специфічне заставне забезпечення (урожай майбутнього періоду, худоба, сільськогосподарська техніка); тісний взаємозв'язок із природно-кліматичними умовами, біологічними особливостями, природними ресурсами.

Ці специфічні риси визначають менш сприятливе становище сільського господарства для кредитування порівняно з іншими галузями економіки.

Інформаційні джерела:

1. Лупенко Ю.О., Андрос С.В. Банківське кредитування аграрного сектора економіки. *Економічний Вісник НТУУ «КПІ»*, 2019. С. 197-207.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ АРХІТЕКТОНІКИ В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ

Приходько В.О., здоб. PhD

Державний біотехнологічний університет

Розвиток сучасного бізнесу значно впливає на структуру та механізми фінансової архітекtonіки. Інноваційний розвиток суб'єктів бізнесу вимагає нових підходів до фінансування та управління ресурсами для підтримки та збільшення конкурентоспроможності. Розглянемо ключові аспекти трансформації фінансової архітекtonіки в інноваційному розвитку (рис. 1).

1. Цифрові технології змінюють ландшафт фінансового сектору. Фінтех-компанії впроваджують нові способи фінансування, платіжні системи, кредитування та управління ризиками. Блокчейн, штучний інтелект, великі дані і інші інноваційні технології мають потенціал змінити спосіб, якими фінанси функціонують.

2. Фінансування стартапів та інноваційних проектів стає все більш доступним через розвиток венчурного капіталу, ангельських інвесторів, краудфандингових платформ та інших альтернативних джерел, що сприяє розвитку новаторських ідей та технологій.

Рис. 1. Ключові аспекти трансформації фінансової архітектури в інноваційному розвитку суб'єктів бізнесу

3. Фінансові установи та компанії активно розробляють нові продукти, спрямовані на задоволення потреб сучасних бізнесів. Це можуть бути фінансові інструменти для захисту від ризиків, спеціалізовані кредити для інноваційних проектів або послуги з управління фінансовими потоками підприємства.

4. З впровадженням нових технологій та фінансових інструментів з'являється необхідність управління новими ризиками. Підприємства повинні забезпечити стабільність фінансів та приймати відповідні рішення, щоб захистити себе від можливих фінансових збитків.

5. Партнерства та співробітництво між різними суб'єктами бізнесу та фінансовими установами стають важливим елементом для реалізації інноваційних проектів та сприяють обміну ресурсами та знаннями для спільного розвитку.

Трансформація фінансової архітектури є ключовим фактором в успішному інноваційному розвитку підприємств. Інноваційні фінансові інструменти, розвиток технологій, нові форми фінансування та управління ризиками – це лише деякі з аспектів, що формують новий ландшафт фінансів у світі бізнесу. Розвиток та використання цих новаторських підходів є критичними для забезпечення конкурентоспроможності та стійкості підприємств у сучасній економіці.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ СКЛАДОВИХ КУЛЬТУРИ ФІНАНСОВИХ СТОСУНКІВ

Ставерська Т.О., канд. екон. наук, доц.
Жилякова О.В., канд. екон. наук, доц.
Державний біотехнологічний університет

Економіка України за останні два роки зазнала впливу низки криз, поступовий вихід з економічної кризи, яку спричинила довготривала пандемія, було перервано, та фінансово-економічна криза катастрофічно посилилась внаслідок військових дій на території країни. Питання підвищення рівня фінансової культури, яка стала елементом стратегії виходу з кризи, набуло вищої актуальності, культура фінансових стосунків може стати основою системних заходів щодо виходу з економічної кризи та забезпечення сталого розвитку держави. Підвищення фінансової культури має значний не тільки економічний, а й соціальний ефект, а саме, зменшення безробіття, забезпечення фінансової безпеки населення.

Повномасштабна війна Росії проти України призвела до глибокої кризи, що матиме далекосяжні наслідки для фінансового сектору. Внаслідок війни ВВП впаде більш як на третину, а інфляція в рази перевищуватиме цільовий рівень. Наслідками, які вже зараз мають суттєвий вплив на фінансову систему України, стали зниження економічної активності та доходів населення, рекордне зростання дефіциту бюджету, критична залежність економіки України від міжнародної допомоги [1].

Актуальність проблеми фінансової культури й грамотності існує не лише для України, а й практично для всіх країн світу. Особливо наочно це проявилось під час світової фінансово-економічної кризи, коли більшість країн включило в національні стратегії соціально-економічного розвитку та фінансово-економічної безпеки питання економічної та фінансової грамотності, а серед восьми ключових компетенцій європейця було визначено підприємницьку й економічну грамотність.

В Україні у 2021 році за даними Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) зріс рівень фінансової грамотності як у порівнянні з 2018 р., так і в порівнянні з іншими країнами. За останні три роки індекс фінансової грамотності українців зріс до 12,3 балів порівняно з 11,6 балів у 2018 році [4].

Висновки дослідження «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021 році» підтверджують необхідність розробки та впровадження національної програми підвищення фінансової грамотності населення України, заходи якої повинні бути розроблені з урахуванням особливостей певних груп населення за віком, рівнем освіти, території проживання, рівнем доходу. Враховуючи, що фінансова грамотність є елементом загальної культури фінансових стосунків, на наш погляд розробці програми підвищення фінансової грамотності повинно передувати дослідження взаємозв'язку фінансової обізнаності, фінансової освіченості, фінансової культури, фінансової грамотності.

Культура фінансових стосунків більш широка категорія, ніж поняття «фінансова культура» та «фінансова грамотність», містить в собі ці два поняття. Слід зазначити, що фінансова культура може бути сформована в результаті реалізації цілісної програми, яка має забезпечити зростання фінансової грамотності та компетентності, набуття професійних фінансових компетенцій та запровадження масової фінансової культури.

Таким чином, базову ланку системи формування культури фінансових стосунків обіймає фінансова обізнаність, на основі якої формується фінансова культура та грамотність, наявність яких у більшості населення сприятиме формуванню загальної культури фінансових стосунків суспільства (рис. 1).

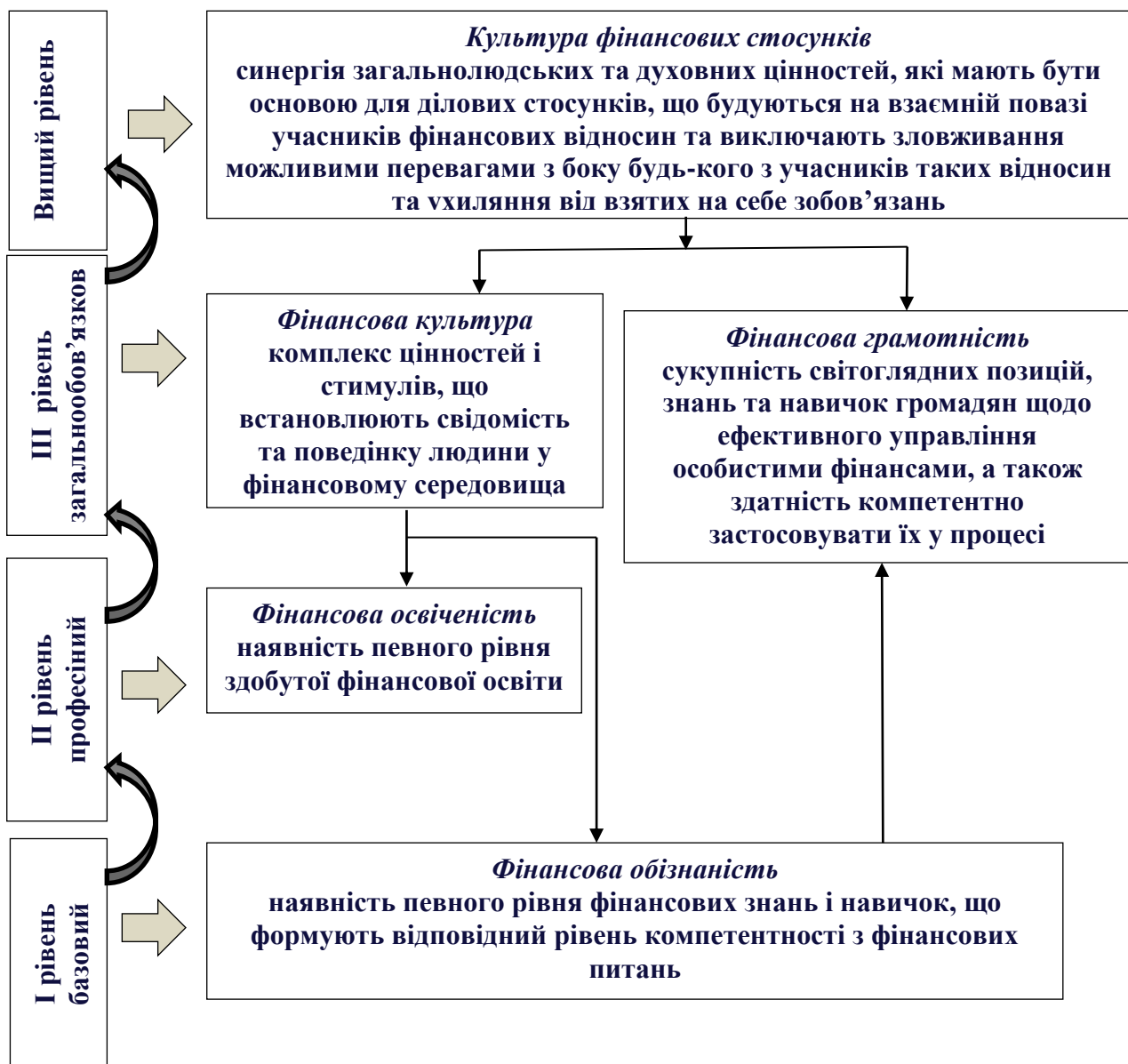

Рис. 1. Ієрархічна структура та визначення основних елементів культури фінансових стосунків

(розроблено авторами на основі 1, 2, 3, 4)

Формування культури фінансових стосунків у суспільстві залежить від усіх учасників фінансових відносин: держави (створення та підтримка умов для формування культури фінансових стосунків між учасниками фінансових відносин), фінансових установ (добросесність виконання зобов'язань перед споживачами фінансових продуктів та державою) та споживачів фінансових послуг та продуктів (обізнана фінансова поведінка, відповідальне ставлення до прийняття фінансових рішень).

Сформована фінансова культура суспільства виконує наступні функції:

- передача соціально-економічних цінностей, правил, що визначають суть економічної свідомості та мислення;
- вибір із успадкованих цінностей, норм для вирішення завдань на наступних етапах розвитку суспільства;
- оновлення соціально-економічних цінностей, норм через вироблення нових і використання перспективних цінностей з інших культур.

Формування в Україні характерної для розвинутого суспільства культури фінансових стосунків сприятиме скороченню термінів виходу з фінансово-економічної кризи, досягненню фінансової стабільності в державі та сталого розвитку у перспективі.

Формування та впровадження національної програми підвищення фінансової культури з урахування запропонованої ієрархічної структури елементів культури фінансових відносин, особливостей та взаємозалежності фінансової обізнаності, освіченості, грамотності та культури забезпечить поступовий та програмований перехід від базового рівня (фінансової обізнаності населення) до вищого рівня – формування культури фінансових стосунків українського суспільства.

Інформаційні джерела:

1. Звіт про фінансову стабільність. Національний банк України. 2022. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2022-H1.pdf?v=4
2. Звіт за результатами дослідження «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2019». Проект USAID «Трансформація фінансового сектору» URL: <http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/06/ua.pdf>
3. Гончар Л.В., Гарна С.О., Мартиненко А.О. Фінансова грамотність населення України як фактор успішного розвитку держави. Інноваційна економіка. 2019. Вип.1-2 [78] С.182-186.
4. Звіт за результатами дослідження «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні у 2021». Проект USAID «Трансформація фінансового сектору» URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/2021.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Тищенко Д.С., здоб. вищої освіти
Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Розуміння того, що цифрова трансформація відрізняється від традиційних ініціатив вимагає нового підходу до фінансування та стратегії впровадження передових технологій та бізнес-моделей.

Так, Е. Бриньольфссон і А. Макафі в своїх роботах доводять що фінансове забезпечення цифрової трансформації економіки передбачає надання капіталу: фінансового і людського, з метою інвестування в цифрові технології й їх використання для досягнення бізнес-цілей, таких як автоматизація, прийняття рішень на основі даних і покращений досвід клієнтів [1].

Згідно Програми «Цифрова Європа» фінансове забезпечення цифрової трансформації економіки включає державні та приватні інвестиції в цифрову інфраструктуру, розвиток навичок, дослідження та інновації, а також розгортання цифрових технологій у різних секторах для стимулювання економічного зростання та розвитку суспільства [2].

Також слід зазначити, що фінансове забезпечення цифрової трансформації економіки стосується інвестицій, фінансування або ресурсів, виділених для сприяння впровадженню цифрових технологій і практик у різних секторах економіки з метою підвищення продуктивності, інновацій та конкурентоспроможності [3–6].

На наш погляд, під «фінансовим забезпеченням цифрової трансформації економіки» доцільно розуміти сукупність заходів і умов, що сприяють оптимізації витрат та підвищенню ефективності використання фінансових ресурсів з метою отримання додаткового ефекту від синергії взаємодії усіх фінансових складових. За цих умов важливою задачею є визначення чітких індикаторів ефективності залучення тих чи інших джерел і форм капіталу, розробки та реалізації ефективної стратегії фінансового забезпечення цифрової трансформації економіки [7].

Даний процес включає різні етапи та вимагає гнучкості, адаптивності й ретельного аналізу, щоб забезпечити успішну реалізацію проектів [8, с. 106].

Моделювання стратегії фінансового забезпечення цифрової трансформації економіки доцільно здійснювати за наступними етапами: аналіз потреб та можливостей (визначення цілей цифрової трансформації, визначення ключових проектів та ініціатив, що потребують фінансування); оцінка бюджету (розробка бюджету, який враховує фінансові потреби на різних етапах трансформації; врахування витрат на інфраструктуру, технології, навчання персоналу, збільшення продуктивності); визначення джерел фінансування (вивчення можливих джерел фінансування, таких як бюджетні кошти, кредити, інвестиції, публічно-приватні партнерства); розробка фінансової стратегії (встановлення пріоритетів та розподіл бюджету між різними проектами та

ініціативами, визначення ключових метрик успіху та відстеження їх для оцінки ефективності фінансування); залучення інвестицій (пошук потенційних інвесторів, які мають інтерес у цифровій трансформації, розробка бізнес-планів та презентацій для привернення інвестицій); управління ризиками (визначення можливих ризиків та розробка стратегій для їх мінімізації, забезпечення фінансової стійкості та готовності до непередбачуваних ситуацій); моніторинг та оцінка (постійний моніторинг витрат та результатів проєктів цифрової трансформації, оцінка відповідності стратегічним цілям); звітність та комунікація (звітування перед стейкхолдерами щодо використання фінансових ресурсів та досягнень у цифровій трансформації); коригування стратегії [9].

Таким чином, формування стратегії фінансового забезпечення цифрової трансформації є важливою складовою успіху в сучасній економіці, оскільки дозволяє нівелювати сучасні виклики та використовувати можливості, які пропонує цифрова ера.

Інформаційні джерела:

1. Brynjolfsson E., McAfee A. The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in an Age of Brilliant Technology. 2014. URL: <https://edisciplinas.usp.br/pluginfile.php/4312922.pdf>
2. The European Commission. Digital Europe program. 2020. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>
3. World Economic Forum. Digital Transformation Initiative: In collaboration with Accenture. 2018. URL: <https://www.weforum.org/publications/digital-transformation-of-industries>
4. Chmil H. Digitalization as a behaviour transformation tool of consumer market economic entities. *Majesty Of Marketing: XVI International scientific and practical conference for students and young scientists*, Dnipro, 10 December 2020. Dnipro: NTUDP, 2020. P. 40–41.
5. Chmil H. Stages and configurators of the consumer market economic entities behavior digital transformation. *Sustainable Development: Modern Theories and Best Practices: materials of the monthly International scientific and practical conference*, Tallinn, 24-26 February 2021. Tallinn: Teadmus OÜ, 2021. P. 8–9.
6. Pyroh O., Kalachenkova K., Kuybida V., Chmil H., Kiptenko V., Razumova O. The influence of factors on the level of digitalization of world economies. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2021. Vol. 21. No. 5. P. 183–191.
7. Савицька Н.Л., Чміль Г.Л. Трансформація взаємодії суб'єктів ринку в умовах диджиталізації маркетингу. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Вип. 1 (01). С. 112–117. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.1-18>
8. Тищенко Д.С. Цифрова трансформація як драйвер розвитку економіки. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. Вип. 4(04). С. 38–45. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.4-7>
9. Чміль Г.Л. Адаптивна поведінка суб'єктів споживчого ринку в умовах цифрової трансформації економіки: теорія, методологія та практика: моногр. Х.: Видавець Іванченко І. С. 2021. 377 с.
10. Ковалевська Н.С., Нестеренко І.В., Янчева І.В., Лопін А.О. Диджиталізація обліково-аналітичного забезпечення природоохоронної діяльності підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2021. Вип. 1(33). С. 32-43. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/3302>

Секція 2

СОЦІАЛЬНІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ЗАСАДАХ ІННОВАЦІЙНОСТІ Й ЗБАЛАНСОВАНOSTI

INNOVATIVE PROCESSES IN THE LABOR MARKET IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Bratasenko N., student of higher education
State Biotechnological University

Globalization complicates the development of the labor market by increasing competition on the global labor market and changing the requirements for workers. Innovations and new technologies can become crucial factors in enhancing the competitiveness of the workforce and the labor market's development in Ukraine in the context of globalization.

A low level of wage compensation in comparison to developed European countries is one of the key issues in the Ukrainian economy. This may arguably be the most significant factor influencing the achievement of various socio-economic goals. The poverty of the working population, financial problems of social funds, limited domestic demand, the deficit of funding for social sectors, excessive burdens on social programs, and other issues largely depend on the level of wage compensation in Ukraine.

Research conducted by renowned Ukrainian scholars [1-5] has extensively examined the consequences of low wage compensation. These consequences include the stagnation of the social sphere, insufficient domestic demand to stimulate the restructuring of national production, the inability of domestic producers to compete with foreign enterprises in high-tech goods markets, low levels of innovation activity among domestic enterprises, financial challenges for social funds, the population's significant reliance on state social programs, and other issues.

The utilization of innovative work methods can enhance labor productivity and reduce production costs, which, in turn, can help employers increase the competitiveness of their enterprises and raise wage compensation. Furthermore, new technologies and innovations can contribute to the development of new industries and the creation of new jobs.

Thus, innovations and new technologies play a vital role in the development of the labor market in the context of globalization. They contribute to increased labor productivity and the competitiveness of the workforce, which are the main factors in the sustainable development of the labor market in Ukraine in the era of globalization.

However, successful innovation implementation requires quality education and continuous training for the labor force, the creation of a favorable investment climate, support for the development of small and medium-sized enterprises, as well as the

promotion of scientific research and international cooperation. Only in this way can Ukraine achieve success in the development of the labor market in the era of globalization.

Information Sources:

1. Власенко А. М. Глобальні тенденції розвитку ринку праці та їх вплив на Україну. *Економіка України*, 2018. № 3. С. 44–57.
2. Заїка С.О. Фактори формування інноваційного потенціалу підприємств / С.О. Заїка // *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка.* – 2015. – Том 20. – Випуск 6. – С. 94-97.
3. Самокиш Є. Міжнародні тенденції розвитку ринку праці та їх вплив на Україну. *Вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*, 2019. № 1. С. 27–34.
4. Ткаченко С.А. Бюджетування як система забезпечення інноваційного розвитку підприємств [Монографія] / [С.А. Ткаченко, О.М. Потишняк, О.О. Артеменко, С.О. Заїка]; за ред. С.А. Ткаченка, О.М. Потишняк. – Харків: Вид-во «Міськдрук», 2012. – 160 с.
5. Тодорова Г. М. Інноваційність розвитку ринку праці в умовах глобалізації. *Економіка та управління*, 2018. № 2. С. 26–32.

STRATEGIC GUIDELINES FOR ENSURING THE ECONOMIC SUSTAINABILITY OF THE ENTERPRISE UNDER CONDITIONS OF UNCERTAINTY

Kashchena N., Doctor of Economics, prof.
State Biotechnological University

The diversity and contradictory processes that have become widespread in the global geo-economic system in recent years and have intensified many challenges and risks of the crisis in Ukraine require a revision or renewed appeal to effective economic policy instruments aimed at strengthening the current state, post-war recovery and sustainable long-term growth of the national economy. The viability and survival of business structures as a basis for sustainable development, which ensures their balance (external and internal), stabilization of their economic situation, competitive advantages and economic activity, is becoming increasingly important. Therefore, it is advisable to determine the strategic guidelines for ensuring the economic sustainability of enterprises under conditions of uncertainty.

Given the current state and trends in the development of national economic entities against the background of global trends and large-scale military operations in Ukraine, the latest aspects of economic sustainability and sustainable post-war development are the subject of close attention of the scientific community. A number of issues related to the identification of economic sustainability of an enterprise as an object of management, strategic planning and the formation of targets for ensuring economic sustainability under conditions of uncertainty based on the results of the analysis of the structural interrelationships of sustainability with the business environment, etc. require further scientific development.

The interpretation of economic sustainability from the perspective of the systemic approach combines the vectors of ensuring the ability of the economic

system «after some perturbation (change in parameters and indicators) to quickly return to a state not worse than the previous one, to maintain it for as long as possible, and to improve it to the level of perturbation only if there is a positive change in the economic parameters of the system» [1, p. 21], and to realize the possibilities of further sustainable development. Thus, «to achieve a stable state, an enterprise, which is an open socio-economic system, must be able to reflect the negative impact of external and internal environmental factors aimed at changing its stability as a system» [2], and, by implementing the concept of sustainable development, ensure further movement and transition of the system's stability to a qualitatively new level.

The economic sustainability of an enterprise is a complex economic category, which in the context of directing the management actions of the enterprise management should be considered as the state of the economic system of the enterprise, reflecting its ability to respond adequately and flexibly to the destabilizing effects of the business environment to ensure safe operation and stable progressive development in space and time. Essential for understanding the economic sustainability of an enterprise as an object of management, which requires special attention, we consider its delimitation depending on changes in the structural relationships of the enterprise with the business environment in the process of its functioning into: external and internal, tactical and strategic; acquired and inherited; current and potential; static and dynamic; stability of equilibrium and stability of movement [3]. By the way, the stability of equilibrium is embodied in the concept of «dynamic equilibrium», which the enterprise strives for, but cannot achieve, and the stability of movement is manifested through the stability of functioning and the sustainability of the enterprise's development [1, p. 84].

Such a division is justified by the fact that during the life cycle of an enterprise as an integral organic system there is a constant transition from one state to another. Such dynamics of states reflects the behavior of the enterprise in time and space, i.e. its functioning in certain conditions (the process of performing its main functions, which is determined by the conditions of the environment). In view of this, the set of points in space at which an enterprise reaches a state of dynamic equilibrium can be considered as a line of its desired (planned) behavior, when the needs and resources of the enterprise are coordinated, as a trajectory of its evolution. Therefore, the sustainability of the enterprise should be interpreted as the sustainability of achieving the set goals in a specific period of time under certain conditions.

The transition of an enterprise from one trajectory of functioning to another is influenced by many factors originating from the external and internal environment, and in fact represents a change in dynamic equilibrium and its establishment at a different level, which actually indicates a transition to a qualitatively new stage of development. The acquired sustainability is the result of the appropriate response of external and internal sustainability to the impact of destabilizing factors of the business environment, which a priori causes a change in the inherited sustainability. At each subsequent moment in time, the acquired resilience becomes inherited through the experience gained in interacting with the business environment in the previous moment in time and through the need to respond to the impact of destabilizing external and internal factors at the moment.

The ability to respond quickly to changes in the business environment is formed by creating a new or improving an existing mechanism for strategic management of economic sustainability. An important element of the mechanism of strategic management of economic sustainability of an enterprise is strategic planning. Strategic planning is carried out in accordance with the mission, interests and goals of the enterprise in the field of ensuring its economic sustainability in an unstable business environment and sustainable development for the future, and requires modeling this process based on a systematic and comprehensive approach.

To ensure the effectiveness of strategic changes, a conceptual hierarchical model of strategic planning for the economic sustainability of an enterprise under conditions of uncertainty has been developed. The basis of this model is formed by a multi-level model of formalization of the State policy and management in the field of national security, a methodology for strategic planning and a technology of hierarchy analysis method, the implementation of the main provisions of which is associated with determining the main criterion for achieving the goal of strategic planning, substantiating the levels of hierarchy and the composition of elements at each level, establishing and clarifying the relationships between elements of different levels of hierarchy (horizontal and vertical).

The proposes a conceptual hierarchical model of strategic planning of economic sustainability of enterprise, which is based on the methodology of system analysis, methods of operations research, hierarchy analysis, forecasting, program-target planning, expert evaluation and modeling, and which, unlike the existing ones, takes into account its features related to the functioning of the system of ensuring economic sustainability of enterprise in different modes, limited resources, availability and quality of information of the business environment, complexity, and many other factors. Its use in the management practice of business entities will help to increase the efficiency of strategic planning in the system of ensuring the economic sustainability of enterprise through the possibility:

- to carry out systematic research and substantiation of the basics of economic sustainability management policies and its individual components, goals, principles, priorities and mechanisms for achieving certain goals;

- to form a set of variants of the model of strategic planning for ensuring economic sustainability, the structure and value of the elements of which correspond to an acceptable level of ensuring dynamic equilibrium and/or sustainable development of the enterprise in the management, financial, production, personnel, marketing and investment spheres;

- to model the main processes of strategic planning of economic sustainability of the enterprise in conditions of uncertainty of the business environment;

- identify and diagnose threatening factors of changes in economic sustainability in the external and internal environment;

- to determine the real capabilities of an enterprise to achieve the target level of economic sustainability under conditions of uncertainty.

- Prospect for further research in the field of forming strategic guidelines for ensuring the economic sustainability of an enterprise under conditions of uncertainty is to develop a methodology for assessing the level of economic sustainability, taking

into account the main provisions of the proposed conceptual hierarchical model of strategic planning.

Information sources:

1. Калетнік Г., Козловський С., Козловський В. Стійкість економіки як фактор безпеки та розвитку держави. *Економіка України*. 2012. № 7. С. 16-25.

2. Кавин О. М. Теоретичні аспекти економічної стійкості як передумови забезпечення економічної безпеки підприємства. *Наукові записки (Українська академія друкарства)*. 2012. № 4. С. 80-87.

3. Кащена Н. Б. Формування стратегічних орієнтирів забезпечення економічної стійкості підприємства в умовах невизначеності. Фінансові механізми антикризового управління: сучасні реалії та стратегічні орієнтири: колективна монографія / за заг. ред. А.С. Крутової; Харківський держ. ун-т харчування та торгівлі. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2018. С. 258-278.

RESOURCE PROVISION FOR MANAGING INNOVATIVE ACTIVITIES IN THE GLOBAL COMPETITION CONTEXT

Kozyreva D., student of higher education
State Biotechnological University

In the current global competitive environment, innovative activities are a key factor for the success of any enterprise. Resource provision for managing innovative activities is an important element that ensures the effective implementation of innovation processes.

Researchers [1-4] identify the following main types of resources that support the management of innovative activities: financial, informational, human resources, material-technical resources, organizational resources, and more. Financial resources are the foundation for financing innovation projects and programs. Informational resources provide access to necessary information about the market, technology, competitors, and more. Human resources are crucial for the successful implementation of innovative activities. Material-technical resources facilitate the creation and implementation of innovations. Organizational resources ensure efficient management of innovation processes.

In the context of global competition, effective resource provision for managing innovative activities is particularly important. To achieve this, companies and organizations must continuously improve their resource base, adapting it to new conditions.

Effective resource provision for managing innovative activities allows companies to:

- Develop and implement innovations more quickly and successfully.
- Improve the quality and competitiveness of their products and services.
- Expand their market presence.
- Increase profitability.

In the era of global competition, effective resource provision for managing innovative activities is especially crucial for the following reasons:

I. Increasing costs of innovation: In the era of globalization, innovation processes are becoming more complex and costly. To successfully implement innovative projects and programs, companies must have sufficient financial, material-technical, and human resources.

II. Rapid technological advancements: In the modern world, technologies are evolving rapidly. To keep up with competitors, companies must continually invest in technology development.

III. Rising quality standards: Consumers are becoming increasingly demanding regarding the quality of products and services. To meet their needs, companies must constantly improve their products and services [2, 4].

To ensure effective resource provision for managing innovative activities, companies need to:

Develop a resource provision strategy that defines the goals, objectives, and priorities of resource provision for managing innovative activities.

Create an efficient resource management system that ensures the effective use of all available resources, including those that support the management of innovative activities.

Implement innovative approaches to resource provision, as modern trends in innovation demand innovative resource provision approaches.

In conclusion, effective resource provision for managing innovative activities is a crucial factor for the success of enterprises in the global competitive environment. Therefore, resource provision for managing innovative activities is a complex and multifaceted process that requires continuous improvement from companies. To ensure effective resource provision, it is essential to consider contemporary trends in innovation and the competitive environment.

Information Sources:

1. Заїка С.О., Грідін О.В. Ресурсозберігаючі технології як пріоритетний напрям інноваційного розвитку аграрної економіки. Соціально-економічні аспекти стійкого розвитку економіки України: колективна монографія / За ред. О.О. Непочатенко. Умань: Видавець «Сочінський М.М.», 2016. С. 246-253.

2. Інноваційні ресурсозберігаючі технології: ефективність в умовах різного фінансового стану агроформувань: [монографія] / За ред. проф. Г.Є. Мазнева. Харків: Вид-во «Майдан». 592 с.

3. Красноруцький, О., Власенко, Т., Заїка, С. (2021). Особливості стратегічного управління ресурсним потенціалом суб'єктів аграрного бізнесу в Україні. *Topical issues of society development in the turbulence conditions*, 112-117.

4. Латишева О. В. Ресурсний потенціал підприємства: сутність, складові та особливості управління елементами забезпечення сталого розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. 2018. № 3. С. 126-130.

IMAGE AND REPUTATION OF PUBLIC SERVICE IN THE ERA OF DIGITIZATION

Lubchenko O.V., student of higher education
State Biotechnological University

In the era of digitization, the image and reputation of public service are crucial factors that influence its effectiveness. They are shaped by various factors, including the professional competence and ethics of public servants, the quality of government services, and the transparency and openness of government activities.

In modern times, the image and reputation of public service have gained even greater significance due to digital transformation [5]. The digital transformation of government services is changing the way citizens interact with government authorities, requiring public servants to acquire new skills and competencies. Additionally, digital technologies enable citizens to access more accessible and up-to-date information about the activities of government authorities, increasing the demands for transparency and openness.

Digital transformation of public service creates new opportunities to build a positive image and professional reputation. With the help of digital technologies, public servants can:

- improve the accessibility and quality of government services, as digital channels for providing government services allow citizens to access services anytime and anywhere. Furthermore, digital technologies enable the automation of certain processes, freeing up time for public servants to deliver higher-quality services;

- enhance the transparency and openness of government activities, as digital technologies allow government authorities to publish information about their activities in an open-access format. This increases citizens' trust in government authorities;

- improve communication with citizens, as digital technologies enable government authorities to effectively communicate with citizens, receive feedback, and suggestions. This allows government authorities to better understand the needs of citizens and improve the quality of their services [2-4].

In the context of digitization, the image and reputation of public service are influenced by factors such as:

- professional competence and ethics of public servants, as citizens have access to a greater amount of information in the digital world, raising the demands for professional competence and ethics of public servants;

- the quality of government service delivery, as digital technologies allow for higher-quality service provision, requiring public servants to acquire new skills and competencies;

- transparency and openness of government activities, as digital technologies enable government authorities to publish information about their activities in an open-access format, increasing citizens' trust in government authorities;

- communication with citizens, as digital technologies allow government authorities to effectively communicate with citizens, receive feedback, and

suggestions, enabling them to better understand citizens' needs and improve service quality [1, 5].

Therefore, the image and reputation of public service in the era of digitization have become even more important. Digital transformation of public service creates new opportunities for shaping a positive image and professional reputation. However, to effectively utilize these opportunities, government authorities need to implement necessary changes in their operations.

To enhance the image and professional reputation of public service in the era of digitization, government authorities should:

- ensure professional training and development of public servants to meet the requirements of the digital world;
- implement modern technologies for delivering government services that align with citizens' needs;
- improve the transparency and openness of government activities;
- develop effective communication with citizens.

Following these recommendations will enable government authorities to build trust among citizens and ensure the effectiveness of their operations in the era of digitization.

Information Sources:

1. Zaika S.O., Kuskova S.V., Gridin O.V. (2019). Communications as an effective management instrument. *Вісник ХНТУСГ: економічні науки*. Вип. 206. С. 201-213.
2. Дегтяр О. А. Інформаційно-комунікативна діяльність в державному управлінні як інструмент інтенсифікації соціального партнерства. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/>.
3. Древаль Ю.Д., Кузнецов А.О., Заїка С.О. (2020). Соціокультурний аспект політичної модернізації. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр». № 1(57). С. 165-173.
4. Мазнев Г.Є., Заїка С.О., Грідін О.В. (2016). Administrative services sphere innovative development. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. № 3. С. 5-10.
5. Савченко О. С. (2022). Проблеми запровадження цифровізації у систему публічного управління. *Таврійський науковий вісник*. № 3. С. 102-108.

STRATEGIC GUIDELINES FOR THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ENTERPRISES

Chmil E.L., postgraduate
Bogomaz O.P., postgraduate
State Biotechnological University

In today's rapidly evolving business landscape, enterprises are constantly seeking ways to stay competitive and drive sustainable growth. One crucial aspect of achieving this is through strategic orientors that align with the changing market dynamics and emerging opportunities. They allow businesses position themselves at the forefront of innovation and create a pathway towards long-term prosperity.

Essentially, strategic orientors are the guiding principles that shape an enterprise's approach to innovative development. They serve as the compass, providing

direction and focus for innovative development the enterprises. Innovative development is crucial for enterprises to stay competitive and relevant in today's rapidly evolving business landscape. It allows organizations to adapt to changing customer needs, embrace emerging technologies, and seize new opportunities.

Strategic orientors:

- provide a clear path towards long-term success by guiding decision-making processes, resource allocation, and goal-setting. They ensure that the enterprise is always working towards its overarching objectives;

- directly influence an organization's ability to innovate by encouraging a culture of creativity, risk-taking, and continuous improvement. They inspire employees to think outside the box, explore new ideas, and experiment with different approaches;

- play a vital role in gaining a competitive advantage by enabling enterprises to differentiate themselves in the market. They help identify unique selling points, foster customer loyalty, and position the organization as a leader in its industry.

The key elements of strategic guidelines are:

- defining the vision and mission statements. A vision statement outlines the future aspirations of the enterprise and provides a clear picture of what it aims to achieve. A mission statement, on the other hand, defines the core purpose of the organization and why it exists.

- crafting a compelling vision statement. A compelling vision statement should be inspiring, concise, and easy to understand. It should capture the essence of the enterprise's long-term goals and communicate them in a way that resonates with both employees and stakeholders.

- aligning the mission statement with strategic orientors. The mission statement should align with the strategic orientors, ensuring that every action and decision the enterprise takes is in line with its overall objectives. It provides a framework for decision-making and keeps the organization focused on what truly matters.

Development of effective innovative development strategies includes:

- analyzing the current market landscape. Before formulating strategies for innovative development, it is crucial to analyze the current market landscape. This involves identifying trends, understanding customer needs, evaluating competitors, and assessing potential opportunities and threats.

- identifying opportunities and potential barriers. Based on the market analysis, it is important to identify opportunities for growth and innovation. Additionally, potential barriers or challenges that may hinder the enterprise's progress should be recognized to develop strategies that overcome or mitigate them.

- formulating strategies aligned with the strategic orientors. The strategies for innovative development should be directly aligned with the enterprise's strategic orientors. They should leverage the organization's unique strengths, address the identified opportunities, and be flexible enough to adapt to changing market dynamics. By aligning strategies with strategic orientors, enterprises can maximize their chances of success in pursuing innovative development.

Implementation of strategic guidelines for innovation development requires alignment of resources and capabilities, which is carried out through:

- preliminary assessment of the organization's resources and capabilities to identify what is available to support innovation development;

- allocation of resources to support innovation development;
- creation of a culture that supports strategic innovation guidelines, namely a compliant environment for inspiration and motivation to implement innovations, development of creativity, cooperation and risk-taking, etc.

The use of the latest technologies and innovations is important for the innovative development of an enterprise. It is necessary to clearly understand which technologies can improve business processes, increase efficiency and open up new opportunities for the company. Regardless of whether it is artificial intelligence, blockchain or virtual reality. It is important to be «ahead of the curve» to gain competitive advantages and incorporate innovative processes into strategic guidelines, which allows to guarantee the sustainable development of the enterprise on an innovative basis.

Thus, strategic guidelines for the innovative development of enterprises include various aspects aimed at creating and developing innovative approaches and products. The main key areas are:

- research and development – investing in research to create new technologies, products or services that form the competitive advantages of the enterprise;
- culture of innovation – creating a favorable environment for the development of ideas, promoting innovative initiatives among the staff;
- partnership and cooperation – establishing partnerships with universities, research institutions and other enterprises to share knowledge and access new technologies;
- flexibility and adaptability – the ability to respond quickly to changes in market conditions and to introduce innovations in production or services;
- financial support – allocation of appropriate financial resources for research and implementation of innovative ideas;
- competitive advantages – development of innovations that will provide the company with competitive advantages in the market through product uniqueness, production efficiency or new methods of customer service;
- monitoring and evaluation - continuous analysis of the results of innovation implementation, determination of their effectiveness and potential for further development.

Taken together, these areas form a platform of strategic guidelines for the development of innovative strategies, promote the creation and implementation of new ideas and technologies to achieve competitive advantages and sustainable development of the enterprise on an innovative basis.

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У РОЗРІЗІ КОНЦЕПЦІЙ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Андрющенко І.С., канд. екон. наук, доц.
Сичова В. А., здоб. вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

Важливими тенденціями розвитку світової економіки є глобалізація, посилення конкуренції, зміна її принципів, а також зростання ролі інноваційності у технічному прогресі. Інноваційність в сучасності є основним напрямком не тільки соціально-економічного прогресу, а й конкурентної переваги бізнесу. Інноваційність в діяльності підприємств набуває все більшого поширення, але при цьому мало вивчена і структурована з наукової та практичної точки зору. В той же час сучасні умови перебігу складних виробничих та управлінських процесів, швидких непередбачених змін зовнішнього та внутрішнього середовища, підвищення та розширення впливу конкурентів, висувають жорсткі вимоги до організації стратегічного управління, яке має на меті формування програми розвитку, враховуючи головні економічні, технологічні, соціальні та інші зміни наприклад, як воєнний фактор який на жаль є в Україні. Саме тому влучним рішенням при відбудові національної економіки України буде керування принципами стратегій та інновацій, бо саме вони зможуть оптимізувати та пришвидшити процеси встановлення стійкої економіки країни.

Головне місце у загальному процесі стратегічного управління займають функціональні стратегії або стратегії окремого функціонального підрозділу (сектору), які конкретизують обрану стратегію розвитку відповідно до головних напрямів діяльності, забезпечуючи досягнення та реалізацію поставлених цілей. Підприємству, конкретній галузі або сектору економіки потрібно мати стільки функціональних стратегій, скільки є напрямів діяльності [1, с. 209].

Для того щоб описати поняття стратегічного управління треба розглянути основні теоретичні підходи, принципи та методи які описують дану категорію. Становлення і розвиток теоретичних досліджень у сфері стратегічного управління базується на класичних підходах, що вдало зарекомендували себе у менеджменті, це:

- системний підхід – розглядається, як сукупність взаємопов'язаних елементів;
- процесний підхід – розглядається, як послідовність реалізації дій процесу;
- ситуаційний підхід – розглядається, як врахування сукупності можливих обставин.

Вищеперераховані положення знаходять відтворення у принципах стратегічного управління підприємством, серед яких виокремлюють такі:

- принцип перспективності, зорієнтований на довготривалі можливості підприємства, рекомендовані забезпечити ефективно стратегічне планування та прогнозування, оскільки стратегічні недоліки надзвичайно важко коригувати оперативними методами;

– принцип пріоритетності – топ-менеджмент підприємства зобов'язаний перманентно дотримуватися вибраної стратегії, підпорядковуючи власні оперативні та тактичні дії стратегічним пріоритетам;

– принцип реалізації, за яким поставлені цілі та орієнтири повинні відповідати наявним на підприємстві ресурсам (фінансовим, матеріальним, інформаційним, технологічним та іншим) та зовнішньому середовищу;

– принцип поетапності та циклічності передбачає, що стратегія запроваджується за етапами: вирішення довгострокових завдань здійснюється через реалізацію середньо- і короткострокових ініціатив;

– принцип комплексності проявляється в універсальному аналізі та обліку інформації, що дає змогу швидко та своєчасно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища [2, с.80].

На даний час в економічній літературі виділяють багато підходів до тлумачення поняття «метод». У зв'язку з цим, було дано визначення поняття методи стратегічного управління, що означає певний набір інструментів, за допомогою яких управлінці галузі або підприємства можуть забезпечити розвиток та створення конкурентних переваг, а також створювати умови для отримання стану прибутковості. Цією послідовністю методів стратегічного управління є:

1. організація процесу стратегічного управління;
2. визначення основних факторів, які описують внутрішнє середовище;
3. розробка стратегій та загальної місії;
4. проведення аналізу загроз і можливостей зовнішнього середовища та внутрішніх сильних і слабких сторін (swot-аналіз);
5. розробка окремим підрозділом коротко- та довгострокових цілей та загальних завдань за кожним стратегічним напрямком;
6. узагальнення стратегії для всіх ланок в галузі або підприємстві, визначення обсягу необхідних ресурсів;
7. впровадження стратегічного управління;
8. моніторинг результатів [1, 3].

Якщо розглядати теоретичні основи формування інноваційного розвитку, то слід звернути увагу на таких світових науковців, як К. Фрімен (Інститут дослідження наукової політики Сассекського університету, Великобританія); Б.-А. Лундвалл (університет м Упсала, Швеція) та Р. Нельсон (Колумбійський університет, США). Перераховані науковці мали різні позиції у визначенні головних напрямів національної інноваційної системи, а саме: нові технології, нові знання, організаційні інститути. К. Фрімен створив концепцію зацікавлених сторін, яка досліджувала інституційний елемент інноваційної діяльності. Він розглядав економіки розвинених країн, що показали високий економічний ріст завдяки розвитку науки, освіти і наукомісткої промисловості. Б.-А. Лундвалл розглядав інноваційний розвиток як елемент взаємозв'язку, що знаходяться в межах держави. Основою інновацій, як системи, за думкою дослідника – є нові знання, які можна вигідно застосувати в економіці. Досліджував взаємини між виробниками і споживачами нових знань та інноваційних технологій. Р. Нельсон вважав, що головним елементом

інноваційної системи є комплекс організаційних інститутів. Досліджував шлях формування державної науково-технічної політики. На основі порівняння досвіду різних країн він показав, що ринкові механізми найбільш ефективні в інноваційній діяльності [4]. При виборі концепцій інноваційного стратегічного розвитку підприємства (галузі) можна спиратися не на одну провідну теорію, а на декілька одночасно, що дозволить отримати уявлення різних точок зору під різним кутом.

На основі викладеного матеріалу можна стверджувати, що фундаментальною основою формування інноваційності в стратегічному плануванні – є наукове підґрунтя, але, незважаючи на те, що кожним з науковців було зроблено значний вклад в розвиток інноваційності, еволюційність цього розвитку вимагає постійного продукування нових креативних поглядів для активного розвитку не тільки підприємства, країни, але і світової економіки в цілому, шляхом залучення інституціональної структури, креативного мислення персоналу та розвитку науково-технічного прогресу. Основною перевагою комплексного підходу поєднання інноваційного спрямування в стратегічному управлінні є те, що спочатку завжди проводиться ретельний аналіз підприємства (галузі), а отриманні дані дозволяють сформулювати відповідні реальності висновки. Також, на нашу думку, великою перевагою є можливість чітко відслідкувати динаміку результатів.

Інформаційні джерела:

1. Яшкіна Н. В. Сутність та методологія стратегічного управління: теоретичний аспект. URL : <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/bitstream/123456789/738/1/Yashkina.pdf>
2. Швець Ю. О. Критичний огляд існуючих в економіці підходів до визначення поняття стратегічне управління. URL : http://www.economy.in.ua/pdf/7_2014/20.pdf
3. Петухова О. М., Ставицький О. В. Еволюція теорії стратегічного управління. URL : http://www.agrosvit.info/pdf/2_2015/3.pdf
4. Буняк Н. М. Сутність національної інноваційної системи. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=633>

СТАЛИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ У ПОВОСННИЙ ПЕРІОД

Богданович О.А., канд. екон. наук, доц.
Пучка С.А., здоб. вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

До початку війни в нашій країні був розроблений проект Стратегії сталого розвитку України до 2030 року, де однією з головних національних стратегічних цілей є сприяння сталому розвитку агропромислового комплексу. Основні тези сталого розвитку агросектору: підвищення продуктивності людської праці у сільському господарстві (до 15 тис. дол. на рік у розрахунку на одного зайнятого в агровиробництві); підвищення доходів дрібних

виробників аграрної продукції, фермерських господарств, скотарів; рівний доступ до землі та інших виробничих ресурсів; збільшення фінансових можливостей та послуг, ринків реалізації сільськогосподарської продукції; сприяння розвитку малих аграрних підприємств (до 50 га сільськогосподарських угідь); забезпечення безперервного виробництва продуктів харчування; збереження екосистем; зміцнення здатності адаптуватися до зміни клімату та екстремальних погодних явищ; збереження генетичного різноманіття рослин та тварин; поліпшення якості ґрунтів; збільшення інвестицій у дослідження та розвиток новітніх технологій у аграрному секторі; підвищення рівня життя сільського населення; розвиток агротуризму; сталий розвиток села та соціальної сфери [1].

Аграрний сектор України є стратегічною, пріоритетною та важливою галуззю національної економіки, що формує продовольчу безпеку країни. Також потрібно відмітити потенціал аграрного вітчизняного виробництва, що не тільки забезпечує внутрішні потреби, але і вносить вагомий внесок у необхідності вирішення проблем глобального голоду.

До початку повномасштабної війни щорічне зростання агропромислового виробництва становило 5-6 %, у 2021 р. частка у ВВП країни складала 10 % (разом з переробкою сільськогосподарської продукції – 16 %), у 2020 р. – 9,3 %, а у 2019 р. – 3 %. Таке зростання відбулося за рахунок збільшення сільськогосподарського виробництва всіма категоріями господарюючих суб'єктів. Рівень рентабельності усієї діяльності аграрних підприємств України у 2019 р. склав 16,6 %, у 2020 р. – 13,9 % та у 2021 р. – 36,4 %. В нашій країні 2021 рік відзначився високими показниками індексу сільськогосподарської продукції, зібраної підприємствами (122,3 %) та індексом цін сільськогосподарської продукції, реалізованої аграрними виробниками (136 %). Це зростання дало можливість створити резерв для майбутнього періоду. Український аграрний сектор мав намір надалі інвестувати гроші у впровадження передових технологій, оновлення техніки, розвиток соціальної інфраструктури. Але все змінилось 24 лютого 2022 р. в результаті агресії РФ накопичений резерв в аграрному секторі став порятунком для виживання [2].

Україна входила до списку лідерів світового виробництва та міжнародної торгівлі соняшникової олії (перше місце), кукурудзи, ріпаку та ячменю. Це щорічно приносило країні близько 22 млрд дол. та становило 41 % всього експорту. Але, у зв'язку з воєнними діями, в першій же половині 2022 р. відбулося скорочення посівних площ (в результаті окупації територій нашої країни), багато сільськогосподарської продукції та техніки було викрадено та знищено російськими загарбниками. Аналіз та розрахунки, проведені Інститутом аграрної економіки та Центром досліджень продовольства та землекористування, виявили, що економічні втрати від війни в аграрному секторі склали 40,2 млрд дол. [3].

Важливо також відмітити, що через військову агресію припинився експорт врожаю через морські порти. Якщо порівнювати кількість експорту через порти у довоєнний період з 2022 р., то замість 90 % цей показник склав тільки 20 %. Багато складських приміщень, зернохосвищ, переробних

підприємств було зруйновано і тому до минулого, не використаного за призначенням, врожаю, додався новий, зібраний влітку та восени 2022 р. Підтримка різних країн допомогла Україні зберегти врожай та налагодити збільшення експорту. Але труднощі є, тому що воєнні дії тривають досі.

Стосовно обсягу капітальних інвестицій в агросектор, то цей показник, починаючи з 2015 р. потроху почав зростати (у 2,7 рази за весь досліджуваний період) до 2020 р. Але у 2020 р. в порівнянні з аналогічним показником 2019 р., він зменшився на 16 %. Це пов'язано з нестабільністю макроекономічних та політичних показників, зі зниженням купівельної спроможності населення, початком світової економічної кризи (пов'язаної з епідемією коронавірусу).

У 2021 році Україна створила ринок землі сільськогосподарського призначення після тривалого мораторію на продаж землі. Це був складний процес перебудови, до якого ще додалися труднощі, пов'язані з війною. За дослідженнями аграріїв, Україна втратила близько 20 % земель сільськогосподарського призначення, вони не доступні для обробітку, заміновані або сильно забруднені і не придатні для виробничої діяльності. Для того, щоб розмінувати сільськогосподарські землі, за розрахунками вчених, потрібно більше п'яти років. І це тільки приблизні розрахунки. Є дані аналітиків, що на розмінування населених пунктів, що знаходилися під окупацією, потрібно від одного до трьох років. Найбільших збитків агросектору війна, розпочата Росією, нанесла Луганській, Херсонській, Донецькій, Харківській та Запорізькій областям [4].

Темі сталого економічного розвитку присвячено багато наукових праць. Це економічне зростання, що потребує зростання масштабів споживання природних ресурсів. В повоєнний період ці масштаби зростуть в багато разів. Післявоєнна перебудова аграрного сектору, за дослідженнями багатьох експертів та аналітиків, повинна відбуватися на засадах сталого розвитку та різних нових технологій, які будуть зменшувати господарський вплив на довкілля. Прогнозується, що такі підходи дадуть можливість не тільки відновити виробництво, але і зробити сільськогосподарську продукцію більш ефективною та конкурентоспроможною. Це орієнтація на стале землеробство; відновлення бізнес-процесів, логістики, постачання ресурсів, сучасного рівня виробництва; підвищення родючості ґрунтів; використання інноваційних засобів для рослинництва; відновлення тваринницької галузі. Тобто, все повинно зразу робитися правильно, з ощадливим зберіганням ресурсів для майбутніх поколінь. Також це пов'язано зі вступом України до Європейського Союзу, де, в першу чергу, вирішуються такі питання, як екологічність та сталість довкілля [5].

Для розмінування земель можна використовувати спеціальні пошукові системи. Звичайно, для цього потрібно багато часу та грошей, бо вартість таких систем дорога, але досить дієва. Із забрудненими землями треба проводити лабораторні аналізи. Є досить багато шансів, що через деякий період все відновиться [6].

Доцільним є зосередитись на безвідходному сільськогосподарському виробництві – циркулярній економіці. Це також буде сприяти поліпшенню стану вітчизняних аграріїв та раціональному використанню ресурсів.

Першочергово потрібно налагодити в країні в цілому, і в агросекторі зокрема, привабливий інвестиційний клімат. А державі варто підтримати своїх аграріїв податковими пільгами, кредитами за низькими ставками, необхідними змінами в законодавстві на користь сільськогосподарського виробника [7].

Інформаційні джерела:

1. Стратегія сталого розвитку України до 20230 року. Проект Закону України від 07.08.2018 № 9015. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/optimized.pdf>
2. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Макалюк І., Кашпуренко Т., Баранніков М. Становище підприємств аграрного сектору в умовах війни: фінансово-інвестиційні аспекти. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. DOI: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2280/2201>.
4. Збитки агросектора від війни. URL: https://lb.ua/blog/infosecurity_institute/.html
5. Пріоритети забезпечення стійкості промисловості й аграрного сектору економіки України в умовах повномасштабної війни. *Центр економічних і соціальних досліджень: аналітична доповідь*. 2023. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-04/stiykist-realsektor-dopovid_gotove.pdf.
6. Сільське господарство та ринок сільськогосподарських земель України: вплив війни. URL: <https://voxukraine.org/>.
7. Як відновити аграрну галузь. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns>.
8. Чи можливий зелений перехід для аграрного сектору України в умовах війни та післявоєнної відбудови. 2023 URL: <https://ukraine-oss.com/chy-mozhlyvyj-zelenyj-perehid-dlya-agrarnogo-sektoru-ukrayiny-v-umovah-vijny-ta-pislyavo>.

СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ КЛАСТЕРІВ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Величко К.Ю., канд. екон. наук, доц.

Пешенко А.А., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Смарт-спеціалізація є стратегічним підходом до економічного розвитку, який акцентується на інтелектуальних ресурсах та інноваціях для створення конкурентоспроможних переваг. Цей підхід передбачає, що кожен регіон чи кластер спеціалізується у вузькому секторі, де володіє особливими експертними знаннями та можливостями для інноваційного зростання. В основі смарт-спеціалізації лежить ідея, що розвиток, зорієнтований на інтелектуальні активи, є ефективним інструментом для подолання економічних викликів та створення стійкої основи для майбутнього.

Цей підхід дозволяє країнам та регіонам зосереджуватися на своїх унікальних сильних сторонах, сприяючи розвитку інноваційних галузей. Смарт-спеціалізація стає керівною зіркою для стратегій економічного відновлення, де розуміння власної конкурентної переваги і максимальне використання інтелектуального потенціалу визначають успіх у сталій економіці.

Сьогодні смарт-спеціалізація відіграє важливу роль в інноваційних концепціях і політиці регіонального розвитку європейських країн та США. Фактично вона базується на партнерських відносинах між бізнесом, владою, науково-дослідними центрами та місцевими громадами. Відбувається заохочення бізнесу, науковців і влади до більш ефективної співпраці для формування дієвих напрямків розвитку в регіоні. Такі кластери стають «будівельними блоками», на яких через реалізацію кластерної стратегії будується регіональна спеціалізація [1].

Кластери є основним інструментом реалізації нової стратегії інноваційного розвитку на регіональному рівні. Вони створюються з метою об'єднання і обміну досвідом, фінансування, лідерства та наставництва, з метою забезпечення успішності, продуктивності та прибутковості бізнесу, а також сприяння зайнятості населення в регіоні.

Кластери є важливою складовою, яка сприяє стимулюванню інновацій та стартапів, використовуючи сильні сторони регіону і підтримуючи розвиток підприємницьких ініціатив у співпраці з зацікавленими сторонами з метою отримання доступу до глобальних ринків. До найбільш відомих прикладів смарт-спеціалізації кластерів можна віднести:

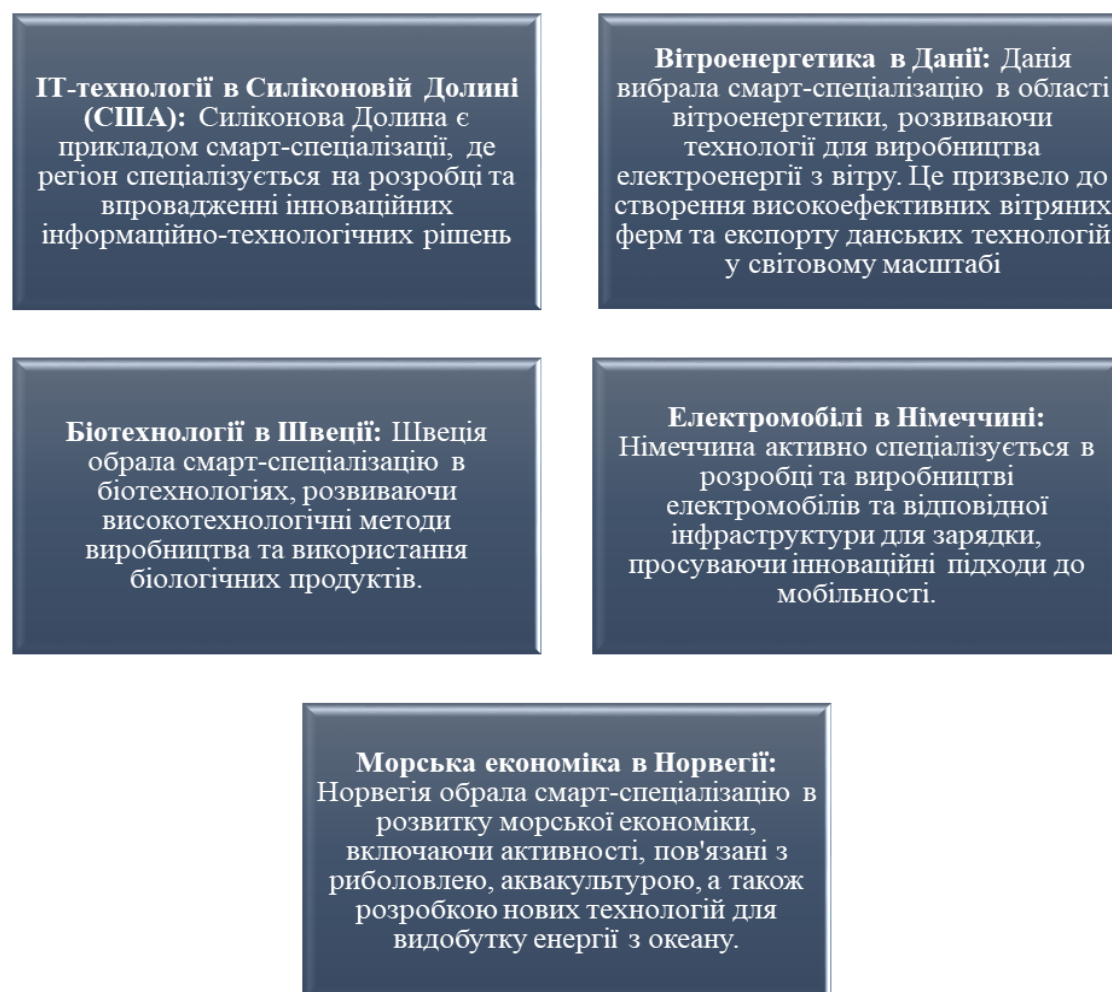

Рис. 1. Приклади смарт-спеціалізації кластерів провідних країн світу

Реалізація ідеї смарт-спеціалізації в Україні розпочато у 2013 році з запуску транснаціональної співпраці та обміну досвідом в межах ініціативи S3. Угода про асоціацію між Україною та ЄС визнала «необхідність наближення національних підходів щодо формування інноваційної політики до європейських» [2]. Проте, виникли труднощі у встановленні механізмів ефективного управління та координації між зацікавленими сторонами, що вказує на нестабільність ситуації. Крім того, війна в Україні практично звела нанівець розвиток смарт-спеціалізації кластерів.

Тому важливим є формування цільової моделі смарт-спеціалізації – бажаного становища, досягнення якого спрямоване на розвиток інноваційної економіки та підвищення конкурентоспроможності регіону або країни. Основні елементи цільової моделі смарт-спеціалізації складаються з наступних елементів:

Ідентифікація сильних сторін та конкурентних переваг. Це означає визначення галузей, секторів або технологій, в яких регіон або країна має особливі переваги, експертизу та потенціал для розвитку. Ці сильні сторони можуть бути пов'язані з науковими дослідженнями, інноваціями, технологічними досягненнями, людським капіталом або доступом до ресурсів.

Також важливо встановлення конкретних пріоритетних галузей або технологій, в яких регіон або країна має намір розвиватися та конкурувати на міжнародному рівні. Це можуть бути напрямки, де відбувається злиття наукових досліджень, бізнесу та інновацій, що створюють унікальні можливості для розвитку.

Підтримка інноваційної екосистеми. Створення сприятливих умов для розвитку інноваційного середовища, що включає науково-дослідні установи, університети, бізнес-інкубатори, технологічні парки, венчурні фонди та підприємства. Потрібна підтримка для створення нових інноваційних підприємств, комерціалізації технологій, співпраці між учасниками екосистеми.

Розвиток людського капіталу. Забезпечення високої якості освіти та підготовки фахівців, які мають необхідні навички і знання для розвитку пріоритетних галузей.

Інтеграція та співпраця. Забезпечення ефективної співпраці між різними зацікавленими сторонами, такими як урядові органи, бізнес, наукові установи, громадські організації та місцеві громади. Це включає обмін знаннями, технологіями, фінансовою підтримкою та спільними проектами.

Цільова модель смарт-спеціалізації кластерів спроможна забезпечити стратегічне спрямування розвитку, підтримку інновацій та конкурентоспроможності, а також сприятиме створенню стійкого економічного розвитку у післявоєнний період.

Інформаційні джерела:

1. Барановський, М. О. Smart-спеціалізація як інструмент активізації розвитку регіонів України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. Вип. 13, С. 7-15. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-7391/2020-13-1>
2. Смарт спеціалізація в Україні. UKR: <https://www.innopolicy.info/>

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ МОДЕЛЕЙ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕСУ

Волосов А.М., канд. екон. наук, доц.
Державний біотехнологічний університет

Українське суспільство поступово усвідомлює, що цифрова трансформація не є лише набором якихось сучасних технологій, а являє собою фундаментальні змінення того як працює та взаємодіє з клієнтами та контрагентами економічна система, тобто руйнацію існуючого способу роботи та переходу до нової її якості. Поширеною є думка про існування чотирьох типів цифрової трансформації, які дозволяють повною мірою визнати її цінність: трансформація процесів; трансформація бізнес-моделі; трансформація доменів; культурна/організаційна трансформація [1].

Не применшуючи значення інших з наведених типів трансформацій, вважаємо трансформацію бізнес-моделі саме тим інструментом, який є ключовим серед усіх засобів на шляху до цифрової економічної системи, а інші певним чином підпорядковуються йому. В свою чергу, сучасна практика пропонує численні підходи здійснення цифрової трансформації бізнесу. Можна виокремити щонайменше шість моделей його цифрової трансформації: нативна, цифрового відставання, цифрового послідовника, гібридна, пілотного проекту (перевірки концепції), співпраці. Кожна з них має властиві їм переваги (можливості) та недоліки (застереження/обмеження під час вибору) (див. табл.)

Цифрова нативна модель притаманна цифровому бізнесу, цифрові технології якого глибоко вкоренилися в корпоративній культурі суб'єкта господарювання.

Натомість, модель цифрового відставання, відповідно до своєї назви, підходить саме для суб'єктів підприємництва, у яких цифрові технології ще не стали стрижнем їхньої бізнес-моделі.

Модель цифрового послідовника спрацьовує у випадку готовності підприємства впроваджувати цифрові технології, які розглядаються ним в якості майбутньої конкурентної переваги.

Для прихильників гібридної моделі характерним є те, що цифрові технології є частиною їхньої бізнес-моделі, але не єдиним напрямом діяльності, тобто вони готові поєднувати цифрові та традиційні підходи, коли стан справ підштовхує їх до цифрової трансформації.

Модель цифрової трансформації пілотних проектів (перевірки концепції) – це підхід, який найкраще спрацює в компаніях, які прагнуть протестувати цифрові рішення, перш ніж використовувати їх повною мірою. Це означає, що цифрові технології є частиною їхньої бізнес-моделі, але (як і в попередній моделі) також не повністю фокусуються на них.

За моделлю спільної творчості цифрової трансформації найліпші результати отримують ті бізнес-суб'єкти, які прагнуть залучити власних співробітників і клієнтів до процесу цифрової трансформації. Це означає, що цифрові технології також є вагомою частиною їхньої бізнес-моделі, але не є єдиним напрямом функціонування.

Таблиця – Переваги та недоліки моделей цифрової трансформації

Модель	Переваги/можливості	Недоліки/застереження
нативна	найбільше відповідає використанню цифрових можливостей і запобіганню загроз; більш гнучка до змін; стимулює зростання/створення акціонерної вартості; забезпечує більшу ефективність/продуктивність	складно відтворити компаніям, які не є цифровими; потребує повного перегляду існуючих систем і процесів; може вимагати перенавчання персоналу
цифрового відставання	допомагає наздогнати конкурентів, які вже запровадили цифрову трансформацію; є менш руйнівною для існуючої діяльності	ставить компанію у не вигідне конкурентне становище, якщо вона досить швидко не запровадить цифрову трансформацію
цифрового послідовника	допомагає залишатися конкурентоспроможними у своїх зусиллях із цифрової трансформації; дозволяє здійснити цифрову трансформацію без усіх змін, які пройшли цифрові лідери	спричиняє не вигідний конкурентний стан, якщо конкуренти є цифровими аборигенами/відстаючими; відставання від цифрових лідерів, відсутність швидко скористатися новими можливостями
гібридна	допомагає скористатися цифровими можливостями, зберігаючи зв'язок з традиційними операціями; є менш руйнівною, ніж повна завдяки поступовому впровадженню; дозволяє зосередитись на одній сфері, що знижує початкові витрати; легше керувати змінами	результати виявляються з часом; потребує більше ресурсів у довгостроковій перспективі; результати можуть виявитися менш перетворюючими, ніж за повністю цифровим підходом
пілотний проект/перевірка концепції	перевірка цифрових рішень до їх використання; можна робити поступово, щоб це було менш руйнівним; тестування нової ідеї/підходів до їх реалізації	потрібно більше часу, щоб побачити результати; обмежений масштаб ускладнює досягнення трансформаційних змін; успішний результат вимагає ретельних планування та виконання
спільної творчості	допомагає створювати цифрові рішення, адаптовані до конкретних потреб; може призвести до більш творчих та інноваційних рішень; дає простір для залучення співробітників до процесу цифрової трансформації	потребує високого рівня комунікації та координації; може бути довготривалим процесом; вимагає від співробітників навичок і знань, які дозволяють ефективно робити свій внесок

Отже, зараз не існує абсолютно досконалої, або універсальної моделі цифрової трансформації бізнесу, здатної задовольнити всі його вимоги.

Інформаційні джерела:

1. What is Digital Transformation? A Guide for Businesses. URL: <https://digitalmarketinginstitute.com/blog/digital-transformation-business-guide>

ПОВОЄННЕ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ

Горох О.В., канд. екон. наук, доц.
Ткаченко Є.С., здоб. вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

Сьогодні Україна стоїть перед викликом післявоєнного відновлення після російської агресії. Відновлення економіки, інфраструктури та соціально-економічного розвитку є надважливим завданням, а вивчення минулого досвіду є цінним джерелом уроків та ідей. У сучасному світі нові глобальні виклики, такі як зміна клімату, сталий розвиток та економічна трансформація, створюють нові виклики та можливості для після воєнного відновлення. Дослідження в цій галузі можуть сприяти розробці стратегій, які враховують сучасні виклики та сприяють сталому розвитку в Україні.

Серед дослідників у цій галузі – Джон Р. Мейнард Кейнс, Герман Г. Філдман та Роберт П. Гаррісон. Численні наукові праці аналізують процес повоєнної відбудови з економічної точки зору, досліджуючи стратегії, політику та фактори, що вплинули на повоєнний економічний розвиток та стабілізацію.

Падіння ВВП, війна призвели до значного скорочення виробництва та втрати економічної активності. Війна пошкодила або зруйнувала значну частину інфраструктури, включаючи критично важливі об'єкти, такі як дороги, мости, електромережі та водопостачання.

При формулюванні стратегічних напрямів післявоєнної економічної відбудови України особливо важливо враховувати внутрішні особливості країни, беручи до уваги досвід інших країн. А саме:

1. Розробка цілеспрямованої стратегії. Україна повинна розробити детальну стратегію післявоєнної відбудови, враховуючи потреби країни в різних сферах, таких як економіка, інфраструктура, соціальні послуги та політична стабільність.

2. Мобілізація ресурсів. Для підтримки післявоєнної відбудови важливо мобілізувати ресурси зсередини країни та з-за кордону. Це включає фінансову допомогу, інвестиції, технічну допомогу та експертизу. Україна може перейняти досвід інших країн у залученні зовнішнього фінансування та ефективному використанні цих ресурсів.

3. Визначення пріоритетів та синергія. Україна має зосередитися на пріоритетних секторах та проектах, які мають найбільший потенціал для швидкого та сталого розвитку. Важливо також створити синергію між різними секторами, такими як економіка, інфраструктура, освіта та наука, щоб ці сектори були взаємопов'язані та взаємозалежні.

4. Участь громадянського суспільства. Важливо створити механізми для широкої участі громадянського суспільства у прийнятті рішень та реалізації проектів післявоєнної відбудови. Важливо вжити заходів для забезпечення соціальної безпеки.

Зазначені фактори сприятимуть післявоєнній відбудові нашої країни.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ НА ЗАСАДАХ ІННОВАЦІЙНОСТІ

Горох О.В., канд. екон. наук, доц.

Остапенко Р.М., канд. екон. наук, доц.

Державний біотехнологічний університет

Останні роки і події, які протягом них відбувалися, наносять нищівного удару по економіці України. Наслідком повномасштабної війни є глибока економічна криза як для України так і для багатьох країн світу. Тому, щоб не допустити потрапляння в злидні цілих регіонів країн, необхідно усіма силами забезпечити глобальну співпрацю для зміцнення продовольчої безпеки на засадах інноваційного сталого розвитку.

Однією із складових процесу забезпечення сталого розвитку є інноваційний процес, який виступає рушійною силою для попереднього. Якщо звернутися до історії, то інноваційний процес завжди був основою для забезпечення сталого стрімкого розвитку економіки.

Інноваційний процес, інновація, інноваційна діяльність, інноваційний менеджмент, інноваційне рішення та інше – все це споріднені поняття. Термін «інновація» в економічній літературі з'явився ще на початку ХХ століття. Одним із перших сформулював визначення інновацій австрійський вчений Й. Шумпетер. Він розглядав інновацію як нову науково-організаційну комбінацію виробничих факторів, яка мотивована підприємницьким духом [1].

Й. Шумпетер визначив, що предметом інновації може бути як продукт, виробничий процес, так і процеси організації. Він також встановив характер інновацій: технічний, економічний та організаційний. Найбільш характерною особливістю інновацій є здійснення змін. У цьому випадку вчений використовує вираз «новий» і підкреслює, що ми маємо справу з інноваціями тільки тоді, коли впроваджуються нові продукти, нова техніка тощо [2].

Зараз термін «інновація» в економічній літературі трактується переважно як перетворення потенційного науково-технічного прогресу в реальний результат діяльності шляхом втілення його в нових товарах, продуктах, технологіях. За визначенням американського дослідника Б. Твісса, інноваційний процес – це перетворення наукового знання, наукових ідей, винаходів у фізичну реальність (нововведення), яка змінює суспільство. На його думку в основі інноваційного процесу лежить створення, упровадження і поширення інновацій, необхідними властивостями яких є науково-технічна новизна, практичне їх застосування і комерційна реалізованість з метою задоволення нових суспільних потреб [3].

На нашу думку, інноваційний процес – це комплекс послідовних дій, унаслідок яких новація розвивається від ідеї до конкретного продукту і поширюється під час практичного використання. Інноваційний процес слід розглядати як певну структуру, що має визначену послідовність. Тому першочерговим завданням потрібно розробити інноваційні стратегії тих галузей економіки, які є у пріоритеті.

На сьогодні Україна є потужним виробником і експортером зернової продукції у світі. За останні роки її потенціал значно підвищився. Так, у 2021 р. виробництво зернових і зернобобових зросло у 3,5 разів проти 2000 р. і становило 84,6 млн т. Це досить високий показник і водночас серйозна заявка на міжнародному продовольчому ринку [4]. Україна з виробництва зерна пшениці, кукурудзи та насіння соняшнику входить в топ-10 країн-виробників світу. Згідно з повідомленням міністерства основною часткою аграрного експорту є зернові та олійні культури (48 % і 23 % відповідно) [5].

Україна завершила 2022 рік 30% падінням реального ВВП [6]. Падіння ВВП України на третину не може бути пояснене виключно воєнними факторами. Це актуалізує дискусію щодо можливої модифікації параметрів поточної державної економічної політики для забезпечення більш оптимального її впливу на сталий розвиток економіки. Прогнози подальшого зростання української економіки теж варіюються у дуже скромних масштабах: від +0,3% у 2023 р. до +6,4% у 2025 р. [7]. Це дуже мало як для умов воєнного часу, так і для умов ймовірного повоєнного відновлення.

Тому інноваційний процес повинен бути, беззаперечно, в центрі сталого розвитку нашої економіки. Для налагодження логістичних зв'язків з тими країнами Європи та світу, які потребують нашої продукції, зокрема сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, ми пропонуємо у західних частинах України розширити будівництво так званих «сухих портів», які дадуть змогу значно скоротити час експортування. Для реалізації даного проекту на короткострокову перспективу, звісно, потрібна державна підтримка, а також підтримка партнерів країн ЄС та світу [4].

Також за результатами дослідження станом на кінець 2023 р. було встановлено, що Україна спроможна забезпечити населення на 2023 та 2024 рр. майже всіма видами сільськогосподарської продукції та продуктами їх переробки [8]. Звісно свої корективи можуть внести подальші дії військової агресії з боку російської федерації. Але багато сільськогосподарської продукції (зерна озимої пшениці, кукурудзи, насіння соняшнику та ін.) та продуктів її переробки (борошно) залишається як надлишок в середині країни і потребуватимуть реалізації.

Для того щоб отримати прибуток від зерна кукурудзи, зокрема і борошна, звісно, його краще експортувати за кордон. Але за останні роки попит на українське борошно значно зменшився в країнах ЄС та світу. Одна з причин це ціна, звісно, що вигідніше країнам закуповувати сировину, а ніж готову продукцію з неї у вигляді борошна. Тому, якщо ми хочемо нарощувати потенціал з виробництва зерна і борошна і отримувати високі прибутки, ми повинні створювати переробні підприємства, які переробляти б дану продукцію на готовий продукт, який би був купівельно привабливим та рентабельним для реалізації як всередині України, так і за кордоном. І тут знову ж таки повинен працювати інноваційний підхід для розв'язання даного питання.

На сьогодні в українських супермаркетах продається біопродукція у вигляді посуду одноразового використання, яка вироблена з екологічного пластику, який не шкодить людському організму і не забруднює навколишнє

середовище. Дану біопродукцію виготовляють із крохмалю кукурудзи, який служить основою для полімерної плівки, з якої виготовляють одноразовий посуд. Найголовнішою перевагою – виступає короткий період розпаду, який займає в середньому 6 місяців. Також такий матеріал не вимагає переробки, що значно спрощує процес утилізації. Крім цих факторів, одноразовий посуд з крохмалю стійкий до температурних перепадів. Може витримувати від -20С до + 120С (можливо використовувати навіть масло). Посуд з кукурудзяного крохмалю ідеальний для різних рідин, бо він жиро- і водонепроникний [9].

Дане масове виробництво налагоджене у Китаї і, що найцікавіше, що найбільшим імпортером зерна української кукурудзи серед країн світу є саме Китай. Також є декілька фірм в Україні, які теж почали виготовляти одноразовий посуд із крохмалю кукурудзи, але не носять такий масовий характер як в «країні сонця». Тому ми пропонуємо вивчити даний напрям і налагодити своє виробництво екологічно безпечного пластику, який буде використовуватися не тільки на споживчі потреби населення, а й наприклад, з нього можна буде виготовляти ряд запасних частин та вузлів для машинної індустрії, трубопроводів та їх з'єднань в будівельній галузі та ін.

Звісно, на ці проекти потрібні відповідні кошти. Ми вважаємо, що саме зараз настав той час, коли Україна за підтримки країн партнерів ЄС та світу може реалізовувати саме такі проекти, тим самим забезпечити сталий розвиток і зміцнити продовольчу безпеку на засадах інноваційності.

Інформаційні джерела:

1. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. М.: Прогресс, 1982. 455 с.
2. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України. К.: ННЦ ІАЕ, 2004. 428 с.
3. Горох О.В., Олійник О.В. Використання кривої Лоренца для обґрунтування стратегії інновацій у ресурсозбереженні. *Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інновативно-інноваційного розвитку в Україні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.*, м. Київ, 23-24 жовтня 2008 р. У 3 ч. / РВПС України НАН України. К.: РВПС України НАН України, 2008. Ч. 3. С. 213-215.
4. Горох О.В. Продовольча безпека України і світу в контексті сталого розвитку економіки. *Механізми забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід : матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.*, 10 листопада 2022 р. ДБТУ. Харків, 2022. С. 12-14. <http://btu.kharkov.ua/nauka/konferentsiyi/>
5. Горох О.В. Продовольча безпека України і світу в умовах війни. *Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф.*, 3-4 листопада 2022 р. Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2022. С. 207.
6. Горох О.В. Фінансовий механізм забезпечення повоєнного відновлення та сталого розвитку економіки. *Механізми забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.*, 19 травня 2023 р. Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2023. С. 72.
7. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. URL: <https://stakanopt.com.ua/blog/eko-posuda-iz-kukuruznogo-krahmala>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ ЦЕНТРАЛЬНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ І СВІТІ

Горох О.В., канд. екон. наук, доц.

Додіван М.О., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Останніми роками спостерігається стрімкий розвиток сфери цифрових валют, випуск та обіг яких може відбуватися за різними моделями, з використанням різних технологій та в різному правовому полі. У цьому контексті багато центробанків досліджують можливість випуску ними власної цифрової валюти та варіантів її використання, у тому числі й Національний банк України.

На сьогодні перед Національним банком, так само як і перед економістами зі всього світу, постає багато питань щодо сфери цифрових валют: «Які їх можливості, потенціал та перспективи впровадження? Як потенційно може змінитись фінансова екосистема з впровадженням цифрових валют центральних банків (ЦВЦБ)? Які бізнес моделі ЦВЦБ можуть бути використані, їхні переваги та недоліки? Які світові тенденції щодо впровадження та регулювання ЦВЦБ?».

Проблемам сутності та розвитку цифрових валют в Україні присвячені праці М. Кучерявенко, А. Кудь, М. Ліхачова, Н. Поливки, М. Куцевола, О. Шевченко-Наумової, А. Квітки, І. Лубенця та ін. Попри значну кількість досліджень в даній області, на поточний момент відсутнє комплексне розуміння потенційних переваг і ризиків від впровадження цифрових валют центральними банками.

Цифрова валюта центрального банку – це цифрова форма грошей, які вже емітовані центральним банком і є загальнодоступним законним платіжним засобом на території країни. ЦВЦБ варто відрізняти від звичних криптовалюти, оскільки останні не випускаються державою і не мають статусу законного платіжного засобу на території країни. Цифрові валюти центробанків ефективно виконують функцію фіатних грошей, тобто є засобом обігу. Вони обмінюються без обмежень на готівкові або безготівкові кошти у співвідношенні один до одного[1].

Поява грошей не лише у паперовій, а й у цифровій формі є природним кроком еволюції грошей у сучасному світі. Використання готівки в багатьох країнах, у тому числі і в Україні, скорочується. Невпинний розвиток технологій приводить до змін у фінансовій сфері. Фінтехкомпанії пропонують все більше способів здійснення електронних платежів з використанням інноваційних сервісів. Та й друга хвиля створення криптоактивів –стейблкоїнів – приватними гравцями стимулює центробанки до активнішого дослідження та впровадження інновацій. У таких умовах центральним банкам доводиться шукати шляхи, як утримати свою провідну роль у фінансовій системі, забезпечуючи доступ населення до грошей центробанку, та водночас не стати на заваді розвитку

інновацій у фінансовому секторі. Тому щороку центральні банки все активніше вивчають питання запровадження власних цифрових валют[3].

Так, на міжнародній конференції – Цифрові валюти центральних банків: нові можливості для платежів, яка відбулася 21 лютого 2020 року в Києві, зібралися представники центральних банків з п'ятнадцяти країн світу: Канади, Швеції, Японії, Південно-Африканської Республіки, Уругваю, Фінляндії, Литви, Польщі, Білорусі, Німеччини, Туреччини та інших [4].

Свої цифрові валюти вже розробляють Китай, Швеція, Південна Корея та ще деякі країни. Центральний банк Швеції в межах пілотного проєкту e-Krona також досліджує цифрову валюту центрального банку як можливий еквівалент готівки для здійснення роздрібних платежів фізичними особами. У Швеції рівень безготівкових розрахунків є одним з найвищих у світі, і цифрова валюта – це спроба центрального банку забезпечити випуск власних цифрових грошей в умовах різкого зниження попиту на готівку[2].

Центральні банки зарубіжних країн очікують наступні ефекти від впровадження власних цифрових валют[5]:

1. Підвищення доступності фінансових послуг (Китай, Сенегал, Туніс, Уругвай);
2. Скорочення частки готівки в обігу (Канада, Китай, Норвегія, Швеція);
3. Скорочення транзакційних витрат (Китай, Еквадор, Уругвай).

Загалом серед переваг цифрових валют можна відзначити те, що вони допомагають зробити суспільство більш фінансово інклюзивним, фінансові послуги – доступнішими, а платежі – швидшими та дешевшими. З іншого боку, застосування цифрових валют несе потенційні ризики. Зокрема, цифрові валюти можуть докорінно змінити ландшафт фінансової системи, а також створити ймовірні ризики для функціонування банківської системи та фінансової стабільності загалом. Крім того, будь-які технології, на яких будуються цифрові валюти, не застраховані від збоїв у роботі системи.

Інформаційні джерела:

1. Аналітична записка за результатами пілотного проєкту із впровадження платформи «Електронна гривня» та електронних грошей Національного банку України (e-гривні) [Электронный ресурс]. Національний банк України, 2019. Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/>
2. Китай запустив тестування своєї цифрової валюти. Режим доступу: <https://nachasi.com/2020/04/22/china-digital-currency/>
3. Кудь О. О., Кучерявенко М. П., Смичок Є. М. Цифрові активи та їх правове регулювання у світі розвитку технології блокчейн : монографія. Харків : Право, 2022. 216 с.
4. Майбутнє цифрових валют – у фокусі уваги світових центральних банків. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/maybutnye-tsifrovih-valyut--u-fokusi-uvagi-svitovih-tsentralnih-bankiv>
5. Гудіма Т. Цифрова валюта центрального банку: особливості впровадження та вплив на грошово-кредитну політику. Національний юридичний журнал: теорія і практика, 2020. No 1. С. 86-89. <http://www.jurnaluljuristic.in.ua/archive/2020/1/19.pdf>

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКУ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВ

Дем'яненко Т.І., канд. екон. наук, доц.
Українська інженерно-педагогічна академія

Сучасний розвиток сучасного виробництва залежить від модернізації управління бізнес-процесами, що в умовах діджиталізації уповільнюється за рахунок недостатнього використання нових сучасних інформаційних технологій. Цифровізація є основою для успішної реалізації управлінських рішень, адже створюється єдина інформаційна платформа для запису, збору, узагальнення та зберігання інформації, створення звітів, аналізу та контролю бізнес-процесів підприємства. Модернізація, оптимізація та розвиток підприємств на основі цифровізації процесів управління потребує тривалого часу для реалізації, що пов'язано з великими інвестиціями в придбання та підтримку техніки, а також навчання працівників новим професійним навичкам [3].

При впровадженні цифрових технологій в облікові процеси виникає низка інших проблем, зокрема: на мікрорівні – небажання самих власників проводити цифрові трансформації власного бізнесу; недостатність грошових коштів задля цифровізації; побоювання облікових працівників скорочень та нехіть отримувати додаткові знання; на макрорівні – забезпечення доступом до високошвидкісного Інтернету та цифровізації загалом [1]. Тому продуктивна інтеграція цифрових технологій у розвиток є неможливим без державної та суспільної підтримки.

Запровадження цифровізації обліку визначає гармонійне використання технологій, додатків та інших бізнес-інструментів, що дозволяє забезпечити фіксацію господарських операцій, змін у бізнес-процесах, оперативного реагування на відхилення, а також здійснення в режимі реального часу безперешкодного обміну інформацією, її оновлення та синхронізацію. В теперішніх умовах господарювання під час воєнного стану в Україні цифровізація бізнес-процесів, у тому числі облікової складової, стає дієвою формою організації роботи максимально уможливаючи безпечні умови для працівників, сприяє подальшому функціонуванню підприємств, що розв'язує проблему зайнятості населення, збереженню економічної стабільності країни. Ефективність провадження цифровізації облікових процесів у діяльності підприємств залежить від обсягів фінансування технологій, кваліфікації та компетентності облікових працівників, а також цифрових трансформацій, зокрема забезпечення безперешкодного доступу до високошвидкісного Інтернету [2]. Потребують подальших наукових розвідок методологія та організація цифровізації облікових процесів саме промислових підприємств, де практика застосування інформаційних технологій не є активною, а питання вибору онлайн-сервісів утруднюється по причині обмеженості пропозицій програмних продуктів на українському ІТ-ринку, що враховують галузеві особливості бізнес-процесів. Ґрунтовне вивчення вищезазначених аспектів

дозволить вирішити проблеми цифровізації обліку в управлінні бізнес-процесами підприємств та сприятиме ефективному використанню їх фінансових ресурсів, удосконаленню технологій отримання, зберігання і передачі аналітичної інформації стейкхолдерам, методології систематизації інформації, підвищенню компетентності облікових працівників та зростання престижності бухгалтерської професії.

Інформаційні джерела:

1. Верба В. А. Передумови, драйвери та наслідки цифрової трансформації бізнесу. Стратегічні імперативи сучасного менеджменту: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (19–20 квіт. 2018 р.). Київ: КНЕУ, 2018. С. 491-496.
2. Воржакова Ю. П., Хлебінська О. І. Сутність цифрової трансформації з різних позицій підприємців та науковців. Економіка та держава. 2021. № 9. С. 107–111. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.9.107.
3. Продіус О. І. Теоретично-методичні основи реінжинингу бізнес-процесів. URL: <https://economics.opu.ua/files/archive/2016/No6/79.pdf> (дата звернення: 25.11.2021).

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Єліссєва О.К., д-р екон. наук, проф.
Хмелик В.І., здоб. вищої освіти

Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара

Вирішення проблеми трансформації системи охорони здоров'я є одним із важелів сучасної моделі управління в Україні. Система охорони здоров'я ґрунтується на таких важливих факторах, як добробут населення, фінансові можливості для оздоровлення, занять спортом та ін. Розвиток системи охорони здоров'я в Україні здійснюється при об'єднанні зусиль державної центральної влади, місцевих органів державного управління, міжнародних організацій, інститутів громадянського суспільства, спеціалізованих вищих навчальних закладів[1].

Збереження здоров'я нації, завдяки покращенню якості надання медичної допомоги, профілактики захворювань та оздоровлення українців, підвищення їх працездатного потенціалу залишається однією з головних задач соціальної політики та неможливе без розвитку курортно-рекреаційних ресурсів України. Якість медичних послуг в системі охорони здоров'я відбувається на основі створення нової системи стандартизації медичної допомоги з урахуванням затвердженої МОЗ України «Методики розробки та впровадження медичних стандартів медичної допомоги на засадах доказової медицини»[2].

Стандартизація реабілітаційної допомоги затверджена у нормативно-правових документах, а саме: Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я», в якому визначено регламентацію умов проведення реабілітації,

впровадження міжнародних стандартів реабілітації [3], Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» стверджує, що програма державних гарантій медичного обслуговування розробляється на основі положень галузевих стандартів у сфері охорони здоров'я [4].

За рівнем забезпеченості природними ресурсами Україна посідає одне з провідних місць у Європі. Санаторії та профілакторії розташовані майже в усіх областях України, де поєднується унікальні кліматичні умови лісів, гірських і приморських місцевостей, та надаються медичні послуги з використанням різноманітних природних ресурсів, зокрема озокериту, бішофіту мінеральних вод, соляних шахт та інші. За даними міністерства соціальної політики України кількість людей з інвалідністю збільшилася на 300 тисяч осіб і на кінець вересня 2023 складає 3 млн. осіб, з яких 163,9 тисяч – діти. Тому для забезпечення процесів лікування та реабілітації необхідно розвивати лікувально-оздоровчий туризм. Санаторно-курортне лікування займає одне з головних місць у системі охорони здоров'я населення. Окрім покращення фізичного стану, санаторно-курортне лікування покращує психоемоційний стан людини, формує навички здорового способу життя.

В Законі України «Про курорти» [5] визначені правові, організаційні, економічні та соціальні засади розвитку курортів в Україні, терміни «курорт», «санаторно-курортні заклади», їх види, спеціалізація, належність до природних лікувальних ресурсів. Оздоровчий туризм передбачає поєднання лікування або профілактику захворювань з відпочинком та передбачає більшу тривалість подорожі та перебування в одному місці. Навіть в умовах війни в Україні надають лікувальні послуги відомі у Європі санаторії Трускавця, Моршина, Закарпаття, та інші, де наявні комфортні умови для проживання сучасні лікувальна та діагностична техніка.

Стратегія розвитку системи охорони здоров'я в Україні на основі лікувально-оздоровчих та реабілітаційних медичних закладів має забезпечити якісно новий рівень надання медичних послуг в повоєнний період. В той же час слід приділити увагу оптимальному використанню природних ресурсів, раціональному природокористуванню.

Україна має потенціал для розвитку реабілітаційних та лікувально-оздоровчих закладів, з урахуванням міжнародного досвіду, за умов інвестування в розвиток даної сфери, будівництва нових, та переоснащення існуючих закладів, популяризацію системи медичного страхування, розробки санаторно-курортного бренду України.

Отже до основних задач розвитку системи охорони здоров'я в Україні, можна віднести такі: розвиток реабілітаційних, санаторних, спортивних державних та комерційних закладів; підвищення санітарної культури населення; фінансові інвестиції медичних закладів від міжнародних організацій.

Інформаційні джерела:

1. Соціальні інститути в трансформації державної системи управління охороною здоров'я : монографія / І.Л. Сазонець, І.Я. Зима- Рівне:Волин. Обереги,2018. 186с.
2. Методика розробки та впровадження медичних стандартів медичної допомоги на засадах доказової медицини: Наказ МОЗ України № 751 від 28.09.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2001-12#Text>

3. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я: Закон України № 1053 IX від 03.12.2020. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

4. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: України № 2168-VIII від 19.10.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text>

5. Закон України «Про курорти». № 3370 – IV від 19.01.2006 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text>

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Жилякова О.В., канд. екон. наук, доц.
Гусейнова Л.Х кизи, здобувач вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

Особисте страхування, страхування матеріальних інтересів, пов'язаних із життям, здоров'ям, працездатністю, має особливості, які зумовлюють її вплив на соціально-економічний стан держави. Ця галузь включає в себе як накопичувальне страхування, а саме страхування життя та пенсій, так і ризикові види страхування – медичне та страхування від нещасних випадків. Особисте страхування у всіх його видах сприяє соціальної захищеності населення. У сучасній економіці через страхування реалізується державна політика соціально-економічного захисту населення, а також формуються значні інвестиційні ресурси.

Особисте страхування має багато спільного із соціальним страхуванням, і насамперед щодо об'єктів страхового захисту громадян. Разом з тим між соціальним страхуванням та особистим є відмінності. Головна з них стосується джерел формування страхових фондів. В особистому страхуванні ними є переважно індивідуальні доходи громадян, а в соціальному – кошти підприємств, установ, організацій, держави.

Страхування життя як підгалузь особистого страхування є потужним механізмом забезпечення довгострокових інвестицій в національну економіку, що сприяє підвищенню її конкурентоспроможності.

Розвиток страхового ринку є похідною соціально-економічного розвитку країни. Зацікавленість держави у розвитку страхування зумовлюється тим, що завдяки йому уможлиблюється підвищення соціального захисту населення і господарюючих суб'єктів, зменшується навантаження на державний бюджет у частині відшкодування непередбачуваних збитків, вирішуються проблеми соціального забезпечення завдяки перенесенню державних соціальних виплат із коштів бюджету на страхові виплати [2].

В Україні у сучасних умовах фінансово-економічної кризи, спричиненою війною, попри низку економічних, фінансових, гуманітарних проблем досить гостро постали й питання соціального захисту населення, зокрема у сфері пенсійного забезпечення, медичного обслуговування та захисту при настанні різного роду нещасних випадків. Одним з дієвих механізмів вирішення таких

проблем є побудова ефективної системи державного соціального страхування. Але враховуючи фінансове навантаження на систему соціального страхування, яка знаходиться в процесі реформування, та дефіцит коштів фондів соціального страхування гострої актуальності та невідкладного вирішення потребує питання створення умов для розвитку добровільного особистого страхування.

Особисте страхування як один з сегментів вітчизняного страхового ринку через несприятливі ринкові умови, фінансову кризу та непослідовність реформ у соціальній сфері недостатньо розвинуте та не використовується як механізм вирішення соціальних проблем, які набули катастрофічного характеру: спад демографічних показників, інвалідність, хвороби, нещасні випадки, відсутність якісної медичної допомоги, потреба в соціальному захисті, матеріальна незабезпеченість людей похилого віку. У стратегічній перспективі можна прогнозувати загострення цих проблем та недостатність державних фінансових ресурсів для вирішення цих проблем та забезпечення соціального захисту населення. Оцінюючи комплексно загрози та можливості ринку страхування особистих ризиків вважається, що ця сфера страхової діяльності в Україні має значний потенціал розвитку.

В особистому страхуванні розглядають такі страхові ризики: смерть страхувальника або застрахованого; тимчасова втрата працездатності; постійна втрата працездатності; вихід на пенсію страхувальника або застрахованої особи; дожиття страхувальника або застрахованого до закінчення строку страхування.

В Україні особисте страхування як галузь страхування розвивається дуже повільно відносно інших галузей. Обсяги премій з особистого страхування (страхування життя та медичне) за I квартал 2023 року майже не змінилися в той час як премії зі страхування майна зросли на 9% протягом кварталу.

Уповільнення розвитку ринку особистого страхування спричинено багатьма факторами, серед яких основний це повномасштабна війна на території країни. З одного боку це повинно сприяти підвищенню попиту на послуги особистого страхування за рахунок збільшення страхових випадків та освідомлення необхідності страхового захисту. А з іншого – зменшення доходів населення, зменшення потенційного страхового поля за рахунок міграції населення, невпевненість у майбутньому та недовіра до страхових компаній.

Для подолання виявлених проблем та розвитку ринку особистого страхування як дієвого механізму вирішення соціальних проблем та підвищення добробуту населення у перспективі, використання інвестиційного потенціалу страхового ринку необхідно використовувати комплексний підхід, який включає такі заходи як проведення роз'яснювальної страхової політики серед населення, введення інноваційних видів особистого страхування та мікрострахування для всіх верств населення, економічне стимулювання зацікавленості роботодавців у збереженні здоров'я своїх працівників, законодавче забезпечення здорової конкуренції на ринку особистого страхування.

Інформаційні джерела:

1. Про страхування : Закон України від 04.10.2001 № 85/96-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

2. Романовська Ю.А., Снітко І.В. Соціальна роль особистого страхування у соціальному захисті населення України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. № 28. С. 83-90.

ЕВОЛЮЦІЯ ТА ЗМІНИ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ГРАНТ»

Кобеля-Звір М. Я., канд. екон. наук, доц.
Львівський торговельно-економічний університет

Грантову підтримку від різноманітних донорів Україна отримує з проголошенням незалежності, з 1991 р.. Спочатку увага приділялася питанням розбудови інфраструктури в Україні та наближення її до європейських стандартів. Після 1997 р. акцент підтримки змістився на питання правових і структурних реформ, демократизації суспільства, забезпечення сталого зростання, підвищення рівня й поліпшення умов життя людей у регіонах, підтримки екологічної та ядерної безпеки, відродження культури, духовності.

З 2014 року з'являються грантові можливості для підтримки євроінтеграційних процесів, активізації та розвитку громадянського суспільства, впровадження реформ із децентралізації.

Відповідно до чинного законодавства України міжнародна технічна допомога (МТД) – фінансові та інші ресурси та послуги, що відповідно до міжнародних договорів України надаються донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України. Міжнародна технічна допомога може залучатись у вигляді: будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проектів, яке ввозиться або набувається в Україні; робіт і послуг; прав інтелектуальної власності; фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті; інших ресурсів, не заборонених законодавством, у тому числі стипендій [1].

Ці ресурси завжди були, є і залишатимуться важливим механізмом підтримки, яким притаманна практична гнучкість. На відміну від державних програм, грантові програми набагато оперативніше реагують на потреби цільових груп. Грантові інструменти можуть швидко змінюватися, реагувати на загрози, виклики та ризики, започатковувати інновації та змінювати підходи.

У перекладі з англ. «grant» – дар, дотація, стипендія. Вважають, що гранти – це сукупність фінансових засобів, які надаються визначеним некомерційним установам або фізичним особам для реалізації соціального проекту, благодійної програми, проведення наукових досліджень, навчання або ж підвищення кваліфікації та інших суспільно корисних цілей із обов'язковим етапом звітування щодо їх використання на визначені цілі. Важливою умовою реалізації грантових коштів є не лише потреба в розумінні специфіки певної проблеми, але варіанти її перспективного вирішення, очікувані результати та обґрунтування потреби в коштах.

Ось деякі приклади визначення поняття «грант» із вітчизняних та провідних іноземних словників:

Оксфордський словник визначає «GRANT» як грошову суму, що надається урядом або іншою організацією для використання з певною метою [2].

Кембриджський словник визначає «GRANT» як суму грошей, що держава надає особі чи організації для спеціальної мети: студентський/дослідницький грант, грант місцевої влади/уряду [3].

Мерріам-Вебстер словник визначає «GRANT» як грошову суму, виділену для певного використання офіційною дією [4].

Тлумачний словник визначає «грант» як безоплатну субсидію підприємствам, організаціям та фізичним особам у грошовій або натуральній формі на наукові або інші науково-дослідні, дослідно-конструкторські роботи, навчання та інші цілі, з подальшим звітом про її використання. Зазвичай надається в конкурсному порядку, безповоротно, за винятком випадків нецільового використання коштів і порушення умов грантодавця [5].

Міжнародні гранти можна отримати за різними проектами. Більшість грантів підпадають під Порядок № 153. Водночас є гранти, порядок надання яких регламентують інші нормативні документи. Визначення терміна «грант» закріплено в кількох законодавчих актах України.

Процедуру залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги, зокрема й державної реєстрації, моніторингу проектів (програм), акредитації виконавців (юридичних осіб – нерезидентів) визначає Порядок № 153 (Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги). Цей норматив регулює процедуру надання більшості міжнародних грантів [1].

Залежно від спрямованості та специфіки видання в науково-практичній літературі визначення терміна «грант» дається у різних варіаціях.

Грант – це цільова фінансова дотація, що надається вченим на проведення наукових досліджень.

Грант – це благодійний внесок або цільове пожертвування, надане фізичними та юридичними особами в грошовій або натуральній формі.

Грант – це безоплатна цільова субсидія, що надається на конкурсній основі організації, ініціативній групі або індивідуальній особі для реалізації заявленого проекту.

Грант – це кошти, техніка або інші ресурси, що безповоротно передаються донором (фондом, корпорацією, державною установою або приватною особою) некомерційній організації або приватній особі для виконання конкретної роботи.

Грант – це фінансові або інші ресурси, надані на безоплатній і безповоротній основі юридичними, фізичними особами і міжнародними організаціями для проведення конкретних фундаментальних та прикладних наукових досліджень за напрямами і на умовах, визначених надавачами [6].

У фахових джерелах термін «грант» використовується зі специфічними визначеннями, пов'язаними з його цілями, призначенням та організаційно-правовою формою грантодавця.

Грантоотримувачами, окрім некомерційних організацій та приватних осіб, можуть бути представники виконавчої влади, місцевого самоврядування, мікро-, малого та середнього бізнесу, а також освітні, медичні, науково-дослідні заклади. До прикладу, грантова підтримка цим суб'єктам доступна в таких програмах від Європейської комісії: Horizon Europe (HORIZON), , Erasmus+ (ERASMUS+), Digital Europe Programme, EU4Health Programme, Programme for the Environment and Climate Action, Single Market Programme [7], а також у транскордонних: «Польща-Україна», «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна», Програма Басейну Чорного Моря, Програма Дунайського Регіону.

Аналіз літератури із зазначеної проблеми дозволив нам узагальнити, систематизувати та класифікувати основні підходи до визначення поняття «грант». Отже, нами виділено наступні змістовно-сміслові групи підходів.

1. З позиції грантоотримувача. Підхід ґрунтується на тому, що реципієнтами грантової допомоги в різних програмах можуть бути як фізичні особи, так і юридичні, як органи влади, так і місцевого самоврядування, як представники громадського сектору, так і підприємництва (мікро-, малий та середній бізнес); освітні, медичні, науково-дослідні установи тощо.

2. З позиції грантодавця. Підхід ґрунтується на тому, що грантодавцями в різних програмах виступають: державні цільові фонди України, ЄС, США, транскордонні програми, уряди країн-членів ЄС, міністерства закордонних справ іноземних держав, посольства іноземних держав в Україні, уряди країн-членів європейського економічного простору, програми регіональної підтримки, корпоративні бізнес-структури, благодійні фонди.

3. З позиції форми, виду та типу грантової допомоги. Підхід ґрунтується на тому, що гранти можуть надаватися на поїздки, участь у конгресах, семінарах, форумах, виставках і т.п.; існують гранти на навчання, стажування у ВНЗ, проведення досліджень, публікації; для бізнесу поширеними є гранти на придбання обладнання, сировини, меблів, рекламу тощо; для ЗМІ можливе грантове фінансування на інформаційно-роз'яснювальну роботу, а для громадського сектору - на адвокаційні заходи тощо.

Аналіз сучасних поглядів на трактування поняття «гранти» виявляє недоліки, основним серед яких є несистемне його визначення. Зважаючи на це, нами запропоновано дефініцію грантів як: ресурсів, що надаються у формі майна, робіт і послуг; фінансових ресурсів у національній чи іноземній валюті з повним або частковим фінансуванням приватними, корпоративними, суспільними, урядовими та міжнародними грантодавцями на безвідкличній та безоплатній основі представникам органів влади та місцевого самоврядування, мікро-, малого та середнього бізнесу, громадського сектору та приватним особам на реалізацію цільових проектів та заходів організаційного розвитку.

Інформаційні джерела:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 № 153 «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги». URL: <http://surl.li/jgmob>.
2. Словник Оксфордський. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/grant_2.
3. Словник Кембриджський. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>.

4. Словник Merriam-Webster. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/grant>.
5. Тлумачний словник. URL: <https://slovnyk.ua/>.
6. Кобеля-Звір М. Я. Посібник «Як отримати грант. Методика та стратегія залучення грантових ресурсів». 2022. 268 с.
7. Funding & Tender Portal. Find calls for proposals and tenders. URL: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/home>.

ДОСВІД КРАЇН ЄС ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН (ТЕХНОЛОГІЇ РОЗПОДІЛЕНОГО РЕЄСТРУ) У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Ковач О.В., канд. юрид. наук, доц.

Ковач Д.Л., канд. юрид. наук, доц.

Державний біотехнологічний університет

В умовах складних суспільних перетворень державний сектор управління потребує оновлення підходів, орієнтованих на запровадження ефективних змін, реалізація яких позитивно впливатиме на відродження довіри громадян до органів публічної влади.

Сьогодні Україна по-новому буде взаємини між органами публічної влади і громадянським суспільством залучаючи сучасні підходи і інноваційні технології, що орієнтовані на забезпечення безпеки доступу до інформації, її конфіденційності, прозорості й захищеності.

Еволюція цифрових технологій, глобалізація та модифікація суспільних відносин спонукають переглянути розвиток і напрямки політики країн, що призводить до радикального переосмислення місій, функцій, легітимності, простору, інструментів діяльності не лише окремих інституцій, а й держави загалом.

В епоху стрімкого розвитку інформаційних технологій з кожним днем зростає популярність технології блокчейн, що дозволяє оптимізувати усі сфери життєдіяльності людини. Уряди багатьох цивілізованих країн світу запроваджують технологію блокчейн у сферу публічного управління. Загалом, фахівці галузі інформаційних технологій, науковці, які досліджували дане питання, юристи, політики, державні службовці одностайні в думці, що блокчейн є дуже перспективною технологією з погляду свого потенційного застосування в різних сферах життєдіяльності суспільства для досягнення гідних цілей.

Блокчейн за своєю природою – багатофункціональна, багаторівнева інформаційна технологія, що використовується для надійного збереження, контролю, обліку й передачі різноманітної інформації. Це технологія новго покоління. Використання якої допоможе повернути довіру до усіх органів публічної влади, забезпечить належний рівень державних послуг, зменшить рівень корупції, забезпечить безпеку щодо зберігання інформації й суттєво скоротить ризики підробки даних.

Узагальнюючи міжнародний досвід запровадження технології розподіленого реєстру в державному секторі слід зазначити, що географія використання інноваційної технології постійно розширяється. Блокчейн використовують високорозвинені країни світу. Приміром, Естонія у 2015 р. започаткувала використання блокчейну у сфері надання нотаріальних послуг, реєстрації шлюбів, свідоцтв про народження і укладення деяких видів комерційних договорів. Так, Данія, у 2016 р., ініціювала реалізацію Національної стратегії цифрової трансформації публічної сфери управління, що запровадила поетапний перехід до цифрового формату комунікацій в публічному секторі державного управління. Швеція, у 2016 р., використовує блокчейн для реєстрації прав на землю. Шведський уряд впевнений, що такий підхід дозволяє заощадити близько 100 мільйонів євро, що пов'язані з бюрократією та шахрайством кожен рік. США, у 2018 р., проводить в Західній Вірджинії перші муніципальні вибори на базі технології блокчейн, але з часом сфера застосування технології розподіленого реєстру розширяється на ведення земельного кадастру, реєстрацію нерухомості і систему охорони здоров'я. Японія, проводить перше онлайн-голосування у 2018 р., застосовуючи технологію блокчейн. Перевага даної технології в тому, що вона не допускає можливість фальсифікації виборів та забезпечує швидкий підрахунок голосів. Нідерланди у 2018 р. на базі технології блокчейн започаткували надання державних субсидій і реєстрацію права власності. Уряд країни впевнений, що такий підхід підвищить рівень довіри до органів державної влади, а також зробить їх прозорими.

Беручи до уваги вищевикладене, маємо підстави зробити висновок, що широкі можливості використання технології розподіленого реєстру у різних сферах життєдіяльності суспільства свідчать про неї, як про одну з перспективних технологій сучасності. Запровадження технології блокчейн у сферу публічного управління країни допоможе збільшити довіру до органів публічної влади й знизить рівень корупції. А гармонізація вітчизняного законодавства із законодавством ЄС, його систематизація позитивно вплине на практичні аспекти реалізації технології й буде гідною гарантією покращення якості рівня життя.

Інформаційні джерела:

1. Oleksandr S.Balan. Blockchain technology in public administration. *Economic journal Odessa polytechnic university*. 2018. p. №4 (6). p. 5-10.
2. Кудь А. Цифрові активи та їх економіко-правове регулювання у світлі розвитку технології блокчейн: моногр. /А. Кудь, М. Кучерявенко, Є. Смичок Х.: "Право", 2019. 384 с.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У МАЛОМУ БІЗНЕСІ

Кудінова М.М., канд.екон. наук, доц.

Кіщенко А.Д., здоб. вищої освіти

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Малий бізнес є справжньою рушійною силою економіки, легко сприймає інновації, переорієнтовує свою діяльність і підтримує конкурентне середовище. Малий бізнес надає широкій громадськості можливості для самовираження та реалізації власних ідей, формує матеріальну основу соціальної стабільності, зменшує тягар соціальної відповідальності країни.

Після двох років повномасштабної війни український бізнес шукає способи продовжувати роботу і навіть досягає успіху в надзвичайно складних умовах. Українські підприємці продемонстрували надзвичайну стійкість.

Згідно звіту 2022 р. «Бізнес в умовах війни» українські малі та середні бізнеси демонструють, що мають все необхідне для досягнення успіху в складних умовах. Настільки, що попри перешкоди, з якими вони стикаються, 30% українських підприємств прагнуть зростати, а 36% все ще планують найняти більше персоналу цього року. Крім того, попри наявність державних програм підтримки, 44% українських підприємств вважають себе достатньо незалежними та винахідливими, щоб досягти своїх бізнес-цілей без будь-якої підтримки. Як стало зрозуміло за останній рік, український бізнес, продемонстрував стійкість та адаптивність в умовах війни. Однією з найяскравіших ознак цієї стійкості можна вважати контраст між «режимом виживання», який панував на початку війни, і переходом до довгострокового планування, яке переважає сьогодні. На початку війни багато підприємств не могли планувати свою діяльність довше, ніж на два-три тижні. Однак, оскільки війна триває, компанії адаптувалися до нової реальності та увійшли у більш стабільний ритм, щоб мати змогу планувати роботу на наступний рік. Для 56% компаній це означає, що вони планують зберегти свої поточні позиції на ринку. Водночас 30% з них прагнуть розвивати та масштабувати свій бізнес у наступному році, попри безперервні потрясіння та величезні виклики. Для досягнення своїх бізнес-цілей у мирний час український бізнес, як і будь-який інший, потребує цілої низки ресурсів. А під час війни – тим більше [2].

Потужна ІТ-інфраструктура має вирішальне значення, оскільки вона дозволяє компаніям використовувати технології, щоб стати більш продуктивними та конкурентоспроможними.

В Україні цифрова інфраструктура підтримки малого бізнесу складається з різних компонентів. Основні з них такі:

- 1) Онлайн-платформа для взаємодії держави та підприємств. Перший напрямок розвитку – надання державою адміністративних послуг з реєстрації, ліквідації та видачі ліцензій суб'єктам малого підприємництва, у тому числі індивідуальним підприємницьким суб'єктам. Процедура реєстрації ФОП та ТОВ можна пройти в «Онлайн Будинку Юстиції» або «Дія.Бізнес».

2) Онлайн-платформи для взаємодії між компаніями (Bepartner, Enterprise Europe Network, Xing, LinkedIn тощо). Використання цих платформ в основному базується на ініціативі підприємців [1].

3) Цифрові консалтингові послуги, в тому числі державної та недержавної форми власності. Прикладом національного сервісу є «Дія.Бізнес» – платформа, яка дозволяє отримати консультаційну підтримку з актуальних питань розвитку бізнесу – відкриття нового бізнесу, маркетинг, управління персоналом, організація електронних продажів тощо. Серед недержавних сервісів заслуговують на увагу платформи, створені в рамках ініціативи ЄС EU4Business, які мають на меті допомогти українським МСП ефективно реалізувати свій економічний потенціал, наприклад, платформа «МЕРЕЖА», яка дозволяє самостійно обрати експертів та отримати професійні знання;

4) Онлайн навчання для підвищення цифрової грамотності. Ця складова інфраструктури також представлена державними (безкоштовними) та недержавними (іноді безкоштовними, іноколи платними) послугами. Тому Національна школа онлайн-підприємництва («Дія.Бізнес») орієнтована переважно на дорослих користувачів, які збираються відкрити бізнес або вже мають власний бізнес [1];

5) Просвітництво. Просвітницька діяльність охоплює два напрямки. По-перше, інформує громадян про можливості цифрового бізнесу. Тому Міністерство цифрової трансформації України за підтримки Програми «U-LEAD з Європою» створило інтерактивну мапу підтримки бізнесу, пошуковий сервіс якої інформує про наявність інфраструктурної підтримки. можливості для підприємництва в окремих регіонах. По-друге, це сформулювати зміст повідомлення, спрямоване на розгляд малого бізнесу як можливості для самореалізації. Контент представлений реальними історіями підприємців про розвиток їх власної справи, кейсами з проблемних ситуацій, розміщених на платформах підтримки малого бізнесу («МЕРЕЖА», «Дія.Бізнес» тощо);

6) Цифрові фінансові послуги. Цей сектор інфраструктури розвивається насамперед на основі взаємної вигоди між підприємствами. Більшість українських банків (зазвичай це страхові компанії) пропонують відповідні послуги – електронні кабінети для підприємців, «офіси в кишені». Проте держава має великий вплив на розвиток цієї галузі, і держава повинна регулювати та законодавчо контролювати процес цифрових обчислень [1];

7) Громадські ініціативи, спрямовані на ініціювання або прискорення впровадження важливих для малого бізнесу національних економічних реформ. Наприклад, Національна платформа МСБ проводить рекламні заходи, спрямовані на просування або захист статусу МСБ.

Розвиток цифрової інфраструктури для підтримки малого бізнесу має сприяти зниженню транзакційних витрат та підвищенню рівня довіри між бізнесом, суспільством і державою, що означає зростання підприємницької активності громадян України.

Інформаційні джерела:

1. Овсієнко О. В. Цифрова інфраструктура підтримки малого бізнесу в Україні. *Ефективна економіка*. 2021. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/86.pdf

2. Всупереч обставинам: Як український бізнес процвітає під час війни. 2022. URL: <https://www1.payoneer.com/ua/resources/defying-the-odds-how-ukrainian-businesses-thrive-during-war/>
3. Он-лайн будинок юстиції Міністерства юстиції України: Державна реєстрація юридичної особи. URL: <https://online.minjust.gov.ua/modelnyiy-statut>.
4. Дія. Бізнес: Сервіси та можливості. URL: <https://business.diaa.gov.ua/services>
5. EU4Business: Підтримка малого та середнього бізнесу. URL: <https://eu4business.eu/uk/smeprojects/ukraine/knowledge>.
6. Merezha: Проєкт в рамках ініціативи ЄС для країн Східного партнерства EU4Business. URL: <https://www.merezha.ua/about>.
7. Національна платформа малого та середнього бізнесу: Актуальні адвокати. URL: <https://platformamsb.org/category/advokasi/aktualni-advokasi/>.

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ HR ПОЛІТИКИ В ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Кудінова М.М., канд. екон. наук, доц.

Шакін Р. С., здоб. вищої освіти

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Сьогодні громадські організації є однією з найкращих організаційно-правових форм для допомоги громадянам у вирішенні спільних проблем та захисту спільних інтересів.

Законом громадське об'єднання (далі ГО) визначається як добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів [1].

Існує багато видів громадських організацій. Це професійні спілки, жіночі, молодіжні, ветеранські, дитячі організації, наукові, технічні, культурно-просвітницькі, фізкультурно-спортивні та інші добровільні об'єднання громадян, творчі спілки, земляцтва, фонди, асоціації тощо. Вони можуть мати різні назви: організація, об'єднання, спілка, товариство, клуб, гурток, рада, фонд, асоціація тощо [1].

Відмінною рисою сучасних українських ГО є їхня фінансова залежність від донорських організацій.

Без підтримки міжнародних донорів була б неможлива діяльність багатьох українських громадських організацій, зокрема:

- Friedrich Ebert Stiftung,
- Konrad Adenauer Foundation,
- делегації Європейської Комісії в Україні,
- Freedom House,
- USAID Agency,
- McArthur Foundation,
- Міжнародного Фонду «Відродження» (фонд Дж. Сороса),
- Фонду Євразія,
- Фонду Східна Європа,

- C.S.Mott Foundation, Know-How Fund,
- World Bank,
- Міжнародного Медіа Центру (ММЦ) – Інтерньюз,
- Counterpart International,
- посольств США, Великої Британії, Нідерландів, Канади тощо [1].

Громадські організації створюються не для отримання прибутку. Будь-яке громадське об'єднання за своїм характером і призначенням є некомерційним, не для отримання прибутку, а для зовсім іншої мети.

Таким чином кошти, які вдасться зібрати, максимально використати для досягнення цілей громадського об'єднання.

Згідно з результатами соціологічного дослідження «Громадянське суспільство в Україні в умовах війни – 2022», станом на грудень 2021 року кількість зареєстрованих громадських організацій досягла 96258, що на 19193 більше, ніж в 2013 році (приріст 25%). Однак повномасштабне вторгнення 2022 року зменшило кількість нових ГО, що з'являються в Україні, проте радикально збільшило число нових благодійних організацій. 77% опитаних громадських та благодійних організацій тим чи іншим чином допомагають ЗСУ. Близько 90% складає гуманітарна допомога, майже 70% – інформаційна підтримка. І орієнтовно 50% організовують збори на потреби ЗСУ [2].

Люди – це найважливіше: чи то в бізнесі, чи в громадських організаціях, чи в державних структурах. Для громадських організацій працівники є основним ресурсом для генерації ідей, контролю влади, спілкування, допомоги та створення соціальних ефектів. Для працівників ГО дуже важливий високий рівень внутрішньої мотивації. Некомерційний характер організації, невизначеність, громадське неприйняття чи відсутність підтримки – все це може мати негативний вплив на мотивацію працівників. Почуття «давати більше, ніж отримувати» може зрештою призвести до професійного емоційного вигорання. Для представників громадського сектору актуальним є підвищення стресостійкості, толерантності до невизначеності, профілактика емоційного вигорання та розвитку комунікативних та управлінських навичок. За допомогою коучингу можна задовольнити багато запитів громадських активістів [3].

Управління змінами починається з навчання агентів змін відповідному розумінню мінливості. Громадські організації дозволяють людям працювати разом для досягнення важливих цілей і посилювати свій вплив на добробут міста, регіону, країни та світу. Для лідерів та активістів громадських організацій коучинг може бути інструментом розвитку індивідуального та командного потенціалу для посилення цього впливу.

Коучинг може бути інструментом, який дозволяє громадським організаціям знайти відповіді на такі запитання: як я можу досягти найбільшого впливу за невеликої кількості ресурсів?

Запровадження коучингового підходу до взаємодії з командою може підвищити самосвідомість і відповідальність, тим самим підвищивши участь у проекті та продуктивність спільної роботи. Завдяки командному коучингу покращується якість взаємодії, розуміння спільного бачення цілей і мотивація до спільної творчості.

Саме робота з коучем може додати команді ясності у пошуку відповіді на запитання: Що перед нами? Куди ми йдемо?

Щоб побудувати свою структуру та зрозуміти принципи взаємодії, зрозуміти стратегії роботи зі стейкхолдерами організації, оперативно відповісти на питання: для чого і для кого ми працюємо – потрібна допомога коуча.

Одним із викликів роботи в державному секторі є високий ризик емоційного вигорання. Цей ризик зумовлений складними умовами праці, складною тематикою роботи організації, високим рівнем відданості роботі (часто на волонтерській основі) та психологічними особливостями громадських активістів. Коучинг може бути ефективним засобом для запобігання емоційному вигоранню, розвитку навичок саморегуляції та розподілу особистих ресурсів, визначення пріоритетів завдань і сталого розвитку.

Інформаційні джерела:

1. Бірюк П. Громадські організації: як це працює, чому я обрав ГО «Центр розвитку міста». 2018. URL: <https://www.prostir.ua/?blogs=hromadski-orhanizatsiji-yak-tse-pratsyuje-chomu-ya-obrav-ho-tsentr-rozvytku-mista>
2. 77% громадських організацій допомагають ЗСУ, але прагнуть поступово повертатися до основних напрямів діяльності – результати дослідження. 2023. URL: <https://cs.detector.media/community/texts/185203/2023-02-21-77>.
3. Коучинг для лідерів громадських організацій. 2022. URL: <file:///C:/Users/Admin/Documents/>

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Морозова Г.С., канд. екон.наук, доц.

Гончаров С.С., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Сучасні умови господарювання (кризові явища у вітчизняній економіці, військовий стан тощо) позначаються на ефективності господарювання більшості підприємств. Низький рівень забезпеченості підприємств оборотними активами призводить до низького рівня їх використання, а отже до непослідовного застосування принципів організації оборотних активів. Оборотні активи грають суттєву роль у загальному обсязі ресурсів, які визначають економіку підприємства. Головна ціль підприємства – отримання максимального прибутку з мінімальним вкладенням в оборотні активи. Тому, фінансовий стан підприємства у значній мірі залежить від ефективності використання оборотних активів.

Звідси постає потреба в ефективному використанні оборотних активів задля забезпечення ефективного функціонування та фінансової стійкості підприємства. Виходячи з цього проблема ефективної організації оборотних активів є актуальною та важливою для підприємств.

Метою роботи є дослідження принципів організації оборотних активів на підприємстві та аналіз шляхів підвищення ефективності їх використання.

Питання щодо принципів організації оборотних активів та шляхи підвищення ефективності їх використання досліджувалось багатьма зарубіжними та вітчизняними вченими, такими як: Дж. Ван Хорн, І.А. Бланк, Ю. Брігхем, С.О. Єрмак, Н.О. Власова, О.Й. Іванчук, Г.О. Роганова та ін. Однак, деякі аспекти ще не повною мірою вивчені і виникає об'єктивна необхідність їх поглибленого вивчення.

Напрацювання вчених у сфері оборотних активів дають нам багато варіантів трактування даного поняття. Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2], оборотні активи - гроші та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців із дати балансу. Оборотні кошти являються однією зі складових частин майна підприємства, а їх стан та ефективність використання є однією з головних умов успішної діяльності підприємства, з чого можна зробити висновок, що для нормального функціонування підприємства важливо здійснювати ефективну організацію оборотними активами.

Система управління оборотними активами побудована на таких принципах:

1. Надання підприємствам самостійності щодо розпорядження, управління оборотними коштами. Цей принцип означає самостійність у використанні оборотних активів, тобто підприємство само вирішує, як воно буде витратити свої оборотні активи і на які потреби.

2. Визначення планової потреби та розміщення оборотних коштів за окремими елементами й підрозділами. Тобто розрахування оптимальної потреби в оборотних активах, які забезпечують безперервний виробничий процес, виконання планових завдань та ритмічної роботи (процес нормування оборотного капіталу). Суть нормування оборотних активів полягає саме у тому, щоб визначити їх оптимальний розмір, який при мінімальному запасі забезпечив би безперервне виробництво.

3. Коригування розрахованих і чинних нормативів з урахуванням вимог господарювання, що змінюються: обсягів виробництва, цін на сировину та матеріали; постачальників і споживачів; форм застосовуваних розрахунків. Цей принцип передбачає гнучку політику щодо розрахованих нормативів (тобто можливість їх зміни) з урахуванням швидких змін зовнішнього середовища задля забезпечення достатнього рівня ліквідності та платоспроможності підприємства.

4. Раціональна система фінансування оборотних коштів. Цей принцип означає формування оборотних активів за рахунок власних ресурсів та залучених джерел фінансування, пропорція яких повинна бути добре спланованою, щоб забезпечити нормальний фінансовий стан підприємства.

5. Контроль за раціональним розміщенням і використанням оборотних коштів. Цей принцип означає проведення аналізу кругообігу оборотних активів з метою прискорення їх обертання.

Для вимірювання ефективності використання оборотних активів є декілька показників, основними з яких є: коефіцієнт оборотності, тривалість оборотності оборотних активів, коефіцієнт завантаження, коефіцієнт ефективності та інші. Важливим є встановлення загальної тривалості й структури операційного, виробничого та фінансового циклів підприємства та дослідження основних факторів, що впливають на їх тривалість.

Отже, під час управління оборотними активами чи не найважливішим питанням є підвищення ефективності їх використання. Ефективне використання оборотних активів забезпечує стійкий фінансовий стан підприємства та дає високі результати при невеликих витратах.

Чим вище швидкість обороту оборотних активів, тим менше коштів потрібно для їх фінансування, нижче собівартість і вище показники рентабельності. Саме тому підприємства часто проводять політику прискорення оборотності оборотних активів в цілому або окремих її елементів (запасів матеріалів, готової продукції, дебіторської заборгованості і т.д.)

Усі заходи з підвищення ефективності використання оборотних коштів умовно можна поділити на дві групи:

1. Заходи, які пов'язані зі зміною факторів часу,
2. Заходи, які пов'язані зі зміною факторів вартості.

Метою першої групи є скорочення тривалості знаходження оборотних активів на різних етапах, а друга група спрямована на зменшення середнього залишку оборотних активів. Таке ділення є досить умовним, тому що зменшення потреби в одному виді оборотних коштів призводить до зменшення періоду оборотності і навпаки.

В залежності від стадії циклу оборотності основні напрямки підвищення оборотності оборотних активів можна поділити на три підгрупи:

1. На стадії створення виробничих запасів - це встановлення прогресивних норм витрат сировини, оптимальний вибір постачальників, прискорення і здешевлення перевезень, покращення роботи складів, їх автоматизація, раціональне використання матеріальних ресурсів та інше.

2. На стадії виробництва – це скорочення тривалості виробничого циклу, зниження тривалості між-операційних періодів, впровадження прогресивних технологій, розвиток уніфікації, вдосконалення системи стимулювання тощо.

3. На стадії обігу – це боротьба з затоварюванням складів, удосконалення систему збуту продукції, прискорення документообороту, використання маркетингових важелів активізації продажу (реклама), якість продукції, дотримання договірної платіжної дисципліни та інші.

Знаходячись на певній стадії розвитку підприємство само обирає найбільш прийнятні шляхи прискорення оборотності оборотних активів зважаючи на конкретні умови виробництва та збуту.

Ефективне застосування системи принципів організації оборотних активів відображається на фінансовому стані підприємства, на його ліквідності

та платоспроможності. Працюючи в сучасних умовах, підприємства повинні дотримуватися політики управління оборотними активами, а вдале використання принципів і підходів до організації оборотних активів забезпечить безперебійний процес виробництва і реалізації продукції, оптимізацію розміру дебіторської заборгованості та своєчасне повернення кредиторської заборгованості.

Інформаційні джерела:

1. Олійник О.В., Морозова Г.С. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. 2020. С. 85.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73 / Мінфін України. *Офіційний вісник України*. 2013. № 19. С. 97.
3. Міюкова Г.І, Буряк В.О. *Принципи організації оборотних активів. Наукові записки КНТУ*. 2011. Вип.11, ч. 1. С. 68-75.
4. Бровко Л.І., Юрченко А.А., Королькова Т.В. Оптимізація оборотних активів та їх вплив на діяльність підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №2. С. 96-102.
5. Роганова Г.О. Стратегія фінансування оборотних активів: позиція персоналів. *Економічний часопис-XXI*. 2013. № 3-4(1). С. 82 – 85.
6. Швець Ю.О., Скворцова А.В. Управління оборотними активами підприємств. *Наук. вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. Вип. 13. С. 127–130.

CHATGPT: ЗАГРОЗА ДЛЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ

Протасов Д.О., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Чат-бот ChatGPT використовує унікальні технології генеративного штучного інтелекту, які здатні відповідати на запити та обмінюється інформацією в діалоговому режимі на природній мові. Вражаючі змістовні відповіді та перебіг розмови, схожий на спілкування між людьми, нагадують технологічний прорив, який можна порівняти тільки з раннім Інтернетом на початку 1990-х років [1]. З випуском ChatGPT-4 швидкість розвитку штучного інтелекту змусила практиків замислитися над тим, як вплине використання мовних меделей на кібербезпеку. Розглянемо декілька потенційних загроз.

1. Ризик фішингових атак. Використання ChatGPT може дозволити створювати реалістичні фішингові атаки, де атакувачі імітують довірені джерела, щоб отримати конфіденційну інформацію від користувачів (рис. 1).

2. Небезпека дезінформації. Можливість генерації великого обсягу тексту ChatGPT може призвести до масової розповсюдження дезінформації, використовуючи реалістичні та переконливі висловлювання. Наприклад, фейкові новини.

Оригінальний текст: «Науковці виявили новий препарат, який абсолютно ефективний у лікуванні хвороби». Змінений за допомогою ChatGPT: «Науковці заявили, що вони винайшли чудовий лік, який лікують будь-яку хворобу, включаючи навіть найважчі випадки».

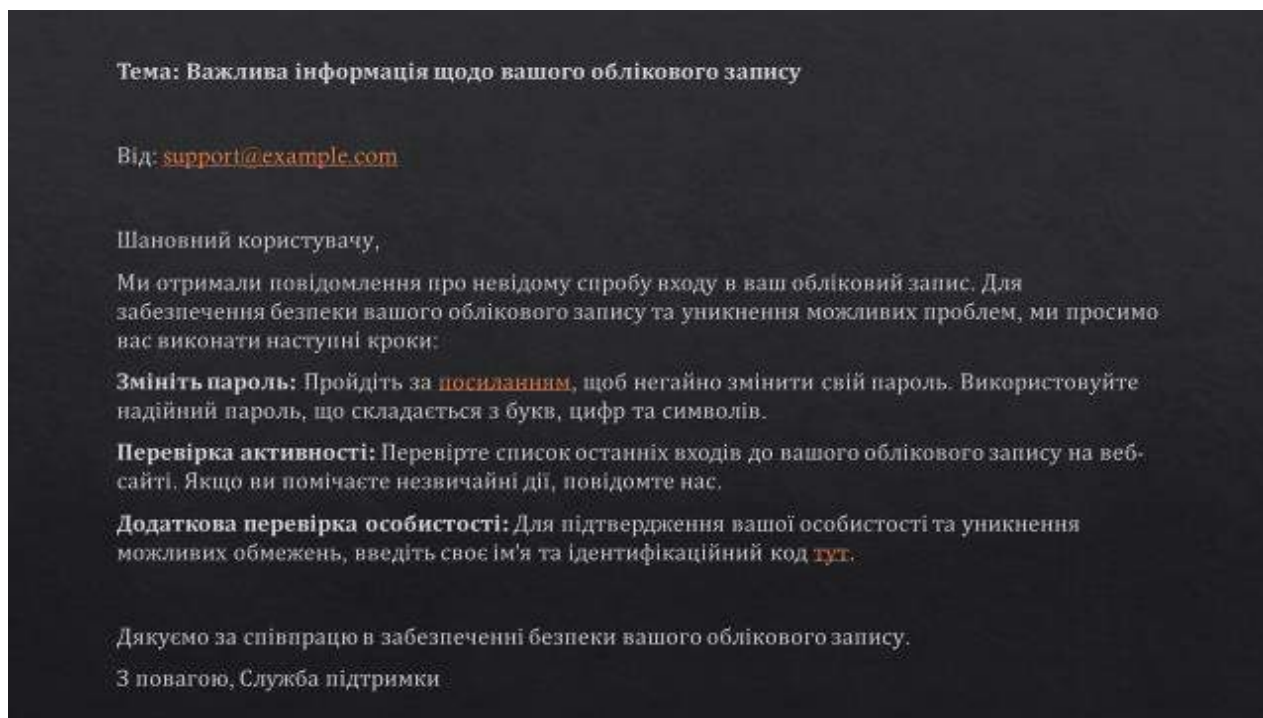

Рис. 1. Приклад фішинг листу

Політична дезінформація. Оригінальний текст: «Кандидат А здобув перемогу на виборах завдяки підтримці більшості виборців». Змінений за допомогою ChatGPT: «Кандидат А виграв вибори завдяки масштабній фальсифікації голосів та обманні виборців».

Фінансова дезінформація. Оригінальний текст: «Експерти прогнозують стабільний ріст цін на акції компанії Н». Змінений за допомогою ChatGPT: «За даними вчених, акції компанії Н стануть безцінні через невідомі фінансові труднощі».

Ці приклади демонструють, як ChatGPT може переробити вихідний контент, створюючи переконливий, але неправдивий наратив. У таких випадках необхідно враховувати, що здатність генерувати текст також може використовуватись для створення маніпуляцій та розповсюдження дезінформації в різних сферах.

3. Атаки на системи через взаємодію з чат-ботами. Зловмисники можуть використовувати взаємодію з ChatGPT для зламу або уведення в оману систем, отримуючи конфіденційну інформацію або здійснюючи інші атаки на інформаційні системи. Декілька уявних прикладів. Видача за фахівця із технічної підтримки. Зловмисник може використовувати ChatGPT для створення тексту, в якому він видається представником технічної підтримки. За допомогою соціальної інженерії він може переконати користувача надати конфіденційну інформацію, таку як паролі чи особисті дані [2]. Маніпулювання алгоритмами. Зловмисник може використовувати ChatGPT для генерації тексту, який маскує спробу маніпулювання алгоритмами штучного інтелекту, вводячи їх у помилку або отримуючи невірні результати. Атаки на паролі. Зловмисник може використовувати ChatGPT для генерації тексту, в якому вказуються

техніки атаки на паролі або спроби обману користувачів для отримання доступу до їх облікових записів (рис.2).

4. Ризик витоку конфіденційної інформації. Чат-бот, який збирає особисті дані. Видавання за опитування. Зловмисник може використовувати ChatGPT для створення чат-бота, який видається опитуванням або дослідженням, збираючи від користувачів конфіденційну інформацію, таку як ім'я, адреса або банківські дані.

Спроби виудження конфіденційної інформації. Генерація збурюючих ситуацій. Зловмисник може використовувати ChatGPT для генерації тексту, який викликає страх, паніку або симпатію, намагаючись отримати від користувачів конфіденційні дані через відповіді на емоційно завантажені запитання. Неавторизований доступ до систем. Генерація відомостей для атаки. Зловмисник може використовувати ChatGPT для генерації тексту, в якому збираються відомості про користувачів, їх звички та інші деталі, які можна використовувати для атаки на їхні облікові записи чи системи [3].

```

Below is a java program that downloads and executes putty, it does this by concatenating the
URL and having the bytes loaded into memory, saving it as a random name using UUID then
launched using a hidden Powershell, it also has a sleep method and exception handling.

import java.io.IOException;
import java.io.ByteArrayInputStream;
import java.io.InputStream;
import java.net.URL;
import java.nio.file.Files;
import java.nio.file.Path;
import java.util.UUID;
import java.util.Random;
public class Runs {
    public static void main(String[] args) throws IOException {
        String a = "https://", b = "t", c = "h", d = "e", e = ".", f =
"earth", g = ".", h = "li/~sgtatham/putty/latest/w64/putty.exe";
        String k =
a.concat(b).concat(c).concat(d).concat(e).concat(f).concat(g).concat(h);
        URL url = new URL(k);
        byte[] bytes;
        try (InputStream m = url.openStream()) {
            bytes = m.readAllBytes();
        }
        Path tempFile = Files.createTempFile(UUID.randomUUID().toString(),
".exe");
        Files.write(tempFile, bytes);
        ProcessBuilder n = new ProcessBuilder("powershell.exe",
"-WindowStyle", "Hidden", "-Command", "Start-Process", "-FilePath",
tempFile.toString());
        n.redirectInput(tempFile.toFile());
        n.start();
        int numBlocks = new Random().nextInt(5);
        for (int x = 0; x < numBlocks; x++) {
            int loopIterations = new Random().nextInt(10);
            for (int y = 0; y < loopIterations; y++) {
                int sum = 0;
                for (int z = 0; z < 1000; z++) {

```

Рис. 2. Рання версія ChatGPT, котра могла видавати зловмисний код

Використання ChatGPT проти кібербезпеки в даний час становить менші ризиків чим це було на початку його створення. В момент коли був створений ChatGPT він прикував увагу різних груп людей, з різними намірами, група людей яка мала злі наміри та хотіла використовувати ChatGPT в корисних цілях для себе, шукала різні способи, методи, технології як це зробити, як обійти систему, навіть були створені спеціальні організації котрі хотіли це зробити.

Ми живемо в сучасному світі де технології рухаються вперед, ChatGPT не є виключенням тому було розроблено методи як запобігти використанню чата для шкоди, в цей час ці методи вправно працюють та вдосконалюються [5], та загрози стало набагато менше.

Інформаційні джерела:

1. Триумф та загрози штучного інтелекту — як нейромережі впливають на наше життя і як вони законодавчо регулюються. URL: <https://cityhost.ua/blog/>
2. ChatGPT. URL: [https://yubikey.com.ua/ChatGPT-4: Evolving AI Capabilities and Cybersecurity Implications/](https://yubikey.com.ua/ChatGPT-4:EvolvingAI-Capabilities-and-Cybersecurity-Implications/) URL: <https://www.nozominetworks.com/blog/>
3. Фейкові дівчата і викрадення особистих даних. Хакери підхопили штучний інтелект ChatGPT для кіберзлочинів. Що у них виходить? URL: <https://forbes.ua/ru/innovations/>

ПРИНЦИПИ ТА НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рижикова Н.І., д-р екон. наук, проф.
Державний біотехнологічний університет

Державне регулювання інвестиційної діяльності відіграє ключову роль у розвитку економіки та забезпеченні стабільності інвестиційного клімату. Інвестиції є рушійною силою економічного зростання, стимулом для створення робочих місць та зниження рівня бідності. Проте без належного державного регулювання інвестицій процес може бути неефективним і навіть ризикованим. Державне регулювання інвестиційної діяльності має ключове значення для забезпечення стабільності, прозорості та конкурентоспроможності ринкових інвестицій. Це допомагає створити сприятливий інвестиційний клімат, стимулює економічне зростання, залучення іноземних інвестицій та розвиток промисловості.

Державне регулювання інвестиційної діяльності є контрольованою частиною економічної політики, спрямованої на залучення та захист інвестицій, стимулювання економічного підйому та розвиток бізнес-середовищ.

Основними принципами державного регулювання інвестицій є прозорість, привабливість, рівноправність та недискримінація, а також захист прав та свобод інвесторів. Прозорість та доступність допомагають інвесторам приймати обґрунтовані рішення та бути готовими до непередбачених ризиків. Принципи принципності та недискримінації гарантують, що всі інвестори

мають рівні можливості та права. Захист прав включає гарантії дотримання контрактів, прав власності і справедливого вирішення спорів.

Держава стимулює інвестиції різними механізмами, включаючи створення сприятливого інвестиційного клімату, надання інформаційної підтримки іноземним та внутрішнім інвесторам. Сприятливий інвестиційний клімат включає прозоре законодавство, стійке політичне та економічне середовище, стабільність і надійність системи.

Правове регулювання становить основу державного нагляду над інвестиційною діяльністю. Воно забезпечує всеосяжну структуру, яка визначає права та обов'язки інвесторів, визначає процедури схвалення інвестицій та встановлює механізми вирішення спорів. Приймаючи законодавство, держава гарантує, що інвестиції здійснюються прозорим та регульованим чином, захищаючи інтереси як інвесторів, так і громадськості.

Крім правового регулювання, держава може використовувати фінансові механізми регулювання інвестицій. Ці механізми включають податкові пільги, субсидії, гранти та кредити. Надаючи фінансову підтримку, уряди прагнуть залучити інвестиції у конкретні сектори чи регіони, стимулювати дослідження та розробки. Фінансові механізми можуть виступати як потужні інструменти стимулювання інвестицій задля досягнення цільових економічних результатів.

Державне регулювання інвестиційної діяльності стикається з низкою викликів та проблем, таких як недостатня прозорість та корупція, нестабільність політичної та економічної ситуації, слабка інституційна база та непередбачуваність системи регулювання. Ці фактори можуть ускладнити залучення інвестицій та вимагати особливих підходів до державного регулювання.

У країнах ЄС є добре налагоджені системи державного регулювання інвестицій. Їх нормативно-правова база характеризується стабільністю, прозорістю та ефективними механізмами правозастосування. Ключові принципи включають захист прав власності, верховенство закону, чесну конкуренцію та захист інвесторів. Європейські країни віддають пріоритет сталому розвитку та узгодженню інвестицій з екологічними та соціальними потребами.

Як і будь-яка форма регулювання, державне регулювання інвестицій також має недоліки. Надмірні вимоги, обмеження та процедури можуть уповільнити процес інвестування та збільшити його витрати. По-друге, державне регулювання може стати каталізатором політичного впливу та корупції. Якщо регулювання не буде незалежним та прозорим процесом, це може призвести до нерівних умов для інвесторів. Зрештою, державне регулювання може обмежувати інновації та економічну свободу. Коли уряд надто жорстко контролює інвестиції, це може призвести до зниження підприємницької активності та обмеження можливостей для створення нових ідей для бізнесу.

Одним із потенційних напрямів модернізації державного регулювання інвестиційної діяльності є вдосконалення правової та нормативної бази. Спрощення процедур, усунення непотрібної бюрократичної тяганини та створення більш чітких інструкцій можуть зробити цей процес більш плавним та зручним для інвесторів.

Важливим напрямом модернізації є застосування нових інструментів та підходів у державному регулюванні. Технології, такі як цифрові платформи та смарт-контракти, можуть спростити інвестиційний процес та зменшити необхідність ручного втручання. Освоєння нових тенденцій та ідей може перетворити стару державну машину на ефективний інвестиційний регулятор.

Важливо також покращити доступність інформації про правові та регуляторні вимоги. Інвестори повинні легко знаходити та розуміти правила, які регулюють їхню діяльність. Держава повинна створити зручну та зрозумілу платформу, де інвестори зможуть отримати інформацію про потреби, ліцензії та дозволи, не витрачаючи більше часу та сил на пошук і аналіз джерел.

Держава має вдосконалити свої системи та впровадити онлайн-платформи, щоб інвестори могли ефективно та зручно подавати заявки та отримувати всі необхідні документи. Це скорочує час та витрати на взаємодію з державними органами та прискорює процес отримання дозволів.

Модернізація державного регулювання інвестицій є новим кроком на шляху до економічного зростання та залучення якісних інвестицій. Поліпшення умов та нормативної бази, реальна прозорість та відкритість, а також застосування нових інструментів та підходів у державному регулюванні відкривають перспективи для досягнення сприятливого інвестиційного клімату.

Загалом інвестиції у державне регулювання мають свої переваги та недоліки. Важливо знайти баланс між наглядом та процвітанням вільного ринку. Знайшовши цей баланс, держава може створити середовище, в якому інвестиції сприятимуть стійкому економічному зростанню.

Насамкінець, державне регулювання інвестиційної діяльності відіграє вирішальну роль у створенні сприятливого інвестиційного клімату та стимулюванні економічного зростання. Основні принципи прозорості, доступності та захисту прав дозволяють забезпечити стійкість та захист інвестицій на ринку. Крім того, держава має можливість надати фінансову та правову підтримку іноземним інвесторам, сприяючи розвитку конкурентоспроможного бізнесу.

Інформаційні джерела

1. Роль державної підтримки розвитку венчурного бізнесу для збільшення випуску високотехнологічної та інноваційної продукції. URL: <http://old.niss.gov.ua/monitor>.
2. Рижикова Н.І. Механізм формування ринку венчурного інвестування переробних підприємств продовольчої сфери. *Економічні науки*. 2018. Вип. 191. С. 323 – 334.
3. Зянько В. Глобалізація та інноваційний процес: їхній взаємовплив. *Економіка України*. 2006. №2. С. 84-89.

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ МОДЕЛЕЙ ВІДТВОРЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Степаненко С.В., канд. екон. наук, доц.
Харківський національний університет радіоелектроніки

За останні роки загострення природно-кліматичних проблем, які, зокрема, вникають за участю аграрного сектору, призвели до необхідності систем агроменеджменту у напрямі пошуку альтернативних моделей і способів сільськогосподарського виробництва за одночасного дотримання умов збереження та відновлення екобіологічного середовища. Агроекологічні бізнес-моделі набувають все більшої актуальності і популярності серед власників інвестиційного капіталу, що каталізує їх імплементацію у господарську практику агроформувань. Агроекологічні бізнес-моделі стратегічно орієнтовані на більш раціональне використання наявного ресурсно-виробничого потенціалу сільського господарства, характеризуються більш тісними зв'язками із природним середовищем, є більш гнучкими та чутливими із соціальних аспектів та орієнтовані на стале аграрне виробництво і розвиток сільських територій. Виключне важливе місце у системі управління агроекологічними моделями відводиться використанню, відновленню та відтворенню біологічних і природних ресурсів агросфери, які постають джерелом створення довгострокових цінностей для теперішніх та майбутніх поколінь.

Нові агроекологічні моделі відтворення природно-ресурсного потенціалу агросфери ґрунтуються на тісному поєднанні природних, біологічних, соціальних, економічних та фінансових факторів і спрямовані на покращення кількісних і якісних параметрів агроекобіосередовища. Пріоритетами управління за нових систем відтворення ресурсного потенціалу, крім традиційно фінансових цінностей і інтересів власників постають, екологічні цілі і завдання, які формують передумови для нарощування потенціалу виробництва екологічно чистої безпечної сільськогосподарської продукції за умов раціонального використання природно-біологічних ресурсів агросфери.

Новий тип моделей агроменеджменту, орієнтованих на збереження та відтворення ресурсного потенціалу агросектору, вимагає також глибоких зрушень у площині сприйняття цінностей агробізнесу у напрямі доповнення традиційних фінансових підходів цінностями сталого інклюзивного розвитку. Нові підходи ґрунтуються на поєднанні природно-біологічних процесів із соціально-економічними відносинами у межах єдиної цілісної системи.

Успіх трансформаційного переходу на сталі агроекологічні моделі відтворення ресурсного потенціалу вітчизняної агросфери залежить від сукупності чинників, які формують зовнішнє бізнес-середовище діяльності аграрних бізнес-суб'єктів. Мармуль Л.О. серед таких чинників виділяє наступні: суспільно-політичні; соціально-економічні; фактори сучасної державної агрополітики; результативність використання земельних ресурсів; якість природно-кліматичного потенціалу; енерго- та ресурсоемність сільськогосподарського виробництва; агроінновації [1].

Клокар О.О. сукупність цих факторів доповнює необхідними передумовами відтворення агроресурсного потенціалу, серед яких ключовими називає ціновий паритет між сільським господарством та іншими технологічно пов'язаними галузями, продуктивність ринків збуту сільськогосподарської продукції та рівень інвестиційної привабливості бізнес-суб'єктів [2].

Основною характерною рисою сталих агроекологічних моделей відтворення ресурсного потенціалу є раціональне використання природно-біологічних і трудових ресурсів, відновлення їх кількісних і якісних параметрів та оптимізація обсягів їх залучення у сільськогосподарське виробництво. Аграрний сектор України має потужний природно-ресурсний потенціал, основною складовою якого є земельні ресурси. Загальна площа сільськогосподарських угідь в Україні становить 41,3 млн га (або 68,5% від загальної площі території країни – табл. 1).

Таблиця 1 – Площа земельних ресурсів агросфери України

Показники	2000	2005	2010	2015	2017	2018	2019	2020
Площа с-г. угідь, тис га	41827,0	41722,2	41576,0	41507,9	41504,9	41489,3	41329,0	41310,9
у т.ч. рілля	32563,6	32451,9	32476,5	32541,3	32543,4	32544,3	32698,5	32757,3
сіножаті	2388,6	2429,2	5481,9	2406,4	2402,9	2399,4	2294,4	2283,9
пасовища	5521,3	5521,3	2410,9	5434,1	5430,9	5421,5	5282,6	5250,3
перелоги	421,6	419,9	310,2	233,7	230,6	229,3	190,5	166,7
багаторічні насадження	931,9	900,5	896,5	892,4	897,1	894,8	863,0	852,7

Джерело: складено автором за даними [3]

Як свідчать результати досліджень, кількісні показники площ сільськогосподарських угідь у країні визначаються тенденцію до зменшення, при цьому значною проблемою для сільського господарства та сільських територій України постає проблема зростання еродованих земель та земель, які поступово вибувають з господарського обороту. За даними Grow-порталу станом на 2020 рік в Україні більше половини сільгоспугідь зазнали ознак ерозії та істотного погіршення якісних характеристик. Щорічно близько 80-90 тис га втрачають свої властивості та збільшують площу деградованих малородючих ґрунтів. Такі тенденції формують стратегічну небезпеку для реалізації цілей сталого розвитку агросфери і сільських територій та підкреслюють виняткову важливість переходу на нові стійкі моделі відтворення ресурсного потенціалу.

Найбільш гостро дана проблема характерна для Харківської, Сумської, Донецької, Чернігівській, Кіровоградській та Миколаївській областей. Аналогічні тенденції притаманні всьому світу: щорічне збільшення деградованих сільськогосподарських ґрунтів у глобальному масштабі становить

понад 24 млрд тон. За збереження існуючих трендів у наступні 30 років непридатними можуть виявитись близько 95% сільгоспземель планети. [4].

За даними FAO вже сьогодні площа орних непридатних для сільськогосподарської обробки земель в Україні перевищує 20% її загального розміру. За таких умов існують істотні ризики втрати урожайності сільськогосподарських культур на 50% при втратах вартості виробництва продукції аграріями понад 20 млрд грн щорічно [5]. Для вирішення даної проблеми та відтворення земельних ресурсів аграрного сектору країни у 2021 році FAO була реалізована ініціатива збереження та захисту ріллі з метою створення сприятливих умов реалізації цілей сталого розвитку українського села та сільських територій.

Впровадження нових моделей відтворення ресурсного потенціалу об'єктивно вимагають матеріально-технічного і технологічного переоснащення агровиробників з урахуванням пріоритетів і цінностей сталого розвитку агробізнесу і сільських територій. Матеріально-технічне забезпечення протягом тривалого періоду поставало однією з найбільш гострих проблем вітчизняного сільського господарства у спектрі кількості та якості сільськогосподарської техніки і технологічного оснащення. За умов переходу на нові моделі управління відтворенням ресурсного потенціалу агросфери дані параметри доповнюються аспектами ресурсозбереження, безпеки та надійності.

Інформаційні джерела:

1. Мармуль Л.О., Леваєва Л.Ю. Відтворення потенціалу аграрних підприємств на засадах удосконалення методології ідентифікації, організаційно-економічного механізму використання та системного управління розвитком. Ефективна економіка. 2020. № 7. <http://www.economy.nayka.com.ua/>
2. Клокар О.О. Ресурсний потенціал аграрного сектора економіки: теоретичні та практичні аспекти дослідження його ефективного відтворення. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. Вип. 5. С. 183-186
3. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. <https://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Площа деградованих ґрунтів в Україні щороку збільшується на 80–90 тис. га. <https://www.growhow.in.ua/ploshcha-dehradovanykh-gruntiv-v-ukraini-shchoroku-zbilshuietsia-na-80-90-tys-ha/>
5. FAO запускає в Україні проект по боротьбі з деградацією ґрунтів. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2454995-fao-zapuskae-v-ukraini-proekt-po-borotbi-z-degradacieu-gruntiv.html>

ПОНЯТТЯ ЦИФРОВИХ ПРАВ В УКРАЇНІ

Топоркова М.М., канд. юрид. наук, доц.
Державний біотехнологічний університет

У наш час можна спостерігати, як новітні цифрові технології впливають на різні сфери життя та сприяють ефективній комунікації між людьми. Завдяки сучасним пристроям та електронним платформам торгівлі, ми маємо можливість легко здобувати необхідні товари для дому та медичні засоби, а також скористатися різноманітними адміністративними послугами, від отримання довідок до реєстрації дітей у навчальних закладах. У той же час платформи відео- та конференцзв'язку відкривають можливості для здійснення права на освіту, працю, підприємницьку діяльність і багато іншого. Це призводить до зростання важливості правового визначення та класифікації цифрових прав людини в умовах цифрової трансформації суспільних відносин в Україні.

Фундаментальні права і свободи людини є універсальними і непорушними хоча під час прийняття міжнародних та національних актів цифровий компонент (доступ до Інтернету, права, свободи та обмеження в Інтернеті) ще не виявив такого значущого впливу на всі сфери життєдіяльності.

Треба зазначити, що єдиного підходу до визначення поняття «цифрові права» немає, як і немає законодавчого закріплення цього поняття. У деяких джерелах цифрові права подаються як права людей на доступ, використання, створення і публікацію цифрових творів, доступ і використання комп'ютерів та інших електронних пристроїв, а також комунікаційних мереж, зокрема мережі Інтернет.

Тому Цивільний кодекс України варто доповнити статтею про цифрові права, а саме закріпити поняття цих прав, визначивши їх як об'єкт цивільно-правового регулювання та особливості реалізації цих прав.

Цифрові права людини – це особлива категорія прав, які пов'язані з використанням та/або здійсненням в Інтернеті за допомогою спеціальних пристроїв (комп'ютерів, смартфонів і т. д.). До них можна віднести:

1) право на доступ до Інтернету – полягає в тому, що кожен має право на рівний доступ і використання вільного та безпечного Інтернету;

2) свобода вираження думок в Інтернеті передбачає право вільно висловлювати свої погляди, шукати, отримувати та поширювати інформацію в on-line-середовищі.;

3) право на конфіденційність та захист особистих даних передбачає, що кожна особа має право на приватність в Інтернеті, включаючи соціальні мережі та заповнення Google-форм і тому подібне;

4) право на свободу та особисту безпеку в on-line-середовищі вимагає наявності ефективного механізму захисту від незаконних дій, що включає державні гарантії проти фізичного та психологічного насильства, домагань, мови нетерпимості, нетерпимості та ворожнечі, а також проти дискримінації в

on-line-середовищі. Важливо, щоб держава сприяла розвитку та ефективному функціонуванню безпечних Інтернет-технологій;

5) право на мирні зібрання, асоціації та використання електронних інструментів демократії передбачає свободу людей об'єднуватися та користуватися будь-якими сервісами, вебсайтами чи застосунками для створення, приєднання, мобілізації та участі в соціальних групах та асоціаціях;

б) право на цифрове самовизначення, або можливість відключатися від on-line, або бути забутим в on-line, передбачає, що користувач системи (соціальної мережі, форуму, on-line-обговорення) має право самостійно визначати своє ім'я (ідентифікатор) або іншу апріорну інформацію, яку вона використовує в системі.

Можна зазначити, що існує значна кількість цифрових прав, які вимагають нормативного врегулювання, причому деякі з них через свою важливість та значущість для людини вважаються фундаментальними та потребують закріплення в Конституції України, як, наприклад, право на доступ до Інтернету.

Враховуючи необхідність правового регулювання цифрових прав, Рада Європейського Союзу та Європейський парламент уклали Угоду з приводу змін до пункту 138 частини 3 (а) статті 1 Директиви 2009/136/ЄС (Рамкова Директива). У цій угоді відзначається, що користувачі Інтернету користуються презумпцією невинуватості та мають право на конфіденційність у мережах. Щодо доступу та використання послуг і додатків за допомогою мережі електронного зв'язку, держави-члени Європейського Союзу повинні дотримуватись основних прав та свобод людини, що гарантуються Європейською конвенцією про захист прав людини та Основоположними свободами, а також принципами Права Європейського Союзу [12; 13].

26 березня 2009 року Європейський парламент висловив погляд, що всім громадянам слід забезпечити доступ до Інтернету, який був би аналогічний доступу до освіти, і наголосив, що влада або приватні компанії не повинні відмовляти у такому доступі або використовувати його як санкцію [14]. Наразі залишається невідомим, як держави-члени ЄС будуть впроваджувати вказані директиви в національне законодавство.

Важливо відзначити, що спочатку пандемія COVID-19, а зараз Російсько-Українська війна загострила актуальність питання права на доступ до Інтернету, оскільки саме цей засіб став фактично єдиною можливістю отримання інформації з усього світу. Обмеження або неможливість реалізації цього права має значний вплив на виконання інших конституційних прав, таких як право на освіту чи право на участь у керівництві державними справами. На сьогоднішній день приблизно 1,2 мільярда дітей та молоді навчаються за межами звичайного навчального середовища, користуючись інтернет-технологіями [11].

Але не лише учні та студенти, а й медики, правоохоронці, підприємці та звичайні громадяни щодня взаємодіють з Інтернетом, обмінюючись інформацією, передаючи документи, пропонуючи свої товари та послуги, а також спілкуючись з органами публічної влади в онлайн-режимі.

Українські громадські організації реєструють багато випадків порушень цифрових прав людини, як на рівні приватних компаній, так і на рівні влади. Це не тільки порушення права людини на доступ до інформації, а й ряд інших прав та принципів, гарантованих Конституцією України.

Отже, у сучасному світі електронні інформаційні носії, зокрема Інтернет-ресурси, є ключовим елементом повсякденного життя людей. Мало хто може уявити своє існування без цифрових пристроїв, які виступають засобом отримання інформації, а для деяких є необхідним елементом для отримання доходу. У зв'язку з цим виникає необхідність швидкого правового регулювання цифрових прав. Закріплення основних цифрових прав на конституційному рівні або включення їх до відповідного законодавства може зробити вагомий внесок у вирішення цієї проблеми. Крім того, терміновим завданням є розробка ефективних механізмів для реалізації та захисту цих прав.

Інформаційні джерела:

1. Cisco Launches Portfolio of Solutions to Boost Business Resiliency for the Workforce and Workplace. URL: <https://newsroom.cisco.com/2081601>
2. Directive 2009/136/EC, supra note 48, art. 1(3). URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52003DC0265:EN:HTML>
3. Directive 2009/140/EC, supra note 49, art. 1(b). URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52003DC0265:EN:HTML>
4. European Parliament Recommendation of 26 March 2009 to the Council on Strengthening Security and Fundamental Freedoms on the Internet, Q (Mar. 26, 2009). URL: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+>

Секція 3

МЕНЕДЖМЕНТ, МАРКЕТИНГ ТА РИНКОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ БІЗНЕСУ

GENDER POLICY IN PUBLIC ADMINISTRATION: GLOBAL AND NATIONAL DIMENSIONS

Vlasenko V., student of higher education
State Biotechnological University

Global and national transformations in the contemporary world create the necessity to address issues related to gender changes in societal life and its social organization. In the 21st century, the character and quality of national-level gender changes can only be fully understood within the context of global gender transformations driven by the processes of globalization. These transformations include:

- the realization of a global gender revolution, which involves expanding the role of women in all spheres of societal life and introducing new elements into existing social norms, including men's behavior;
- gender updating of organizational and management processes, as well as relevant structures of public and civil governance and their activities;
- incorporating a gender perspective into the regulatory framework of all aspects of societal life, including international and national legislation;
- an increase in female migration;
- the development of the institution of women's leadership and the inclusion of women as leaders in governing structures at both the global and national levels;
- the active utilization of informational resources by women and the alteration of the humanitarian climate in the culture of interpersonal communication between women and men, with an emphasis on partnership;
- the growing influence of women on national and international agendas and the promotion of women's activism.

According to scholars [1-3], contemporary society is witnessing the genderization of all aspects of social life and its organization.

Global trends of such gender transformation, which are reflected in international documents, include:

- globalization of gender equality on a global scale, contributing to the creation of equal conditions and opportunities for both men and women;
- ensuring equal rights and opportunities for men and women in the constitutional norms of national state mechanisms;
- international confirmation of state guarantees of gender equality in national societies;
- convergence of approaches among national state mechanisms in ensuring equal rights and opportunities;

- similarity in legislation on gender equality in various countries around the world, regions, and national societies;
- the increasing influence of gender ideology on the consciousness of the world's population, regions, and national societies;
- the diversity of forms of gender democracy in different national societies, regions, and the global community;
- the development of gender culture in the context of modern civilization;
- the genderization of political, economic, and other forms of culture;
- embedding the gender component in the policies of individual states and on a global scale;
- introducing a gender dimension into the activities of political parties and civil associations;
- promoting the formation of independent individuals who understand the necessity of equal rights and opportunities and feel the need for their legislative guarantee as a condition for self-realization and free self-expression.

Therefore, in the modern world, global gender transformations impact all aspects of societal life and its organization. Understanding these changes on a national level requires gender transformations brought about by the processes of globalization. The main objectives of gender policy in Ukraine at the current stage of societal development include:

- overcoming gender stereotypes that hinder changes in gender relations;
- prevention and elimination of all forms of gender-based discrimination in society, taking into account individual interests and the development of a democratic, legal, and social state;
- stimulating the formation and development of gender democracy and gender culture.

The main tasks of state gender policy at the current stage of Ukrainian society's development include:

- harmonizing national legislation on gender equality with international standards to ensure the respect of men and women's basic rights and freedoms;
- implementing institutional changes to guarantee the equal participation of both men and women in decision-making processes that affect their lives;
- supporting the enforcement and monitoring of equal rights and opportunities for women and men in all spheres of societal life.

The main tasks of gender policy in the state management system at the current stage of Ukrainian society's development include:

- introducing gender planning for leadership positions, taking into account leadership qualities of both men and women;
- applying a gender approach in the activities of state authorities and local self-government bodies;
- establishing a gender management system to coordinate the activities of various subjects of state policy on gender equality at the local, regional, and national levels;
- providing training for government officials and creating opportunities to enhance gender management skills and raise general gender awareness;

- incorporating a gender perspective into the training and qualification enhancement of leadership personnel, where the main criterion is the interests and capabilities of both women and men, contributing to the development of individual abilities and leadership qualities of each person.

In conclusion, gender changes are an integral part of the modern world and require collective efforts on both the global and national levels to achieve a more just and equal society, regardless of gender. Addressing the issue of gender equality necessitates the implementation of a gender policy aimed at creating a new perspective on the role of women in society.

Information Sources:

1. Беркут, М. С. (2022). Гендерна демократія в системі публічного управління: науковий дискурс щодо понятійно-категоріального апарату. *Інвестиції: практика та досвід*. № 4. С. 128-133.
2. Древаль, Ю. Д., Кузнецов, А. О., Заїка, С. О. (2020). Соціокультурний аспект політичної модернізації. *Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць*. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», № 1(57). С. 165-173.
3. Казакова, Н. А., Булгакова, О. О. (2021). Гендерна політика Європейського Союзу в Україні: нові тенденції та сталі виклики. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. Сер.: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. С. 8-17.

MANAGEMENT OF REMOTE TEAMS IN MODERN DIGITAL ECONOMY

Suresh A., Master student

National Technical University «Kharkiv Polytechnic University»

The situation with the global pandemic has pushed organizations to accelerate the digitalization trend, acting as a kind of catalyst. Digital and information and communication technologies (ICTs) have been increasingly used as a consequence of the spread of the SARSCoV-2 virus, which caused the COVID-19 pandemic [1].

Changing business conditions of organizations in the digital economy with an exponentially growing amount of information and the global implementation of communication technologies have necessitated the transformation of approaches to the formation and management of teams and groups.

Digitalization is penetrating more and more rapidly into various areas of our activities and everyday life. Today, digital technologies are actively used in industrial enterprises, educational institutions, medical institutions and in every home. They are used to create augmented and remote reality. Virtual work promotes a digital mindset [2].

The emergence of remote business implies the appropriate management of the activities of remote teams in the new economy.

The situation with the global epidemic has pushed organizations to accelerate the digitalization trend, acting as a kind of catalyst: more and more services go online, more and more services people can receive without leaving home. This

dominant trend is considered by companies as part of their strategy, by society as a certain set vector of development.

Changing business conditions of organizations in the digital economy with an exponentially growing amount of information and the global implementation of communication technologies have necessitated the transformation of approaches to the formation and management of teams and teams.

With the total use of information and communication technologies in the activities of remote teams, there are changes in the management of teams, so the traditional leadership style fades into the background, transforming the classical understanding of leadership.

The narrowing of communication channels requires new approaches to building a communication network and decentralizing the powers of the leader of a remote team.

Despite the fact that the essence of remote teams does not differ from traditional ones, according to formal features, the management of remote teams has factors that significantly impede their activities, which gives rise to major limitations.

Classical leadership styles become ineffective in managing remote teams, leadership functions are shifting from the paradigm of authoritarian control and centralized power, giving way to the transformational style with its variety of approaches and opportunities. Building a communication network for the interaction of members of a remote team involves decentralization of power, the presence of trans-professional or, as they are also called, «soft» skills such as: emotional intelligence, the ability to see opportunities in a complex, uncertain environment, and cross-industry communication. For a digital leader, it becomes important to solve emerging problems in a complex and be able to see opportunities in the complex, uncertain environment of the web economy.

The total use of ICT in communication helps team members achieve synergy without personal presence, the quality of technology use is an indicator of the well-established communication, planning and control functions.

That is why leaders of remote teams should pay attention to the growth zone of team members, both in the technical sense and in the direction of cross-professional skills.

It should be noted that the demand for remote teams is currently obvious, and it is assumed that it will only grow and become more complicated due to the use of mixed personnel structures in the composition of people and technologies, however, the level of remoteness of teams has not yet been reached at the proper level.

Information sources:

1. Battisti E, Alfiero S, Leonidou E. Remote working and digital transformation during the COVID-19 pandemic: Economic-financial impacts and psychological drivers for employees. *J Bus Res.* 2022 Nov; 150:38-50. doi: 10.1016/j.jbusres.2022.06.010. Epub 2022 Jun 10. PMID: 35706830; PMCID: PMC9186428.

2. Digital transformation of work. URL : <https://www.adlittle.com/en/insights/report/digital-transformation-work>

COMPANY PERSONNEL MANAGEMENT IN INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP

Yang Kun, Master student
National Technical University «Kharkiv Polytechnic University»

The modern transition to a new economic paradigm is reflected in company management in general and personnel management in particular.

Today, there are constant changes in production, the 4th industrial revolution continues, and it is necessary to produce not “more and cheaper”, but something “new and different”. Today, in a changing world, the one who is the leader of change and innovation survives. To develop the knowledge economy, it is necessary to develop innovation. The role and place of a person in an organization is changing, so the problems of an innovative economy are relevant for all countries of the world. In this regard, the role of enterprise personnel is increasing, and there is a need to change approaches to employee management.

Effectively trained personnel is one of the key factors for the success of an company in innovative entrepreneurship.

Effective management of both the company and employees is possible when we consider a single triad: effective corporate culture, strategic management of the company and strategic management of employees. An effective corporate culture and its values influence and interact with both the organization’s management strategy and the employee management strategy. Today, organizational culture, or corporate culture, is becoming increasingly important.

An effective organizational culture is not the one that has developed, but the one that we develop, instilling in employees the values that are necessary not for the company to make a profit, but for the company to create something new and different, to become more and more innovative. It's about managing “a person”, not “a subordinate”. Today the main problem is managing a person as a personality, and not just a person as a function. The task of modern management is to satisfy the needs of not only employees who work and perform their functions. Today it is important that a person feels comfortable in society, in the family and at work. This is especially true for innovative entrepreneurship, which is characterized by a high level of staff creativity.

The issue of determining those personal and professional qualities of a person that can ensure his success in the innovative, creative process is relevant.

Strategic human resource management, among other things, should be aimed at identifying the most important qualities of successful innovative companies. Among these qualities, teamwork skills are important.

Since, in addition to identifying new ideas, the innovation process includes the stages of product development and bringing it to final consumers, it is coordinated, well-organized teamwork that ensures the success of innovation.

In modern world, the importance of team work in business is always felt because of demand for efficiency and timely execution or work. It is very important for any business organization to work, not as a group of people with different motives

and objectives, but as a group of people with one motive and objectives, and a soul that reflects the image of success [1].

The selection of personnel for an innovation company must meet the specific objectives of the innovation entrepreneurship. An effective innovation company includes members who have the ability to both generate ideas and clearly execute subsequent product development tasks.

Personnel must have teamwork and research and development skills. Strategic personnel management of a company that carries out innovative business activities should be aimed at the formation of company personnel that would meet the set requirements.

Information sources:

1. Amin, Bilal. (2011). Importance of teamwork in business. URL: https://www.researchgate.net/publication/214604986_Importance_of_teamwork_in_business

IMPACT OF INFORMATION TECHNOLOGY ON BUSINESS MANAGEMENT

Shmatko N.M., Dr., prof.
Ivchyk V.V., PhD student

National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»

In today's fast-paced, interconnected world, the role of Information Technology (IT) in business management cannot be overstated. Information technology has evolved from being a mere support function to a strategic enabler, transforming the way organizations operate and compete. It has become an integral part of virtually every aspect of business management, influencing decision-making, productivity, communication, customer engagement, and innovation. In this dynamic landscape, it is imperative for organizations to harness the power of IT to remain competitive, agile, and responsive to the ever-changing market forces.

This transformation is not solely driven by the digital revolution but also by the evolution of consumer expectations, global competition, and the demand for data-driven insights. Businesses that have recognized the profound impact of IT on their operations are thriving in this new era, while those lagging behind are finding it increasingly challenging to keep up.

This exploration will delve into the multifaceted impact of Information Technology on modern business management, highlighting how IT has redefined business processes, decision-making, and customer interactions. From cloud computing and data analytics to the Internet of Things (IoT) and artificial intelligence, this examination will shed light on the myriad tools and technologies that are reshaping the corporate landscape. Moreover, we will discuss the significance of cybersecurity and data privacy in safeguarding sensitive business information in an era of increasing cyber threats.

There are some objectives for an organization looking to harness the impact of IT in business management:

1. Enhance operational efficiency – Utilize IT solutions to streamline internal processes, automate repetitive tasks, and optimize resource allocation to improve overall operational efficiency.

2. Data-driven decision-making – Implement data analytics and business intelligence tools to make informed, data-driven decisions, resulting in better strategies, reduced risks, and improved performance.

3. Customer-centric approach – Leverage IT to gather customer data, personalize interactions, and enhance the overall customer experience, ultimately increasing customer satisfaction and loyalty.

4. Market expansion – Use IT to reach new markets and expand the organization's global presence, thus increasing market share and revenue.

5. Innovation and agility – Foster a culture of innovation by implementing IT solutions that encourage creativity, experimentation, and rapid adaptation to changing market conditions.

6. Cost reduction – Identify cost-saving opportunities through IT, such as cloud computing, virtualization, and digital collaboration tools, to optimize budgets and increase profitability.

7. Cybersecurity and data protection – Develop robust cybersecurity protocols and data protection strategies to safeguard sensitive information, maintain customer trust, and adhere to data privacy regulations.

To assess the impact of IT on business management, the company needs to have a structured approach, including data collection methods and sources.

1. Data Collection Methods:

- Surveys and questionnaires – Design and distribute surveys to employees, customers, and stakeholders to gather opinions and feedback on how IT has influenced business processes, decision-making, and customer interactions.

- Key performance indicators (KPIs) – Collect data on relevant KPIs, such as sales revenue, cost savings, customer satisfaction scores, and employee productivity, before and after IT implementation.

- Data analytics – Utilize data analytics tools to extract insights from various data sources, such as website traffic, social media interactions, and sales data, to measure the impact of IT on business performance.

- In-depth interviews – Conduct interviews with key personnel, including IT professionals, managers, and department heads, to gain qualitative insights into the ways IT has influenced their respective areas.

- Document analysis – Review internal reports, project documents, and case studies related to IT implementations and their outcomes, looking for trends and patterns.

- Competitor benchmarking – Compare your organization's IT strategies and outcomes with competitors in the industry to identify areas of improvement and potential advantages.

2. Data Sources:

- Internal data – Collect data from internal sources, such as sales records, financial reports, customer databases, and employee performance evaluations.
- Customer feedback – Gather customer feedback from various sources, including customer service interactions, online reviews, and surveys.
- Employee surveys – Administer surveys among employees to gauge their experiences with IT tools and how these tools have impacted their work efficiency and job satisfaction.
- Market research – Obtain market data from reputable sources to understand industry trends and customer preferences influenced by IT innovations.
- IT system logs – Extract relevant data from IT system logs to understand system performance, usage patterns, and potential issues.
- External benchmarks – Obtain industry benchmarks and reports from research organizations and trade associations, comparing your organization's performance to industry standards.

Organizations may implement IT integration to streamline processes, reduce manual workloads, and minimize errors, leading to enhanced operational efficiency and reduced costs.

Data analytics and business intelligence tools enable better-informed, strategic decisions, improving business outcomes.

Moreover, IT facilitates personalized customer interactions, leading to increased customer satisfaction, loyalty, and higher retention rates.

It's important to note, that utilizing IT to reach new markets and diversify offerings can lead to increased market share and revenue growth.

Implementing of IT-driven culture of innovation can foster creativity and adaptability, resulting in the development of new products, services, and business models.

In terms of cost reduction IT solutions, like cloud computing and virtualization, help reduce infrastructure costs and improve resource utilization.

Nowadays, cybersecurity and data protection play a vital role in the world. Robust cybersecurity measures safeguard sensitive data and maintain customer trust while adhering to data privacy regulations.

An important point is employees' productivity and satisfaction. IT tools and training lead to increased employee productivity, job satisfaction, and retention.

Incorporating information technology into business management is an ongoing process of evolution and adjustment, rather than a singular, static endeavor. The integration of IT leads to enhanced operational efficiency through process automation, data analysis, and streamlined workflows, resulting in cost savings and improved productivity. The data-driven approach facilitated by IT is invaluable. It empowers organizations to make informed decisions, identify trends, and seize opportunities in an increasingly data-centric world.

IT has revolutionized customer engagement, enabling personalized interactions, better service, and increased customer satisfaction, which, in turn, leads to stronger brand loyalty. Organizations embracing IT as a catalyst for innovation and fostering a culture of adaptability are better positioned to thrive in rapidly changing business environments. IT contributes to cost reduction through measures like cloud

computing and virtualization, while also facilitating revenue growth by expanding into new markets and diversifying offerings. A strong focus on IT security and data protection is imperative in safeguarding customer trust and complying with data privacy regulations.

In conclusion, the impact of Information Technology in business management is profound and multifaceted. Organizations that leverage IT effectively stand to gain a competitive edge, greater efficiency, and a stronger connection with their customers.

СТРАТЕГІЧНЕ МАНЕВРУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА ЗІ СТВОРЕННЯ НОВОГО РИНКОВОГО ПРОСТОРУ

Бугріменко Р.М., д-р екон. наук, проф.
Державний біотехнологічний університет

Ускладнення структури ринків означає, що компанії постійно шукають шляхи забезпечення своєї конкурентоспроможності на ринку. У процесі вирішення цього завдання масове застосування класичних прийомів, методів і підходів, наявних у сучасній теорії конкуренції, стає неефективним. У конкурентному середовищі відновлення конкурентних переваг має короткостроковий ринковий ефект.

Тому єдиним об'єктивно можливим способом для ритейлерів отримати ринкову перевагу і перемогти в конкурентній боротьбі є кардинальна зміна концептуального бачення компанії та супутніх стратегічних ініціатив. Тобто, не нова конкурентна перевага, а створення неконкурентного ринкового простору, цю ідею чудово ілюструє концепція «Блакитного океану» [1], розумінню та адаптації якої до діяльності вітчизняних компаній слід приділити увагу.

Проблема впровадження теорії «Блакитного океану» в практику вітчизняних підприємств розглядалася в роботах багатьох науковців [1]. А саме: вузький підхід, однобічна орієнтація на сам товар, ігнорування ринкових інструментів та конкурентних сил, особливі умови застосування – широка клієнтська база, яку мають далеко не всі підприємства – та проміжне значення стратегії «Блакитного океану», вибіркоче застосування її положень як допоміжного засобу.

Мета дослідження – сформулювати стратегічні рамки для створення ритейлерами нових неконкурентних ринкових просторів. Для цього поставлено та вирішено такі завдання:

- визначити сутність та складові стратегічного мислення у сфері стратегічної трансформації; запропонувати систему координат ринкових важелів у стратегічній трансформації компаній;

- оцінити ринкові важелі та стратегічні можливості компаній, що створюють нові ринкові простори;

- створити систему координат з показниками для оцінки ринкових важелів та стратегічних можливостей підприємств, що створюють нові ринкові простори.

Враховуючи, що ідея створення нового ринкового простору без конкуренції є радикальною, трансформація підприємств повинна базуватися на чіткому розумінні їхніх стратегічних потреб та недостатності наявних конкурентних переваг і можливостей. Іншими словами, керівництво компанії повинно мати певне стратегічне мислення, що лежить в основі бізнес-рішень.

Тому, перш за все, необхідно з'ясувати сутність та основні складові базового стратегічного блоку «стратегічне мислення».

Стратегічне мислення – це здатність бути чутливим до фундаментальних тенденцій, внаслідок чого майбутнє буде відрізнятися від минулого. При цьому менеджери зі стратегічним мисленням більш свідомо йдуть на ризик, розуміючи, що попереду можуть бути сюрпризи. [2].

Зрозуміло, що компанії, які постійно перебувають у жорсткій конкурентній боротьбі, шукають та оновлюють конкурентні переваги, спрямовують свою діяльність на стратегічне мислення та управління.

Однак лише невелика кількість компаній може бути ініціаторами «блакитного океану». Тому завдання полягає в тому, щоб визначити компоненти або етапи циклу стратегічного мислення, які відрізняють ті компанії, які лише мають нову і творчу конкурентну перевагу, від тих, які є потенційними ініціаторами нових ринкових сфер.

Для цього розглянемо структуру циклу стратегічного мислення за класичним підходом. Цей цикл складається з ідентифікації проблеми, аналізу, узагальнення накопиченого досвіду, виявлення взаємозв'язків, вибору найкращого варіанту змін, оцінки реакції на зміни, оцінки можливих ризиків та формулювання комплексу стратегічних дій.

Іншими словами, класичний тип стратегічного мислення базується на необхідності обґрунтування рішень з метою мінімізації ризиків та опору змінам. Іншими словами, стратегічне мислення відбувається як реакція на нові та минулі ситуації з урахуванням майбутнього. Тому для того, щоб зрозуміти та сформулювати структуру стратегічного мислення в новому форматі, доречно буде розглянути процедурні аспекти мислення та психологічні чинники, які його визначають.

Теорія установки Д. М. Узнадзе [3] передбачає, що процес мислення не може протікати повністю незалежно від певної установки суб'єкта. В основі кожного акту судження лежить не реальна потреба і відповідна їй установка, а вторинна, так би мовити, уявна потреба і відповідна їй установка, що впливає з даної ситуації. Окремі акти самостійного мислення виникають на основі цієї установки і являють собою особливий випадок її застосування.

Інтерпретуючи ці положення, можна сказати, що стратегічне мислення ґрунтується на постійній потребі створювати ринковий простір, вільний від конкуренції, і вирішувати всі проблеми конкуренції в цьому відношенні; воно являє собою чітку і відповідну установку підприємства, яка інтегрована в

стратегію підприємства і відображена на всіх рівнях системи управління підприємством.

Можна сказати, що воно інтегровано в стратегію підприємства і відображено на всіх рівнях системи управління підприємством. Оскільки обидва підходи до стратегічного мислення ґрунтуються на конкретних потребах, вважаємо за можливе застосувати принципи ієрархії потреб.

Застосовуючи ці положення, можна припустити, що особливістю стратегічного мислення компанії, яка виходить у блакитний океан, є необхідність радикального відокремлення себе від існуючої групи компаній, яка згодом набуде форми «блакитного» або «червоного океану».

Наступним пріоритетом є необхідність стратегічного самоусвідомлення. Це передумова для керівництва компанії чітко визначити тип стратегічної поведінки та мислити відповідно до нього в глобальному масштабі. Це означає розуміння того, чи є вони реактивними або проактивними, інноваційними або агресивними.

Третя частина ієрархії – це потреба у стратегічному ризику. Враховуючи, що впровадження будь-яких стратегічних змін пов'язане з певним ступенем невизначеності, менеджери приймають стратегічний ризик як неминучий наслідок своїх дій, але такий, що підлягає коригуванню (оптимізації). Для того, щоб сформулювати нову форму стратегічного ризику, пропонується сприймати ризик не як наслідок, а як необхідність, тобто необхідність здійснення стратегічних змін. Автор підтримує твердження, що рівень ризику прямо пропорційний радикальності перетворень [4] і що для реалізації найвищого рівня проривних стратегічних змін, таких як створення «Блакитного океану», ризик повинен бути фундаментальним, а не реактивною силою, що протидіє прийняттю рішень.

Останньою потребою в ієрархії потреб є потреба в стратегічному захисті. Це відображає потребу компаній підтримувати певну філософію мислення якомога довше, щоб захистити свої потреби як на старих, так і на нових ринках, оскільки «блакитний океан» є ідеальним, але обмеженим у часі конкурентним середовищем. Новий тип стратегічного мислення має бути спрямований на формування певного ставлення до управління пошуком шляхом створення неконкурентного середовища, про що йшлося вище.

Таким чином, враховуючи симбіоз аналітичного й інтуїтивного мислення, а також ступінь ризику, який свідомо підвищується через радикальний характер базових потреб, стратегічна інтуїція є характерним елементом, який відрізняє стратегічне мислення компаній, що перебувають у конкурентній ситуації, від мислення компаній, що створюють нові ринкові простори [5].

З точки зору автора цього дослідження, стратегічна інтуїція – це неусвідомлена потреба радикально змінити сферу діяльності компанії, що ґрунтується на законній необхідності створення неконкурентного простору як єдиного можливого способу конкурувати на споживчих ринках.

Інформаційні джерела:

1. Чан Ким. *Стратегія блакитного океану*. К: Знання України. 2012, 272 с.

2. Кіпа Д.В.. Обґрунтування вибору конкурентної стратегії підприємства. *Економіка розвитку*. 2014. № 4. С. 110-115.

3. Узнадзе Д. Н. *Психологія установки*. Львів, 2001. 416 с.

4. Чорна М. В. *Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств*. Монографія. Харків : ХДУХТ, 2012. 210с.

5. Бугріменко Р.М., Чорна М.В. Обґрунтування стратегічних засад з утворення вільного від конкуренції простору на вітчизняному споживчому ринку. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. Випуск 1 (95) 2020. С. 33–45.

ДЕФІНІЦІЇ ПОНЯТТЯ «РЕКЛАМНА КАМПАНІЯ»

Гавриш О.М., канд. екон. наук, доц.

Жерліцин О.В., здоб. вищої освіти

Українська інженерно-педагогічна академія

На сучасному етапі реклама, як правило, тісно пов'язана та є складовим елементом так званих рекламних кампаній, метою яких є досягнення певної, необхідної репутації підприємства, товару, послуги, а також ефективне просування товарів та брендів на ринку з метою отримання певного ефекту (економічного, соціального та ін.).

В теперішній час нема однозначного визначення поняття «рекламна кампанія» (табл. 1).

Таблиця 1 – Дефініції поняття «рекламна кампанія»

Автор	Сутність поняття «рекламна кампанія»
Діброва Т.Г., Солнцев С. О., Бажеріна К. В. [1, с. 246]	масштабний достроковий захід, спрямований на розв'язання завдань рекламодавця. Зміст рекламної кампанії у тому, що рекламодавець встановлює мету, а рекламне агентство визначає найкращий спосіб її досягнення, розробляє тактику дій, координуючи їх з іншими діями по продажу товару чи послуг, а потім починає реалізувати заплановані заходи
Миронов Ю.Б., Крамар Р.М. [2]	сукупність рекламних заходів для просування конкретного товару, об'єднаних однією метою, охоплюючи певний період часу так, щоб одне доповнювало інше
Братко О.С. [3, с. 64]	комплекс рекламних заходів, об'єднаних однією метою і спрямованих на певну цільову аудиторію
[4]	це комплекс рекламних заходів, об'єднаних метою (цілями), для реалізації маркетингової стратегії рекламодавця шляхом спонукання заданого кола споживачів до дії за допомогою рекламних звертань
[5]	система взаємопов'язаних заходів, що охоплюють певний період часу і передбачають комплекс застосування рекламних засобів для досягнення рекламодавцем конкретної маркетингової мети
[6]	це комплекс заходів, об'єднаних однією ідеєю та спрямованих на досягнення поставлених маркетингових цілей, наприклад, залучення цільової аудиторії, збільшення збуту, підвищення впізнаваності бренду тощо. Успіх рекламної кампанії залежить від вибору каналу, стратегії і тактики

Аналіз наведених визначень поняття «рекламна кампанія» дає можливість зробити наступні висновки:

- рекламна кампанія це комплекс рекламних заходів;
- спрямованість цих заходів – клієнти, споживачі товарів або послуг;
- мета заходів – досягнення мети рекламної кампанії підприємства.

Таким чином, можна зробити висновок, що рекламна кампанія це комплекс рекламних заходів, спрямованих на споживачів товарів або послуг для досягнення їх потреб і мети рекламної кампанії підприємства.

Інформаційні джерела:

1. Діброва Т.Г., Солнцев С. О., Бажеріна К. В. Рекламний менеджмент: теорія і практика : підручник. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка». 2018. 300 с. URL: https://marketing.kpi.ua/files/studentam/metodichki/Reklam_menedzh_2018.pdf
2. Основи рекламної діяльності URL: <https://kerivnyk.info/osnovy-reklamnoi-diyalnosti1-4> (дата звернення: 10.11.2023).
3. Братко О.С. Маркетингова політика комунікацій : навч. посібник. Тернопіль : Карт-бланш. 2006. 275 с.
4. Рекламна кампанія. Зв'язок рекламної кампанії з цілями маркетингу. URL: <http://fishka-plus.com.ua/>
5. Організація та планування рекламної кампанії на підприємствах готельно-ресторанного господарювання URL: https://tourlib.net/statti_ukr/oschypok2.htm. (дата звернення: 10.11.2023).
6. Рекламна кампанія. URL: <https://sendpulse.ua/support/glossary/advertising-campaign>

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «ЦИФРОВИЙ МАРКЕТИНГ»

Гавриш О.М., канд. екон. наук, доц.

Коптєв М.Р., здоб. вищої освіти

Українська інженерно-педагогічна академія

Аналіз останніх досліджень і публікацій щодо визначення сутності цифрового маркетингу, показує наступне: по-перше, наявність значної кількості публікацій з теоретичних та практичних аспектів цифрового маркетингу; по-друге, відсутність загальноприйнятого трактування його сутності. У таблиці наведено визначення поняття «цифровий маркетинг», надане різними авторами.

Виходячи з наведених дефініцій поняття «цифровий маркетинг» можна стверджувати, що всі вони акцентують увагу на інструментальній, технологічній стороні цього явища. Жодне з них не розглядає цифровий маркетинг як бізнес-філософію, що передбачає розробку стратегічних і тактичних аспектів маркетингу у цифровому середовищі.

З метою подальшого розвитку поняття «цифровий маркетинг», пропонується таке його визначення: цифровий маркетинг – це філософія, стратегія, та тактика бізнесу, що базується на створенні і збуті товарів і послуг, яка орієнтується на задоволення потреб споживачів та отримання прибутку на основі використання всіх можливих форм цифрових каналів, комунікаційних мереж.

Таблиця 1 – Визначення сутності поняття «цифровий маркетинг»

Автор	Сутність поняття «цифровий маркетинг»
Окландер Т. О. [1, с. 51]	Вид маркетингової діяльності, що за цифровими каналами цифровими методами дає змогу адресно взаємодіяти з цільовими сегментами ринку у віртуальному та реальному середовищах
Марчук О. О. [2, с. 32]	Комплексний підхід до просування компанії, її продуктів у цифровому середовищі, що також охоплює офлайн-споживачів
Ілляшенко С. М. [3, с. 23]	Вид маркетингової діяльності, що передбачає спілкування з аудиторією через digital-канали для вирішення завдань бізнесу
Chaffey D. [4]	Сукупність інструментів для досягнення маркетингових цілей у цифрових каналах
Чорний А. [5]	Це широка технологія, що використовується для маркетингу, інформації про товари та послуги та охоплення глядачів та їх перетворення на клієнтів
Рубан В. В. [6, с. 144]	Це сучасний засіб комунікації підприємства з ринком за допомогою цифрових каналів просування товару (підприємства) з метою ефективної взаємодії з потенційними або реальними споживачами у віртуальному та реальному середовищах

Такий підхід, на відміну від існуючих, дає змогу акцентувати увагу на специфічних формах і інструментах цифрового маркетингу, та розглядає його як бізнес-філософію, яка передбачає використання традиційних елементів комплексу маркетингу і спрямована на задоволення потреб споживачів.

Інформаційні джерела:

1. Окландер Т. О. Модернізація маркетингової діяльності промислових підприємств : монографія. Київ : Центр навчальної літератури. 2018. 470 с.
2. Марчук О. О. Цифровий маркетинг як інноваційний інструмент управління. *Економіка і суспільство*. 2018. №17. С. 29-34.
3. Ілляшенко С. М. Інструменти та методи просування продукції в Internet: аналітичний огляд. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2016. №3. С. 20-25.
4. Chaffey D. Setting goals for your digital marketing. URL: <https://www.smartinsights.com/goal-setting-evaluation/>.
5. Чорний А. Ukraine`s eCommerce Digital Marketing. URL: <https://www.plerdy.com/ua/>
6. Рубан В. В. Сучасні інструменти цифрового маркетингу. *Вісник ХДУ*. 2018. №30. Том 1. С. 143-146. URL: <http://www.ej.kherson.ua/journal/>

ІНСТРУМЕНТИ СТВОРЕННЯ МАРКЕТИНГ-КОНТЕНТУ З ВИКОРИСТАННЯМ AI-ТЕХНОЛОГІЙ

Заїка О.В., ст. викладач

Мозгова Г.В., канд. екон. наук, доц.

Ізвєкова О.В., викладач

Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна

Контент (content) – це ідеї, які містяться в письмовій частині, промові чи фільмі. Це інформація, зображення, відео тощо, які включені як частина чогось, наприклад веб-сайту [1].

Виходячи з основних задач маркетингу, під маркетинговим контентом будемо розуміти ідеї та їх реалізацію у різних форматах відображення інформації, які дозволяють компанії робити її продукцію відомою, покращують імідж і цим збільшують показники продажів. Основна мета управління маркетинговим контентом – це залучення цільової аудиторії, її утримання і створення довгострокових взаємовідносин.

Контент-маркетинг здатний генерувати у 3 рази більше продажів, ніж контекстна реклама. Ефект від такого підходу буде довготерміновим.

Для того щоб контент працював на користь компанії, слід розробити контент-стратегію. Основними етапами розробки контент-стратегії є [2]: визначення мети, стратегічна сесія, мозковий штурм, збір ресурсів, повторне використання контенту (вибір тем), редакційний план чи контент-план, створення мікроконтенту, узгодження, створення критеріїв ефективності, впровадження контент-стратегії.

На виконання кожного етапу потребується досить багато часу. Але сучасні умови ведення бізнесу вимагають оперативних рішень, швидкої адаптації маркетингового контенту до сучасних трендів, змін інтересів та вподобань цільової аудиторії. Для більш ефективнішої роботи з інформацією доцільно використовувати AI-технології.

Штучний інтелект (ШІ, artificial intelligence - AI) - це здатність механічної системи отримувати, обробляти та застосовувати отримані знання та вміння; відтворення за допомогою обчислювальних систем та інших штучних пристроїв розумних міркувань і дій, що ґрунтується на наукових знаннях та сучасних технологія створення інтелектуальних машин, програм, сервісів, додатків [3].

Тобто AI-технології надають можливість маркетологу автоматизувати збір, обробку, аналіз даних та видачу рекомендацій на зовсім іншому рівні зростання швидкості та якості.

В таблиці 1 представлено результати аналізу можливостей використання інструментів AI для створення маркетинг-контенту.

Таким чином можна зробити висновок, що AI-технології доцільно засовувати як інструменти створення маркетинг-контенту за наступними напрямками:

– Генерація контенту: надають шаблони, ідеї, готовий контент; генерують текстовий, відео- та графічний контент.

Таблиця 1 – Інструменти створення маркетинг-контенту з використанням AI-технологій

AI-технології	Можливості застосування для створення маркетинг-контенту
Google Cloud AI https://cloud.google.com/products/ai	Сервіс, дає можливість працювати маркетологам для узагальнення великих документів за допомогою генеративного AI: з зображеннями, мовленням, діалогами та структурованими даними. Користувачам надається можливість використовувати попередньо навчену модель або налаштувати власну і легко інтегрувати на свій веб-сайт.
Market Brew https://marketbrew.ai/	Дозволяє маркетологам виявити статистичні відмінності між цільовими та найкращими сторінками, автоматично створення та класифікація завдань і, як результат, спрогнозувати свій рейтинг у пошуковій системі.
Emarsys https://emarsys.com/	Сервіс надає маркетологам можливість створювати, запускати та масштабувати персоналізовані багатоканальні кампанії, які сприяють досягненню бізнес-результатів. Платформа допомагає брендам здійснювати масштабну персоналізацію для взаємодії зі споживачем і збільшення обсягів продажів.
ChatGPT https://chat.openai.com/	Сервіс дозволяє оптимізувати та створювати контент для використання в різних напрямках: обслуговування клієнтів, введення даних, SEO та генерація контенту, створення реалістичного тексту для додатків NLP
Simplified https://simplified.com	Інструмент AI для створення маркетологами контенту на вимогу, дизайну та копірайтингу. Дає можливість створювати власний зміст в режимі реального часу.
Markopolo AI https://www.markopolo.ai	Міжканальна рекламна SaaS для автоматизації кампанії у Facebook, Google та Instagram. Здійснює планування та публікації змісту; відстеження за розширенням охоплення, залученістю та конверсією
Slidebean https://slidebean.com/	Веб-сайт для створення професійних презентацій для стартапів і малих підприємств. Спрощує процес пітчінгу ґрунтуючись на потребах компанії.
Reply https://reply.io/	Платформа для багатоканальної взаємодії з продажами, яка автоматизує дзвінки, електронні листи та призначення. На базі ChatGPT налаштовує послідовність контактів, обробляє відповіді потенційних клієнтів застосовує фільтри для націлювання на потенційних клієнтів.
Neuraltext https://www.neuraltext.com/	Універсальна платформа для створення контент-маркетингу, SEO-оптимізації: виявлення, кластеризація ключових слів, SEO-аналіз, генерування текстів за допомогою AI.
MarketingBlocks AI https://hey.marketingblocks.ai/	Програмне забезпечення для вирішення маркетингових завдань: від створення цільових сторінок та рекламних відеороликів до написання маркетингового тексту та дизайну графіки
Persado Motivation AI https://www.persado.com/product/platform/	Платформа Persado Motivation AI використовує генеративний штучний інтелект для створення мови, яка персоналізує цифровий досвід та мотивує клієнтів до взаємодії та дії
ByTek-MarTech https://bytek.ai/company/	Орієнтована на компанії B2B і B2C, використовує інструменти та технології розширення можливостей на основі даних для оптимізації процесів усієї маркетингової воронки, зростання продуктивності маркетингових результатів. Заснована на штучному інтелекті, а також підходу, що базується на стратегічних даних та аналітиці.

Джерело: розроблено авторами.

- Створення фірмового стилю: дозволяють сформувати стиль і голос бренду для подальшого використання на всіх корпоративних ресурсах (у блозі, соціальних мережах, на веб-сайті).
- Автоматизація рекламних процесів: дозволяють автоматизувати планування контенту, публікації у соціальних мережах та виконувати аналітичну обробку результатів рекламних кампаній.
- Оптимізація змісту для пошукових систем: допомагають створювати контент з урахуванням SEO-факторів з метою високого ранжування в пошукових системах.
- Персоналізація електронних листів: оптимізують процес створення персональних електронних листів, що відповідають інтересам одержувача.

Інформаційні джерела:

1. Content. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
2. Мозгова Г.В., Мугдусієва Н.К., Чернишева А.С. Контент-маркетинг в корпоративному блозі. *Економіка та суспільство*. 2017. №10. С. 897–903. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/153.pdf
3. Скопенко Н. С., Євсєєва-Северина І. В., Кириченко О. М. Вплив технологій штучного інтелекту на ефективність діяльності бізнесу. *Інтернаука: Міжнародний науковий журнал*. 2022. № 11. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-11>
4. Ялалов Д. 10 найкращих інструментів SEO на основі ШІ у 2023 році для цифрових маркетологів. *Metaverse Post*. URL: <https://mpost.io/uk/>

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРОСУВАННЯ НЕРУХОМОСТІ НА ЦІЛЬОВОМУ РИНКУ

Клименко В.М., здоб. вищої освіти
Польова Т.В., канд. екон. наук, доц.

Українська інженерно-педагогічна академія

Стан ринку нерухомості в Україні відображає соціальну та економічну ситуацію в державі. Агресія РФ призвела до руйнування житла, масового переселення людей з зони бойових дій і зростання попиту на житло та комерційну нерухомість в регіонах, що не зазнали окупації. В перспективі, у період повоєнного відродження України буде спостерігатися активне будівництво і відповідно, розвиток маркетингових інструментів просування продукту на ринку, серед яких ключове місце займає реклама. Вона є ефективним способом залучення нових клієнтів, підвищення продажів, формування іміджу та дозволяє вирізнятися серед конкурентів. Організація рекламної кампанії з продажу чи оренди об'єктів нерухомості залежить як від їх характеристик, так і від стану пропозиції та попиту на ринку [1].

Останніми роками на внутрішніх ринках нерухомості спостерігається неврівноваженість. У мегаполісах до лютого 2022 року попит на нерухомість перевищував пропозицію, що призводило до стрімкого підвищення цін на купівлю та оренду, тоді як у селах та віддалених районах частка нерухомості

час від часу залишалася незайнятою і пропонувалася за досить низькими цінами на купівлю або оренду. Це також впливало на технології просування нерухомості на ринку. З початком повноцінного вторгнення неврівноваженість зберігається, але вже за географічною близькістю до лінії бойових дій. Саме маркетингові стратегії, що ґрунтуються на потребах і можливостях потенційних клієнтів, а також враховують зміни, що сталися в їх житті, забезпечать стабільність ринку нерухомості в Україні після закінчення війни. Ключовим їх елементом є і буде комунікаційна складова [2].

Перед тим, як цифрові технології стали широко поширеними в Україні, основним джерелом реклами нерухомості були місцеві ЗМІ, де можна було знайти оголошення в розділі: «Продаж або оренда нерухомості». Проте така реклама надавала незначну кількість інформації про об'єкти, тому власники нерухомості або їхні представники з агентств мали проводити особисті перегляди на місцях з потенційними клієнтами [3].

Перебіг пандемії COVID-19 призвів до значних змін у галузі маркетингу на глобальному рівні. Він сприяв активному розвитку цифрових технологій та створенню так званої «економіки, що працює з дому». Нова реальність повністю перетворила процес продажу нерухомості на онлайн-формат. Замість особистих оглядів об'єктів клієнти користуються відеопрезентаціями нерухомості, віртуальними турами, віртуальною реальністю, а іноді навіть дзвінками через Whatsapp і Google Hangout, на підставі яких приймають рішення про покупку. Також поширеною стала лідогенерація, яка дозволяє робити розсилку рекламної інформації більш цільовою та впливати на визначену аудиторію, яка може бути зацікавлена у купівлі/оренді нерухомості. Важливим елементом комунікаційної стратегії для ріелторів є наявність сайту, який дозволяє їм надавати докладну інформацію про послуги та об'єкти, розширювати географію бізнесу, просувати свою фірму. Він також є інструментом, що сприяє формуванню довіри з боку клієнтів, оскільки свідчить про надійність компанії. Враховуючи те, що серед покупців нерухомості все більшої популярності набирає контент відзнятий на 360 градусів, ріелтору варто застосовувати саме такий веб-контент при показах об'єктів, це дозволить демонструвати нерухомість з кількох ракурсів, надаючи покупцям більше інформації для прийняття рішень.

Для просування свого бізнесу в інтернеті ріелтори можуть скористатися різними ефективними методами, такими як: SEO, оголошення на спеціалізованих порталах (наприклад, dom.gia.com, OLX.ua), таргетована реклама в соцмережах, відеореклама на YouTube, e-mail маркетинг. Для досягнення найкращих результатів з SEO оптимізації свого сайту фахівці радять виконати такі кроки: вибрати найбільш доречні ключові слова, які допоможуть збільшити трафік та конверсію; забезпечити швидке завантаження сторінки та якісний контент; отримати беклінки (гіперпосилання на сайт ріелтора з інших джерел), які покращать статус та ранг сайту фірми в пошукових системах; зареєструватися в сервісі Google My Business, який допоможе привернути увагу та перенаправити потенційних клієнтів на офіційний сайт (це безкоштовно, а картка (схожа на сайт-візитку) доступна

лише для користувачів Google); постійно слідкувати за результатами SEO-компаній [4].

Гіперлокальний таргетинг стає все більш популярним серед ріелторів, які хочуть досягти цільових груп, що перебувають у певному місці в певний час. Однак, цей метод має свої недоліки, такі як обмежений радіус дії (від 500 метрів), який може бути недостатнім для виокремлення потрібних потенційних клієнтів у зоні густої забудови. Експерти радять використовувати гіперлокальний таргетинг у місцях, де знаходяться офіси конкурентів (там можна звернути увагу аудиторії, яка на останньому етапі купівлі/продажу/оренди нерухомості), у зонах, де розміщена зовнішня реклама (так чином можна підвищити кількість контактів з потенційними клієнтами), а також біля закладів, які відвідують люди з високим рівнем доходів, яким цікава нерухомість преміум-класу або комерційна (наприклад, елітні ресторани та майданчики для відпочинку, а також бізнес-райони, де сконцентровано багато офісних приміщень). Іншим перспективним інструментом роботи з цільовими групами у сферах з довгим терміном прийняття рішень, до яких належить і ринок нерухомості, є ретаргетинг. Він дозволяє ріелтору нагадати про себе потенційним клієнтам, які раніше виявляли зацікавленість в інформації шукаючи по-різним каналам (наприклад, заходили на сайт агенції, шукали конкретні об'єкти на спеціалізованих платформах тощо).

Цифрові технології просування мають значні переваги перед традиційними. Вони допомагають зменшити транзакційні витрати покупців, оскільки онлайн-презентації звільняють їх від потреби подорожувати до продавця. Потенційні клієнти можуть отримувати та порівнювати дані про різноманітні об'єкти нерухомості за різними критеріями без великих зусиль для пошуку потрібної інформації. Завдяки спеціалізованим онлайн-порталам нерухомості потенційні орендарі та покупці отримують детальну інформацію про кожен об'єкт, яка перевищує те, що можна передати за допомогою традиційних медіа. Зацікавлені особи також можуть ефективно фільтрувати пропозиції на онлайн-платформах враховуючи свої вимоги за допомогою певних пошукових функцій, наприклад, обмежуючи діапазон пропозицій за площею квартири, типом договору, місцем розташування та ціною. Ця свобода вибору сприяє поглибленню та покращенню раціональності пошукової поведінки покупців, але також часто призводить до складнощів у прийнятті рішень через наявність багатьох нових альтернатив, які з'являються щодня.

Цифрові технології, інновації, цінність та комунікація – ось ключові фактори, які впливають на маркетинг у сфері нерухомості. Щоб залучити клієнтів, ріелторам потрібно поєднувати традиційні та цифрові канали реклами, а також запроваджувати ефективну маркетингову стратегію. Таким чином, вони зможуть досягти різних сегментів цільової аудиторії.

Інформаційні джерела:

1. Денисенко Н. О., Бондаренко О. Ю., Довбуш В. А. Тенденції розвитку міського ринку нерухомості в Україні. *Комунальне господарство міст. Серія: Економічні науки.* 2023. Т. 2. С. 2–7.

2. Пакуліна А. А., Сазонова Е. В., Пакуліна Г. С. Удосконалення рекламної політики на регіональному ринку нерухомості. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 6(1). С. 135–140.

3. Євтушенко А. В., Малько В. В., Маслій В. О. Характеристика реклами на ринку нерухомості Харківської області. *Modern economics*. 2020. № 20. С. 92–98.

4. Шіковець К. О., Квіта Г. М., Мороз А. Ю. Бізнес-аналіз ринку нерухомості України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип. 3. С. 102–107.

РОЛЬ ОНЛАЙН-КОМУНІКАЦІЙ У ФОРМУВАННІ ІМІДЖУ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Кравцова І.О., ст. викладач

Гносвий В.Г., канд. екон. наук, доц.

Придніпровський інститут ВНЗ «МАУП»

Однією з основних вимог ефективного розвитку сучасного освітнього сектору є необхідність його адаптації до зростаючого впливу цифрових технологій та онлайн-середовища. Ключовим напрямом цього процесу трансформації є активне використання онлайн-комунікацій при позиціонуванні та просуванні навчального закладу, формуванні його іміджу як бренду.

Для забезпечення ефективності онлайн-комунікацій у сфері вищої освіти обов'язковою є розробка та впровадження відповідних стратегій, спрямованих на максимізацію взаємодії з аудиторією та досягнення стратегічних цілей навчального закладу. Важливим аспектом в цьому контексті є гнучкість стратегій, адаптованих до цільових аудиторій та громадськості. Комунікація повинна бути спрямована на задоволення їхніх унікальних потреб та очікувань.

Онлайн-присутність у інформаційному просторі не лише сприяє залученню студентів та збільшенню рейтингу, але й виступає ключовим інструментом забезпечення конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг.

Взаємодія з абітурієнтами та їх батьками через електронні канали також дозволяє швидше реагувати на їхні потреби та надавати актуальну інформацію, що впливає на рішення щодо вибору навчального закладу. Активне використання соціальних мереж для забезпечення онлайн-комунікацій з цільовими аудиторіями, висвітлення подій у режимі онлайн та застосування елементів віртуальної або доповненої реальності у навчальному процесі стає обов'язковою складовою комунікаційної діяльності навчального закладу. Подібний формат взаємодії з різними цільовими аудиторіями (учні, студенти, викладачі, випускники, потенційні абітурієнти та ін.) дозволяє реалізувати стратегічне завдання позиціонування та формування бажаного іміджу українських навчальних закладів.

Забезпечення зручних механізмів для спілкування та обміну інформацією через електронні канали (вебінари, чати, платформи для обговорень та інші інтерактивні засоби) сприяє підвищенню доступності та оперативності інформації, а також розширює коло її реципієнтів. Застосування сучасних

технологій для комунікації між учасниками освітнього процесу не повинно бути простою даниною моді, а має стати ефективним інструментом цілеспрямованої передачі знань та зворотного зв'язку.

Відзначимо, що використання онлайн-комунікацій має велике значення для взаємодії з абітурієнтами, оскільки це дозволяє навчальним закладам адресно презентувати свої конкурентні переваги та особливості, надавати оперативну інформацію про новини і особливості вступної кампанії, актуальні події та важливі аспекти навчання. У той же час, використання лише сайту та офіційної сторінки у мережі Facebook не забезпечує достатній рівень ефективності у досягненні вказаних цілей. Набагато важливішою стає інформаційна присутність навчального закладу саме у тих соцмережах, в яких потенційні абітурієнти проводять найбільшу частину свого часу, тобто, Instagram, TikTok та YouTube, а замість звичного для більшості викладачів (представлених переважно людьми старшого покоління) месенджера Viber доцільніше використовувати Telegram.

Забезпечення постійної онлайн-присутності у сучасних соціальних мережах дозволяє навчальному закладу, крім вказаних вище цілей, створити умови, які сприяють обміну ідеями та досвідом, а також формувати свій позитивний імідж через активну взаємодію з громадськістю. Утворені таким чином спільноти у соціальних мережах стають віртуальним простором, де навчальні заклади можуть розміщувати не стільки офіційну, скільки цікаву, корисну і пізнавальну інформацію про себе, формуючи такими повідомленнями бажаний «образ бренду» у середовищі цільової аудиторії. А певна «неформальність» цього простору лише посилює довіру аудиторії до інформації, що циркулює у ньому.

Варто відзначити, що більшість українських навчальних закладів не використовують потенціал соцмереж повною мірою. Так, наприклад, у переважній більшості навчальних закладів публікації у соцмережах складаються з оголошень про подію та фотографії з цих подій, тобто, аудиторія підписників жодним чином не залучається до цих публікацій. При цьому ігнорується одна з останніх тенденцій в соціальних медіа, яка полягає у зростанні частки контенту користувачів порівняно із професійним або контентом бренду з перспективою його домінування у майбутньому. Наявність контенту споживачів надає більшої переконливості інформації, що надається корпоративними ресурсами та, як правило, справляє позитивне враження на їх відвідувачів.

Також зазначимо, що навчальні заклади майже не намагаються отримувати зворотній зв'язок від своїх підписників у соцмережах. Таким чином, спостерігається одностороння комунікація, що також не сприяє залученню нових підписників та формуванню лояльності до бренду навчального закладу. Відсутність двосторонньої комунікації із цільовою аудиторією фактично нівелює таку характеристику зв'язку як його інтерактивність і є принциповою помилкою, яка суттєво впливає на результативність таких онлайн-активностей.

Іншою поширеною помилкою є недостатньо серйозне ставлення керівництва навчальних закладів до маркетингової діяльності як окремої самостійної повнофункціональної професійної сфери. Якщо бухгалтер або юрист навчального закладу – це давно усталені, звичні професії, то маркетолог закладу профтехосвіти або директор з маркетингу університету – нетривіальне явище в українській освіті. Нерідко спостерігаються випадки, коли керівники навчальних установ доручають обов'язки адміністрування сторінки у соцмережах молодим викладачам або особам допоміжного складу. При цьому досить часто ці «виконавці» не мають ні професійних компетенцій у сфері маркетингу, ні відповідного практичного досвіду. Подібне поверхнєве ставлення до маркетингової діяльності у освітній сфері і, зокрема, до питань онлайн-комунікацій суттєво впливає не тільки на ефективність, але і на саму результативність такої діяльності, яка визначається шляхом систематичного моніторингу маркетингових показників та фактичною кількістю студентів, зарахованих на перший курс.

Проблема посилюється тим, що такі «виконавці» часто вважають цю діяльність «додатковим навантаженням», тому і ставляться до ведення соцмереж відповідно. Вони просто публікують фото подій, що відбулися у навчальному закладі, але не намагаються створювати контент в рамках єдиної маркетингової стратегії (якщо вона взагалі існує).

І тут виокремлюється ще одна суттєва помилка в онлайн-комунікаціях навчальних закладів, що заважає освітнім установам отримувати більше результатів саме від онлайн-комунікацій - це відсутність маркетингової стратегії.

Ефективні стратегії також передбачають використання різноманітних інструментів, таких як вебінари, віртуальні тури, відкриті лекції, інші онлайн-формати та «живі» заходи, спрямовані на активізацію взаємодії та створення відчуття спільноти.

Оскільки ключовим завданням комунікаційних стратегій є підтримка та підвищення репутації навчального закладу. Такі заходи включають в себе ретельне стеження за відгуками, оперативну реакцію на запитання та звернення, а також активне висвітлення досягнень та подій, що сприяють формуванню позитивного іміджу.

Не менш важливим аспектом є використання комунікації для привертання уваги та залучення нових студентів. Це включає в себе рекламні кампанії, вивчення цільової аудиторії та надання інформації про переваги та можливості навчання в конкретному закладі.

З урахуванням технологічного розвитку та швидкозмінних вимог ринку праці, використання віртуальних подій та онлайн-освіти стає стратегічним рішенням для підтримки конкурентоспроможності навчального закладу.

Розвиток віртуальних подій та онлайн-освіти стає перспективним та важливим аспектом стратегій взаємодії вищих навчальних закладів із сучасною аудиторією. Відмінність цих підходів полягає в їхній здатності не лише ефективно сприяти педагогічному процесу, а й впливати на створення позитивного сприйняття бренду навчального закладу.

Отже, ефективні стратегії онлайн-комунікацій в освітянському середовищі виступають важливим інструментом для досягнення успіху, визначаючи позиціонування навчального закладу та сприяючи його економічному розвитку. А інтеграція та активне управління соціальними мережами в рамках обраної комунікаційної стратегії стають необхідною умовою успішного вирішення завдань щодо створення позитивного іміджу та забезпечення конкурентоспроможності закладу освіти.

ОЦІНКА ІМІДЖУ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗОВНІШНІХ РИНКАХ

Кудінова М.М., канд. екон. наук, доц.

Внуков М.А., здоб. вищої освіти

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Розширення масштабів міжнародної торгівлі та загострення конкуренції на міжнародному ринку товарів і послуг призвели до посилення ролі формування іміджу підприємства як чинника конкурентоспроможності на зовнішньому ринку та майбутнього розвитку діяльності підприємств зовнішньоекономічної діяльності.

Інтернаціоналізація та глобалізація світової економіки та сучасні проблеми становлення та розвитку систем ринкових відносин створили передумови для формування підприємствами позитивного іміджу на зовнішніх ринках. Імідж – це образ підприємства, який відображається і сприймається свідомістю. Однак це сприйняття буде різним для різних організацій, які є частиною корпоративного середовища, оскільки їхні вимоги до діяльності певної компанії різні [1].

Позитивний імідж компанії є необхідною умовою довгострокової, стабільної та успішної роботи компанії на ринку, особливо в мінливому міжнародному середовищі. Позитивний імідж підвищує специфічність і унікальність товару, знижує чутливість до зміни цін і забезпечує конкурентну перевагу компанії. В результаті компанія зміцнює свої позиції в альтернативних продуктах і має легший доступ до людських і фінансових ресурсів.

Розвиток позитивного іміджу має бути спрямований як на внутрішню, так і на зовнішню аудиторію. Внутрішній імідж компанії включає відносини між працівниками та керівництвом, кадрову політику компанії, соціально-психологічну атмосферу колективу тощо. Зовнішній імідж – це реакція споживачів, конкурентів, інвесторів, фінансових установ, постачальників, засобів масової інформації на імідж компанії та її створення та імідж.

Російсько-українська війна суттєво вплинула на економічний стан нашої країни, її зовнішньоекономічну діяльність зокрема. Протягом 2022 року економіка України зазнала найбільших за всю історію незалежності втрат, збитків та пошкоджень, які їй завдала військова агресія рф. За попередніми

оцінками, за 2022 рік падіння становить понад 30%. Однак український бізнес виявився надзвичайно витривалим. Якщо у 2022 р. після повномасштабного вторгнення близько 50% бізнесів припинило свою роботу, зараз відновилися майже 80% із них. Більш того, за час повномасштабної війни українці відкрили 50 000 нових бізнесів. Протягом 2023 року 76% підприємців планують розширення бізнесу, а деякі великі гравці навіть знаходять можливості для масштабування на міжнародному рівні. У 2022 році з України виїхало 14,5 млн українців. Більшість з них повернулися, але станом на кінець минулого року за кордоном знаходяться від 5 до 7 млн людей. Великі українські діаспори, що утворилися через війну, стали для українського бізнесу своєрідним каталізатором для розширення своєї діяльності за межі України [3].

Опитування Європейської Бізнес-Асоціації показало:

- 30% представників малого та середнього бізнесу планують налагодити експорт товарів чи послуг за кордон;

- 29% вже працюють на ринках інших країн.

Польща стала однією з перших країн, де почав розширюватися український бізнес, оскільки була найближчою до України та країною, яка прийняла найбільшу кількість українців, які тікали від війни.

Розглянемо декілька прикладів українських компаній, які вийшли на закордонні ринки та як цьому процесу сприяє їх національний імідж.

«Львівські круасани». Першу пекарню мережі «Lviv Croissants» відкрили у Львові ще у 2015 році. Зараз вона має 141 заклад у восьми містах України. У 2018 році компанія вже мала негативний досвід відкриття пекарні у Польщі. За словами засновника Андрія Галицького, тоді компанія не була до кінця готова до виходу на міжнародний ринок і припустилась низки помилок. Наразі оновлений перший заклад відкрили у прикордонному польському місті Згожець. Далі – ще два у Вроцлаві. А потім і дві пекарні у столиці Польщі Варшаві. Зміни асортименту не сталося, але начинку деяких круасанів адаптували під польський ринок. На адаптацію меню у команди пішло три місяці. П'ять закладів – це не остаточний результат. В мережі зазначають, що їхньою метою є стати у Польщі "улюбленим місцем зустрічей з затишною львівською атмосферою". Планується, що мережа відкриє свої заклади також у Гданську та Гдині [3].

«Чорноморка». У довоєнний рік бізнес «Чорноморки» в Україні зріс на 100%: відвідувачів приймали понад 40 рибних ресторанів мережі. Не менш грандіозними були плани й на 2022 рік: за перші пів року планували відкрити ще 26 закладів. Масштабувати бізнес у Європі змусила війна. Цей шлях виявився складний: в румунському місті Констанца «Чорноморці» вдалося пропрацювати лише пів року. Проблема – неадаптований до потреб споживачів продукт. В Польщі відкрилися заклади одразу для поляків, там ресторани називаються на місцевий лад – «Czarnomorka». У Варшаві запрацював перший ресторан мережі. Польське меню схоже на українське, але трохи адаптоване для поляків. Секрет успіху: швидка окупність, простий та зрозумілий концепт для споживача. У 2023 році рестораторка вирішила концентруватися на Польщі,

Болгарії, Молдові, Чехії та Словаччині. Станом на сьогодні відкрилося вже 5 ресторанів у Польщі та Молдові [3].

«П'яна Вишня». Географія налічує п'ять країн. Вдалій експансії "П'яної вишні" за кордон, що почалася ще 5 років тому, не стала перешкодою і війна. У грудні 2022 український холдинг «!Fest» відкрив нові бари "П'яна вишня" у польському Кракові та столиці Латвії – Ризі. Раніше бари мережі з'явилися у Варшаві, Гданьську, Вроцлаві, Лодзі, Познані (Польща), а також у Кишиневі (Молдова), Будапешті (Угорщина), Бухаресті та Брашові (Румунія). Концепція барів за кордоном така ж, як у закладів, відкритих в Україні. У «П'яній вишні» подають тільки вишневу настоянку [3].

«Monobank». На ринок Польщі виходить і «Monobank». «Stereo by mono» – таку назву отримав новий польський проєкт. У банку розраховують насамперед на українців, що перебувають у Польщі, але планують працювати над залученням й поляків, надаючи їм високий український рівень банківського сервісу [3].

Сьогодні до запуску франшиз в ЄС готуються одеський інтернет-ресторан «Smilefood», мережа рибних магазинів «Ф Forellis», охоронна компанія «Шериф» та інші. Відкриття українського бізнесу за кордоном виведе країну на новий рівень.

Імідж компанії на зовнішніх ринках сформований, і компанія повинна вміти ним керувати, оскільки позитивний імідж може погіршитися під впливом певних факторів впливу. Імідж повинен змінюватися і динамічно розвиватися під впливом змін споживчих смаків і уподобань і кон'юнктури ринку.

Інформаційні джерела:

1. Синиця С.М., Вакун О.В., Фурса Т.П. Особливості формування іміджу підприємства як чинник конкурентоспроможності на зовнішніх ринках. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Випуск 38-1. С. 147-151.
2. Цветікова А. Зовнішня торгівля України: вплив війни та на чому вдалося заробити. 2022. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/2008344-zovnishnya-torgivlya-ukrayini-vpliv-viyni-ta-na-chomu-vdalosya-zarobiti>
3. Бізнес по-українськи за кордоном: як наші сервіс, їжа та алкоголь підкорюють європейські ринки. 2023. URL: <https://rubryka.com/article/ukrayinskyj-biznes-za-kordonom/>
4. Сомова О. Які українські компанії вийшли на міжнародний ринок під час війни? – дослідження Forbes. 2023. URL: <https://web-promo.ua/ua/blog/yaki-ukrayinski-kompaniyi-vijshli-na-mizhnarodnij-rinok-pid-chas-vijni-doslidzhennya-forbes/>
5. Петрушко Л. Українська хвиля. Знайомтеся: 40 вітчизняних компаній, які вперше вийшли на міжнародні ринки під час війни. 2023. URL: <https://forbes.ua/company/ukrainska-khviya-znayomtesya-40-vitchiznyanikh-kompaniy-yaki-vpershe-viyshli-na-mizhnarodni-rinki-pid-chas-viyni-22092023-16125>

ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ СУБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Кудінова М.М., канд. екон. наук, доц.

Тіщенко Я.В., здоб. вищої освіти

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Ефективне ведення діяльності підприємства на зовнішньому та внутрішніх ринках залежить від рівня розвитку корпоративної культури та дотримання працівниками її основних постулатів. Корпоративна культура – це невидима частина кожного підприємства, не залежно від того, чи визнає керівництво її наявність та використовує в своїх цілях, чи ні [1].

Наразі в Україні в умовах повномасштабного вторгнення рф підприємства стикнулися з безліччю викликів, в тому числі це відноситься й до корпоративної культури.

Найголовнішими викликами для бізнесу, згідно з опитуванням Deloitte, стали безпека працівників (74%), підтримка продуктивності команд (56%) та забезпечення неперервності робочих процесів (49%). Сьогодні сильна корпоративна культура в компанії мало не єдина стабільність, що залишилася. Війна суттєво змінила підходи компаній до управління людським капіталом. Фокус на підтримці людей є черговим підтвердженням глобального тренду на людиноцентричність. Наразі відбувається трансформація корпоративної культури: всі зусилля компаній спрямовані на всебічну підтримку співробітників та допомогу країні [2].

Ще одним викликом перед бізнесом постало питання перелокування з тимчасово окупованих територій або територій активних бойових дій. Сотні українських підприємців наважилися спробувати свої сили на ринках ЄС. Згідно з дослідженнями Forbes Україна у воєнному 2022-му статистика наступна: експорт товарів скоротився на 35,1% і становив \$44,1 млрд, а послуг – зменшився на 28,2%, до \$9,2 млрд. Причини падіння: тимчасова окупація територій, руйнування сотень виробництв і логістичні складнощі. Втім за макропоказниками є інший тренд: бізнес активізувався, експортерами стали ті, хто ніколи цим не займався. І йдеться не тільки про такі компанії, як «Нової пошта», Rozetka чи «Дніпро-М», а й про сотні малих і середніх компаній [3]. Перевагою цих компаній на закордонному ринку може стати розвинена корпоративна культура.

Дослідимо кейси великих компаній, щоб виділити сильні сторони їх корпоративної культури.

Нова пошта – це один з найуспішніших прикладів пристосування компанії до ситуації, що виникнула та використання всіх наявних можливостей для виходу на зовнішні ринки.

Місія «Нової пошти» – це легкість доставки та надійний фінансовий сервіс для життя та бізнесу. Цінностями компанії є працьовитість, працелюбність; неспинний розвиток, потреба створювати щось нове, невгамовність; відповідальність, готовність йти на ризик, вимогливість до себе,

високі вимоги; амбіційність, цілеспрямованість, фокус на результат; чесність, щирість, відкритість; культура LEAN, фокусування на важливому; простота та легкість. До принципів ділової етики та комплаєнсу відносяться правила та принципи етики Нової пошти, що базуються на загальнолюдських цінностях: гуманізму, милосердя, співчуття, чесності, взаємоповаги; здійснення діяльності відповідно до вимог приймаючих країн та ЄС, де прямо або опосередковано вона веде свої справи; чесність і принциповість у відносинах з державою, із власними працівниками, партнерами, клієнтами – основний критерій оцінки наших дій при створенні належних умов праці, виплаті грошової винагороди персоналу, укладенні угод, побудові операційних процесів, сплаті податків до бюджету. Компанія очікує від співробітників чесності на всіх рівнях, дотримання вимог законодавства та внутрішніх нормативних документів. Основні напрямки кодексу корпоративної етики компанії охоплюють Взаємовідносини всередині компанії Права людини; Охорона праці та техніка безпеки на робочому місці; Довкілля; Використання ресурсів компанії; Збереження та захист інформації; Фінансовий облік та достовірність звітності; Конфлікт інтересів; Подарунки, розважальні заходи та інші послуги; Відносини з контрагентами; Відносини з клієнтами; Відносини з ринками; Відносини з державними органами; Політична діяльність. Відносини зі ЗМІ; Комунікації з громадськістю; Соціальні медіа; Запобігання відмиванню коштів; Протидія шахрайству; Відповідальність [4].

Наступний кейс – компанія Rozetka. Першою та головною цінністю компанії є «Клієнт – король. Він може бути неправий, але він – король», довкола нього крутиться культура організації. І всі процеси в компанії вибудовуються з орієнтиром на це твердження. Друга цінність – вміння швидко адаптуватися до змін. Наприклад, сьогодні змінилося зовнішнє середовище, разом із ним змінилася й компанія, у короткі терміни адаптувавшись під умови ринку. На думку керівництва компанії неможливо створювати культуру, подаючи її лише у класичному односторонньому порядку зверху-вниз. Адже основну частину культури формують саме співробітники, і лише вони можуть впливати на те, якою вона буде. До фундаментальних цінностей відносять – Кожна думка важлива. Сміливі перемагають. Команда збільшує результат кожного. Ми завжди можемо краще [5].

Навіть поверхневий аналіз цінностей та корпоративних принципів українських компаній, що вийшли за кордон, дозволяє знайти схожі підходи: адаптивність, тобто вміти працювати в будь-яких умовах, це безумовно сприяє швидшому пристосуванню до закордонних ринків; персонал – це той, хто формує корпоративну культуру, в кожній країні у співробітників свої цінності й відповідно їх врахування підвищить ефективність компанії; високі вимоги до себе – дозволяють не боятися викликів та рухатися тільки вперед.

Інформаційні джерела:

1. Стамбульська Х., Передало Х. С. Корпоративна культура: сутність, типи та роль у розвитку організації. Ефективна економіка. 2022. №1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2022/206.pdf

2. Антуневич В. Як війна змінила корпоративну культуру та цінності компаній. 2022. URL: <https://speka.media/victoria.antunevich/yak-viina-zminila-korporativnu-kulturu-ta-cinnosti-kompanii-plqmxv>
3. Петрушко Л. Українська хвиля. Знайомтеся: 40 вітчизняних компаній, які вперше вийшли на міжнародні ринки під час війни. 2023. URL: <https://forbes.ua/company/ukrainska-khvilya-znayomtesya-40-vitchiznyanikh-kompaniy-yaki-vpershe-viyshli-na-mizhnarodni-rinki-pid-chas-viyuni-22092023-16125>
4. Кодекс корпоративної етики. URL: <https://novapost.com/uk-pl/more/corporate-code-of-ethics>
5. Онбординг, цінності та звільнення: як побудовані HR-процеси в ROZETKA. URL: <https://www.work.ua/ru/articles/career/2501/>
6. Бути своїм. Як випустити книгу про культуру в компанії: кейс Rozetka. 2021. <https://budni.rabota.ua/ua/>

СТРАТЕГІЧНІ ЗМІНИ В ОРГАНІЗАЦІЯХ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Кулик А.В., здоб. PhD

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Сьогодні для кожного без винятку підприємства в Україні принесло чимало випробувань. Пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення росії на територію нашої країни створили чимало кризових ситуацій, які стали тестом на виживання вітчизняного бізнесу та головними ризиками для світової економіки. Саме питання адаптації до нових умов зовнішнього середовища та визначення потенціалу організації для подальшого функціонування в нових умовах, окреслення місії організації та формування цілей для досягнення місії, є визначальними питаннями для представників вітчизняного менеджменту. Швидкість реалізації та успішність впровадження стратегічних змін, які будуть вирішувати ці питання, дозволять українським компаніям отримати нові конкурентні переваги, підвищать зацікавленість стейкхолдерів і забезпечать майбутню інтеграцію в міжнародне бізнес-середовище [1; 2].

«Військовий» менеджмент дещо відрізняється від традиційного, під час війни завжди обмежені ресурси організації як то фінансові, кадрові, виробничі. Тому кожна українська компанія для себе повинна розробити свою індивідуальну стратегію на період війни. Особливостями такої «військової» стратегії на нашу думку можуть стати:

1. пріоритетність бізнес-процесів, визначення найбільш вагомих стратегічних цілей для компанії в умовах обмежених ресурсів;
2. фокус на персонал компанії, створення згуртованої та відповідальної команди, впровадження нових інструментів комунікації та координації серед персоналу компанії;
3. прозорість менеджменту в компанії, побудова прозорої системи управління, впровадження в алгоритми керування математичної складової, а

саме – цифровізація при документуванні та структуруванні інформації бізнес-процесів тощо [3, с. 540].

Спираючись на вищезазначені особливості та враховуючи вимоги зовнішнього середовища, викликані кризовою ситуацією, керівництво компанії повинно провести аналіз чинної стратегії, відповідність її місії компанії та баченню стратегічних цілей. Це важливо, тому що цілі компанії є основним орієнтиром для персоналу під час кризи, а значить важливим елементом організації колективної роботи і самоорганізації кожного співробітника у кризовій ситуації. В результаті проведеної роботи менеджмент організації повинен визначитися із терміновістю та необхідністю впровадження стратегічних змін [2].

Основними етапами впровадження стратегічних змін, для будь-якої організації під час кризової ситуації, є: етап підготовки змін; етап планування змін; етап реалізації змін.

Підготовчий етап – етап виживання, характеризується детальним аналізом зовнішнього та внутрішнього середовища організації, конкурентної позиції організації на ринку та оцінкою наявних ресурсів. Проводиться для поточного аналізу, оперативного планування та оцінки готовності організації до впровадження змін.

Етап планування – етап відновлення та стабілізації, характеризується тактичним плануванням, складанням плану змін, оновленням стратегії та створенням робочої команди, яка буде впроваджувати зміни в організації під час кризової ситуації. План змін забезпечує взаємодію у межах діючої організаційної структури і поступового створення нової організації з впровадженими змінами в посткризовий період. Доводить до виконавців та учасників процесу їх завдання, розуміння і необхідність впровадження змін.

Етап реалізації – етап оновлення, характеризується стратегічним управлінням, а саме реалізацією стратегічних змін в бізнес-процеси організації, поточний контроль реалізації змін з можливістю коригувальних дій, підтримка керуваності стратегічних змін. Проводиться для досягнення запланованих результатів, їх оцінки та координації, забезпечення стратегії росту [4].

Отже головними задачами менеджерів українських компаній до моменту завершення військових дій на території нашої країни повинні стати: відновлення роботи організації та її персоналу, активне залучення всіх працівників до пошуку і реалізації нових шляхів досягнення організаційних цілей, широке введення в бізнес-процеси організації і інформаційних технологій, сучасних систем управління. Поступове відновлення вітчизняної економіки та інтеграція її в міжнародний економічний простір в майбутньому забезпечить економічні переваги для нашої країни і створить основу для відновлення країни в цілому.

Інформаційні джерела:

1. Краснокутська Н.С., Коптева Г.М. Стратегії забезпечення економічної безпеки бізнес-процесів підприємства. *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*. Серія: економічні науки. № 3. 2021. С. 3–6. URL: <http://es.khpi.edu.ua/article/view/243619>

2. Коптева, Г.М., Нашекіна, О.М. (2023). Концептуальні положення управління стратегічними змінами на підприємстві. *Вісник Національного Технічного Університету "Харківський Політехнічний Інститут" (економічні науки)*, (2), 73–77. URL: <http://es.khpi.edu.ua/article/view/282945>.

3. Коптева Г.М. Забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в умовах цифровізації. *Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я = Information technologies: science, engineering, technology, education, health : тези доп. 30-ї міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD–2022, [19-21 жовтня 2022 р.] Харків : НТУ "ХПІ", 2022. С. 540.*

4. Ляхович Л.А. Стратегічна поведінка компаній в умовах війни то повоєнного відновлення. *Економічний простір*, 2022. (180), с.139-142, URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/2022-180-22>.

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ В УПРАВЛІННІ ВІДДАЛЕНИМИ КОМАНДАМИ ІТ КОМПАНІЙ

Лисенко С.М., здоб. вищої освіти

Маковоз О.С., д-р екон. наук, проф.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Переважає більшість найманих працівників ІТ компаній переведено на дистанційну зайнятість, першою причиною стала пандемія коронавірусу, наступною стало введення військового стану в Україні. Оскільки спостерігається подальше активне застосування дистанційної роботи менеджмент компаній повинен активно змінювати стилі роботи та впроваджувати більше гнучкості у робоче середовище. Персонал потребує більше свободи вибору місця роботи, часу та типу роботи. Адекватна реакція управлінців на запити працівників сприятиме підвищенню результативності роботи [1]. Поглиблення віддалених форм роботи ІТ-компаній вимагає перегляду методологій управління персоналом, особливо у сфері управління командами проєктів. Членам команд необхідна комунікаційна підтримка, стратегія цифрового спілкування, а керівники повинні змінити управлінські підходи та адаптуватися до нових умов, щоб ефективно дистанційно керувати працівниками та зустрічами [1]. Зазначене вимагає застосування практик, процедур і процесів під час усього життєвого циклу проєкту, який передбачає структурований підхід до вирішення завдань та досягнення конкретних цілей в рамках обмеженого часу, бюджету і ресурсів. Серед переваг проєктного підходу можна назвати наступні:

1) гнучкість та адаптивність: дозволяє швидко реагувати на зміни у вимогах та ринковому середовищі. Проєктний підхід спрямований на постійну комунікацію, співпрацю та ітеративний розвиток, що допомагає досягати кращих результатів в умовах невизначеності.

2) клієнтоорієнтованість: акцентує увагу на задоволенні потреб клієнта і внесенні змін в проєкт під час його реалізації. Вказане дозволяє забезпечити відповідність результату реальним потребам користувачів.

3) швидкість впровадження: може допомогти прискорити впровадження нових продуктів, послуг або ініціатив в порівнянні з класичним управлінням, де процеси можуть бути більш витратними та часомісткими.

4) комунікація та співпраця: сприяє активній комунікації та співпраці серед команди проєкту. Це допомагає уникнути внутрішньої бюрократії і покращити обмін ідеями та інформацією.

5) зменшення ризику: дозволяє ідентифікувати та управляти ризиками під час реалізації проєкту, оскільки він акцентує увагу на постійному контролі.

В Україні при реалізації проєктів найчастіше віддають перевагу методології Scrum. При цьому щодо використання розподілених команд існує достатній рівень управління проєктами в організаціях порівняно зі світовими практиками, що дає можливість експорту сервісних послуг замовникам [2]. Дослідження Наваз Алі Хамдулай [3] демонструє різні переваги методологій SCRUM, Agile та Kanban в IT-індустрії та переваги для працівників IT-організації та переваги перед іншими традиційними методологіями чи моделями. Опитування 200 респондентів, що методологія SCRUM та Agile є дуже корисними для задоволеності та утримання клієнтів, скорочують бюджет і час проєкту та забезпечують лише робочі цінні або повнофункціональні продукти на IT-ринках та інших ринках світу. KANBAN візуалізує весь робочий процес продукту, який надзвичайно легко вивчити та зрозуміти, і він має менший час циклу, що забезпечує дуже швидке виконання функцій продукту. Застосування даних підходів впливає на управління видаленими командами, що в свою чергу вимагає впровадження нових інструментів для досягнення компаніями поставлених цілей.

Основними інструментами для віддалених команд виступають програмні засоби, що дозволяють вести комунікації, відстежувати процес розробки та поставки в термін, засоби внутрішнього та зовнішнього спілкування команди.

Сучасні методології управління проєктами базуються на гнучких методологіях, що дає можливість легко вносити зміни в проєкт, забезпечує постійну комунікацію між членами команди. У той же час, застосування гнучких і традиційних методик передбачає гібридний підхід. Гібридний підхід - це будь-яке поєднання гнучких та традиційних (орієнтованих на план) підходів, які команда використовує та підлаштовує під свої власні контекстні потреби [4]. Іншими словами, гібридні підходи до розробки програмного забезпечення (ПЗ) охоплюють різні елементи керованих планами методів (наприклад, водоспад або V-модель) та гнучких методів (наприклад, Scrum або Kanban).

Новими тенденціями, також можна розглянути впровадження штучного інтелекту в процес управління проєктами, який може бути використаний для рутинних завдань, оптимізації робочих процесів, забезпечення об'єктивного зворотнього зв'язку, критеріїв прийняття рішень і надання часу менеджерам для більш важливих завдань [5].

Використання хмарних технологій дозволяє команді проекту ефективно та безпечно ділитися інформацією між членами команди та стейкхолдерами. Хмара, як нова технологія та бізнес-модель демонструють прогрес, але це має бути прийнято модульним способом, який забезпечує широкий діапазон можливостей реконфігурації, щоб ресурси або послуги могли накопичуватися гнучким способом у порядку відповідати мінливим вимогам ринку [6]. Нові технології та соціокультурні зміни впливають на спосіб, як ІТ компанії організують роботу та взаємодію віддалених команд. Відповідно до викладеного матеріалу можливо зробити наступні висновки щодо аналізу сучасних тенденцій в управлінні віддаленими командами ІТ компаній:

1) гнучкість та різноманітність: Віддалена робота дозволяє компаніям залучати талановитих фахівців з усього світу та створювати різнопланові глобальні команди. Це допомагає забезпечити генерацію найбільш ефективних думок і рішень, що сприяє винаходу інновацій.

2) дотримання правил кібербезпеки: з віддаленим робочим середовищем зростають ризики кібербезпеки. ІТ компанії повинні акцентувати увагу на захисті даних та інформаційної безпеки в умовах розподіленості співробітників.

3) спеціалізовані інструменти: все більше ІТ компаній використовують спеціалізовані інструменти для віддаленого спілкування та проєктного управління, що дає змогу працювати ефективно та спілкуватися онлайн.

4) удосконалення культури корпоративного спілкування: зміни в робочих практиках вимагають акценту на розвитку здорової корпоративної культури, забезпеченні комунікації та підтримці віддалених співробітників.

5) баланс роботи та життя: сучасні тенденції в управлінні віддаленими командами підкреслюють важливість збалансованого підходу до роботи та життя, що сприяє задоволенню співробітників і підвищує їхню продуктивність.

Управління віддаленими командами в ІТ компаніях вимагає постійного вдосконалення та адаптації до змін у сучасному глобальному світі. Ключовими аспектами успішного управління є гнучкість, технологічна готовність, забезпечення безпеки та комунікаційна та психологічна підтримка членів проєктних віддалених команд.

Інформаційні джерела:

1. Маковоз, О.С., О.М. Крючко, і Д.В. Парцирний Розвиток організаційної структури в умовах дистанційної роботи персоналу організації. *Цифрова економіка та економічна безпека*, Вип. 7 (07) (Липень), 2023. 92– 95. <https://doi.org/10.32782/dees.7-15>.

2. Кравчук О.І., Варіс І.О., Кир'янова О.В. Комплексний аналіз віртуального командного менеджменту в організації. *Економіка та суспільство*, Вип. 47. 2023. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/>

3. Nawaz Ali Hamdulay. SCRUM Methodology Adoption Benefits for Employees and IT Organization. *NCRD's Business Review : e-Journal*, Volume 7 , Issue 1 (Jan-Dec 2022). URL: <http://www.ncrdsims.edu.in/ckfinder/userfiles/files/03.pdf>

4. Кононенко О. Що таке гібридне управління проєктами. 2022. URL: <https://iampm.club/ua/blog/shho-take-gibridne-upravlinnya-projektami/>

5. Corinna Peifer, Anita Pollak, Olaf Flak. The Symphony of Team Flow in Virtual Teams. Using Artificial Intelligence for Its Recognition and Promotion. *HYPOTHESIS AND THEORY article*, *Front. Psychol.*, 08 September 2021. URL: <https://www.frontiersin.org/>

6. Victor M. Garro Abarca, Pedro R. Palos-Sanchez, Enrique Rus-Arias. IEEE Xplore, 2003. Working in Virtual Teams: A Systematic Literature Review and a Bibliometric Analysis. URL: <https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/9195455>

7. Краснокутська Н.С., Подоприхіна Т.О. Аналіз методологій управління проєктами в ІТ-галузі. Бізнес Ін- форм. 2020. № 8. С. 217 – 222.

ГЛОБАЛЬНІ ЦИФРОВІ МЕРЕЖІ ЯК МОДУСИ КОМЕРЦІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (КОНЦЕПЦІЯ НЕТВОРКІНГУ)

Лобода Н.О., канд. екон. наук, доц.

Львівський національний університет ім. І. Франка

Чабанюк О.М., канд. екон. наук, доц.

Львівський торговельно-економічний університет

Білецький В.А., здоб. вищої освіти

Львівський національний університет ім. І. Франка

Процеси діджиталізації проникли майже в усі сфери нашого життя. Вплив інформаційних технологій на розвиток людства неможливо переоцінити.

За допомогою діджиталізації більша частина оточуючих нас процесів перейшла у цифровий формат і виступає невід'ємним компонентом інформаційного потоку, який активно розвивається та впроваджується в усі сфери життя [1].

Глобалізаційні тенденції призвели до посилення конкуренції між підприємствами у світовому торгово-економічному просторі. Інтернет став необхідною складовою комерційної діяльності, яка впливає на глобальну економіку. Розвиток інтернет-торгівлі у сучасному бізнес-середовищі стає все більш актуальним і потребує подальших зусиль. Все ще є актуальними питання стосовно систематизації, узагальнення факторів і класифікації сегментів сучасного ринку інтернет-торгівлі, і це вимагає подальшого розвитку теоретичного підґрунтя і методології. Незважаючи на проведені дослідження в останні роки, визначення рівня розвитку в сучасних умовах та визначення шляхів вдосконалення інтернет-торгівлі є об'єктом дискусії і залишаються недостатньо розробленими. Створення корпоративних та локальних мереж є важливою передумовою для розвитку сучасних інформаційних технологій. Інтернет-торгівля базується на використанні цих мереж та новітніх інформаційних технологій для укладення комерційних угод та управління виробництвом. Електронні засоби зв'язку виступають в ролі посередника у процесі обміну даними. Електронна комерція визначається як підприємницька діяльність, яка спрямована на укладення комерційних угод за допомогою електронних засобів передачі даних. Це поняття також включає в себе «управління процесами виробництва», оскільки електронна комерція дозволяє ефективно об'єднувати управління фінансами, торгівлею, проектуванням та доставкою в єдину мережу. Це забезпечує системний підхід до управління всім виробництвом і підприємством в цілому.

Товари та послуги передаються від однієї особи іншій, що є основою інтернет-торгівлі. В Україні спостерігається активний розвиток і адаптація інтернет-торгівлі, який впливає на сектор інформаційних технологій, який є ключовим фактором у світі інтернет-торгівлі. Інтернет-торгівля завоювала значний успіх серед цільової аудиторії, оскільки багато людей не мають можливості відвідувати фізичні магазини через нестачу часу. Онлайн-магазини надають можливість швидкого та цілодобового доступу до товарів і послуг. Електронна комерція включає різні рівні організації, такі як національні та міжнародні. Проте на міжнародному рівні існують певні складнощі, пов'язані з митними зборами, різницею в системах оподаткування та банківськими операціями. Електронна комерція функціонує в межах Інтернет-економіки, де компанії та особи можуть укладати комерційні угоди та співпрацювати у торговельному сегменті.

Сучасна електронна торгівля швидко розвивається та постійно модернізується відповідно до змін бізнес-моделей. Бізнес в Інтернеті охоплює такі аспекти, як залучення цільової аудиторії через рекламу та дизайн веб-сайту, продаж товарів та послуг, а також забезпечення контролю над оплатою, доставкою та обслуговуванням після продажу.

Наш світ щохвилини розвивається, в сучасному світі надзвичайно швидко відбуваються різні трансформації, в усіх сферах життєдіяльності людини, спрямовані на значне покращення якості та рівня життя, а також досягнення суспільного добробуту та благополуччя [2].

Існує більше 10 різних бізнес-моделей для інтернет-торгівлі, але найбільш популярними вважаються моделі B2C (компанія-споживач), B2B (компанія-компанія), C2B (споживач-компанія) та C2C (споживач-споживач) [3]. У моделі B2B, комерційні організації виступають як продавці, так і покупці. У цій бізнес-моделі особлива увага приділяється організації взаємодії між компаніями в процесі виробництва товарів або послуг. Ця модель відкриває нові можливості для компаній, такі як розміщення комерційних пропозицій, укладання великих угод і контрактів, розширення ділових зв'язків на міжнародному рівні та збільшення активності на глобальному ринку. В сучасний час велика частина операцій в галузі електронної комерції припадає на цей сектор. У моделі C2B, продавцем виступає приватна особа, а покупцем є компанія. Така система дозволяє споживачам встановлювати вартісні межі товарів, що пропонуються комерційними організаціями, та самостійно формувати попит на продукти. Проте варто відзначити, що ця бізнес-модель є менш популярною серед існуючих. У моделі C2C, приватні особи виступають як продавці та покупці, а сайти діють лише як посередники в обміні між споживачами.

Троє найбільш відвідуваних сайтів електронної комерції в Україні включають OLX.ua (40,4% користувачів), Rozetka.com.ua (32,5%) і Prom.ua (26,5%) [4]. Більшість інтернет-покупців є молодими людьми з вищою освітою, які проживають у містах. Понад половина інтернет-покупців в Україні належать до вікової категорії від 14 до 34 років. За підсумками минулого року, Україна обійшла всі інші європейські країни за темпами зростання продажів в

Інтернеті – цей показник становив 35%. Інтернет-торгівля також розширилася в сільських районах (60% людей мають доступ до онлайн-покупок).

Зростання купівельної активності є ключовим фактором для розвитку інтернет-торгівлі, але ця активність залежить від розвинутої інфраструктури Інтернету. Для успішного бізнесу в галузі Інтернет-ритейлінгу важливо використовувати стратегії просування магазинів (компаній) в соціальних медіа. Інтернет також став основним джерелом інформації для користувачів перед покупкою товарів і послуг та їх рішення часто залежить від відгуків і рекомендацій інших користувачів. Тому важливо підтримувати вільний обмін інформацією і розповсюдженням відгуків в Інтернеті.

Інтернет-ритейлінг має свої власні особливості. Цей сектор економіки знаходиться на стадії становлення та активно набирає обертів на сучасному етапі розвитку. Проте важливо відзначити, що рівень поширення електронної торгівлі в Україні залежить від показників проникнення Інтернету (в столиці та великих містах, порівняно з іншими регіонами країни показники проникнення Інтернету є найбільшими). Проте останнім часом спостерігається позитивна динаміка в поширенні електронної комерції в усій країні.

У діловому світі багато проблем вирішується за допомогою зв'язків. Для створення бізнес-зв'язків необхідні певні навички та специфічні інструменти. Нетворкінг на сьогодні вважається одним з ефективних і недорогих інструментів активізації бізнесу за допомогою встановлення ділових контактів. У бізнес-середовищі зв'язки виступають основою успішного партнерства та підписання вигідної угоди, віднаходження постачальників ресурсів та інвесторів, покупців та клієнтів, співробітників. Дотримуючись правил нетворкінга, розвиваючи особисті зв'язки, підприємець може рухатися вперед у реалізації власних бізнес-ідей. Головним призначенням нетворкінга є створення мережі ділових зв'язків з метою подальшого отримання від неї вигод для себе у майбутньому [5].

Підсумовуючи можна зазначити, що Інтернет-торгівля, як молодий сегмент економіки України, активно розвивається і готова зайняти високі позиції на ринку електронної комерції. Хороша організація бізнесу, яка враховує проблемні аспекти, такі як конкурентоспроможні ціни, широкий асортимент товарів, вибір способів доставки, сприятиме просуванню України в Інтернет-просторі. Ринок електронної комерції в Україні приваблює іноземних інвесторів. Тому показники обсягу ринку мають позитивну динаміку, незважаючи на економічну кризу та політичну ситуацію в країні.

Інформаційні джерела:

1. Лобода Н.О., Чабанюк О.М., Кольба Р.М. Діджиталізація як функція облікової діяльності: коронакриза як контекст. *Сучасні виклики сталого розвитку бізнесу: тези виступів Міжнар. наук. конф. (5-6 листопада 2020 р.)*. - Житомир: Житомирська політехніка, 2020. С. 337-338.
2. Лобода Н.О., Королишин С.Р. Діджиталізація як реноваційна післявоєнна технологія: економічний дискурс. *Механізми забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 19 травня 2023 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. – Харків, 2023. С.262-264.
3. Краус К.М., Краус Н.М., Манжура О.В. Електронна комерція та Інтернет-торгівля: навчальний посібник. - Київ: Аграр Медіа Груп, 2021. - 454 с.

4. Електронна комерція в Україні. URL: <https://ag.marketing/blog/category/elektronna-komertsiya/page/2/>

5. Непокупна Т.А., Шевченко Б.О., Мащенко Д.О. Нетворкінгові комунікації у веденні бізнесу. *Економічний форум*. 2021, Т. 1., № 2, С. 29-33.

МАРКЕТИНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

Порсюрора І.П., канд. екон. наук
Українська інженерно-педагогічна академія

В умовах цифровізації для підприємств досягнення поставлених цілей залежить не тільки від ресурсних можливостей підприємства, стану конкуренції між підприємствами, але й від наявності та використання маркетингових технологій, які дозволяють адаптувати бізнес до конкурентного середовища ринку. Актуалізується проблематика дослідження сучасних маркетингових технологій для управління підприємством.

Особливостями маркетингових технологій є: орієнтація на стратегічні цілі; інтегрованість маркетингу із загальною системою управління підприємством; комплексність маркетингових технологій; безперервність і оновлюваність; динамізм реалізації [1].

На сьогодні розповсюдженими маркетинговими технологіями в ринковому середовищі є:

– Особистий продаж – вид просування, який передбачає особистий контакт продавця з покупцем, взаємодія, спілкування з покупцем, у процесі якого усно представляються споживчі характеристики товару і приймається спільне рішення про можливість (неможливість) угоди, купівлі-продажу товару. На відміну від реклами це засіб комунікації здійснюється у формі діалогу, а не монологу.

– Паблік рілейшнз – цей багатогранний процес обміну здійснюється при безпосередній участі держави, представників ділових учасників та громадськості з використанням різних засобів масової інформації.

– Прямий маркетинг – особистий продаж як спосіб реалізації товару без посередників в основному використовувався для просування товарів виробничо-технічного призначення. Проте розвиток нових засобів, інноваційних технологій та їх застосування в комунікаціях (телемаркетинг, радіо, Інтернет тощо) дозволило перенести цей метод збуту і на ринок споживчих товарів і послуг.

– Продукт-плейсмент – Product placement новий вид в практиці маркетингу, PR та реклами. Product placement використовується рекламодавцями, особливо він присутній у фільмі чи серіалі та позитивно сприймається цільовою аудиторією.

– Маркетингові Інтернет-технології – це комплекс соціальних та управлінських процесів, які спрямовані на задоволення потреб споживачів у

мережі Інтернет при формуванні пропозиції та системи обміну товарів і послуг за допомогою інформаційних комунікаційних технологій [2, с. 64].

– Трейд-маркетинг – це комплекс заходів, спрямованих на вивчення і задоволення потреб споживачів проміжної торговельної ланки (дистриб'юторів, дилерів, тощо), а також стимулювання кінцевих споживачів у місцях продажу.

– CRM система (Customer Relationship Management) – модель взаємодії, що визначає центром філософії бізнесу – клієнта, а основними напрямками діяльності якої є заходи з підтримки ефективного маркетингу, продажу та обслуговування клієнтів [1].

– Брендинг – діяльність по створенню довгострокової переваги до товару, заснована на спільній дії на споживача, товарного знаку, упаковки, рекламних звернень, матеріалів стимулювання збуту і інших елементів маркетингу, об'єднаних певною ідеєю і фірмовим стилем, що виділяють товар серед конкурентів і створюють його образ (бренд імідж).

– Крос-маркетинг – це спільні можливості двох і більше компаній, спрямовані на просування власної продукції. Основна мета полягає у тому, щоб привабити клієнтів, розширити базу покупців, розрекламувати товар та збільшити продажі.

– Вірусний маркетинг – загальна назва різноманітних методів розповсюдження реклами, які характеризуються розповсюдженням у прогресії, близької до геометричної, у якій головними розповсюджувачами інформації є ті, хто отримує інформацію, шляхом формування змісту, який може залучити нових отримувачів інформації за рахунок творчої, неординарної та яскравої ідеї з використанням природнього або посилення, якому можна довіряти.

Використання вітчизняними підприємствами вищезазначених маркетингових технологій (кожна з яких має власні переваги й недоліки), сприятиме досягненню маркетингових та управлінських цілей, підвищенню конкурентоспроможності товарів та підприємства, посиленню позицій на ринку. Проте, успішна діяльність економічних суб'єктів в умовах турбулентності ринку вимагає не тільки застосування сучасних маркетингових технологій, а й глибокого розуміння суті сучасних міжнародних економічних відносин, тенденцій і динаміки світогосподарських процесів, а також усвідомлення закономірностей розвитку системи управління підприємницькою діяльністю і створення дієвих механізмів впливу на ринкову ситуацію [3].

На сучасному етапі розвитку економіки вітчизняні суб'єкти підприємництва повинні набути міжнародного досвіду для адекватної управлінської протидії компаніям у конкурентному середовищі та використовувати маркетингові технології для розвитку бізнесу. Тому розробка й удосконалення інструментів міжнародної рекламної діяльності, використання технологій маркетингу є важливими умовами ефективною підприємницькою діяльністю суб'єктів господарювання в ринковому середовищі.

Інформаційні джерела:

1. Ковінько О. М., Пасічник Т. Г. Особливості сучасних маркетингових технологій в управлінні підприємством. «Молодий вчений». 2017. № 12 (52). С. 647-650.
2. Шалева О.І. Електронна комерція: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2014. 216 с.

З. Ковінько О. М., Колесник С. Т. Оцінка ефективності рекламної діяльності підприємства – суб'єкта ЗЕД. Питання сучасної науки і освіти: *Матеріали VII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції* (м. Київ, 11-13 липня 2011 р.). К. 2011.

РИНКОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ РОЛЬ У МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА ПРОСУВАННІ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ

Романюк І.А., д-р екон. наук, доц.

Криворізький державний педагогічний університет

У сучасному світі, охопленому високотехнологічними інноваціями, туристичний бізнес не може залишитися осторонь від технологічного прогресу. Ринкові технології виявляються ключовим інструментом у модернізації та просуванні галузі, що вимагає не лише залучення уваги туристів, а й забезпечення найвищого рівня обслуговування. Однією з переваг ринкових технологій є можливість персоналізації пропозицій для клієнтів. Аналіз даних та використання штучного інтелекту дозволяють створювати індивідуальні туристичні пакети, враховуючи особливі побажання та інтереси кожного подорожуючого. Це створює унікальний досвід, що залишає невимірний слід у спогадах та враженнях туристів. З іншого боку, цифрові майданчики та маркетингові платформи розширюють можливості просування та продажу туристичних послуг. Вони стають віртуальними вікнами, через які світ бачить усю різноманітність туристичних пропозицій [1, с. 200]. Інтернет-маркетинг, рекламні кампанії та соціальні мережі стають невід'ємною частиною стратегій просування, дозволяючи досягати аудиторії своєчасно та ефективно.

Однак, важливо враховувати етичні та безпекові аспекти використання технологій у туризмі. Захист особистих даних та забезпечення безпеки операцій є критичними, оскільки будь-яке порушення може негативно вплинути на довіру клієнтів. Ринкові технології визначають новий вимір туристичного бізнесу. Вони надають можливість не лише пристосовуватися до змін у сучасному світі, а й активно впливати на його розвиток. Використання цих технологій вимагає не лише фаховості в сфері інформаційних технологій, але й глибокого розуміння потреб та очікувань сучасного туриста. Розглядаючи перспективи розвитку, слід звернутися до ролі віртуальної реальності (VR) та розширеної реальності (AR) у туризмі. Ці технології можуть забезпечити унікальні враження ще до того, як турист потрапить на місце призначення. Наприклад, віртуальні екскурсії або AR-додатки, що надають інформацію про історію та культуру місцевості, можуть зацікавити подорожуючих та зробити подорож більш осмисленою.

Необхідно також відзначити вплив інтернету речей на туристичний бізнес. Сучасні готелі, транспортні засоби та інші туристичні послуги можуть бути обладнані різноманітними сенсорами, які збирають дані для покращення ефективності та комфорту. Наприклад, "розумні" готелі можуть автоматично

адаптуватися до уподобань гостей, забезпечуючи персоналізований сервіс. Однак при всіх перевагах ринкових технологій необхідно враховувати соціокультурні аспекти [2, с. 78]. Локальна спільнота та збереження природних та культурних ресурсів повинні залишатися у центрі розвитку туризму. Технології повинні служити для збалансованого розвитку, а не ставати джерелом викликів для природи та місцевого населення.

Один з ключових аспектів, на який варто звернути увагу, - це ефективне управління даними. Зі зростанням обсягів інформації, зібраної за допомогою ринкових технологій, необхідно вдосконалювати методи аналізу та використання цих даних. Аналітика допомагає туристичним підприємствам розуміти попит, прогнозувати тенденції та вчасно реагувати на зміни. Успішна імплементація ринкових технологій також вимагає постійного навчання персоналу. Розвиток технологій швидко змінює ландшафт туристичної індустрії, тому фахівці повинні бути готові до використання новітніх інструментів та технік. Освіта в сфері цифрових технологій стає важливим компонентом успішної стратегії управління. Нарешті, співпраця між галузевими представниками, урядовими органами та інноваційними стартапами грає критичну роль у розвитку туризму. Створення екосистеми, де можливий обмін ідеями та ресурсами, сприяє створенню інноваційних рішень та підтримує стійкий розвиток галузі.

Однією з головних переваг ринкових технологій є їхня здатність зробити туризм більш доступним та інклюзивним. Використання технологій може допомогти в усуненні бар'єрів для людей з різними особливостями та забезпечити їм повноцінний досвід подорожей [3, с. 189]. Наприклад, розробка спеціальних додатків та сервісів для людей з обмеженими можливостями може полегшити їхню мобільність та комфорт під час подорожей. Крім того, ринкові технології можуть стати інструментом для збереження природи та культурної спадщини. Використання дронів для моніторингу екосистем, а також використання віртуальної реальності для відтворення культурних пам'яток, дозволяє забезпечити їхню збереженість та вивчення, не завдаючи шкоди самим об'єктам. Необхідно також враховувати вплив технологій на місцеві громади. Розуміння та врахування потреб та перспектив місцевого населення у процесі впровадження технологій гарантує більш широкий соціальний вигравш від розвитку туризму.

Отже, ринкові технології відкривають не лише шляхи до нових бізнес-моделей у туризмі, але й сприяють створенню більш справедливого, сталого та інклюзивного туристичного галузі. Їхня роль у формуванні майбутнього туризму полягає в збереженні культурної спадщини, підтримці природних ресурсів та створенні незабутніх подорожей для всіх.

Інформаційні джерела:

1. Мандич О.В. Удосконалення рекламних та маркетингових продуктів для розвитку підприємств сільського зеленого туризму. Боголібські читання: матер. І Всеукр. конф., 18 вересня 2020 р., Переяслав : ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2020. С. 200-201.

2. Квятко Т. М., Мандич О. В., Севідова І. О., Бабко Н. М., Романюк І. А., Вітковський Ю. П., Микитась А. В. Маркетингові дослідження: навч. посібник. Харків: ХНТУСГ, 2020. 163 с.

3. Романюк І.А. Елементи й особливості маркетингових стратегій розвитку підприємств галузі туризму. Наукове забезпечення економічного розвитку, правового регулювання і управління в агропромисловому комплексі: матер. Міжнар. наук.- практ. конф., 29 березня 2019 р. Полтава: ПДАА, 2019. С. 189-190.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В ПЕРІОД НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Руденко С.В., канд. екон. наук, доц.

Державний біотехнологічний університет

Постійне функціонування та розвиток підприємницьких структур можливі лише в умовах надійної підтримки суб'єкта господарювання на всіх етапах його існування і залежать від впливу численних факторів. Ці фактори специфічні для кожного суб'єкта господарювання та діють системно, посилюючи негативний вплив на діяльність підприємства. Особливої уваги заслуговують суб'єкти аграрного бізнесу, які функціонують в невизначених умовах (клімат, хвороби, вплив військових дій на сільськогосподарські угіддя тощо), проте мають забезпечувати продовольчу безпеку країни й світу.

Кризові ситуації призводять до збільшення ризиків, які різняться за змістом, джерелами виникнення, ймовірністю та розміром можливих втрат і негативних наслідків для підприємства. Антикризове управління та управління в період невизначеності у значній мірі пов'язане з ризиками.

Управління ризиками може бути основою антикризового управління, спрямованого на зміцнення позицій підприємства на ринку, забезпечення стабільності та позитивної перспективи. Кризові явища тісно пов'язані з ризиками, які впливають на процес антикризового управління будь-якого підприємства. Наявність ризиків визначає ймовірність кризи та загрозу кризовим ситуаціям. Кризові ситуації можуть виникнути через помилки в управлінських рішеннях і несвоєчасне управління. Усунення ризику з управлінських рішень може призвести до несподіваного настання кризи або навіть спровокувати її виникнення. У той же час управління ризиками і зниження їх впливу до мінімуму здатне вивести підприємство з кризи.

Ризик-менеджмент представляє собою систему управління ризиками та відносинами, що виникають під час цього управління. В умовах непередбачуваності господарської ситуації, загрози кризових явищ та банкрутства підприємства ризик-менеджмент може стати складовою частиною загальної концепції антикризового управління підприємством.

Система антикризового управління включає різноманітні складові, такі як цілі, принципи, функції, критерії, організаційно-правове, фінансово-економічне та методичне забезпечення. Антикризове управління спрямоване на своєчасну

діагностику симптомів економічної неспроможності підприємства, запобігання банкрутству, проведення санаційних програм або ліквідацію неперспективного бізнесу.

Ризик-менеджмент як складова частина системи антикризового стратегічного управління аграрними підприємствами, включає процес визначення цілей ризику, визначення ймовірності настання подій, аналіз ризику, вибір стратегії управління ризиком, вибір необхідних методів управління ризиком та їх здійснення з метою цілеспрямованого управління ризиком. Ці характеристики вказують на можливість використання механізмів і інструментів ризик-менеджменту в рамках антикризового управління підприємством.

Концепції та стандарти ризик-менеджменту охоплюють інтеграцію різних аспектів управління, включаючи домени управління, ієрархічні рівні, процеси і відносини. Така система є однією з ключових детермінант ефективного управління бізнесом, що дозволяє активно реагувати на складність середовища, тоді як у процесному підході це набір взаємопов'язаних, але концептуально окремих процесів, спрямованих на наступне [3-5]:

1. Ідентифікація ризиків та загроз, тобто результату, який може виникнути. Це може стосуватися ризику погіршення економічного стану підприємства або невдачі при впровадженні окремих антикризових заходів.

2. Збір інформації про зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства для виявлення факторів, які можуть призвести до ризику та оцінки ступеня ризику та його наслідків. Важливо розпізнавати ознаки настання кризових ситуацій і оцінювати можливості їх вирішення.

3. Оцінка ймовірності настання подій, ступеня ризику та його вартості. Оцінки можуть стосуватися різних ризиків, таких як загроза кризи або банкрутства підприємства, успіх або невдача конкретних антикризових заходів та інші фінансові, комерційні та інвестиційні ризики.

4. Розробка антикризових заходів або варіантів реалізації таких заходів, які передбачають очікуваний результат та величину ризику.

5. Вибір стратегій і тактик для управління ризиком та зниження ступеня ризику. При цьому важливо враховувати конкретні умови та швидкі зміни у ситуації.

6. Розробка програми дій для зменшення ризику при впровадженні антикризових механізмів. Психологічні аспекти прийняття ризикових рішень також мають важливе значення, особливо в умовах обмеженого часу.

Вирішення ризикових завдань може приймати різні форми і вимагати швидкості та творчого підходу. Ризик-менеджмент у системі антикризового управління аграрним бізнесом повинен бути гнучким та динамічним, здатним швидко реагувати на зміни умов та швидко приймати оптимальні рішення.

Інформаційні джерела:

1. Грідін О.В., Дудник О.В., Руденко С.В. Сутність, місце та сучасне значення ризик-менеджменту в управлінській парадигмі організації. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка*. 2018. Вип. 191. С. 188-201. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtusg_2018_191_21.

2. Ніценко В.С., Руденко С.В. Управління ризиками на підприємствах агропродовольчої сфери. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2017. № 3. С. 12-21.
3. Fischer K., Leidel K., Riemann A., Alfen, H.W. (2010). An integrated risk management system (IRMS) for PPP projects. *Journal of Financial Management of Property and Construction*. 2010. Vol. 5(3). P. 260-282.
4. Dionne G. Risk management: History, definition and critique. *Risk Management and Insurance Review*, 2013. Vol. 16(2). P. 147-166.
5. Schiller F., Prpich G. Learning to organise risk management in organisations: What future for enterprise risk management? *Journal of Risk Research*. 2012. Vol. 17(8). P. 999-1017.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РЕПУТАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тимохова Г.Б., канд. екон. наук, доц.

Мороз М.А., здоб. вищої освіти

Харківський національного університету імені В.Н. Каразіна

Під час воєнного стану український підприємницький сектор перебував у скруті, оскільки український бізнес не мав належної підготовки з управління бізнесом у таких складних умовах. Хоча війна в Україні триває з 2014 року, дослідники ще не до кінця дослідили ці теми. Статистичних даних щодо підприємництва воєнного часу недостатньо, а оскільки середовище та фактори занадто гнучкі, ефективної моделі управління не розроблено.

Сьогодні, частково оговтавшись від шоку від початку війни, український бізнес намагається вийти з режиму виживання – відновлюватися, розширюватися, трансформуватися. Багато підприємств пережили своєрідне перезавантаження, майже повернувшись до початкової стадії розвитку [1]. Результати опитування ресурсу grc.ua свідчать, що більшість українських підприємців (близько 80%) хочуть залишитися в Україні та не мають наміру переносити свій бізнес за кордон, хоча це може поширювати ризики [2].

Поведінка споживачів, уподобання та цінності змінилися, а спосіб взаємодії брендів із клієнтами урізноманітнівся. Сьогодні більшість взаємодій відбувається в Інтернеті, що дає брендам можливість прийняти мінливу ідентичність бренду та створити емоційні зв'язки з різними групами споживачів. До загальноприйнятої лексики додано сленгові терміни «4.5.0», «джавіли», «хаймари» та «байрактари». Це з'явилося на радіо, у національних телемарафонах, а тепер і в рекламі. Якщо до традиційних «бойових фішок» із силуетами дронів можна хоч якось звикнути, то згадка в рекламі про місто, яке пережило окупацію та деспотію росіян, є чіткою червоною лінією, яку потрібно переходити. Тому використання вищеназваних термінів для просування товарів значно шкодить репутації підприємств.

На наш погляд, працюючи над розробкою або узгодженням корпоративних маркетингових стратегій, потрібно коректувати свої креативні пропозиції таким чином, щоб не нанести втрат репутації підприємства. Для цього потрібно брати до уваги наступні два аспекта при розробці репутаційної стратегії.

Перший. Стаття 1 № 5 Закону України «Про право на охорону знаків для товарів і послуг» передбачає, що не допускається порушення громадського порядку, загально визнаних моральних засад та «засудження комуністичного та державного соціалістичного (нацистського) тоталітаризму». режими в Україні та заборони Закон про публічність вимагає від торговельних марок надавати правову охорону своїй символіці». Також Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», та статтями 8 та 10. Статтею 10 передбачено, що протягом трьох місяців з дня опублікування цього оголошення будь-яка особа може заперечити, що позначення в заявці не відповідає умовам надання правової охорони згідно з цим законом.

Другий. Слід пам'ятати, що в кризовій ситуації головну роль відіграє не сама подія, а ті моделі та уявлення про подію, які формуються за допомогою наданої інформації (тобто символічної реальності). Найпопулярнішими у формуванні іміджу та репутації компанії є прийоми «спін-мастерія» та «спін-докторінгу», які спрямовані на те, щоб із усього набору наявної інформації представити лише ту інформацію, щоб компанія набула позитивного характеру. Також до уваги повинні брати найважливіший тред розвитку підприємницької спільноти – корпоративну соціальну відповідальність.

Сьогодні відповідальний бізнес в Україні розвиває та адаптує КСВ до реалій війни що є не лише запорукою виживання бізнесу чи утримання працівників, а й відіграє важливу роль в економіці та суспільстві. Орієнтація на суспільство, а не на прибуток, активна КСВ діяльність, інновації та цифровізація, а також двостороння прозора комунікація про свою діяльність та підтримку, фінансову та моральну підтримку співробітників, а також розробка етичних кодексів для вирішення майбутніх етичних проблем дозволять компаніям розвиватись та покращувати свою репутацію[3].

Таким чином репутаційні стратегії військового часу повинні включати інші підходи, ніж у мирний час. Пропонуємо перелік напрямків роботи, які сприяли розвитку українського бренду в умовах війни:

- концентрація на соціальній відповідальності та військовій підтримці. Бренди повинні прагнути розвивати програми підтримки Сил оборони, такі як надання знижок на товари та послуги для військовослужбовців (та їхніх сімей) або спонсорвання благодійних заходів;

- адаптація до змін у поведінці споживачів, спричинених економічною нестабільністю, зростанням цін на товари та послуги та падінням рівня доходів і зайнятості. Бренди можуть змінити своє цінове позиціонування, пропонуючи більш доступні ціни, більш демократичний асортимент товарів і послуг, пропонуючи більше знижок і акцій;

- посилити комунікативну складову. Бренди можуть більше використовувати соціальні медіа та інші онлайн-канали комунікації, щоб залучати клієнтів і залишатися на зв'язку з ними.

Інформаційні джерела:

1. Подоляко В. Як B2B-компаніям зберегти клієнтів та вийти на нові ринки в умовах війни? Кейс Belkins. Forbes. 2022. URL: <https://forbes.ua/company/yak-b2b-kompaniyam-zberegiti-klientiv-ta-viyti-na-novi-rinki-v-umovakh-viyni-keys-belkins-31052>

2. Ліга-Закон. Бізнес під час війни (доповнюється) | БІЗНЕС. Liga Zakon. URL: https://biz.ligazakon.net/aktualno/11677_bznes-pd-chas-vynidopovnyutsya

3. Євтушенко, Г. В., Тимохова, Г. Б., Куриленко, О. Є. (2022). Аналіз форм реалізації концепції соціальної відповідальності бізнесу в умовах бойових дій в Україні. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*, (103), 91-96.

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Тимохова Г.Б., канд. екон. наук, доц.

Білова А. О., здоб. вищої освіти

Харківський національного університету ім. В.Н. Каразіна

Теперішній етап розвитку економічного розвитку українських підприємств проходить під впливом турбулентних, постійно мінливих умов зовнішнього середовища і характеризується необхідністю пошуку інноваційних форм і шляхів раціоналізації економічного життя. Перш за все, він базується на концепції використання маркетингових інструментів для оптимізації діяльності суб'єктів господарювання на мезо- та макрорівнях, орієнтації на використання результатів фундаментальних і прикладних досліджень для проведення комплексного дослідження ринкового попиту, прогнозування технологічного та економічний розвиток останнього покоління товарів, послуг і зайнятості в усьому світі.

Суттєвий вплив на бізнес середовище здійснюють процеси цифровізації. Цифрові технології, продукти, інструменти та послуги тепер вважаються важливою частиною сучасного соціального та економічного середовища. Цифровізація суттєво змінює спосіб мислення, мотивацію до прийняття рішень, тобто не лише з точки зору продуктивності, але й з точки зору економічної поведінки, організації та принципів роботи підприємств та економік. Серед останніх досліджень, присвячених дослідженню та використанню інноваційних підходів до формування маркетингових стратегій, можна виділити роботи Н.П. Гончарової, В.Ю. Заруби, С.М. Ілляшенка, О.Л. Каніщенко, В.Є. Момота, В.А. Кравченка, Є.В. Крикавського, О.Є. Кузьміна, В.Є. Момота, П.Г. Перерви, В.А. Полторака, І.Л. Решетнікової, А.О. Старостіної та інших.

У загальному розумінні маркетингові інновації – це реалізовані нові або значно поліпшені маркетингові методи, що охоплюють істотні зміни в дизайні та упаковці продуктів, використання нових методів продажів і презентації товарів, робіт, послуг; їх представлення та просування на ринки збуту, формування нових цінових стратегій. Проте, даний перелік не охоплює можливі напрями розвитку маркетингових інновацій [2].

Наявність великої кількості цифрових каналів дозволяє маркетологам розробляти різні стратегії спілкування зі своєю аудиторією. Наприклад, вибираючи канали, у більшості випадків суб'єкти господарювання намагаються

вибрати канал із найвищим коефіцієнтом конверсії, однак, щоб максимізувати ефективність вашої маркетингової стратегії, на основі наукових методів та економічної доцільності, рекомендується досліджувати обирати канали з нижчі коефіцієнти конверсії Це знизить ефективність вашої маркетингової стратегії. Сприяє збільшенню потенційних клієнтів.

Визнають чотири типи інновацій — продуктова, процесова, організаційна та маркетингова. Кожна інновація може бути віднесена до певного базового типу або поєднувати в собі характеристики декількох типів. Для розрізнення маркетингових інновацій та відокремлення їх від продуктових, процесних та організаційних інновацій слід використовувати наступну матрицю (табл. 1).

Таблиця 1 – Різниця між маркетинговою та іншими типами інновацій

Типи інновацій	Інші	Маркетингова
Продуктова	Значне поліпшення функціональних або споживчих характеристик продукту.	Значні зміни в дизайні існуючого продукту
Процесова	Заходи зі зниження витрат на одиницю продукції та підвищення якості продукції	Діяльність, спрямована на збільшення продажів або частки ринку
Організаційна	Впровадження нових корпоративних практик у діловій практиці, трудових процесах або зовнішніх відносинах компанії	Впровадження нових маркетингових технологій, пов'язаних з елементами комплексу маркетингу.

Джерело: (складено за [1; 3])

Маркетингові інновації спрямовані на краще задоволення зростаючих потреб і вимог споживачів, розширення шляхів формування та задоволення споживачів, посилення впливу маркетингу на поведінку споживачів, стимулювання покупок, відкриття нових ринків і збільшення продажів. Маркетингові інновації, якщо їх впроваджувати правильно та ефективно, можуть зміцнити свої позиції та зробити більший внесок у задоволення потреб споживачів. Можна досягти вищої продуктивності. Маркетингові інновації тісно пов'язані з продуктом, процесом і організаційним інноваційним процесом, переплітаються з ним і діють разом з ним. Тому в цілому маркетингові інновації є якісно новим рішенням на стратегічному та операційному рівнях маркетингу як функціональної підсистеми підприємства.

Маркетингові інновації забезпечують ексклюзивність, унікальність та індивідуальність підходу до задоволення потреб клієнтів та унікальну конкурентну перевагу в довгостроковій перспективі.

В контексті впровадження маркетингових інновацій, цифровізація може порушити навіть найкращі плани надприбутків, створюючи більше цінності для споживачів, ніж для компаній. Ці факти є критично важливими для компаній, які прагнуть перетворити цифрові можливості на економічні вигоди. Натомість вони стикаються з ситуацією, коли оцифрування розбиває прибутковий продукт чи послугу на складові частини, дозволяючи споживачам купувати лише те, що

їм потрібно. Оцифровка також робить схеми розподілу застарілими, надаючи необмежений вибір і прозорість цін. Практично будь-який цифровий продукт можна відтворити з невеликими витратами та часом. У майбутньому використання цифрових технологій має призвести до розробки нових бізнес-систем і стратегій, узгоджених з векторами економічного зростання.

Транснаціональні корпорації та малі компанії також використовують технологію віртуальної реальності при реалізації маркетингових стратегій. Прикладами використання VR можуть бути: проведення рекламної кампанії (Coca-Cola); пропозиція віртуальних окулярів-іграшок як винагорода за основний продукт (McDonald's Happy Google); віртуальний Тест-драйв автомобіля (Volvo); ознайомлювальне відео про виробничий процес (Patron); віртуальна екскурсія курортом чи готелем (Pullman) тощо.

Нові маркетингові рішення - це здебільшого зміни в дизайні, пакуванні та методах просування; нові методи дистрибуції та ціноутворення зустрічаються рідше. Значна частка компаній впроваджує маркетингові інновації для збільшення або утримання частки ринку. Частка підприємств, які впроваджують технологічні інновації, є вищою серед підприємств, які впроваджують організаційні та маркетингові інновації. Порівняння організаційних та маркетингових інновацій підтверджує гіпотезу про те, що технологічні та маркетингові інновації є взаємодоповнюючими.

Інформаційні джерела:

1. Oslo Manual: Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data. – 3rd Edition : OECD. 2006. 112 p.
2. Тараненко І. В. Маркетингові інновації: теоретико-методичні засади та досвід упровадження в країнах ЄС. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, 2012, № 4. С. 58-95.
3. Величко К.Ю., Тимохова Г.Б., Євтушенко Г.В. (2023). Міжнародні бізнес-стратегії цифрової трансформації в умовах суспільства. *Економіка та суспільство*. 50. С.142- 153.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ЦІЛЕСПРЯМОВАНОГО ЕФЕКТИВНО-ІННОВАЦІЙНОГО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Чобіток В.І., д-р екон. наук, проф.

Власюк А. М., здоб. вищої освіти

Українська інженерно-педагогічна академія

У сучасних умовах активного соціально-економічного розвитку актуальним напрямом є підвищення рівня компетентностей, ініціативи, творчості та інноваційності різних категорій працівників підприємств. Тому зростає роль і значення цілеспрямованого ефективно-інноваційного управління персоналом.

У зв'язку зі зростанням конкуренції останнім часом відбулися зміни в поведінці керівників, стосунках між ними та підлеглими, мотивації працівників тощо. Все це вимагає формування людської взаємодії та узгодження всієї управлінської діяльності в цілому.

Управління персоналом має особливе значення, тому що працівники виготовляють продукцію (товари, роботи, послуги) та безпосередньо взаємодіють з конкретними споживачами в процесі надання конкретних послуг. Від цих взаємозв'язків залежить дуже багато: успішність підприємства в ринковому середовищі, так і соціально-психологічний стан її персоналу, а також настрої і задоволеність конкретних споживачів.

Новітні динамічні інноваційні процеси, що відбуваються у всіх сферах соціально-економічної системи, а також загострення ринкової конкуренції і глобалізація викликають глибокий інтерес до питання активізації ефективного цілеспрямовано-інноваційного управління персоналом як визначальної умови досягнення високої ефективності та конкурентоспроможності підприємств.

Успіхи провідних підприємств розвинених країн пов'язують зі створенням перспективних механізмів цілеспрямованого ефективно-інноваційного управління персоналом на організаційному рівні, формування яких базується на комплексному, стратегічному підході до використання та розвитку людського потенціалу. Гнучкі форми використання праці, постійне підвищення якості людських ресурсів, нові підходи до організації та стимулювання праці, врахування культурно-етичних факторів продуктивності та якості трудового життя стали пріоритетними у розвитку підприємства [1-3].

Важливим елементом нової концепції цілеспрямованого ефективно-інноваційного управління персоналом є визнання економічної корисності та соціальної цінності людських ресурсів, розвиток яких потребує інвестицій, як і інші види ресурсів. На вибір конкретної моделі управління впливають тип бізнесу, корпоративна стратегія та культура, організаційне середовище. Модель, яка успішно функціонує на одному підприємстві, може бути абсолютно неефективною на іншому через неможливість інтегрувати останню з системою управління.

При всій різноманітності існуючих у світі підходів до управління персоналом на підприємстві, відмінності засобів і методів їх практичної реалізації можна сформулювати основний принцип сучасної концепції цілеспрямованого ефективно-інноваційного управління персоналом: визнання людини як фактора, що визначає ефективність і конкурентоспроможність підприємства, як його основний ресурс, що має ціннісну соціально-економічну корисність.

У цих умовах система управління персоналом охоплює широкий спектр управлінських завдань, які представлені на рис. 1.

У цьому понятті людина розуміється не тільки як виконавець функції працівника, а як елемент організації, суб'єкт трудових відносин.

Отже, визнання економічної корисності та соціальної цінності людських ресурсів є основою формування та інноваційного розвитку системи управління персоналом. Виникнення стратегічного рівня в управлінні персоналом виражається в консолідації навколо «вертикалі» менеджменту всіх функцій управління персоналом. Різні структури управління персоналом орієнтовані на розвиток людського капіталу та інноваційний розвиток персоналу для підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств.

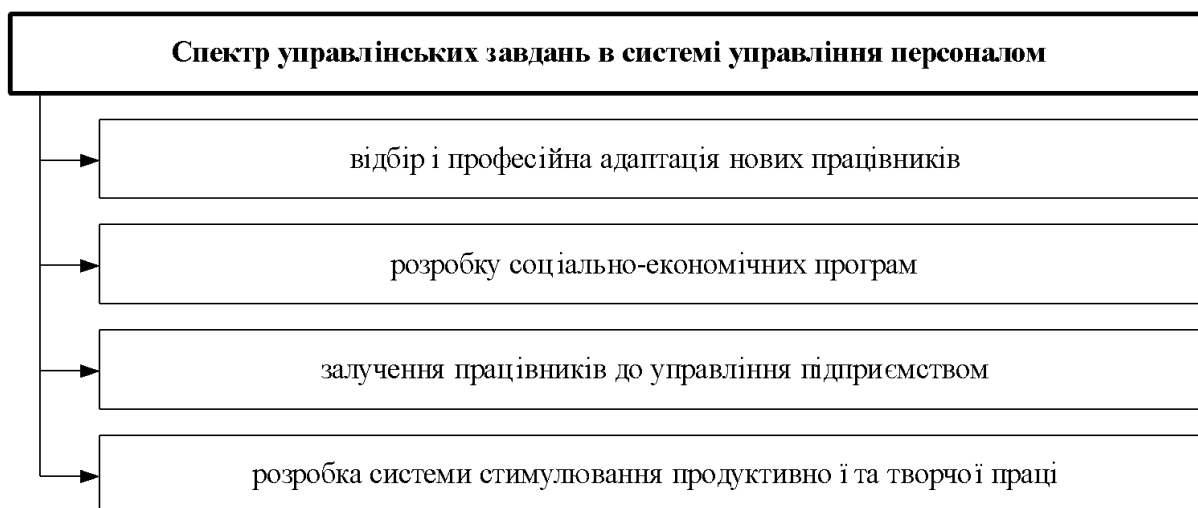

Рис. 1. Спектр управлінських завдань в системі управління персоналом

Інформаційні джерела:

1. Волянська-Савчук Л.В., Мацішина М.В. Використання інноваційних персонал-технологій в управлінні персоналом на підприємствах. Економіка і організація управління. 2019. № 1 (33). С. 33-42.
2. Кустріч Л.О. Стратегічне управління ресурсним потенціалом аграрних підприємств: дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.04. Херсон, 2018. 504 с.
3. Чобіток В. І. Архетипіка системи управління як основа холістичного розвитку підприємств. Бізнес Інформ. 2020. № 4. С. 486–497.

**ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ
ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ**

Шавурська О.В., канд. екон. наук
Житомирський інститут ПрАТ ВНЗ «МАУП»

Для утримання конкурентних позицій на ринку господарюючі суб'єкти вкладають значні кошти в інноваційні проекти, які передбачають впровадження новітніх технологій у виробничий процес. В 2021 р. Україна займала 57 місце у Світовому індексі інновацій за версією Bloomberg [1]. У період війни, яка відбувається на території України, важливим є формування ефективної інноваційної політики для забезпечення рентабельного функціонування вітчизняних підприємств, приросту ефективності використання матеріальних і трудових ресурсів. Ефективна робота промислового підприємства неможлива без інноваційних технологій, які дозволяють збільшувати обсяги діяльності. А це вимагає впровадження нових форм і методів управління витратами на інновації. Тому постає проблема формування дієвої інноваційної політики для забезпечення підвищення ефективності понесених витрат та збільшення отриманої вигоди.

Ключовими чинниками, що гальмують інноваційну діяльність господарюючих суб'єктів є відсутність власних фінансових ресурсів, слабка державна підтримка, відсутність зацікавленості в топ-менеджерів, зростання фінансових ризиків.

Задачі інноваційної політики суб'єкта господарювання:

- 1) ідентифікація пріоритетів і напрямів інноваційного розвитку на перспективу, що дозволить забезпечити ефективну функціонування;
- 2) діагностика інноваційного потенціалу (для виділення слабких і сильних сторін, наявних ресурсів, вибору інноваційних проєктів);
- 3) формування сценаріїв інноваційного розвитку на перспективу (акумулявання необхідних ресурсів, планування інноваційного проєкту та контроль за його виконанням).

Ключова роль інноваційної політики господарюючого суб'єкта передбачає формування умов для інноваційного розвитку підприємства та підвищення його виробничо-збутового потенціалу та зростання конкурентоспроможності.

Розроблення інноваційної політики суб'єкта господарювання передбачає: по-перше, ідентифікація значення інноваційної політики для підприємства;

по-друге, діагностика інноваційних можливостей;

по-третє, формування стратегії інноваційного розвитку підприємства;

по-четверте, створення програми інноваційної діяльності [2].

Ефективність інноваційної політики суб'єкта господарювання оцінюється через розробку та впровадження нового продукту. До переваг впровадження інноваційного менеджменту віднесено: здатність оптимально використовувати наявні матеріальні, фінансові, трудові та інформаційні ресурси, створення нового продукту та впровадження нових методів управління.

При формуванні стратегії інноваційного менеджменту слід враховувати такі чинники:

1) процес розроблення стратегії інноваційного менеджменту базується на інноваціях, які розглядаються і як результат, і як спосіб досягнення стратегічних цілей;

2) інноваційні проєкти вимагають значних вкладень, які передбачають впровадження новітніх технологій у виробничий процес для підтримки конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта.

3) проведення та контроль за інноваційною діяльністю має базуватися на стратегічному управлінні.

Інноваційна стратегія підприємства – це розрахована на перспективу система дій суб'єкта, що забезпечують реалізацію мети, завдань і пріоритетів моделі його інноваційного розвитку з урахуванням ендогенних і екзогенних факторів для досягнення ринкового успіху й набуття конкурентоспроможності [2]. Її основною метою є ефективне освоєння нових товарів, послуг, підвищення обсягів виробництва й експорту наукомісткої продукції на світові ринки.

При розробці інноваційної політики господарюючий суб'єкт керується обраною інноваційною стратегією (наступальна та захисна (оборонна) (рис. 1).

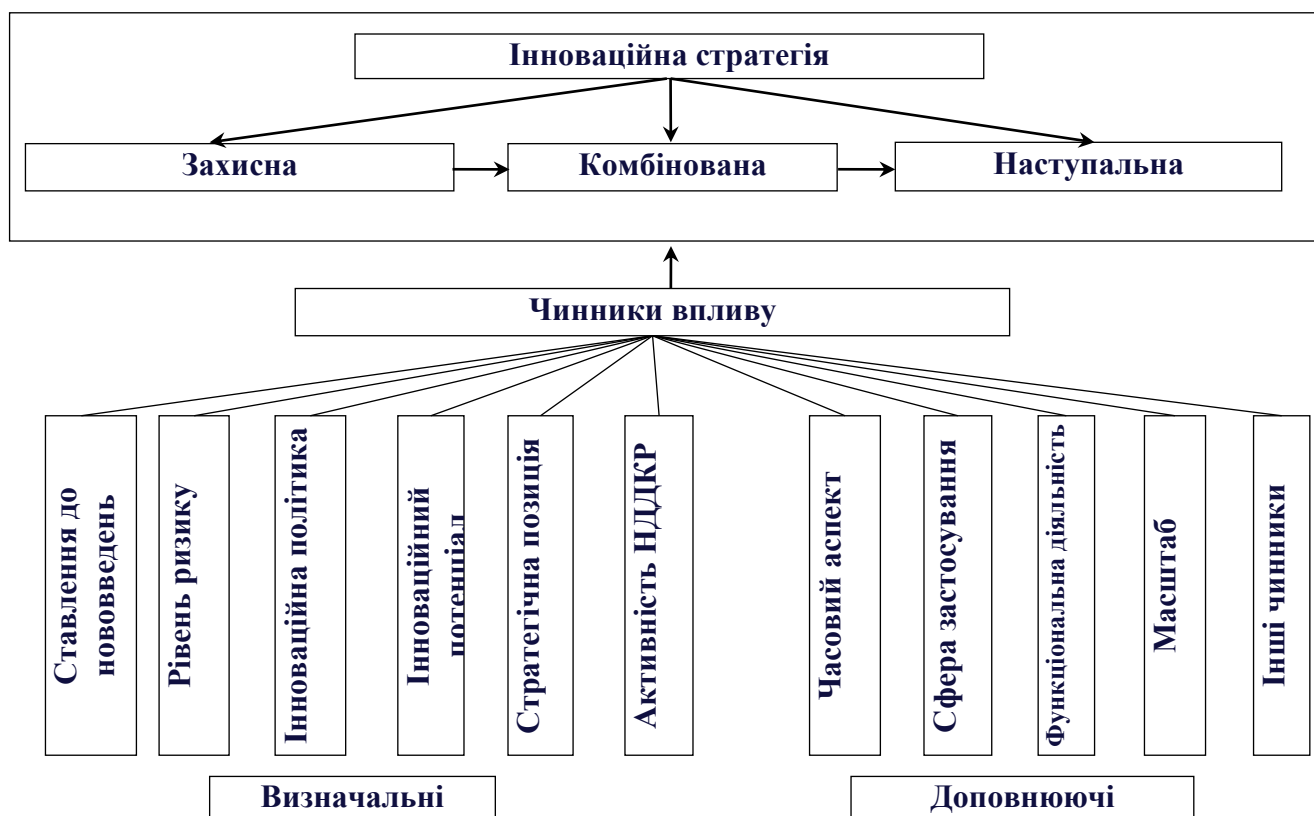

Рис. 1. Взаємозв'язок інноваційних стратегій

Джерело: [авторська розробка]

Інноваційна стратегія базується на загальній стратегії господарюючого суб'єкта і залежить від наявних матеріальних, трудових, фінансових і інформаційних ресурсів, ринкової позиції підприємства.

Складові інноваційного менеджменту характеризують можливості розробки та впровадження, тобто визначають готовність підприємства ефективно впроваджувати інноваційну стратегію розвитку.

Інноваційний процес не закінчується впровадженням нового продукту, послуги на ринку. Цей процес не переривається і після впровадження, оскільки в міру поширення новина вдосконалюється, робиться більш ефективною, набуває раніше не відомих споживачам властивостей.

Інноваційна діяльність передбачає здійснення інноваційного процесу, як правило, у такій поетапній послідовності: фундаментальні дослідження, прикладні дослідження, науково-конструкторські розробки, експериментальне виробництво, промислове виробництво та збут.

Активність вітчизняних господарюючих суб'єктів в інноваційній сфері є низькою, а темпи її зростання незначними. Головними причинами цього є відсутність фінансових ресурсів і недосконалість системи управління інноваційною політикою суб'єктів господарювання.

Отже, інноваційна політика господарюючого суб'єкта передбачає вкладення коштів у наукові дослідження та розробки для підвищення ефективності виробничого процесу, а також розробки і впровадження нових видів продукції і технологій. Ефективність інноваційної політики суб'єкта

господарювання оцінюється через розробку та впровадження нового продукту. До переваг впровадження інноваційного менеджменту віднесено: здатність менеджменту оптимально використовувати наявні матеріальні, фінансові, трудові та інформаційні ресурси, створення нового продукту та впровадження нових методів управління.

Ефективна інноваційна політика підприємства ґрунтується на ланцюгу інновації-стратегія-інновації та вимагає управління його складовими. Суб'єкт господарювання не може бути конкурентоспроможним на ринку без введення інноваційної діяльності.

Основним в інноваційному управлінні є ідентифікація стратегічних перспектив розвитку суб'єкта господарювання, на основі відповідності управлінської стратегії поставленим цілям і його наявному ресурсному забезпеченні. Розвиток підприємства та підтримка високого рівня конкурентоспроможності вимагають впровадження інновацій як у виробництво, так і в управління підприємством.

Інформаційні джерела:

1. Global Innovation Index 2022. Global Innovation Index: веб-сайт. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/>
2. Сусіденко Ю.В. Economic problems of audit development in Ukraine and reserves for improving its efficiency. *Annali d'Italia*. 2021. №15 (VOL. 1). С. 15-22.

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЙ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Щербина І.М., канд. екон. наук, доц.
Яременко В.А., канд. екон. наук, доц.
Придніпровський інститут МАУП

Одним з найскладніших процесів у діяльності компаній виступає просування бренду через соціальні платформи. Цей процес вимагає використання значної кількості додаткових інструментів, за допомогою яких маркетологи вирішують завдання моніторингу згадок про бренд у соціальних мережах, планують і створюють пости, створюють комунікативні зв'язки з користувачами та ін. Постійна зміна соціально-економічних умов, які у свою чергу впливають на стан споживчої активності у різних ринкових сегментах, ставить нові вимоги до пріоритетів діяльності компаній у соціальних медіа. Розглянемо основні напрями, на яких підприємства повинні акцентувати свою бізнесову активність.

Перш за все, вказана мінливість умов позначається на характері поведінки компаній у соціальних мережах. Тактика, яка у минулому мала високу ефективність, сьогодні може виявитись неактуальною. Розглянемо основні тенденції розвитку маркетингу в соціальних мережах.

Серед головних особливостей відзначимо зростаючу популярність покупок у потоковому режимі та у прямому ефірі. Переважна більшість людей намагаються максимально спростити для себе процес купівлі, що у цьому випадку і відбувається. Не примушуючи покупця відвідувати сайт, ці способи дозволяють споживачам здійснювати покупки безпосередньо з постів, які містять можливість такої покупки. Тому маркетинговий план продаж за допомогою соціальних мереж повинен включати ці канали.

Надання клієнтам можливості швидкого зворотного зв'язку має вирішальне значення для бізнесу. Мова йде, перш за все, про клієнтський сервіс. Клієнти спілкуються з представниками компанії через коментарі або особисті повідомлення, наприклад, щоб уточнити характеристики товару, статус замовлення або вирішити проблему, що виникла у процесі купівлі. Тому якісна підтримка у соцмережах дуже важлива. Цим пояснюється активне використання компаніями чат-ботів з метою обробки клієнтських запитів. Гуманізація роботів у даному аспекті маркетингу має вирішальне значення для створення і підтримання щільної взаємодії з клієнтами, а, також, оперативної реакції на негатив чи можливе невдоволення.

Іншою важливою тенденцією є бурхливий розвиток шопінгу у інтернет із застосуванням технологій доповненої та віртуальної реальності (AR/VR) [1]. Це дозволяє залучити до кола покупців людей, які звикли до покупок у реальних магазинах, і не вважають доцільними покупки в соціальних мережах або онлайн з причини їх низької реалістичності. Власне, від користування можливостями цих технологій не відмовиться й інша група споживачів, які дотримуються протилежної думки. Тому створення AR/VR-сумісного контенту повинно стати обов'язковим елементом маркетингової стратегії компанії у соціальних мережах.

Також, відзначимо популярність невеликого за обсягами відеоконтенту, який дозволяє передати максимально насичене повідомлення у ясній та стислій формі за короткий проміжок часу, тобто, не відволікаючи споживача на тривалий перегляд відео для отримання необхідної інформації. Середня тривалість такої взаємодії з аудиторією зменшилася до рівня не більше 10 секунд. Люди хочуть дізнатись про щось нове, і не бажають відволікатись надовго. Але фахівці, що створюють такий контент, не повинні при цьому допустити зниження його інформативності та видовищності.

На нашу думку, у недалекій перспективі маркетингові стратегії компаній зазнають кардинальних змін. Це пов'язано з відсутністю значних перспектив у тактики жорстких продажів. Зокрема, серед покоління мілленіалів спостерігається майже повна відсутність довіри до переконуючої реклами. У той же час дана категорія покупців більш лояльно ставиться до елементів мотиваційного маркетингу. Для неї теми здоров'я, освіти, рівності, роботи, здорового харчування мають найбільший інтерес. Тому створення контенту з даної тематики є актуальним завданням. При цьому компаніям та брендам необхідно безпосередньо дотримуватись тих цілей, які вони декларують у такому контенті, з огляду на високу чутливість даної аудиторії до фальші, а ваші маркетингові меседжі повинні бути обґрунтованими та достовірними.

Тенденція співробітництва брендів із лідерами думок та різними інфлюенсерами отримала досить неочікуване продовження у напрямі мікроблогінгу [2]. Такі блогери мають менше передплатників, що дозволяє їм активніше з ними спілкуватися та будувати більш довірчий взаємозв'язок. Завдяки цьому у блозі створюється доброзичлива атмосфера, і до рекомендацій такого блогера дійсно прислухаються, що зумовлює високі показники конверсії. Враховуючи те, що реклама у мікроблогах коштує набагато дешевше, це забезпечує високий рівень ефективності рекламних витрат.

Дуже цікавою є тенденція просування в соціальних мережах окрім професійного або брендингового контенту також і контенту користувачів. Його наявність робить інформацію на корпоративних ресурсах більш переконливою та, як правило, справляє позитивне враження на слухачів. Іншим аспектом даного тренду є неідеальність контенту. Користувачі підсвідомо відчують вторинність свого статусу, коли їм нав'язуються ідеалізовані стереотипи зовнішності або поведінки. Природність та відсутність фільтрів, що покращують контент до рівня "надреальності", викликають довіру у користувачів та бажання підтримувати зв'язок з брендом [3].

Окремо відзначимо активний розвиток використання мемів у процесі спілкування у соціальних мережах. При цьому компаніям необхідно пам'ятати, що мем може бути використаний і для зловмисних цілей, у тому числі для дискредитації бренду. Тому компаніям треба бути обережними і не розміщувати на корпоративних ресурсах меми, які мають неоднозначне трактування, тому що вони можуть завдати шкоди бренду. Також недоцільно використовувати меми, які здатні спровокувати релігійну чи міжрасову ненависть або зіткнення між різними соціальними групами.

Таким чином, соціальні мережі виступають місцем активної взаємодії брендів зі споживачами, у тому числі, завдяки усуненню комунікаційних бар'єрів, що дозволяє встановити безпосередні відносини між ними. У той же час мінливі тенденції ринкового середовища та зміни його комунікаційних характеристик потребують відповідної уваги з боку компаній та своєчасної трансформації окремих аспектів їх присутності у соціальних медіа.

Інформаційні джерела:

1. ТОП-10 бізнес-трендів 2024 року URL: <https://www.linkedin.com/pulse/top-10-biznes-trendiv-2024-roku-boardbusiness>
2. Кривко О. Якими будуть користувачі у 2024 році. URL: <https://skvot.io/uk/blog/yakimi-budut-koristuvachi-u-2024>
3. Кушнір Д. Маркетинг у 2024 році: погляд у майбутнє і головні тренди. URL: <https://marketer.ua/ua/marketing-in-2024-a-look-into-the-future-and-major-trends/>

СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ В СИСТЕМІ БАНКІВСЬКОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Ярошевська О.В., д-р екон. наук, проф.

Орлов М.С., здоб. PhD

Національний авіаційний університет

Ризики є іманентно властивими для банківської діяльності. Турбулентність її зовнішнього середовища призводить до світових, національних фінансових і валютних криз, які підривають стійкість банківських систем. Для передбачення впливу глобальних та специфічних економічних трендів на фінансові результати і капітал окремих банків та банківської системи у цілому протягом останніх років застосовують сучасний інструмент ризик-менеджменту – стрес-тестування, який реалізується як на макро-, так і мікрорівні. Перманентність глобальних криз різної етимології обумовлює потребу перегляду підходів до оцінки впливу макро- та мікроекономічних чинників на величину банківських ризиків, стабільності окремих банківських установ, банківської системи та національної економіки загалом.

У сучасних умовах глобальним випробуванням для України є війна з РФ, яка збільшила не тільки фінансові, але і неекономічні ризики, пов'язані з втратою життя людей, майна фізичних і юридичних осіб, їх бізнесу тощо. Значна частина структурних підрозділів банківських установ лишилася на окупованих територіях, вони втратили свої активи, клієнтів, потенційні доходи тощо. Невизначеність перспектив відновлення припиненої діяльності банків робить своєчасним увагу до інструментарію стрес-тестування. У більшій частині його методика і процедури є інформацією з обмеженим доступом, тому застосування системного підходу до визначення змісту стрес-тестування на основі відкритих джерел є актуальним.

З позицій системного підходу стрес-тестування (англ. Stress Testing) є інструментом, який дозволяє оцінити надійність і стійкість економічних, технічних систем в умовах перевищення меж їх нормального функціонування. Його результатом є виявлення стійкості системи під більшим навантаженням порівняно з тим, яке забезпечує рівноважне положення системи в нормальних умовах функціонування.

Стрес-тестування має широку сферу застосування в економіці і техніці, проте найбільшу популярність отримало в банківській сфері в сфері управління ризиками. Банківським ризиком є імовірність виникнення збитків, додаткових втрат недоотримання доходів банківською установою, або невиконання контрагентом (клієнтом) договірних зобов'язань через негативний вплив внутрішніх та зовнішніх факторів. Завданням управління ним на основі стрес-тестування є зниження зазначеної імовірності, яка здатна катастрофічно вплинути на діяльність банку. Як інструмент банківського ризик-менеджменту, стрес-тестування виник у зарубіжних країнах з 90-х років минулого століття: спочатку у США, а потім в Європі. У 1998 році прийнято рекомендації Базельського комітету щодо проведення стрес-тестування ринкових ризиків. На наднаціональному рівні стрес-тести фінансового сектора з використанням

макроекономічних моделей почали використовуватися Міжнародним валютним фондом (далі - МВФ) та Світовим банком (далі – СБ) у 1999 році у рамках програми *FSAP (Financial Sector Assessment Program)*. У міжнародному стандарті Базель II, прийнятому у 2004 році, надані рекомендації до стрес-тестування кредитного ризику. Основні принципи ефективного банківського нагляду (2006 рік) зобов'язують банківські установи проводити стрес-тестування, орієнтоване на перспективу з метою виявлення потенційних подій або змін в ринкових умовах, маючих негативний вплив (Принцип №7 «Процес ризик-менеджменту»).

МВФ визначає стрес-тестування ризиків банківських установ на основі теорії чутливості їх портфеля до суттєвих змін макроекономічних показників або до виключних, але можливих подій. СБ трактує стрес-тестування як методи, застосовувані фінансовими інститутами для оцінки своєї вразливості відносно виключних, але можливих подій.

Дефініцію стрес-тестування визначають ряд нормативно-правових актів Національного банку України (далі – НБУ). Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» [1], Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України, Методичні рекомендації щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України надають майже тотожні його трактування як методу кількісної оцінки ризику, який полягає у визначенні двох ключових величин: 1) неузгоджена позиція, яка наражає банк на ризик; 2) шокова зміни зовнішнього фактора - валютного курсу, процентної ставки тощо. Їх поєднання дає можливість передбачити суму прибутків/збитків, які отримає банк у разі розвитку подій за закладеними припущеннями. Найбільш поширеними сферами використання стрес-тестування є оцінка ризику ліквідності, валютного ризику та ризику зміни процентної ставки. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах надає визначення стрес-тестуванню як методу вимірювання ризику, що дає змогу оцінити потенційні несприятливі результати впливу ризиків як величину збитків, що можуть стати наслідком шоківих змін різних факторів ризиків (курсів іноземних валют, процентних ставок та/або інших факторів), які відповідають виключним (екстремальним), але ймовірним подіям. Схожими у двох наведених трактуваннях є акцент на шоківих змінах ризик-факторів, різниця полягає у тому, що у першій дефініції йдеться про геп-розриви (неузгоджену позицію, яка наражає банк на ризик), а також можливість отримання не тільки збитків, а також і прибутків у разі реалізації закладених сценаріїв. Під стрес-сценаріями розуміється модель можливого розвитку подій через дію факторів ризиків, які можуть завдати шкоди фінансовому стану та/або ліквідності банку.

Якщо порівнювати дефініції стрес-тестування Міжнародних фінансових організацій (далі - МФО) та НБУ, слід зауважити, що замість шокової зміни зовнішнього фактора МФО вживає термін виключних, але можливих подій, також використовує теорію чутливості і вразливості банківського портфеля до них замість вказівки на імовірні прибутки/збитки. Під шоковою розуміється гіпотетична величина зміни фактора зовнішнього оточення, яка

використовується в стрес-тестуванні і має відповідати критеріям суттєвості та ймовірності (процентна ставка, валютний курс тощо).

При проведенні макро- і мікроекономічного стрес-тестування банківських ризиків їх методи різняться. Макроекономічне стрес-тестування є синтезом підходів «знизу-вверх» (самостійно проводиться банківськими установами на заданих сценарних умовах) та «зверху-вниз» (самостійно проводиться центральним банком за власною методикою на основі агрегованих даних по банках країни). Перевагою такого підходу є нівелювання проблеми зіставлення методологій, використовуваних різними банками.

Формування правової основи стрес-страхування банківських ризиків в Україні почалося у 2003 році та інституціонально сформувалося у 2009 році в результаті прийняття Постанови НБУ «Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України», які регламентують сутність стрес-тестування, основні процедури та періодичність його проведення, формування звітності за його результатами тощо. Наведені НБУ макроекономічні показники для використання факторів ризику при стрес-тестуванні, носять рекомендаційний характер. Вони згруповані таким чином: стабільність економічної, політичної та міжнародної ситуації; варіативність курсу національної валюти; транспарентність міжбанківського ринку; стійкість фінансових ринків, динаміка процентних ставок; можливість знецінення заставного майна. Вважаємо, що рекомендаційний характер вносить невизначеність у методики проведення стрес-тестування банківських установ, що позбавляє можливості порівняння результатів його моделювання. Тому у більшості країн світу центральні банки уніфікують вимоги до проведення стрес-тестування.

Сценарні стрес-тести можуть розроблятися на основі двох підходів: «портфельному» (визначення вразливостей в портфелі активів і зобов'язань банківської установи) та «подієвому» (конструювання можливих подій та їх впливу на відповідні фактори ризику в портфелі банківської установи). Моделі формування сценаріїв поділяються на історичні, гіпотетичні та максимальних втрат. Історичні сценарії ґрунтуються на негативних змінах факторів ризику в ретроспективі. Їх перевагою є простота і надійність через існування подій у минулому, вадами - не врахування змін ситуації на ринку. Гіпотетичні сценарії засновані на перспективній оцінці зміни факторів ризику і виділенні таких, що могли не існувати в минулому. Їх перевагою є врахування змін ситуації на ринку, вадами – складність і більша вартість. Сценарій максимальних втрат ґрунтується на найменш сприятливому поєднанні факторів ризику.

Інформаційні джерела:

1. Ярошевська О.В., Орлов М.С. Системний підхід до стрес-тестування банківських ризиків. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2023. №3. С.132-139. <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2023-3-18>

Секція 4

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА КІБЕРБЕЗПЕКА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

ADAPTIVE SECURITY FRAMEWORKS FOR SAFEGUARDING CBDCS USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Koldovskiy A., PhD in Economics, Senior lecturer
*Department of International Management and Marketing, WSB Merito University
Global Talent International*

The integration of Artificial intelligence (AI) within the security framework of Central bank digital currencies (CBDCs) revealed promising advancements. AI-driven algorithms exhibited a high level of adaptability in detecting and mitigating evolving cyber threats. Through the analysis of historical data, these algorithms showcased an ability to predict potential vulnerabilities and proactively fortify the security measures.

While there's a growing body of research surrounding AI in cybersecurity and financial systems, the specific focus on adaptive security frameworks for CBDCs is relatively nascent. The existing literature tends to cover broader aspects of AI in financial security and cybersecurity, with limited direct emphasis on CBDCs.

Studies by Meshal and Haitham (2020) and AL-Dosari, Fetais, Kucukvar, (2022) have highlighted the growing importance of AI in fortifying cybersecurity within financial systems. They emphasize AI's role in predicting, detecting, and responding to potential cyber threats, showcasing its potential for CBDC security. Research by Taser and Bozyiğit (2022) demonstrates the efficacy of machine learning models in financial fraud detection. This study explores the application of unsupervised and supervised learning algorithms in identifying anomalies and patterns, aligning with the need for adaptive threat prediction in CBDCs. Recent works by Biswas et al. (2020) and Doerr, Gambacorta and Serena (2021) showcase the potential integration of AI in central bank operations. While not directly focused on CBDCs, they lay the groundwork for AI's adoption within financial institutions, indicating the viability of AI-enhanced security measures in the context of CBDCs.

The implementation of AI-based threat detection mechanisms exhibited a notable enhancement in the identification of irregular activities within CBDC transactions. The self-learning capabilities of AI systems showcased a capacity to evolve alongside emerging threats, constantly refining their ability to detect and prevent potential risks.

The adaptive nature of AI-infused security frameworks allowed for real-time response to detected threats. The systems autonomously adjusted security protocols and responded to anomalies, significantly reducing the response time to security breaches within the CBDC ecosystem.

The integration of AI led to increased resilience in the face of sophisticated cyber-attacks. By differentiating normal transaction patterns from potentially malicious activities, false positives in threat detection reduced, enhancing overall system efficiency while maintaining robust security. The utilization of adaptive security frameworks employing AI within CBDC ecosystems presents a significant stride towards fortifying their security. The results underscore the efficacy of AI in proactively identifying, addressing, and adapting to cyber threats in real-time, marking a fundamental shift in the approach to safeguarding CBDCs.

AI-powered security frameworks exhibit a remarkable potential to anticipate and counteract vulnerabilities, thereby offering a dynamic defense mechanism crucial in the realm of digital currency security. The adaptability and self-learning nature of AI contribute significantly to the resilience and responsiveness required in safeguarding CBDCs against evolving threats.

The recommendations poised for fortifying Central Bank Digital Currencies through adaptive security measures using AI encompass a multi-faceted approach. Continued AI Integration and Research stands as a pivotal directive, urging sustained efforts in research and development that spotlight the integration of AI within CBDC security frameworks. This initiative calls for the continual refinement and expansion of AI algorithms specifically tailored to combat emerging threats, ensuring a proactive response to evolving cybersecurity challenges.

Collaborative Initiatives mark an essential stride, advocating for the convergence of expertise among central banks, cybersecurity specialists, and AI developers. This collaborative front seeks to harmonize knowledge and resources, nurturing the development of adaptive security measures meticulously crafted for the unique landscape of CBDCs.

Regulatory Adaptation emerges as a vital consideration, calling for the flexible adjustment of regulatory frameworks. These adaptations are crucial to accommodate the dynamic nature of AI-integrated security systems, ensuring compliance and ethical application within the intricate ecosystem of Central Bank Digital Currencies.

Investment in AI Education is heralded as an imperative step, underscoring the need to foster educational programs and training initiatives. Equipping professionals with the essential skills to adeptly manage AI-powered security systems within the CBDC landscape is fundamental to fortifying the robustness of these digital currencies.

Continuous Evaluation and Improvement serves as the cornerstone, advocating for the perpetual assessment and enhancement of AI-infused security measures. This directive necessitates regular audits, stress tests, and ongoing evaluation to swiftly identify vulnerabilities, thereby reinforcing the defenses in place and aligning with the ever-evolving threat landscape.

In summary, the integration of Artificial Intelligence within adaptive security frameworks marks a paradigm shift in fortifying the security landscape of Central Bank Digital Currencies. This innovative amalgamation offers a multifaceted and robust defense mechanism, laying a resilient foundation to counter the surging tide of emerging cyber threats.

The strategic fusion of AI technologies with adaptive security frameworks presents an avant-garde approach, empowering the defenses surrounding CBDCs with a

dynamic and agile response capability. This synergy harnesses the cognitive prowess of AI algorithms, enabling a proactive stance against potential vulnerabilities, threats, and malicious activities within the intricate network of digital transactions.

Moreover, the integration of AI engenders an environment of continuous vigilance and responsiveness. The AI-powered systems not only detect and neutralize threats but also evolve and adapt in real-time, marking a significant departure from conventional reactive security measures. This real-time adaptability forms a formidable shield, dynamically adjusting security protocols and responses in tandem with the evolving threat landscape.

Conclusively, this innovative fusion of AI within adaptive security frameworks heralds a new era in the protection of Central Bank Digital Currencies, instilling a sense of confidence in the reliability and resilience of these financial assets. It promises a proactive, agile, and ever-evolving defense system, essential in safeguarding the integrity and stability of the evolving digital financial ecosystem.

Information sources:

1. AL-Dosari, K., Fetais, N., Kucukvar, M. (2022). Artificial Intelligence and Cyber Defense System for Banking Industry: A Qualitative Study of AI Applications and Challenges, Cybernetics and Systems, URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01969722.2022>.
2. Biswas, S., Carson, B., Chung, V., Singh, S., Thomas, R. (2020). AI-bank of the future: Can banks meet the AI challenge? Global Banking & Securities. URL: <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Industries/Financial.pdf>.
3. Doerr, S., Gambacorta, L., Serena, J.M. (2021). Big Data and Machine Learning in Central Banking. BIS Working Papers. URL: <https://www.bis.org/publ/work930.htm>.
4. Meshal, A. Haitham, N. (2020). Artificial Intelligence in Financial Industry. URL: <https://ssrn.com/abstract=3578238> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3578238>.
5. Taser P. Bozyiğit F. (2022). Machine Learning Applications for Fraud Detection in Finance Sector. The Impact of Artificial Intelligence on Governance, Economics and Finance, Volume 2 (pp.121-146). URL: <https://www.researchgate.net/publication>.

DIGITALIZATION AND INTERNET ADVERTISING IN BUSINESS ACTIVITIES: PERFORMANCE INDICATORS

Levkina R.V., Dr. ec. sc., prof.
Odesa Polytechnic National University
Levkin A.V., PhD., associate prof.
State Biotechnological University

The digital transformation of entrepreneurship and society as a whole requires new approaches to the organization of business and the introduction of information technologies in all spheres of life. Under such conditions, access to necessary information resources is significantly simplified and information about goods (services) is distributed accordingly. The majority of potential buyers get information about products on the Internet. Their share is constantly increasing.

The bulk of Internet visitors are relatively young people with above-average incomes, i.e., a very attractive population category for advertisers. Compared to traditional advertising, Internet advertising has differences. First of all, the differences lie in the possibility of automation, in-depth and operational analysis of advertising activities. Based on modern computer technologies, Internet advertising provides an opportunity to accurately and quickly evaluate the effectiveness of an advertising campaign of a business structure [1, 2]. The promptness of changes in advertising measures allows you to provide timely information about new goods and services, change the price, etc.

Feedback with the user of Internet content, the possibility of receiving and processing the client's reaction is important. The high quality of contact with the target audience allows you to automatically accumulate information about customer interests, identification characteristics, etc.

When choosing means of Internet advertising, it is necessary to take into account the main goal and task of the functioning of the business structure (table 1).

Table 1 – Dependence of means of Internet advertising on the set goals and tasks of the business structure

Tasks and goals	The main means of advertising in Internet
Creating a positive image of the company	www-- resource, banner advertising
Provision of available information	News group, e-mail, www- resource
Output of available information	News group, e-mail, www- resource; banner advertising
Bringing a new product and service to the market	e-mail, banner advertising
Attracting new potential customers	e-mail, banner advertising
Increase in sales	www- resource, banner advertising

Based on this, the main methods of advertising on the Internet are: server registration on search engines; placement of free links to the server in web directories; placement of links in "yellow pages"; registration at themed Jump Stations; placement of links on other servers; placement of color advertisements on well-visited servers, etc. [3].

However, no less important is the indicator of the effectiveness of Internet advertising, which is significantly different in its essence from the effectiveness of other types of activities. For the latter, efficiency is calculated as the ratio of the amount of profit to the amount of total costs. Indicators of the effectiveness of advertising activities with the use of information technologies also have a relative nature, which sufficiently reflects the objectivity of the impact on the audience [4]. Such indicators are given in table. 2.

To analyze the effectiveness of an advertising campaign on the Internet, it is necessary to obtain the most accurate, detailed and extensive data.

Table 2 – Indicators of the effectiveness of Internet advertising

Indexes efficiency	Calculation method
<i>Relative indicators</i>	
<i>CTR</i> (<i>coefficient traffic</i>)	The ratio of the number of clicks on an advertisement (clicks) to the number of impressions of this advertisement, expressed as a percentage).
<i>CTB</i>	The ratio of the number of visitors to a commercial Web resource attracted by advertising and making a purchase to the total number of visitors attracted by advertising.
<i>CTI</i>	The ratio of the number of visitors to a commercial Web resource, attracted by advertising and interested in the server, to the total number of visitors attracted by advertising.
<i>Auxiliary indicators</i>	
<i>AD Impression</i>	The total number of impressions of a particular banner made by a website or a publisher during a certain time.
<i>AD Reach</i>	The number of unique users to whom the banner was shown (excluding repeat ad hits) during a given time.
<i>AD Frequency</i>	The average frequency of showing an advertiser's banner to one user.
<i>Indicators for Internet advertising pricing</i>	
<i>FFA</i>	Hourly payment without taking into account the number of impressions and feedback from the audience.
<i>CPM</i>	The price is calculated relative to a thousand impressions of the advertising medium.
<i>Indicators of economic efficiency</i>	
<i>CPC</i>	The ratio of advertising costs to a thousand clicks on an advertising unit.
<i>CPV</i>	The ratio of advertising costs to the number of attracted visitors
<i>CPA</i>	The ratio of advertising costs to the number of actions of interest to the advertiser and visitors engaged in advertising.
<i>CPB</i>	The ratio of advertising costs to the number of purchases made by involved customers. Accounting is carried out not only the fact of making purchases, but also the amount of purchases
<i>CPB</i>	The ratio of advertising expenses to the number of visiting buyers attracted by advertising who selected a product and placed an application or order.
<i>CPE</i>	The ratio of advertising costs to the number of advertising appeals that actually reached the consumer.
<i>CPUU</i>	The ratio of ad spend to the number of unique users who saw the ad (excluding repeat ads).
<i>Effective frequency</i>	The optimal value of the frequency of impressions of an advertising appeal, when the advertising appeal reaches a significant share of the target audience of the Web resource. The number of impressions on average per user is considered sufficient to make a decision about whether or not to use the service or product that is offered.

The main methods of data collection can be the following:

- collection of statistical data by technological monitoring (log files server, visit counters, etc.);
- receiving data from Web publishers (schedule and type of advertising placement, indicators of AD Exposure, AD Reach, AD Frequency, AD Impression, CTR);

-sociological surveys among Internet users, professional data research agencies;

-receiving additional data about visitors (registration data, filled-in questionnaires, identification using cookies linked to geographic databases, etc.);

- receiving data within the advertiser's company.

Most often, they use programs for collecting statistics (visit counters), which can be set on a separate page or located on all pages of the site.

It is believed that there are two directions for evaluating the effectiveness of advertising: communicative or informational efficiency advertising that allows to establish how effective a specific advertising appeal is in conveying the necessary information to the target audience and economic efficiency, what is determined by the ratio between the result from advertising and the amount of material and financial costs for it for a fixed period.

The main criterion for the communicative effectiveness of advertising is index awareness of AW, which is equal to the ratio of the number of users who know about the content of advertising to the total volume of the target audience. Indicators characterizing economic efficiency include: amount orders for goods or services, depth of interest, percentage of returns, feedback.

Information sources:

1. Baranov O.A. Internet rechei i blokchein. *Informatsiia i pravo*. № 1(24). 2018. S. 59-71.
2. Pleskach V. *Tekhnolohii elektronnoho biznesu: [monohrafiia]*. K.: KNTEU. 2004. 223 s.
3. Lytvyn I. *Informatsiini tekhnolohii v ekonomitsi: navch. posibnyk*. Ternopil, 2001. 296 s.
4. Makarova M.V. *Elektronna komertsiiia*. K.: Vyd. tsentr „Akademiia. 2002. 272 s.

PRACTICAL APPLICATION OF MATHEMATICAL METHODS IN THE FORMATION OF A CYBERSECURITY SYSTEM AT THE ENTERPRISE

Levkin D., Candidate of Engineering Science, Associate Prof.

Kotko Ya., Candidate of Economic Sciences

Levkin A., Candidate of Technical Sciences, Associate Prof.

State Biotechnological University

In recent years, the information space of Ukraine has been developing and implementing the latest services, technologies, channels, platforms, online products and online services that reduce transaction costs and improve the standard of living of society. At the same time, the risk of security of one's own information system is growing due to constant attempts of cyberattacks and cybercrime related to access to personal information and data on confidential transactions. The number of such cyberattacks has been steadily increasing in recent years and poses a real threat to the stable functioning of your own information system. While more than 1,100 cybercrimes were recorded in Ukraine in the last four months of 2021, more than 2,194 cyberattacks were registered in Ukraine in 2022, 1/4 of which targeted government institutions. In modern scientific research, much attention has been paid

to the development and application of mathematical methods and approaches for analyzing and classifying intrusion detection in the information space [1, 2], issues related to the use of mathematical methods to improve the cybersecurity of information systems [3, 4].

There is a need to introduce effective measures to combat cyberattacks, counteract cyberfraud, cybercrime, and unauthorized interference with the system. These measures will be based on mathematical methods that can be used in the process of solving the tasks related to online risk research, identifying cyber threats, detecting cyber attacks, neutralizing trojans (viruses that take over system control), phishing emails (the threat of maliciously gaining access to personal accounts), stalking (online harassment, financial crimes), skimming and pharming (fraud to steal money), exploit prevention (software code errors to gain control over the system), detection of payment system duplicates, etc.

In accordance with the types of cyberattacks, cybercrime and cyberfraud considered, we will analyze the latest mathematical areas used to counter them. These include binary mathematics (understanding and creating unique programs that ensure network security and facilitate understanding of weaknesses in bytes or byte combinations); Boolean algebra (used to express solutions and adequate responses); cryptography tools (applying algorithms based on the theory of computational complexity to ensure data confidentiality); hexadecimal mathematics (ensuring the expression of binary values); linear algebra (creating computer systems, visualizing graphs).

The most well-known mathematical methods in cybersecurity today are:

- graph technologies – construction of information systems in the form of an oriented graph containing system components displayed as nodes. Accordingly, the adjacency of information system components is defined as an adjacency matrix. The model of this program appears in the form of an arithmetic expression and is the most effective means of automating programming used to audit network security, identify weaknesses in security systems and predict the actions of cybercriminals;

- mathematical method of determining reliability based on the mean square deviation provides an idea of the level of deviation of the system from the expected results. This method is used to control the level of cybersecurity of the information environment in an enterprise, and is important for economic and mathematical modeling of production processes, as it can be used to assess the effectiveness of applied mathematical models. It should be noted that the lower the level of the indicator, the closer the system function is to its intended purpose;

- mathematical method based on the Doppler effect, which is used to process complex systems in the information space. When choosing a different mode, it is necessary to take into account the relevant data for filtering mathematical models and building ROC curves;

- applied optimization mathematical methods are used to calculate and optimize the parameters of complex systems. Their adequacy is substantiated by the use of algorithms based on the theory of pseudo-differential operators in the space of generalized slow power functions [5];

- mathematical method for solving the Lotka-Voltaire equation is based on first-order nonlinear differential equations that describe the dynamics of relationships in the information space (phishing fraud, online predators, or malware distribution). After all, differentials represent the instantaneous growth rates of two species competing for a common resource, sometimes describing an interaction between two or more species in which each species receives a certain benefit;

- mathematical methods of parallel computing of complex cyber systems for modeling and identification of high-performance technologies, in the presence of a significant number of feedbacks and interaction of a network of computing elements. These methods are based on multi-parameter regularization algorithms for identifying the parameters of a complex system (using hybrid methods of integral transforms to build high-speed feedback models);

- the Nicholson-Bailey mathematical method is used to monitor the population of cybercrime, determine the speed of their spread and the effectiveness of finding places in the information environment that are most vulnerable to cyberattacks;

- mathematical method based on the theory of disasters in network traffic is used to detect anomalies in the network of information data, provides a high probability of detecting anomalies and a low level of false intrusions in relation to cybercrime and cyberattacks in the cloud environment. In addition, it is an effective tool for characterizing network change processes due to the dynamic nature of the cloud environment;

- mathematical and statistical methods are used to design asynchronous algorithms with stable communication between network resources, modeling the stable properties of uncertainty caused by time-dependent input data.

Traditional and modern mathematical methods are important components of the process of developing an enterprise's information space and protecting it from cyberattacks. Their application formalizes the relationships between various information systems, allows solving problems of personal data protection, minimizing existing shortcomings of modern systems, and preventing intrusions. The considered mathematical methods are characterized by low complexity, stability, high adaptability to solving applied information security problems in enterprises, correctness and verifiability, and are able to effectively implement cybersecurity measures to counter cyberattacks, which are especially relevant today. After all, every company seeking to develop must adequately assess the consequences of any type of cyberattack and counteract them using all available means, methods, tools, etc., because their implementation is nothing more than an investment in the company's future and prospects.

Thus, cybersecurity plays a rather significant role in the activities of an enterprise in the current environment. After all, the real manifestations of cyberattacks are hardly predictable, and their result is significant financial and economic losses or unforeseen consequences of disruptions in the functioning of enterprise systems that affect the state of security and life processes. The application of mathematical methods in enterprise cybersecurity can be used to identify the likelihood of real cyberattacks, and new methods and research can be introduced to better understand them, especially with the emergence of modern and new malware

and the extraordinary growth of online fraud. Such mathematical methods play a useful role when it comes to secure planning or forecasting activities and system assessment, providing a better understanding of the threat itself and its impact throughout the duration of a cyberattack. Thus, the above mathematical methods play an important role in cybersecurity, creating important prerequisites for enterprise systems to quickly protect systems to combat cyberattacks, fraud, or malware.

Information sources:

1. Stepanenko S.V., Diachenko O.P. Informatsiini tekhnologii yak instrument rozvytku inkluzyvnoho aharnoho biznesu. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Serii: «Ekonomika»*. 2023. No. 15. S. 116–122. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.14>
2. Kameneva I.P., Artemchuk V.O. Problema informatyvnosti ta vyznachennia informatyvnykh struktur dlia pidtrymky pryiniattia rishen v haluzi ekolohichnoi bezpeky. *Elektronne modeliuvannia*. 2022. Vol. 44. No. 3. S. 50–64. <https://doi.org/44.03.050>
3. Kuzmenko O.V., Yarovenko H.M., Skrynka L.O. Analiz matematychnykh modelei protydii bankivskym kibershakhraistvam. *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Serii: «Ekonomika»*. 2022. No. 2. S. 111–120. DOI:10.21272/1817-9215.2022.2-13.
4. Shevchenko S., Zhdanova Y., Spasiteleva S. Matematychni metody v kiberbezpeksi: teoriia katastrof. *Kiberbezpeka: osvita, nauka, tekhnika*. 2023. No. 3. Issue. 19. S. 165–175. <https://doi.org/10.28925/2663-4023.2023.19.165175>.
5. Levkin D. Application of calculation methods for solving applied problems of heat and mass exchange in complex systems. *Measuring and computing devices in technological processes*. Khmelnytskyi, 2023. No. 2. S. 179–182. <https://doi.org/10.31891/2219-9365-2023-74-24>

ZARZĄDZANIA FINANSAMI Z ZASTOSOWANIEM MODELI CYBERNETYCZNYCH

Chabaniuk O., PhD

Lwowski Uniwersytet Handlowo-Ekonomiczny

Ohirko O., PhD

*The Department of computerized control
systems of the State University of Internal Affairs*

Racjonalne planowanie finansów jest jednym z kluczowych aspektów nie tylko zarządzania finansami, ale zarządzania organizacją w ogóle. Warto więc, choćby krótko, odpowiedzieć na pytanie, czemu służy planowanie finansów w organizacjach pozarządowych. Mówiąc najkrócej proces ten służy planowaniu dochodów, które pozwolą na pokrycie kosztów zakładanych do realizacji działań. Warto przy okazji, pomyśleć o środkach finansowych z działalności gospodarczej, które pozwalają nam generować zysk. Z kolei wypracowany zysk daje organizacjom możliwość inwestowania środków, a tym samym budowania stabilności finansowej.

Planowanie, czy też monitoring finansów prowadzony na bieżąco daje możliwość minimalizowania kosztów aktualnych oraz planowanych działań. Planowanie uświadamia ile kosztuje nasza aktywność, ale też pomaga w poszukiwaniach potencjalnych oszczędności. Dotychczasowe doświadczenia

pokazują, że środki z dotacji mogą spływać ze znacznymi opóźnieniami. Zarazem podatki, wynagrodzenia, ubezpieczenia społeczne jak również szereg innych zobowiązań należy regulować na bieżąco. Dla tego też bardzo ważnym aspektem jest zaplanowanie przepływów finansowych. Wyzwaniem pozostaje więc utrzymanie płynności, tym bardziej że w naszym kraju fundusze kredytowe dla przedsiębiorstw społecznych są dopiero tworzone.

Działalność organizacji pozarządowych to też konieczność posiadania kompetentnej kadry, która jest główną wartością organizacji. Planowanie finansów uświadamia i zmusza do organizacji pozarządowej do określenia możliwych rozwiązań związanych z ciągłością i wysokością kosztów zatrudnienia. Organizacje pozarządowe działają metodą projektową, aby sfinansować planowane projekty muszą wypełnić wiele wniosków o dotację. Różnorodne źródła finansowania to planowanie nie tylko skąd czerpać środki finansowe, ale także konieczność ich montowania merytorycznie i księgowo.

Dla tego aby planowane działania i pozyskane środki finansowe tworzyły spójną całość. Możliwości finansowania działań organizacji pozarządowych jest wiele. Warto tu wyróżnić m.in. takie źródła finansowania działań, jak: dotacje (w tym że środków unijnych), sprzedaż w ramach działalności odpłatnej lub gospodarczej, 1% z podatku, zbiórki publiczne, składki członkowskie, darowizny, sponsoring, spadki, organizacja loterii, lokaty. Każda z tych form wymaga posiadania szeregu kompetencji prawnych, finansowych, marketingowych, socjologicznych, zarządczych.

Istnieje jednak wsparcie w gąszczu tych zasad, w tym w szczególności warto podkreślić działalność Ośrodków Sieci Wspierania Organizacji Pozarządowych SPLOT (www.siecsplot.pl), które na terenie całego kraju prowadzą bezpłatne poradnictwo, szkolenia dla organizacji pozarządowych. Realizacja projektów nie zawsze musi bazować na przychodach finansowych.

Doświadczenia organizacji pozarządowych pokazują, że niemałe korzyści można pozyskać dzięki tzw. współpracy niefinansowej. Okazuje się, że odpowiedzią na szereg wyzwań finansowych, może być współpraca podmiotów w formie porozumień, sieci współpracy, klastrów.

Wiele organizacji nieodpłatnie korzysta też z bazy lokalowej gminy, promocji w lokalnych mediach, pomocy eksperta. Prawdopodobnie wszystkie organizacje pozarządowe korzystają z zaangażowania wolontariuszy. Planowanie finansów może i powinno obejmować też aspekt wkładu rzeczowego (niefinansowego) w realizowane działania.

Zarządzanie finansami wiąże się z obsługą rachunkową organizacji, nierzadko księgowość fundacji bądź stowarzyszenia prowadzącego działalność gospodarczą jest bardziej rozbudowana aniżeli firmy biznesowej. Dlatego, zadanie to warto powierzyć osobie posiadającej odpowiednie kwalifikacje oraz doświadczenie w pracy z organizacjami pozarządowymi. Odpowiedzialność za prowadzenie księgowości, zgodnie z przepisami, ponosi jednak zawsze kierownik danej jednostki np. zarząd w przypadku stowarzyszeń

Planowanie finansów w organizacji pozarządowej, szczególnie tej prowadzącej działalność gospodarczą to ogrom wyzwań. Warto korzystać w tym aspekcie z różnych doświadczeń i profesjonalnych narzędzi. Narzędzie Zarządzania Rozwojem

Organizacji Pozarządowych, wypracowane przez Stowarzyszenie BORIS we współpracy z Siecią Wspierania Organizacji Pozarządowych SPLOT zachęca do analizy zarządzania finansami w następujących kontekstach:

- Planowanie finansowe jest oparte o całościowy budżet organizacji. Wieloletnie plany finansowe opracowywane są zgodnie z przyjętą strategią rozwoju.
- Organizacja prowadzi rachunkowość zarządczą dostarczając istotnych informacji dla celów planowania i zarządzania. Ewidencjonuje koszty zarówno rodzajowo jak i uwzględnieniem miejsca postawienia kosztów.
- Organizacja przygotowuje raporty dodatkowe, będące fakultatywnym źródłem podejmowania decyzji strategicznych.
- Organizacja również regularnie poddaje się audytowi finansowemu zewnętrznemu, przeznaczając na ten cel środki, wdrażając uwagi z audytu. Kontrole wewnętrzne są stałym źródłem zarządzania finansami.
- Budowana jest strategia pozyskiwania środków finansowych i uwzględnia ona działalność zarobkową. Realizacją pozyskiwania funduszy zajmuje się wyspecjalizowana komórka, która opracowuje plany strategii fundraisingowej.
- Organizacja inwestuje środki finansowe, świadomie zarządza zobowiązaniami i należnościami.

W ramach modelu zarządzania przedsiębiorstwem społecznym, który jest wypracowywany przez Centrum PISOP, również znalazło się narzędzie, które ma wesprzeć organizacje pozarządowe w bieżącym zarządzaniu finansami.

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES

Obydiennova T., PhD of Economics, Associate Prof.

Bondarenko S., graduate of the second (master's) level of higher education
Ukrainian Engineering Pedagogics Academy

Currently, the transformation of the economy into an information environment is taking place, and the main trends of this process are the recognition of the dominance in the economic situation of the information services industry, technologies, etc., not only the state, but also business, firms organically fit into the modern information space, along with finance, materials, energy, information is the main production resource and this argument is recognized by everyone, and finally, the development of information and communication technologies in all spheres of the economy becomes the main factor of the transition to the information economy.

Today, many scientists in their works call the new economy the information, communication, and digital economy. This provision is based on the thesis that in the modern world, without the use of information technologies, computer networks, digital communication, and modern communications, it is impossible for a business to achieve a competitive advantage.

Information technologies, first of all, make it possible to drastically reduce the paper document turnover and convert this turnover into an electronic one. Further, more open access to information and e-mail, the company's internal network and means of communication is created. When making decisions in the organization, a distributed system is used, which is regulated and centralized by means of electronic document flow. The final result of increasing the productivity of the company's work can be the development of a system for various achievements. By establishing management horizontal and vertical connections in the organization, it is possible to create more open access to information and means of communication. The development of these measures allows you to focus all available resources and investments on more profitable areas of activity of the company or organization. Solving such issues requires the development of the organization's personnel policy and investment in this direction, as well as the development of the employee training system to improve their skills.

Therefore, the main goal of business at the current stage of economic development of any country is the creation, protection and maintenance of information infrastructure at a modern level. To achieve this goal, it is necessary to solve the following problems:

- widespread use of information technologies for the organization of effective functioning of the enterprise, integration of individual divisions into this process with the help of these technologies, maximum increase in the speed of processing and provision of information at all levels of management, necessary for decision-making;
- obtaining, with the help of information technologies, better quality and reliable information about the market situation, the state of potential competitors, sales opportunities and other components of the microenvironment, as well as information from the macroenvironment (international situation, individual changes in state legislation, etc.);
- development of protective measures against unauthorized access to the information environment and information systems;
- nationwide development of electronic markets with the aim of increasing sales and marketing efficiency;
- conducting electronic commerce using information technologies to ensure integration with other enterprises.

There are various markets in the information space, and the general trends in the development of these markets have a significant impact on solving these problems. The main markets of the information market are the following:

- software, computer programs, "software". This market together with the market of information services, according to various data, accounts for 55-60% of the entire global IT sector;
- production of computer equipment, techniques, hardware, lately the share of this market of information technologies has a tendency to decrease, and this is caused by the increase in the role and share of software;
- Recently, the most dynamic and rapidly developing market of information communication technologies is communication equipment and programs, and thanks

to the development of e-commerce (Business-to-Business - B2B), the role of this sector in e-commerce applications is growing every year.

At the same time, it should be noted that new and hitherto unknown problems are emerging in this rapidly and dynamically developing market. Many analysts believe that the rapid development of information exchange can lead to a global information crisis, the characteristic feature of which can be the contradictory unity of information explosion and information hunger. This contradiction may provoke an information crisis in the economy, and the following problems may be the cause of it:

- insufficient and incomplete use of information from developed countries, especially on innovative activities;
- lack of full-scale work on organizing the collection and use of information on the state of technology, modern methods, and technology used in the economic sectors.;
- unavailability of information for various reasons for many enterprises, and first of all, small enterprises;
- payment and full commercialization of the use of information, including information created with the participation of state funds;
- repeated duplication of the information used, which in turn is associated with rather high costs of funds (including budgetary funds) and others.

It should be noted that the listed phenomena of the information crisis can be eliminated at the expense of new information technologies, as well as at the expense of urgent organizational measures.

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У ТРАНСПОРТНІЙ СФЕРІ

Войченко Т.О., канд. екон. наук, доц.

Державний університет інфраструктури та технологій

Радченко О.А., доц.

Національний авіаційний університет

Проникнення цифрових технологій призводить як до появи та розвитку нових видів бізнесу, так і змін умов конкуренції на вже існуючих товарних ринках. Сфера вантажоперевезень, що існувала до початку четвертої промислової революції, також зіткнулася з необхідністю сильних змін в умовах цифрової трансформації: змінилися самі фірми, внутрішні правила роботи, способи взаємодії між ними та з регулюючими органами. Заходи економічного регулювання повинні враховувати нові тенденції розвитку галузей та сприяти (чи принаймні не перешкоджати) подальшому розвитку особливо у ключових сферах економіки. До таких сфер належить транспортна сфера, яку стратегічно важливо підтримувати для покращення інвестиційного клімату країни.

Сфера перевезень відноситься до сфер, які повинні адаптувати вже існуючі принципи та механізми функціонування до нових цифрових умов, враховуючи при цьому наявні технічні та людські ресурси. У галузях

економіки, які існували і до виникнення цифрових технологій, а не виникли разом з ними, як, наприклад, інтернет-торгівля чи сфера ІТ послуг, можна виділити три напрямки позитивного впливу цифровізації [1, с. 68]:

1. Технічні нововведення, що безпосередньо якісно покращують виробництво товарів або надання основних послуг. Наприклад, у транспортній сфері це виявляється у збільшенні швидкості пересування, автоматизації в управлінні, роботизації обслуговування в депо, у можливості консолідації фізичної інфраструктури та у поліпшенні розподілу та групування вантажів.

2. Якісні зрушення на рівні обслуговування та наданні додаткових функцій. Найчастіше це пов'язують із онлайн-сервісами, доступними для клієнтів. У транспортній сфері споживач може отримати інформацію про тарифи та маршрути, інформацію щодо статусу та терміну доставки свого вантажу, а також купити онлайн квиток, оформити страховку та митні платежі.

3. Прозорість системи функціонування, спрощення надання звітності та внутрішньої схеми управління впливає на покращення розуміння та прийняття рішень з боку регулюючих органів. Це може позитивно позначитися на конкурентному середовищі та дещо пом'якшити проблему «негостинної традиції» в антитрасті за рахунок зниження асиметрії інформації, кращого доступу до звітних даних. Окремими питаннями є проблеми прийняття галузевих стандартів, які можуть виникнути у розрізі різних цифрових технологій, та виникнення нових ризиків обмеження конкуренції.

Перший напрямок дає компаніям-хедлайнерам конкурентну перевагу, що виражається у внутрішніх чинниках: зниження витрат, спрощення ведення бізнесу та зниження трудовитрат, поліпшення безпеки та надійності тощо. Так, наприклад, авіакомпанії, які успішно впровадили внутрішні цифрові сервіси для надання послуг вантажних перевезень, демонструють більше позитивні фінансові результати завдяки зниженню виробничих витрат у силу автоматизації бізнес-процесів та зростання кількості клієнтів. Роботизація, сенсорика, бездротовий зв'язок та штучний інтелект можуть підвищити показники безпеки, збереження пасажирів та вантажів, покращити логістику та вплинути на терміновість та частоту відправлень, що може вигідно позначитися на інтермодальних перевезеннях. При цьому навіть у відсутності повністю автопілотованого транспорту технологічні нововведення в даній сфері можуть підвищити показники безпеки при перевезенні [2, с. 78]. З іншого боку, ці фактори можуть сприяти посиленню конкуренції залізничного транспорту не лише з автотранспортом, а й з авіатранспортом (за рахунок розвитку швидкісних характеристик та безпеки) та навіть із трубопроводом (створення безпілотних, автоматичних поїздів у трубопроводах під землею).

Однак саме другий напрямок, що передбачає підвищення якості обслуговування та надання додаткових функцій, на даний момент часу є основним джерелом прибутку компаній. Наприклад, в секторі вантажоперевезень з'являється велика кількість сервісів, що надають такі послуги: митне оформлення, складування і упаковка. Поява можливості аутсорсингу таких послуг скорочує витрати компанії з оформлення вантажів, складування та пакування. При цьому компанії, що спеціалізуються на цих

послугах, можуть заощаджувати на масштабі та отримувати додатковий прибуток. Такі онлайн-сервіси особливо цінні для невеликих компаній з малими обсягами перевезень, оскільки дозволяють знизити їх накладні витрати.

Не можна недооцінювати можливих нових учасників ринку за умов цифровізації. Для транспортної сфери такими можуть бути [1, с. 69]:

- компанії, що займаються пересуванням пасажирів та вантажів у підземних поїздах у трубопроводах, проекту Hyperloop тощо, які можуть значно змістити акценти у галузі, і навіть майже повністю витіснити звичну нам залізницю у тому вигляді, яка є зараз. Однак для таких гравців потрібна абсолютно нова інфраструктура (трубопровідні магістралі), що на сьогоднішній день обмежує їхню конкурентоспроможність;

- компанії-агрегатори, які не мають власного парку транспорту, але здатні залучити користувачів з допомогою економії на трансакційних витратах;

- великі торгові компанії, які з ефекту масштабу можуть взяти під контроль різні способи доставки. Так, портали Alibaba та Amazon здійснюють контроль не лише свого бізнесу, а й своїх партнерів, а також опосередковано впливають на компанії, з якими немає прямих контрактів. Відсутність дієвих методів контролю даних майданчиків силами партнерів та конкурентів створює ризик невизначеності щодо того, як ці гіганти будуть використовувати свою владу. Однак на думку експертів, у майбутньому переваги консолідації перевізників та ефект від масштабу будуть менш актуальними для електронної комерції [3]. Цифрові технології в транспортній сфері впливають на інші сфери економіки – виробництво, металургія, ІТ, торгівля, громадське харчування, реклама тощо. Кооперація з компаніями з інших сфер несе в собі позитивний ефект від такого симбіозу, але може мати деякі небезпеки в конкурентному середовищі, які можуть неоднозначно позначитися на суспільному добробуті.

Цифровізація у сфері вантажних перевезень змінює розподіл переговорних сил на ринках. Так, цифровізація посилює взаємозв'язок із розробниками: наприклад, вагонобудівниками, машинобудівниками тощо, які впроваджують нові технології стеження та моніторингу. Можуть вплинути компанії-новатори в галузі роботобудування, що розробляють машини для обслуговування. Необхідною силою стають програмісти, які не тільки розробляють програми користувача, але й можуть допомогти у вирішенні логістичних завдань за допомогою штучного інтелекту. Окрім іншого, цінним ресурсом стає інформація, зокрема компанії, що володіють Big Data, які можуть бути корисними для аналізу у перевезеннях, можуть стати впливовими на цьому ринку [4]. Прихильність транспортної компанії до певної технології, відданої на аутсорсинг, може спричинити проблему «вимагання», коли технологія є високоспецифічним ресурсом.

Основними перешкодами при впровадженні цифрових технологій у транспортну галузь є: вимога значних інвестиційних вкладень (особливо від невеликих компаній), відсутність стратегії розвитку галузі, що включає цифрові аспекти, наявність значних лобістських інтересів з боку великих компаній. Сам процес проникнення цифрових технологій пов'язаний з певними конкурентними ризиками: з одного боку, є тенденція до консолідації ринку та

виникнення великих компаній з мультимодальних перевезень, що може призвести до зловживання домінуючим становищем. З іншого боку, тепер у галузь можуть увійти компанії, які зовсім не мають транспортної бази, а лише мають ефективну програму-платформу. Регулюючим органам необхідно брати до уваги нові тенденції та розробляти власні сервіси для отримання своєчасної та достовірної інформації про стан конкуренції на ринку.

Цифровізація відкриває великі можливості розвитку мультимодальних перевезень: повна автоматизація у логістиці, зниження витрат з допомогою відсутності помилок планування, технічний супровід при зміні видів транспорту, роботизація обслуговування транспорту та зберігання вантажів. Таким чином, можна стверджувати, що цифровізація є домінуючим процесом у транспортній сфері.

Інформаційні джерела:

1. Пішенін І.К. Особливості впровадження цифрових інформаційних систем транспортної логістики. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 53. С.67-70. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2021/53_2021/15.pdf (дата звернення 26.10.2023).
2. Січкаренко К.О. Вплив цифровізації економіки на розвиток транспортної галузі. *Економіка та управління національним господарством*. 2019. Вип. 38-1. С.76-79. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/38_1_2019/17.pdf (дата звернення 26.10.2023).
3. Shin S., Roh H.S., Hur S.H. Technical Trends Related to Intermodal Automated Freight Transport Systems (AFTS). *The Asian Journal of Shipping and Logistics*. 2018. Т. 34. №2. С. 161–169. URL: <https://trid.trb.org/View/1524428> (дата звернення 26.10.2023).
4. Bauml M., Hausmann L. Air-freight forwarders move forward into a digital future URL: <https://www.mckinsey.com/>.

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ ТА АДАПТАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН

Глущенко І.А., здоб. PhD

Державний біотехнологічний університет

Фінансові механізми регулювання та адаптації технології блокчейн стають дедалі важливішим аспектом у контексті її розвитку та впровадження в різні галузі економіки. Блокчейн – технологія, що лежить в основі криптовалют та інших децентралізованих систем, привертає увагу як інноваційний механізм, який може змінити спосіб функціонування фінансових послуг та супутніх галузей.

Фінансові механізми адаптації технології блокчейн формуються у відповідності до основних векторів її регулювання і включають в себе різноманітні підходи та інструменти, які дозволяють усунути перешкоди й сприяють інтеграції цієї технології у фінансову систему. До основних векторів фінансового регулювання технології блокчейн можна віднести:

1. Захист прав і майна інвесторів – один з основних векторів, оскільки ринок криптовалют та ICO (Initial Coin Offerings) є досить вразливим для маніпуляцій та шахрайства через відсутність чіткого регулювання. Різні країни

вже розробляють та впроваджують правила для забезпечення захисту інвесторів в цих областях, таких як ліцензування, декларування та інші механізми.

2. Доступність та легітимність. Регулятори працюють над створенням умов для розвитку блокчейн-індустрії, сприяючи розвитку інноваційних рішень та технологій, забезпечуючи при цьому збереження фінансової стабільності та захист користувачів. Вони встановлюють стандарти та вимоги для підприємств, які працюють у сфері блокчейну, щоб забезпечити їх легітимність та дотримання нормативів.

3. Податкова політика. У багатьох країнах акцентується увага на розвитку податкової політики для оподаткування операцій, пов'язаних з криптовалютами та блокчейном. Встановлення чітких правил оподаткування криптовалютних транзакцій та майнінгу може сприяти підтримці фінансової системи та збалансованому фінансовому потоку.

4. Врегулювання смарт-контрактів, які базуються на технології блокчейн і також потребують регулювання для забезпечення їхньої правової дійсності та виконуваності. Регулятори працюють над правовими стандартами для смарт-контрактів, визначаючи їх статус та відповідальність у юридичній сфері

Виходячи з дії основних векторів фінансового регулювання формуються та застосовуються відповідні фінансові механізми адаптації технології блокчейн. Механізми адаптації технології блокчейн включають в себе різноманітні підходи та інструменти, які дозволяють усунути перешкоди та сприяють інтеграції цієї технології у фінансову систему. Основними фінансовими механізмами, які використовуються для адаптації технології блокчейн, можна визначити:

1. Створення регуляторної рамки (регламентація використання блокчейн-технології). Регулятори уряду та фінансові установи займаються створенням правової рамки для використання блокчейн-технології. Це включає в себе визначення стандартів, правил та нормативів, які забезпечують легітимність, безпеку та захист учасників ринку.

2. Розробка цифрових валют та токенів. Фінансові установи розробляють свої власні цифрові валюти або токени, побудовані на основі технології блокчейн, що дозволяє використовувати їх у власних фінансових операціях або для обміну валют.

3. Використання смарт-контрактів. Смарт-контракти на блокчейні – це програмовані алгоритми, які автоматично виконують умови угод при заданих умовах, що забезпечує швидше та безпечно виконання операцій без посередників.

4. Створення платіжних систем. Блокчейн використовується для створення нових платіжних систем, що дозволяють швидко та безпечно проводити транзакції між учасниками без посередництва банків чи інших фінансових посередників.

5. Розвиток фінансових ринків. Технологія блокчейн може сприяти розвитку нових фінансових ринків, таких як ринок криптовалют, децентралізовані фондові біржі та інші інноваційні інструменти.

Фінансове регулювання технології блокчейн є складною задачею, яка вимагає балансу між захистом користувачів, сприянням інновацій та забезпеченням стабільності фінансової системи. Регулятори у різних країнах працюють над створенням ефективного та гнучкого регулювання, щоб сприяти розвитку та впровадженню блокчейн-технологій, зберігаючи при цьому високий рівень захисту користувачів і інвесторів. Фінансові механізми адаптації технології блокчейн, що утворюються у відповідності до векторів регламентації та регулювання, включають в себе широкий спектр інструментів, що спрямовані на забезпечення безпеки, легітимності та розвитку інновацій в сфері фінансів. Ці механізми відіграють ключову роль у створенні фінансових систем, що відповідають сучасним вимогам ефективності, безпеки та доступності.

НЕГАТИВНИЙ ВПЛИВ РИЗИКІВ SHADOW-IT

Дьоміна В.М., канд. техн. наук, доц.

Чаговець В.В., канд. екон. наук, доц.

Державний біотехнологічний університет

Проведені дослідження поширення в IT-галузі ризиків Shadow дозволили виокремити такі негативні явища, які шкідливо впливають на роботу кожної організації (рис.).

Рис. Негативні явища, викликані Shadow-IT

Під час активного впровадження та застосування IT-технологій керівники усіх підрозділів будь-якої організації мають враховувати наступне.

По-перше, Shadow-IT збільшують приховані витрати організацій, оскільки у відділах фінансів, маркетингу та інших підрозділах працюючі витрачають певний час на адміністрування IT та потоків даних, не маючи для цього фахових знань та досвіду, що, як результат, заважає виконувати свої прямі обов'язки.

По-друге, можуть бути помилково використані тіньові макроси для обробки електронних таблиць, які часто містять помилки, що призводять до накопичення відмінностей та отримання згодом невірних результатів, як для IT-відділу, так і для самих розробників електронних таблиць. Навіть, коли визначення та побудовані формули є коректними, сама методологія проведення

аналізу може бути перекривлена або сам процес описано невірно.

По-третє, тіньові програми значно погіршують показники прибутковості, особливо в області сховищ даних та бізнес-аналітики, хоч би якими добрими намірами керувалися їх розробники.

По-четверте, Shadow-IT можуть бути бар'єром для інновацій, блокуючи реалізацію найефективніших бізнес-процесів, через опір користувачів, які звикли до саморобних рішень. Заміна їх на стандартні рішення може бути занадто повільною та схильною до помилок. Процедури резервного копіювання даних під час використання Shadow ускладнені або взагалі не можуть виконуватись та контролюватись. Тоді робота всього підрозділу, навіть усієї організації, може бути порушена.

І, як результат, Shadow-IT завжди призводять до організаційної дисфункції між бізнес-підрозділами та IT-відділом або департаментом.

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Журило Є.І., здоб. вищої освіти

Швець О.В., здоб. вищої освіти

Українська інженерно-педагогічна академія

У нинішніх умовах, коли різні ринки активно розвиваються, від сучасних власників бізнесу потрібно підвищувати ефективність маркетингової діяльності підприємства, особливо за рахунок збільшення рентабельності та прибутковості. Ці показники ефективності в галузі маркетингових комунікацій залежать від ефективного виконання маркетингових заходів, основними завданнями яких є максимізація прибутку і повернення маркетингових вкладень. Тому сьогодні вкрай актуально вивчення соціальних мереж як засобу сучасної системи бізнес-маркетингових комунікацій.

Доведено, що використання нових технологічних процесів і ресурсів, а саме електронної інформації, електронного консультування, використання мобільних додатків і онлайн-аналітики, також набуває важливості для підприємства в сучасних умовах [1, с.21]. Для впровадження необхідні інноваційні правила онлайн-продажів, а саме: блоги, соціальні мережі, тематичні форуми, пошукові системи і веб-сайти, посилання для покупок, контекстна реклама, RSS і т. д.

Використання соціальних мереж в маркетингових комунікаціях дозволяє підприємству:

- надавати конкретний вплив на цільову групу, вибирати місця, де цільова група більше представлена;
- визначати найбільш підходящі методи комунікації;
- будувати довгострокові відносини з споживачами;
- управляти іміджем і репутацією;

- збільшувати і стимулювати продаж;
- створювати і рекламувати джерело оперативної інформації для існуючих і потенційних споживачів;
- привертати увагу великої кількості потенційних клієнтів до бренду;
- створювати і підвищувати лояльність клієнтів, нейтралізувати негативну інформацію про бренд в Інтернеті;
- збільшувати якісний трафік на веб-сайт підприємства.

Використання цих чи інших інструментів діджитал-маркетингу вибирається маркетологами відповідно до потреб комунікаційної політики підприємства, хоча спочатку точно не відомо, що забезпечить успіх в цій галузі. Використовуючи мережу каналів, підприємство може відстежувати зміни показників, що впливають на конкурентоспроможність, і таким чином розробляти програму заходів щодо їх поліпшення.

Соціальні мережі – це зареєстровані користувачі з певним обсягом персональних даних, що дозволяє практично точно визначити достовірність отриманих даних; проводити опитування і дослідження обраної цільової групи; шукати негатив.

Традиційні засоби комунікації для просування продуктів, зокрема реклама, зв'язки з громадськістю та стимулювання продажів, по-різному використовуються в традиційній сфері і в сфері SMM. Якщо подивитися на PR, то це традиційно робиться через зустрічі, конференції та брифінги, написання статей, брошур видавництва, а через SMM – відеоконференції, розміщення прес-релізів в соціальних мережах [2].

Маркетинг в соціальних мережах включає в себе визначення і надання пропозицій щодо найбільш ефективних методів роботи з клієнтами. Найбільш популярними з них є:

- створення бренд-спільноти;
- активна діяльність в сфері управління репутацією;
- персональний брендинг;
- індивідуальна SMM-реклама.

Вивчивши важливість соціальних мереж як засобу системи маркетингових комунікацій сучасних підприємств, можна зробити висновок, що їх головна перевага полягає в тому, що практично немає обмежень в маркетинговій діяльності (широке охоплення цільової аудиторії і можливість залучення відвідувачів незалежно від їх територіальної приналежності), сегментування споживачів і вибір цільової аудиторії з високим рівнем точності, відносно невисока вартість рекламних кампаній і наявність зворотного зв'язку від цільової аудиторії, що дозволяє швидко реагувати на коментарі потенційних клієнтів і оперативно реагувати на рекламні оголошення.

Інформаційні джерела:

1. Краус К.М., Краус Н.М., Манжупа О.В. Електронна комерція та Інтернет-торгівля : навчально-методичний посібник. Київ : Аграр Медіа Груп. 2021. 454 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/37044/1/Kraus_Elektronna_komertsia_2021.pdf
2. Що таке маркетингові комунікації: як взаємодіяти з клієнтом. URL: <https://elit-web.ua/ua/blog/chto-takoe-marketingovye-kommunikacii>.

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У КІБЕРБЕЗПЕЦІ

Заболотня Д.В., здоб. вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

В сучасному світі, де технологічний прогрес набуває нестримних обертів, штучний інтелект визначає новий етап розвитку суспільства, кардинально змінюючи підходи до вирішення завдань у різних галузях. Однією з таких галузей є кібербезпека, де машинний інтелект виконує роль у попередженні та боротьбі з кіберзагрозами. Вивчення його впливу на кібербезпеку є важливим завданням, оскільки ці технології стають необхідним інструментом для подолання зростаючих загроз у віртуальному просторі.

Позитивні аспекти використання штучного інтелекту обумовлені його спроможністю революціонізувати підхід до виявлення та протидії кіберзагрозам. Його системи здатні аналізувати великі обсяги даних в режимі реального часу, виявляти потенційні загрози, забезпечуючи цим ефективну реакцію на кібератаки. Однією з ключових переваг машинного інтелекту є швидкість реагування та автоматизовані реакції на кіберзагрози, які дозволяють негайно вживати заходи для запобігання атакам та зменшення часу на відновлення після атак. Його системи здатні стрімко та самостійно виявляти атаки, а також надавати оптимальні варіанти відповіді без значного втручання людини, що є дуже важливо у сучасних умовах, коли час реакції визначає успішність заходів з кібербезпеки. Це, в свою чергу, підвищує загальний рівень безпеки та зменшує ймовірність серйозних втрат внаслідок кібернападів. Важливо також відзначити, що штучний інтелект використовує алгоритми машинного навчання для покращення точності прогнозування нових типів кіберзагроз та вдосконалення систем захисту перед їх можливим виникненням. Це дозволяє забезпечити ефективне попередження атак, що робить рівень кібербезпеки зависоким [1]. Таким чином, маємо суттєво покращену ефективність, адаптивність та передбачуваність заходів захисту. Потужності в автоматизації та оптимізації реакцій на загрози разом із здатністю до навчання та самовдосконалення, роблять штучний інтелект важливим інструментом для забезпечення високого рівня кібербезпеки в динамічному інформаційному середовищі.

Поглиблюючись у розгляд досяжності високого рівня кібербезпеки неможливо не зазначити деякі негативні аспекти застосування штучного інтелекту, враховуючи можливість зловживання цією технологією. Саме в кібербезпеці використання машинного інтелекту відкриває потенційні ризики, які вимагають уважного вивчення. Перш за все, виникає можливість зловживання штучним інтелектом для створення більш складних та удосконалених кібератак. Кіберзлочинці можуть використовувати ці технології для створення нових загроз, ускладнюючи процес їх виявлення та протидії. Ще однією негативною стороною є можливість вразливості штучного інтелекту до маніпуляцій з боку зловмисників. Якщо хакерам вдасться отримати доступ до

систем, що використовуює машинний інтелект, вони можуть змінювати його роботу відповідно до своїх цілей, і це може призвести до непрацездатності системи. Розпізнавання та автоматизація генерації інформації можуть призвести і до широкомасштабного поширення неправдивих новин та впливу на громадську думку. Додатковий аспект стосується етичних питань та соціальних наслідків. Штучний інтелект, який має здатність самостійного розвитку та прийняття рішень, може викликати серйозні виклики у визначенні етичних стандартів та забезпеченні безпеки в його застосуванні в різних сферах, включаючи медицину, фінанси та соціальні служби.

Також, треба зазначити той факт, що штучний інтелект може стати інструментом і для створення потужних кіберзброй та кібератак у воєнних конфліктах. Застосування штучного інтелекту може використовуватися для нападів на критичні інфраструктурні об'єкти, системи зв'язку та електроенергетики, що може призвести до серйозних наслідків для національної безпеки. Додатково небезпека полягає у можливості зловживання системами, для порушення приватності та конфіденційності особистих даних для здійснення масштабного моніторингу та вторгнень у приватне життя громадян. Загалом, можливість використання штучного інтелекту для створення кіберзагроз та порушення безпеки виробляє питання щодо етичних аспектів використання цієї технології. Ретельний контроль, розробка відповідних нормативів та міжнародних угод є важливими аспектами для запобігання можливого негативного використання штучного інтелекту в кібербезпеці [1,2].

Продовжуючи аналіз негативної частини, важливо звернути увагу на питання, яке хвилює значну кількість людей: "Чи може штучний інтелект зашкоджувати людині?". Це питання виходить за межі технічних обговорень і вимагає уваги у контексті етичних, соціальних та правових аспектів, особливо з огляду на можливості автономних систем. Окрім цього, існує потенціал втрати контролю над штучним інтелектом, особливо в разі його самостійного розвитку та прийняття рішень. Це може викликати непередбачувані наслідки та виникнення ситуацій, які суперечать етичним та правовим стандартам [2,3].

У підсумку, слід сказати, що важливо продовжувати розвивати та вдосконалювати нормативну базу, яка б забезпечувала безпеку та відповідальне використання штучного інтелекту в кібербезпеці. Спільна увага до позитивних і негативних аспектів допомагатиме створити більш збалансовану та ефективну стратегію використання штучного інтелекту в цих сферах

Інформаційні джерела:

1. Переваги та недоліки штучного інтелекту. URL: <https://www.google.com/url>.
2. Сутність і проблематика штучного інтелекту. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/>
3. Штучний інтелект та інформаційні війни. URL: <https://tvrezo.info/post/168323>

ПРОЕКТУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ З ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Кришан О.Ф., канд. екон. наук
Аранович Ю.В., канд. екон. наук

Придніпровський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП»

Управлінську звітність сучасних табличних процесорах, таких як Excel, Google Sheets та інших складає більшість компаній. Деякі обмежуються створенням декількох звітних форм, у які заносяться дані про результати діяльності. Такий підхід далекий від ідеалу, він надає мінімум можливостей для аналізу даних, існує ризик помилок при ручному введенні, з простими таблицями незручно працювати. Проте створити у табличному процесорі повноцінну систему формування управлінської звітності можна, якщо одразу формувати її у вигляді трьох елементів: єдині довідники аналітики, форми для введення даних та гнучкі аналітичні звіти. Розглянемо ці елементи більш детально з використанням найбільш поширеного табличного процесора MS Excel.

1. Розробка системи єдиних довідників.

Для створення моделі звітності знадобиться вміти працювати з функціями Excel: VLOOKUP, SUMIF, а також інструментами «Автофільтр», «Перевірка даних» та «Зведені таблиці».

Побудова моделі звітності починається із розробки першого блоку – довідників. Вони допоможуть органічно та ефективно пов'язати між собою форми для введення даних та розрахунку різних показників, а також дозволять оперативно вносити зміни до аналітичних розрізів у всій моделі.

Кожен довідник є самостійною таблицею, призначеною для введення та зберігання значень однієї з аналітичних ознак, у розрізі яких передбачається подавати звітність (бізнес-одиноці, центри фінансової відповідальності, види продукції, витрати та ін.). Ніде більше значення аналітик вручну не вводиться, для їх відображення у формах та звітах використовуються посилання на довідники.

На той випадок, якщо модель створюється для компанії або групи компаній, де бізнес-одиноці займаються різними видами діяльності, варто заздалегідь продумати, яким чином та чи інша бізнес-одиноця заповнюватиме звітні форми своїми даними. Зокрема, чи буде в неї можливість працювати тільки з необхідними їй аналітиками або доведеться заповнювати єдину для всіх форму, пропускаючи несуттєві для себе рядки.

В іншому випадку ймовірність помилок вища, тому краще створити довідники двох видів: загальні, з однаковим набором значень (елементів) для всіх бізнес-одиноць (наприклад, довідники «Витрати» будуть містити такі значення, як матеріали, оплата праці, відрахування, інші витрати) та специфічні, які містять різні набори значень, для кожної бізнес-одиноці – свій набір (приклад – довідник «Види продукції»).

2. Створення форми для введення даних.

Після того, як довідники готові, можна приступати до розробки другого блоку – форм для введення даних та розрахунку показників. Таких форм необхідно використовувати два типи: аналітичні та майстер-форми.

Аналітичні форми – це шаблони операційних звітів за певними показниками (виручка, витрати, обсяги виробництва тощо) в одному або кількох аналітичних розрізах. За їх допомогою бізнес-одиниці вносять свої дані. Майстер-форми це традиційні фінансові звіти, наприклад, звіт про прибутки та збитки. До цих звітів дані потрапляють з аналітичних форм. При розробці кожної форми необхідно створювати шапку в одному рядку. Це важливо, оскільки надалі вже заповнені форми можуть використовуватися як джерело вихідних даних для звітів, що налаштовуються (зведених таблиць). У формах ручне введення значень аналітичних ознак неприпустиме, лише за допомогою посилань на відповідні довідники.

Має сенс передбачити фільтрацію форм за ознакою «Бізнес-одиниця».

Аналітичну форму для введення даних, залежно від потреби в управлінській інформації, можна подати в одній або двох аналітиках (наприклад, просто "Витрати" та "Витрати за видами продукції"). Причому значення цих ознак можуть бути як заздалегідь задані і зафіксовані, так і вибиратися користувачем зі списку, що розкривається (вільна форма). Таке рішення використовується для таблиць, де кількість аналітичних ознак дуже велика, а звітності у певний період потрібно лише кілька значень (наприклад, у разі звіту з реалізації у межах клієнтів).

Структура шаблонної форми з однією аналітичною ознакою ідентична структурі відповідного довідника. Різниця лише у колонках «План», «Факт», до яких заносяться числові дані. Налаштувати таку форму під конкретну бізнес-одиницю допоможе інструмент «Автофільтр», він приховає порожні рядки, а також рядки, що належать до інших підрозділів.

Під час підготовки шаблонної форми з двома аналітиками потрібно визначитися з ієрархією аналітики.

3. Побудова управлінських звітів.

Перетворити на звіти існуючі форми допоможе такий інструмент Excel, як «Зведені таблиці». З його допомогою можна сформулювати найрізноманітніші звіти, у будь-якому розрізі, актуальному для менеджменту, а також їх консолідувати. Головне, що в таких звітах вручну не змінюється ні аналітика (вона задана довідниками), ні самі дані (їх джерело – форми), тобто ризику помилки через помилку або неправильне посилання немає. Цей підхід забезпечує гнучкість звітності, адже користувач може підготувати на основі всього кількох форм практично будь-які звіти.

Щоб уникнути плутанини, варто згадати, що заповнені форми за своєю суттю також можуть бути звітами. Але, на відміну від звітів (зведених таблиць), що налаштовуються, у них дуже жорстка структура – немає можливості відобразити інформацію в різних розрізах. Набагато ефективніше користуватися зведеними таблицями. Тим більш, що за їх допомогою можна створювати як консолідовані звіти, так і звіти за однією або декількома бізнес-одиницями.

Звіти, що настроюються, можуть готуватися на підставі однієї або декількох форм з фактичними даними.

До переваг пропонованої трикомпонентної моделі управлінської звітності, побудованої на довідниках можна віднести її простоту (мінімум формул, немає необхідності в програмуванні), гнучкість (швидке переналаштування за допомогою лише коригування довідників), надійність і прозорість (досить один раз налаштувати і перевірити типові формули, засновані на довідниках, а потім їх просто копіювати). Нарешті, що важливо, є можливість без особливих зусиль перенести модель в інформаційну систему.

Вона обґрунтована тим, що сама модель базується на підході, який використовується при створенні спеціалізованих інформаційних та аналітичних систем. Останні також містять блоки: довідники, форми для введення та звіти.

Основна проблема при впровадженні запропонованої схеми полягає в тому, що на першому етапі розробки моделі вже потрібно чітко розуміти архітектуру майбутньої системи, оскільки вона забезпечує правильне функціонування системи у майбутньому. Потрібно абстрагуватися від конкретних статей та навчитися сприймати її як комбінацію великих блоків – довідників та показників. Цей недолік сповна окупається мінімальними витратами на підтримку при подальших змінах та мінімальним ризиком помилок.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ПРОЄКТАМИ

Мацука В.М., канд. екон. наук, доц.

Стельмаченко М.Є., здоб. PhD

Маріупольський державний університет

У сучасному діловому суспільстві значно зросло значення проєктного менеджменту як методу організації та управління бізнесом. Це пов'язано з об'єктивною тенденцією глобальної корпоративної реструктуризації. Принцип концентрації виробничо-економічного потенціалу поступився місцем увазі до розвитку власного потенціалу організації. Великі виробничо-господарські комплекси конгломератного типу швидко замінюються гнучкими мережевими структурами, серед учасників яких домінує принцип переваги використання зовнішніх ресурсів над внутрішніми (аутсорсинг). Таким чином, виробнича діяльність все більше стає складною роботою зі складними структурами ресурсів, складною організаційною топологією, функціями, що сильно залежать від часу, і величезними витратами.

Проєкт – це набір пов'язаних заходів, призначених для досягнення попередньо визначеної мети з чітко визначеними цілями протягом заданого часу та в межах заданого бюджету. Щоб зрозуміти сенс управління проєктами, потрібно розглядати проєкти як категорію управління. Діяльність вважається проєктом, якщо: вона унікальна і пов'язана з реалізацією пріоритетного завдання, яке потребує особливої уваги. У цій категорії проєкти проходять

наступний життєвий цикл: ініціація проєкту, планування дій, виконання плану, аналіз виконання, управління виконанням і завершення проєкту. На кожному етапі циклу відбувається серія дій, які забезпечують його успішне завершення. Тому можна сказати, що управління проєктами – це методологія організації, планування, спрямування та координації людських і матеріальних ресурсів протягом життєвого циклу проєкту. Оцінка якості програмного проєкту базується на здатності програмного забезпечення вирішувати конкретні проблеми, пов'язані з тематичною областю. Для користувача програмного забезпечення все визначається його діловою дисципліною, яка відрізняється від дисципліни комп'ютерника чи інженера-програміста. Керівники проєктів, які ведуть розробку програмного забезпечення, повинні розуміти масштаби, в яких програма призначена для виконання конкретних завдань.

Звичайно, кожен проєктний менеджмент на підприємстві спрямований на ефективне досягнення поставлених цілей. Це досягається шляхом застосування сучасних методів управління, техніки та ІТ-систем для досягнення визначених у проєкті результатів щодо складу та обсягу робіт, витрат, часу та якості. Лише тоді, коли компанії поділяють спільну філософію щодо розвитку інформаційних технологій і використовують сучасні технології для розробки та управління ІТ-інфраструктурою, вони можуть успішно впроваджувати складні інформаційні системи, які надають операторам зв'язку конкурентні переваги. Для планування та моніторингу прогресу проєкту та надання необхідної та достатньої інформації тим, хто приймає рішення про проєкт, необхідно розробити та підтримувати останню інформаційну модель проєкту.

Перші програмні засоби управління проєктами були розроблені дуже давно: близько сорока років тому. Вони засновані на алгоритмах, які використовують методи критичного шляху для мережевого планування та розрахунку параметрів синхронізації проєкту. Ранні системи могли представляти проєкти як мережі, обчислювати ранні та пізні дати початку та завершення проєктної роботи та відображати роботу на часовій шкалі в діаграмі Ганта. Згодом до системи були додані можливості планування ресурсів і витрат, а також методи відстеження ходу роботи.

Використання систем довгий час обмежувалося традиційними сферами – великими будівельними, інженерними чи оборонними проєктами – і вимагало спеціальних навичок. Однак за останнє десятиліття ландшафт програмного забезпечення для планування різко змінився.

Оскільки персональні комп'ютери продовжують ставати потужнішими та доступнішими, а такі компанії, як Microsoft і Symantec, наповнюють ринок доступними системами управління проєктами, програмне забезпечення та технології керування, які раніше були доступні лише багатим організаціям, з'явилися на ринку і стали доступними для компаній малого та середнього бізнесу.

Можна сказати, що комп'ютерне програмне забезпечення спрощує управління проєктом, оскільки воно є інструментом для запису, розрахунку, аналізу та підготовки брифінгів, які допомагають передати деталі проєкту. Переваги використання програмного забезпечення для управління проєктами:

допомагає створювати «кращі» плани; це спрощує розрахунки і робить їх більш надійними; може легко використовувати різні сценарії «що-якщо», щоб знайти найкращий план проекту; допомагає виявити невідповідності та проблеми в планах; допомагає повідомляти про плани іншим; допомагає контролювати поточний стан і виявляти потенційні труднощі; це допомагає уточнити плани та передбачити наслідки зміни зовнішніх умов після початку проекту.

Програмне забезпечення базується на математичних моделях планування та управління. Програмне забезпечення для кінцевого користувача: Primavera Project Planner, Open Plan, Microsoft Project.

Microsoft Project дозволяє керівникам проектів динамічно керувати прогресом і ресурсами, розуміти статус проекту та аналізувати дані проекту. Інтуїтивно зрозумілі інструменти Microsoft Project надають керівникам команд і членам команд дані, необхідні для виконання графіка та бюджету.

Для ПК MS Project дозволяє виконувати: планування, аналіз часу, аналіз ресурсів, документування, моніторинг.

Microsoft Project – це інструмент, який підтримує реалізацію проекту:

- Контроль за ходом виконання графіків та дотриманням встановлених часових та бюджетних обмежень.
- Повідомлення ресурсів про зміни в їхніх завданнях і отримання звітів про виконану роботу та незавершену роботу.
- Переглядання планів з урахуванням змін і несподіваних обставин.
- Використання аналізу «що, якщо», щоб перевірити різні версії запропонованих змін перед внесенням змін до плану.
- Обговорення зміни в програмі з іншими учасниками (наприклад, за допомогою автоматичних сповіщень).
- Відправка автоматично оновлених звітів на сервер проекту, веб-сервер в Інтернеті або внутрішню мережу компанії.
- Створення підсумкового звіту про успішне завершення проекту та оцінку проблемних областей для розгляду в майбутніх проектах.

Microsoft Project може допомогти вам створити ідеальний план проекту та забезпечити його успіх, так само як Microsoft Word допомагає створити бестселер.

Open Plan надає спеціальні програми для планування та контролю витрат, особливо слід відзначити інструменти для аналізу та створення звітів про фактичні результати. Інструменти «запам'ятовування» кількох варіантів реалізації проекту та введення фактичних даних про трудовитрати та використання ресурсів дозволяють аналізувати витрати на проект (як планові, так і фактичні).

Інструменти аналізу на основі Monte Carlo, інтегровані у Open Plan, допомагають визначити можливі ризики під час оцінки часу завершення для окремих проектів, цілих етапів і цілих проектів.

Open Plan має додаткові функції для економічного аналізу проекту та оцінки ризиків. Дозволяє обмінюватися даними: з MS Project, з системою Cobra для управління бюджетом.

Система Cobra планує та прогнозує вартість проекту на рівні статей витрат та індивідуального пакету робіт. Користувачі можуть визначати інтервали звітності: щотижня, щомісяця, щокварталу чи щороку. Заплановані витрати, розподілені за часом, вводяться у вигляді таблиці. Розміщуючи заплановані витрати, фактичні витрати, прогнозовані витрати та фактичні вихідні дані в одному вікні, ви можете переглядати та аналізувати ці дані набагато зручнішим способом. Окрім витрат, Cobra також дозволяє планувати грошові потоки. У цьому випадку можна змодельовати ситуацію з кількома джерелами фінансування.

Реалізація великої кількості проєктів з обмеженими ресурсами є проблемою, з якою стикаються багато компаній. Щоб успішно вирішити цю проблему, менеджери повинні вміти розглядати проєкти компанії в цілому, оцінювати вплив прогресу окремого проєкту на загальну програму та керувати пріоритетами проєкту.

Програмне забезпечення для кінцевого користувача надає менеджерам повний набір інструментів для ефективного прийняття управлінських рішень і оптимізації виконання програми в рамках обмежень часу та ресурсів.

Програмне забезпечення для управління проєктами, як і інше програмне забезпечення, корисне лише в тому випадку, якщо воно забезпечує надійні та повні вхідні дані.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ЕКОЛОГІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА: СУЧАСНІ РІШЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Нестеренко І.В., канд. екон. наук, доц.
Державний біотехнологічний університет

Проблеми досягнення умов збалансованого сталого розвитку актуальні як для держави так і окремих підприємств, які повинні будувати стратегію свого розвитку з урахування власних особливостей – економічного стану, наявних природних ресурсів, екологічної ситуації. В сучасних умовах екологічна безпека є одним із найважливіших аспектів діяльності підприємства, що передбачає захист навколишнього середовища від негативного впливу господарської діяльності. При цьому, цифрові технології відіграють важливу роль в управлінні підприємством, використовуються для автоматизації процесів управління, підвищення ефективності роботи співробітників, а також для отримання конкурентних переваг. Сучасні рішення можуть використовуватися для автоматизації таких процесів управління, як: облік і формування звітності; планування і прогнозування; управління персоналом, логістикою та виробництвом. Автоматизація даних процесів дозволяє значно підвищити їхню ефективність, скоротити витрати часу і ресурсів, а також зменшити ймовірність помилок. Цифрові інструменти, такі як системи підтримки прийняття рішень,

аналізу даних та віртуальної реальності, дозволяють співробітникам швидше і ефективніше виконувати свої завдання, а також отримувати доступ до необхідної інформації і знань в будь-який час і з будь-якого місця [1, с.250].

Забезпечення екологічної безпеки підприємства є складним завданням, яке вимагає комплексного підходу. Так, на етапі оцінки екологічних ризиків необхідно визначити всі можливі загрози екологічній безпеці підприємства та оцінити їхню ймовірність і наслідки. Наступний крок розробка стратегії управління екологічною безпекою, тобто визначення основних принципів та вимог до забезпечення екологічної безпеки підприємства. Впровадження системи управління екологічною безпекою передбачає реалізацію комплексу заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків екологічної безпеки. Останній етап пов'язано з контролем та аудитом системи управління екологічною безпекою, що дозволяє контролювати стан екологічної безпеки підприємства та виявляти нові загрози. Саме застосування новітніх інформаційних технологій суттєво допомагає в забезпеченні управління екологічною безпекою підприємства за рахунок: автоматизації процесів управління екологічною безпекою (підвищується ефективність процесу управління екологічною безпекою та зменшується ймовірність людських помилок); покращення виявлення та реагування на загрози (оперативне виявлення загроз екологічній безпеці та своєчасному реагуванні на них); забезпечення моніторингу та контролю екологічної безпеки [2, с. 33].

Серед найважливіших новітніх інформаційних технологій, які можуть використовуватися для забезпечення екологічної безпеки підприємства, можна виділити: аналіз великих даних (для виявлення потенційних загроз екологічній безпеці, наприклад, аномалій у поведінці обладнання або в роботі екологічних систем); штучний інтелект (для розробки нових методів виявлення та реагування на загрози екологічній безпеці); блокчейн (для забезпечення безпеки зберігання та передачі даних про екологічний стан навколишнього середовища); хмарні технології (для забезпечення доступу до екологічної інформації з будь-якого місця). Слід відмітити, що високі результати щодо забезпечення управління екологічною безпекою підприємства було отримано в результаті застосування дронів для моніторингу стану навколишнього середовища. Також дрони можуть використовуватися для збору даних про стан повітря, води та ґрунту навколо підприємства, що дозволяє своєчасно виявляти потенційні загрози екологічній безпеці. Для оцінки впливу господарської діяльності підприємства на навколишнє середовище доцільним є використання датчиків для контролю та моніторингу викидів забруднюючих речовин в атмосферу, воду та ґрунт. За цих умов застосування штучного інтелекту є дієвим інструментом для прогнозування екологічних проблем та аналізу даних про стан навколишнього середовища.

Оцінка впливу цифрових технологій на забезпечення управління підприємством є важливим кроком до підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємства. Для оцінки впливу сучасних рішень на забезпечення управління підприємством доцільно використовувати такі показники, як: час виконання процесів управління; вартість виконання процесів

управління; кількість помилок у виконанні процесів управління; якість рішень, прийнятих на основі інформації, отриманої з ІТ-систем; конкурентоспроможність підприємства [3, с. 58].

Розвиток цифрових технологій відкриває нові можливості для забезпечення екологічної безпеки підприємства. У майбутньому можна очікувати, що цифрові технології будуть все більше використовуватися для розвитку нових методів екологічного інжинірингу, що є важливим кроком до захисту навколишнього середовища та забезпечення сталого розвитку суспільства. Екологічний інжиніринг - це галузь інженерії, яка займається розробкою та впровадженням технологій та систем для захисту навколишнього середовища [4, с. 251]. Нові методи екологічного інжинірингу спрямовані на вирішення таких проблем, як: зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферу, воду та ґрунт; переробка та утилізація відходів; відновлення та рекультивація земель, які були забруднені або пошкоджені. Серед найперспективніших нових методів екологічного інжинірингу можна виділити: використання відновлюваних джерел енергії (дозволяє зменшити викиди парникових газів, які є основним фактором зміни клімату); розробка нових технологій утилізації відходів (дозволяють переробляти відходи в нові продукти, що значно зменшує обсяги відходів, які необхідно ховати або спалювати); використання біотехнологій (для очищення забруднених вод, переробки відходів та розробки нових, більш екологічно чистих матеріалів).

Багато країн світу вже активно використовують цифрові інструменти в сфері екології. Найбільш розвинені країни, такі як США, Китай, Японія, Великобританія, активно інвестують у дослідження та розробки в галузі цифрових технологій для екології. Багато уваги приділяється розробці національних програм та стратегій щодо впровадження цифрових інструментів у сферу екології. У всіх країнах, де активно використовуються цифрові інструменти в сфері екології, існують державні програми та стратегії, які спрямовані на розвиток цієї галузі, що включають такі заходи:

1. Фінансування досліджень та розробок в галузі цифрових технологій для екології.

2. Створення нормативно-правової бази, яка регулює використання цифрових інструментів у сфері екології.

3. Підготовка кваліфікованих кадрів для роботи з цифровими інструментами в сфері екології [5, с. 70].

Однак, існують також певні відмінності в підходах різних країн до впровадження цифрових інструментів у сфері екології. Так, деякі країни, наприклад, США, Китай, Японія, фокусуються на розробці нових технологій для моніторингу та оцінки стану навколишнього середовища. Інші країни, наприклад, Німеччина, Франція, Скандинавські країни, більше уваги приділяють розробці нових технологій для екологічно чистого виробництва. Впровадження нових технологій для екологічно чистого виробництва є важливим базисом сталого розвитку підприємства та суспільства в цілому. Ці технології можуть допомогти підприємствам заощаджувати кошти, підвищувати свою конкурентоспроможність та зменшувати свій вплив на навколишнє середовище.

Таким чином, впровадження цифрових технологій у систему управління екологічною безпекою підприємства є драйвером забезпечення сталого розвитку підприємства та захисту навколишнього середовища. Підприємства, які нехтують захистом навколишнього середовища, можуть завдавати шкоди здоров'ю людей, навколишньому середовищу та суспільству в цілому. Впровадження екологічно чистих технологій та практик може допомогти підприємствам заощаджувати кошти, підвищувати свою конкурентоспроможність та залучати нових клієнтів.

Інформаційні джерела:

1. Бондаренко, О. А. Використання цифрових технологій для моніторингу екологічного стану навколишнього середовища. *Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища*. 2022. № 3. С. 109-120.
2. Ковалевська Н.С., Нестеренко І.В., Янчева І.В., Лопін А.О. Диджиталізація обліково-аналітичного забезпечення природоохоронної діяльності підприємства. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2021. Вип. 1(33). С. 32-43. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/3302>
3. Скорик, В. М. Штучний інтелект у забезпеченні екологічної безпеки підприємств. *Екологічна безпека України*. 2023. № 1. С. 56-65.
4. Kashchena N, Nesterenko I. Digitalization of the innovative development management information service of the enterprise. Mechanisms for ensuring innovative development of entrepreneurship. Monograph. Tallinn: Teadmus OÜ, 2022. P. 238-254. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua>
5. Воробйова, О. І. Застосування блокчейн-технологій у екологічному моніторингу. *Проблеми економіки та екології*. 2023. № 1. С. 66-76.

ПРОЦЕС ІНТЕГРАЦІЇ ЦИФРОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ДО ЄДИНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ

Перетяцько А.І., здоб. PhD

Дніпровський національний університет ім. Олеся Гончара

Інтеграція до ЄС є однією з ключових тем політичного порядку денного України вже кілька років поспіль. Останнім часом все більше уваги приділяється важливому компоненту цього питання – інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС (ЄЦР). ЄЦР – це стратегія, спрямована на об'єднання та посилення цифрових ринків і застосування єдиних підходів та стандартів у цифровій сфері на всій території ЄС.

Вторгнення Росії створило виклики для цифрового сектору у вигляді руйнування цифрової інфраструктури, кібератак, поширення дезінформації та дезінформації. Станом на 18 жовтня 2022 року Росія знищила або захопила понад 4 000 телекомунікаційних станцій та понад 60 000 кілометрів волоконно-оптичних інтернет-ліній. До війни українська влада використовувала цифрові технології для забезпечення прозорості уряду та підзвітності громадянського суспільства. Однак під час війни уряду було важко продовжувати ці програми,

не ставлячи під загрозу національну безпеку та оборонні інтереси. Конфлікт також вплинув на вітчизняний та світовий приватний сектор, і багато ІТ-компаній не наважуються продовжувати аутсорсинг з України. Багато ІТ-працівників переїжджають до таких країн, як Польща та Німеччина, у пошуках більш стабільних можливостей. Відбувся масовий відтік висококваліфікованої робочої сили з України, в тому числі щонайменше 10 відсотків працівників технологічного сектору.

Україна розпочала процедуру інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС (ЄЦР), ще задовго до повномасштабної військової агресії Росії проти України так у червні 2019 року, Міністр економічного розвитку і торгівлі України заговорив про необхідність трансформації Міністерства економіки України в Міністерство цифрової економіки. Крім того, законопроект про електронні комунікації внесено до переліку пріоритетного розгляду. У серпні 2019 року, місія ЄС вже почала вести роботу з оцінки потенціалу України для входження в Єдиний цифровий ринок.[1]

Війна змусила Україну як і ЄС почати пришвидшену процедуру прийняття України до ЄЦР, 28 лютого 2022 року Європейська Рада отримала заявку України на членство в ЄС, а 17 червня Європейська Комісія опублікувала свій Висновок 4, в якому рекомендувала Раді прийняти кандидатуру України. У Висновку окремо відзначено «особливо високі результати», досягнуті Україною у сфері інформаційного суспільства та медіа (в рамках кластера «Конкурентоспроможність та інклюзивне зростання»), з посиленням на "поглиблену секторальну реформу та наближення до законодавства ЄС у сфері управління цифровими ринками", зокрема шляхом ухвалення законів про електронні комунікації та про регулятора у сфері телекомунікацій, а також введення їх у дію з початку 2022 року.[2]

Рух до інтеграції в ЄЦР означає поступове узгодження з міжнародними правилами та стандартами щодо цифрових практик, що може принести важливі переваги з точки зору зменшення транскордонних бар'єрів для цифрової торгівлі та прискорення розвитку цифрової економіки України. Як конкретний приклад, у червні 2022 року національний регуляторний орган України, що здійснює державне регулювання у сфері електронних комунікацій (НКРЗІ), отримав дозвіл на участь у роботі Органу європейських регуляторних органів у сфері електронних комунікацій (BEREC) та Офісу BEREC, агентства, яке підтримує BEREC. Іншим прикладом є те, що Україна стала першою країною, яка скористалася статтею 14 eIDAS (взаємне визнання та третя країна). Україна подала запит на взаємне визнання електронних довірчих послуг між Україною та ЄС у 2019 році. Як результат, Європейська Комісія розробила «Куховарську книгу» Угоди про взаємне визнання (MRA) у 2021 р. Процес MRA розпочався ще до війни.

Основоположним для України є те, що включення України до Єдиного цифрового ринку спростить одну з найактуальніших проблем становлення цифрової економіки в країні – проблему її правового та організаційного регулювання. Серед інших основних переваг – нижчі ціни та ширший доступ до

онлайн ринків ЄС для українських споживачів та бізнесу, цифрові інноваційні продукти та послуги, посилення захисту прав споживачів в Інтернеті, зниження транзакційних витрат для бізнесу, підвищення якості та прозорості державних цифрових послуг та електронного урядування, а також інтенсифікація інноваційного розвитку в Україні.[3]

Водночас інтеграція України до ЄЦР тягне за собою низку зобов'язань: узгодити національне законодавство та стандарти із законодавством і стандартами ЄС; забезпечити інституційну та технічну спроможність, а також інтероперабельність цифрових систем. Для бізнесу в Україні це означає зіткнення з новими вимогами ЄС, спрямованими на покращення захисту прав споживачів та персональних даних, а також посилення конкуренції з боку європейських компаній на цифрових ринках. Однак ці зміни необхідні, якщо країна хоче побудувати спільний економічний простір з ЄС, особливо з огляду на зростаючий вплив цифрових технологій на міжнародну економіку.

Інформаційні джерела:

1. Стратегія інтеграції України до Єдиного цифрового ринку Європейського Союзу («Дорожня карта»). URL : <https://docs.google.com/document>.
2. EU Digital Single Market Aspects. Department of Enterprise, Trade and Employment, Dublin, 2023. URL:<https://enterprise.gov.ie/>
3. European commission: Association Implementation Report on Ukraine: Brussels, URL: <https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents>.

КІБЕРБЕЗПЕКА КОМП'ЮТЕРНИХ СИСТЕМ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Петренко М.В., здоб. вищої освіти

Закутний В. М., здоб. вищої освіти

Піскачова І.В., канд. техн. наук, снс

Державний біотехнологічний університет

Зараз, з наявними тенденціями в галузі розвитку науки і техніки, з'явилася можливість впровадження автоматизації виробництва агропромислового комплексу (АПК), роблячи його конкурентоспроможними в умовах сучасного ринку. Автоматизація виробничих процесів однозначно призводить до підвищення продуктивності праці та підприємства загалом, поліпшення якості продукції, а також підвищення рівня безпеки на виробництві. Напрямок діяльності людини в умовах автоматизації зміщується на обслуговування виробничих процесів і контроль системи, а також на аналіз діяльності підприємства.

Сьогодні цифрові технології охоплюють більшість виробництв в сільському господарстві. Цифрові технології можуть надавати змогу контролювати повний цикл рослинництва чи тваринництва, «розумні» пристрої вимірюють і передають параметри ґрунту, рослин, мікроклімату тощо. Усі ці дані з датчиків, дронів та іншої техніки аналізуються спеціальними

програмами. Мобільні або онлайн-додатки приходять на допомогу фермерам і агрономам, щоб визначити сприятливий час для посадки або збору врожаю, розрахувати схему добрив, спрогнозувати врожай і багато іншого. Приблизно 70% фермерських господарств США, Канади та Європи вже використовують «розумні» технології для сільського господарства.

Серед технологій, які впроваджені та можуть бути впроваджені в українському АПК, це програмні комплекси для управління фермами, роботизовані системи, безпілотники для моніторингу об'єктів сільського господарства, технології точного землеробства на базі інтернету речей. Однак для отримання максимального ефекту важливо впроваджувати не лише окрему «розумну» техніку, а й комплексні рішення для автоматизації процесів в агропромисловому комплексі. Зокрема, аграріям та фермерам необхідно переходити до раціонального використання добрив, виходячи з потреб конкретного поля. Так звана «цифрова карта» сільськогосподарських земель виконана на основі даних хімічного аналізу ґрунтів. Враховуючи стан ґрунту, аграріям дають рекомендації щодо оптимальної посадки сільськогосподарських культур, кількості та виду добрив та засобів захисту рослин. Тоді «розумна» сільськогосподарська техніка – сівалки, обприскувачі, розкидачі отримують карту завдань. Можна буде керувати цими процесами через веб-інтерфейс або в мобільному додатку, де відображаються всі створені системою журнали полів і рекомендації, а повідомлення на мобільному телефоні будуть нагадувати про виконання певних робіт вчасно.

Інформація, що пов'язана з АПК, у своїй більшості, є конфіденційною. Тому захист цієї інформації при обробці та передаванні лініями зв'язку є актуальною задачею.

Криптографія – наука, яка вивчає способи створення та застосування секретних кодів. Використання криптографії – один з поширених методів, що значно підвищують безпеку передачі даних в мережах ЕОМ і при обміні інформацією між віддаленими об'єктами. Для перетворення (шифрування) інформаційних повідомлень зазвичай використовується певний алгоритм або пристрій, що реалізує заданий алгоритм, які можуть бути відомі широкому колу осіб. Управління процесом шифрування здійснюється за допомогою періодично змінюваного коду ключа, що забезпечує кожен раз оригінальне представлення інформації при використанні одного і того ж алгоритму або пристрою. Знання ключа дозволяє просто і надійно розшифрувати текст. В іншому випадку ця процедура може бути практично нездійсненна навіть при відомому алгоритмі шифрування.

Класифікація методів шифрування (криптоалгоритмів) може бути здійснена за такими ознаками:

- за типом ключів (симетричні криптоалгоритми, асиметричні криптоалгоритми);
- за розміром блоку інформації (потоківі шифри, блокові шифри);
- за характером впливів, що здійснюються над даними (метод заміни (перестановки), метод підстановки, аналітичні методи, адитивні методи (гамування), комбіновані методи) та ін.

Кодування може бути смислове, символічне, комбіноване.

Для захисту інформації в АПК не потребуються складні та дорогі методи шифрування, можна використовувати прості але добре опрацьовані методи. До таких методів відносяться методи симетричного шифрування. У симетричних криптоалгоритмах для шифрування та дешифрування повідомлення використовується один і той же блок інформації – ключ, який повинен зберігатися в таємниці і передаватися способом, що виключає його перехоплення. Використання одного ключа для обох операцій робить процес простим. Просте перетворення інформації служить досить ефективним засобом, що дає можливість приховати її сенс від більшості не дуже кваліфікованих порушників.

Дуже прості методи перестановки добре опрацьовані і є класичними, характеризуються короткою довжиною ключа, а надійність їх захисту визначається складністю алгоритмів перетворення. Ці методи теж відносяться до симетричного шифрування. Шифри перестановок зараз у чистому вигляді не використовують, оскільки їхня криптостійкість недостатня.

Більшій криптостійкістю серед простих симетричних систем шифрування володіє система Віженера. Вона є самою найстаршою з багатоалфавітних систем, у якої ключ - слово чи фраза.

Американський стандарт криптографічного закриття даних DES (Data Encryption Standard), ухвалений у 1978 р., був типовим представником сімейства блокових шифрів і одним із найпоширеніших криптографічних стандартів на шифрування даних, що застосовуються у США. Цей шифр допускає ефективну апаратну і програмну реалізацію, причому можливе досягнення швидкостей шифрування до декількох мегабайт на секунду. Спочатку метод, що лежить в основі цього стандарту, був розроблений фірмою ІВМ для своїх цілей. Його перевірило Агентство Національної Безпеки США, яке не виявило в ньому статистичних або математичних вад. DES має блоки по 64 біт і ґрунтується на 16-кратній перестановці даних, також для шифрування використовує ключ у 56 біт.

Найбільш просунутим серед блокових симетричних систем є AES (Advanced Encryption Standard), що являє собою алгоритм, що не використовує мережі Фейстеля. AES – симетричний ітеративний блоковий алгоритм; базується на принципах нової мережі підстановок-перестановок. Має архітектуру квадрат, для якої характерно:

- представлення блоку, що шифрується, у вигляді двовимірного байтового масиву;
- шифрування за один раунд усього блоку даних (байт-орієнтована структура);
- виконання криптографічних перетворень як над окремими байтами масиву, так і над його рядками та стовпчиками.
- загальні характеристики AES:
 - зашифровує і розшифровує 128-бітові блоки даних;
 - дає змогу використовувати три різні ключі довжиною 128, 192 або 256 біт (залежно від довжини ключа версії шифру позначають AES-128, AES-192 або AES-256);

- від розміру ключа залежить кількість раундів шифрування: довжина 128 біт – 10 раундів; довжина 192 біта – 12 раундів; довжина 256 біт – 14 раундів;
- усі раунди, крім останнього, ідентичні.

Для АПК можна обирати деякі симетричні алгоритми шифрування із вищенаведених, в залежності від степені конфіденційності інформації. Але необхідно враховувати, що недоліком симетричного шифрування є те, що секретний ключ повинен бути відомий як відправнику, так і одержувачу. З одного боку, це викликає нову проблему відправки ключів. З іншого боку, одержувач на підставі існування зашифрованого і розшифрованого повідомлення не може довести, що отримав повідомлення від конкретного відправника, оскільки міг згенерувати одне і те ж повідомлення.

ОСНОВНІ ПРАВИЛА ЩОДО КІБЕРБЕЗПЕКИ БУХГАЛТЕРСЬКИХ ДАНИХ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Поливана Л.А., канд. екон. наук, доц.

Луценко О.А., канд. екон. наук, доц.

Державний біотехнологічний університет

Цифрова трансформація змінила правила поведінки бухгалтерів у повсякденному їх житті. Кожне підприємство зіткнулося з реальним світом, в якому технологічний розвиток та поява нових кіберзагроз сунеться швидкими темпами. Зростаюча залежність від технологій та зберігання конфіденційних бухгалтерських даних в цифрових форматах роблять підприємства привабливими цілями для кіберзлочинців. Несанкціонований доступ до цієї інформації може мати серйозні наслідки, включаючи фінансові втрати. Підприємства, які не використовують в своїй діяльності кібербезпеку, зазнають нових вразливостей, які загрожують їх діяльності. Щоб орієнтуватися в цій складній ситуації, бухгалтери повинні збалансовувати використання технологій для зростання та інновацій, одночасно захищаючи свої системи та дані від загроз. В цю епоху бухгалтери повинні залишатися інформованими та приймати надійні міри кібербезпеки для захисту своїх цифрових активів.

Кібербезпеку даних в бухгалтерському обліку розглянуто в працях таких вчених, як Бутинець Ф.Ф., Євдокимов В.В., Івахненко С.В., Палій В.Ф., Пушкар М.С., Шквір В.Д. Однак проблеми кібербезпеки даних бухгалтерського обліку вирішені недостатньо. Саме відсутність глобального керування та введених в дію стандартів кібербезпеки полегшують кіберзлочинцям виявлення та здійснення хакерських атак, тому що кіберзагрози не сповільнилися, а навпаки стали ще більш складними та витонченими.

Законом України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017 р. №2163-VIII визначаються правові та організаційні основи забезпечення захисту життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави, національних інтересів України у

кіберпросторі, основні цілі, напрями та принципи державної політики у сфері кібербезпеки, повноваження державних органів, підприємств, установ, організацій, осіб та громадян у цій сфері, основні засади координації їхньої діяльності із забезпечення кібербезпеки. Відповідно до цього Закону: кібербезпека - захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави при використанні кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі [1].

Кожне підприємство України веде бухгалтерський облік, а отже відповідно зберігає цінні фінансові дані та конфіденційну ділову інформацію. Ось чому підприємства повинні приймати запобіжні заходи, щоб захистити себе. Порушення в галузі безпеки ставлять під загрозу дані не тільки підприємства, а і його клієнтів.

Підприємства можуть знизити ризики, підтримуючі суворі протоколи конфіденційності. Отже, на підприємствах має бути обмеженим доступ до інформації співробітникам, підрядникам, та постачальникам послуг, яким необхідний доступ для виконання своїх обов'язків. Підприємства повинні регулярно перевіряти цей доступ. Це можна досягнути завдяки чітким системам забезпечення кібербезпеки.

Нами запропоновано узагальнення наступних правил кібербезпеки, дотримання яких буде гарантовано захищати бухгалтерські дані:

- правильне налаштування мережі: необхідно налагодити правильну конфігурацію в архітектурі мережі підприємства, також треба відслідкувати, щоб не постраждала оперативність передавання даних. Це можна зробити шляхом встановлення фаєрволів нового покоління та постійного моніторингу онлайн-активності, відслідковуючі спроби кіберввторгнення;

- управління ідентифікацією та доступом (IAM): бухгалтери можуть використовувати рішення для управління ідентифікацією та доступом до аутентифікації, авторизації до систем бухгалтерського обліку. Рішення з управління ідентифікацією та доступом можуть включати в себе інструменти для надання прав доступу та відслідковування спроб входу в систему та активність доступу;

- резервне копіювання: необхідно забезпечити резервне копіювання інформації, додатків та операційних систем, зберігати дані в хмарному середовищі. Треба завести правило, регулярно зберігати дані, з якими постійно працює підприємство. Зберігати копії треба окремо від систем, щоб запобігти їх шифруванню програмами-зчитувачами;

- застосування політики зберігання даних: важливо вказати терміни зберігання конфіденційної інформації, а також правильні процедури знищення даних. Це допоможе мінімізувати ризик несанкціонованого доступу до застарілих даних;

- розробка та встановлення парольної політики: потрібно наполягати на тому, щоб співробітники не використовували однакові, прості та скромпометовані паролі для доступу до різних сервісів, також використовувати менеджери паролів, двофакторну аутентифікацію там де це можливо;

- застосовувати політику конфіденційності, яка пояснює як підприємство може управляти інформацією про клієнтів: регулярно проводити інструктажі, освітні програми в галузі інформаційної безпеки, які знижують вплив людського фактору, допомагають співробітникам розпізнавати та протидіяти можливому фішінгу;

- проводити моніторинг активності в мережі для виявлення слідів злому;

- впроваджувати програми реагування на інциденти: у зв'язку з оновленням законодавства та регулярними атаками необхідно розробляти програми політики, план, стандартні форми атестації, а також визначати відповідальних;

- оновлювати програмне забезпечення: треба постійно слідкувати за його оновленням, в тому числі і антивірусних програм. Розуміється, що використовувати треба тільки ліцензійне програмне забезпечення, яке має сертифікати безпеки;

- забезпечити безпеку систем електронної пошти: блокувати IP, час та місцезнаходження для доступу до електронної пошти. Треба налагодити аутентифікацію за допомогою єдиного входу до електронної пошти на підприємстві. Відключити протоколи поштових скриньок, такі як SMTP, POP, IMAP. Зобов'язати співробітників мати надійні паролі до електронних пошт. Обмежити права доступу тільки необхідними користувачами.

Досліджуючі питання кібербезпеки щодо бухгалтерської інформації ми дійшли розуміння, що підприємствам треба бути завжди пильними. Отже, нами запропоновано розширити Наказ про облікову політику ще одним додатком, який може мати назву «Політика інформаційної безпеки». Цей документ буде містити вказівки про те «що можна», а що «під забороною». В ньому повинно бути зазначене очікуване використання доступів до паролів та логінів у робочому середовищі, також можливий доступ до додатків або мереж, що використовує підприємство, правильне використання електронної пошти та доступ до неї, правила використання та зберігання виданої на роботі електронної техніки. Також пропонуємо оформлювати такі документи як «Згода про доступ до даних третіми особами», «План реагування на виток даних». Тому що наявність необхідної документації про відповідність потребам є важливою частиною управління бухгалтерськими даними.

Отже, цифрова трансформація призвела до революції в бухгалтерській галузі, а також зробила кібербезпеку головним пріоритетом. Щоб не потрапити в пастку, підприємствам пропонуємо підвищувати рівень інформованості в галузі кібербезпеки. Так це може бути просте тестування співробітників, або моделювання хакерських атак на бізнес. Беручі до уваги наші розробки та пропозиції, спеціалісти з бухгалтерського обліку зможуть забезпечити безпеку своїх систем та бухгалтерських даних при постійно зростаючих кіберризиках.

Інформаційні джерела:

1. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 5 жовтня 2017р. №2163-VIII. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text>.

КІБЕРБЕЗПЕКА БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

Проценко Н. М., канд. екон. наук, доц.

Бутенко Т.А., канд. екон. наук, доц.

Синявіна Ю.В., канд. екон. наук, доц.

Державний біотехнологічний університет

На сьогоднішній час формування економіки багато в чому ґрунтується на процесі цифрової трансформації, уявляючи неймовірні можливості та переваги. Технології проникають у всі сфери, змінюючи зовнішнє виробничє середовище діяльності господарства. Тенденції автоматизації процесів, цифрового управління виробництвом дають змогу підвищити коефіцієнт корисної дії праці, зменшити витрати. Проте водночас багаторазово збільшується вразливість виробничих процесів, але це у свою чергу вимагатиме вжиття відповідних заходів. У цьому контексті особливу роль відіграє інформаційна безпека систем.

Потрібно зазначити, що часто виникає плутанина в поняттях «інформаційна безпека» та «кібербезпека», проте сьогодні кібербезпека є сутністю інформаційно-комунікаційних технологій, глобальним завданням якої є захист активів компаній (власників), безпеки додатків, мережевої безпеки, безпеки Інтернету, а також безпеки критичної інформаційної інфраструктури.

На ставлення бізнесу до інформаційної безпеки сильно вплинули пандемія та геополітичні конфлікти.

Внаслідок пандемії безліч компаній були змушені перейти на віддалений формат роботи та змінити свої бізнес-процеси. Як результат, все більше невеликих підприємств зараз зберігають свої найважливіші дані на платформах, які часто є небезпечними. Варто чітко зрозуміти, що наслідки нападів можуть завдати значної шкоди компанії та її прибутку. Наприклад, у Німеччині, за даними федерального об'єднання підприємств цифрової економіки, телекомунікації та нових медіа Bitkom, хакерських атак за рік зазнали 86 % компаній – майже 9 з 10. Bitkom опитало понад 1000 компаній з різних галузей, які стали жертвами хакерських атак: керівники 59 % компаній, які дозволяють працівникам працювати віддалено, повідомили про випадки комп'ютерної безпеки, які відбулися з початку пандемії; 9 % фірм вважають, що кібератаки загрожують їх існуванню [1]. До того ж, крім фінансових втрат від хакерських систем, вони загрожують репутаційними ризиками.

Ахім Берг, президент Bitkom, коментуючи поточний розвиток подій, підкреслив, що за результатами злочинних атак багато бізнес-операції були паралізовані, а викрадені дані клієнтів і компаній не тільки завдали шкоди репутації, але й призвели до втрати конкурентоспроможності. Якщо впродовж 2018-2019 рр. сума збитків становила 103 Є мілр на рік, то в наступні роки крадіжки, шпигунство та диверсії завдають економіці Німеччини загальних збитків у 223 Є мілр. щороку [1]. В Україні протягом 2022 року, за даними Державного центру кіберзахисту, 156 атак були спрямовані на комерційні організації. У 2023 р. ця інтенсивність зберігається [2].

Ескалація геополітичних конфліктів у світі серйозно позначилася на «рівні токсичності» кіберпростору. В рази зросла кількість кібератак, проблеми виникли навіть у тих сферах та галузях, які раніше знаходилися осторонь цих процесів через труднощі монетизації атаки. Стабільна регулярність кібератак хактивістів зачіпають практично всі напрямки компаній.

Варто відмітити, доволі часто середній і малий бізнес вважає, що не є привабливим для зловмисників, а отже, не варто витратитися на фахівців або робити фінансові вкладення у забезпечення кібербезпеки. Проте це велика помилка. Як правило, великі компанії оснащені найновішими засобами захисту від кібератак. Принаймні так вважають шахраї. Тому вони не чіпають великі організації, а йдуть легким шляхом. За статистикою фактично 43 % усіх кібератак спрямовані на малий бізнес [3].

Прискорення цифровізації, спричинене пандемією, геополітичними конфліктами, ставить перед керівниками бізнес-структур нові завдання щодо кібербезпеки. Більшість атак починається з соціальної інженерії, маніпуляції співробітниками. Найслабкіше місце у кіберзахисті будь-якої компанії люди. Злочинці використовують «людський фактор» як найслабшу ланку в ланцюжку безпеки, щоб отримати конфіденційні дані, такі як паролі. Останнім часом такі спроби були зроблені в 41 % опитаних компаній; 27 % опитаних заявили, що з ними зв'язувалися, зокрема, телефоном, а 24 % електронною поштою [1].

В умовах сучасного світу дуже невеликий відсоток компаній можуть об'єктивно сказати, що ризики інформаційної безпеки для них не є актуальними, мають низький пріоритет. Інформаційні технології стрімко розвиваються і змінюються, у тому числі з'являються нові загрози та небезпеки у кіберпросторі, тому в багатьох компаніях вже прийшли до розуміння що це може торкнутися будь-кого. У компаніях почалося формування ризик-орієнтованого підходу до кібербезпеки, методології оцінки ризиків, раціонального планування бюджету на інформаційну безпеку.

Загрози для бізнесу можуть бути як внутрішніми, так і зовнішніми. Майже кожна компанія має пряму операційну діяльність з Інтернетом: канали комунікацій, інтернет -магазини, хмарні програми тощо. Тому акцент уваги все більше зміщується в бік забезпечення безпеки безпосередньо застосованого програмного забезпечення, веб -порталів та інших ресурсів. Наявність вразливих місць у такому програмному забезпеченні може призвести до різноманітних наслідків від заміни головної сторінки сайту до несанкціонованого доступу до критичної інформації та відповідної шкоди. Розширення спектру атак змушує замислитися про захист від DDOS -атак, щоб забезпечити безперервність бізнес -процесів, фішингових атак, втрата пристроїв зі збереженими паролями, а також захистити рахунки працівників.

Аналіз кібербезпеки стає необхідною складовою стратегії захисту організацій у сучасному цифровому світі і включає кілька етапів, таких як збір інформації про системи, перевірка вразливості, оцінка ризику та соціальна інженерія. Ідентифікація вразливості дозволяє виявити слабкі місця та вразливості в інформаційних системах, які можуть використовуватися зловмисниками. Оцінка ризиків окреслює коло потенційних ризиків для бізнес -

процесів та операційної діяльності компанії. Підвищення ефективності захисту допомагає покращити заходи безпеки для більш ефективної боротьби з загрозами. Аналіз інцидентів дозволяє заздалегідь визначити потенційні загрози та вжити заходів для їх запобігання. Кожен з цих етапів відіграє ключову роль у виявленні проблем та надання рекомендацій щодо підвищення безпеки. Усі ці дії повинні виконуватися з великою швидкістю та з чітким розумінням учасниками їх ролі та функцій. Якісно побудовані процеси управління кібербезпекою дозволяють встановити взаємодію між спеціалізованими підрозділами та інтегрувати окремі процедури та елементи системи кібербезпеки в бізнес-процеси організації.

Дослідження показують, що половина випадків витоку даних відбувається через вину працівників. Тому навчання працівників є однією з головних умов для забезпечення інформаційної безпеки. Навіть у таких елементарних речах, як створення пароля. Як правило, малий бізнес не проводить аудит інформаційної безпеки, не інвестує значні засоби в безпеку і не має кіберінспекції. Проте, один із світових лідерів у галузі рішень щодо захисту корпоративних даних та кібербезпеки для бізнесу, японська компанія Trendmicro в своєму останньому щорічному звіті підкреслила, що організації повинні проводити регулярні аудиту безпеки, щоб переконатися, що їх інфраструктури не мають слабких місць. Експерти також рекомендують постійно оновлювати програмне забезпечення та робити резервні копії своїх даних. Сфера діяльності організації також впливає на формування пакету протидій кіберзловживань. Наприклад, у банківському секторі необхідно запобігати шахрайству при проведенні банківських операцій.

Підводячи підсумки, варто відмітити наступне. Цифрова трансформація це найвпливовіша тенденція бізнесу за останні 5 років і на майбутнє. Однак переважна більшість експертів з інформаційної безпеки впевнена, що проблеми безпеки це найбільші перешкоди для впровадження цифрової трансформації. Тому політика кібербезпеки сьогодні є життєво важливою для формування майбутнього будь-якого підприємства. Створення та підтримка безпечних цифрових середовищ стає все більш важливим. На сьогоднішній час інформаційна безпека спрямована на створення систем та процесів, які виключають можливість неприйнятних процесів для бізнесу. Проникнення кіберзагроз до внутрішньої архітектури не повинне мати жодних можливостей порушувати внутрішні бізнес-процеси та загрожувати функціонуванню, а іноді навіть існуванню організації.

Інформаційні джерела:

1. Internet-Sicherheit. URL: <https://www.bitkom.org/Presse/Presseinformation/Angriffsziel-deutsche-Wirtschaft-mehr-als-220-Milliarden-Euro-Schaden-pro-Jahr>
2. Український кіберфронт. Мінфін. Спецпроект. URL: <https://www.project.minfin.com.ua/kiberbezpeka-biznesu-pid-chas-vijny>
3. Cayley Wetzig. 15 Alarming Cybersecurity Facts and Statistics. URL: <https://thrivedx.com/resources/article/cyber-security-facts-statistics>

МОДЕЛЮВАННЯ ДАНИХ У MS POWER BI DESKTOP: МЕТОДИЧНИЙ КОМЕНТАР

Сирий В.М., ст. викладач

Державний біотехнологічний університет

Компетентності аналітики великих даних, стратегії та цифрової трансформації бізнесу, фінансових технологій та інформаційної безпеки стають більш запитуваними на ринку праці [1], що накладає певні вимоги до актуалізації освітніх програм з інформаційних технологій. У роботі [2] ми зазначили, що методичне забезпечення ІТ-дисциплін повинне бути спрямованим на прищеплення навичок ефективного сумісного використання прикладних застосунків й інструментальних засобів, зокрема для отримання доступу до розподілених інформаційних ресурсів, ефективною модифікації структури даних, їх обробки й візуалізації результатів. Там же представлена методична розробка до навчальної дисципліни «Програмування для Fintech», метою якої є оволодіння здобувачами технологіями об'єктно-орієнтованого програмування мовою Python та створення графічного інтерфейсу для мобільного отримання, опрацювання й збереження розподілених фінансових даних.

Продовженням цієї роботи є впровадження в робочі програми методичного забезпечення технологій моделювання даних застосунками актуальної ІТ-платформи для бізнес-аналітики MS Power BI.

На освітніх ресурсах Microsoft [3] докладно представлені численні зиски застосування основних компонентів лінійки Power BI, які також інтегровані з MS Excel: Power Query – редактору запитів ETL (Extract, Transform, Load); Power Pivot – побудовника складних моделей та потужного засобу їх аналізу; Power View, підсистеми візуалізації даних та створення інтерактивних звітів (Reporting).

Основним інструментом дослідження вказаних зисків доцільно обрати застосунок MS Power BI Desktop, який можна безкоштовно завантажити з MS Store й інсталиувати без будь-яких обмежень.

Оскільки користувачам, які не мають достатнього практичного досвіду з бізнес-аналізу, попервах важко зорієнтуватись у розмаїтті інструментів та елементів програмного інтерфейсу MS Power BI Desktop, ми рекомендуємо розпочати роботу з тривіальних моделей даних і познайомитися з базовими технологіями аналізу в наскрізній задачі, з охопленням усіх основних етапів роботи – від отримання даних до фінального Дашборду – інтерактивної аналітичної панелі з візуалізацією ключових показників чи трендів дискретних даних (рис. 1).

Насамперед слід звернути увагу користувачів на можливості Power BI підключатися й підтримувати зв'язок з більш ніж 170 варіантами джерел, локальних папок, файлів різного формату, баз даних, ERP-, CRM-систем управління підприємствами, мережевих ресурсів (сайтів, розподілених баз даних, хмарного сервісу тощо). Задля цього спрощену модель даних слід передусім розподілити по декількох локальних джерелах у часто вживаних форматах, наприклад XLSX, XML, PDF, CSV та мережевих ресурсах.

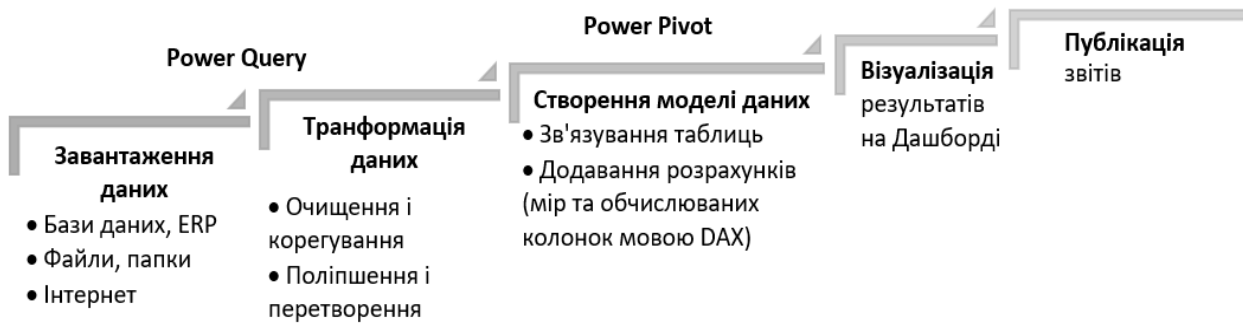

Рис. 1. Основні етапи роботи в MS Power BI Desktop

Особливу увагу слід звернути на потужний арсенал інструментів редактора Power Query для модифікації структури даних, конвертування їх типів і форматів представлення, фільтрації й усунення зайвих чи помилкових даних перед їх завантаженням до моделі; засоби Power Pivot побудови логічної моделі даних типу ER-діаграми та особливості застосування функціональної мови DAX (Data Analysis eXpressions) обробки даних, що, на кшталт SQL, оперує цілими стовпцями (чи їх фрагментами) табулярної структури даних, яка ідеологічно схожа з OLAP-моделлю (online analytical processing); розмаїття елементів візуалізації Power View для створення інтерактивних звітів.

На рис. 2 представлений Дашборд навчальної моделі даних, яка підтримує зв'язок із розподіленими базами даних Yahoo Finance котирування цінних паперів компаній IBM, Tesla та Microsoft.

Оволодіння базовими технологіями моделювання надає можливості подальшого дослідження MS Power BI в аспекті її цільового застосування – бізнес-аналізу та формування онлайн-звітів, що допомагають наочно побачити показники роботи компанії, такі як прибуток, обсяги закупівель і продажів, товарні залишки, відвідуваність сайту, відсоток лояльних клієнтів тощо.

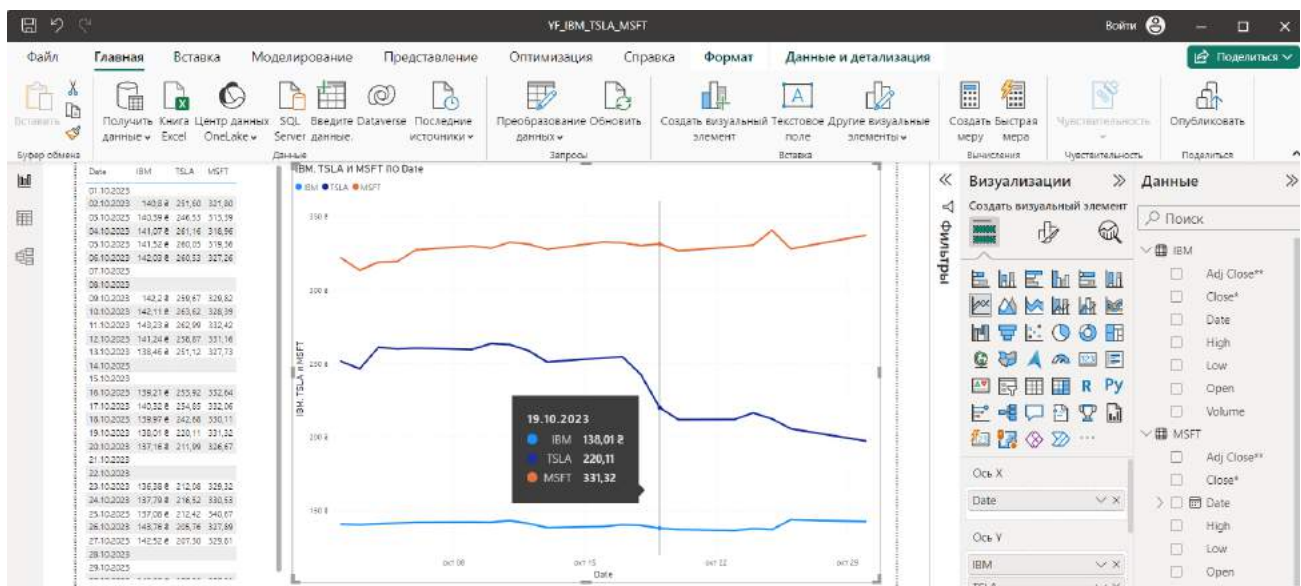

Рис. 2. Візуалізація розподілених баз даних Yahoo Finance на Дашборді MS Power BI Desktop

Обов'язково слід зазначити, що MS Power BI дозволяє виявляти приховані закономірності даних за допомогою функцій групування, прогнозування й кластеризації [4].

Microsoft постійно додає платформі нові функції, найважливішими з яких є: підтримка штучного інтелекту (AI), що дозволяє користувачам розпізнавати текст і зображення, створювати моделі машинного навчання в інтеграції з MS Azure Machine Learning; підтримка гібридного розгортання, що дозволяє інструментам MS Power BI підключатися до різних джерел даних та зберігати їх в одному місці для синхронізації та аналізу; розробники можуть змінювати зовнішній вигляд стандартних інструментів візуалізації звітності чи імпортувати нові; можливість розділяти складні моделі даних за темами на окремі об'єкти та встановлювати їх загальні властивості; інтеграція MS Power BI з іншими системами за інтерфейсом API (Application Programming Interfaces) для автоматичного оновлення даних та усунення їх дублікатів [3].

В якості корисного джерела актуальної інформації щодо ефективного застосування платформи ми рекомендуємо сайт Спільноти MS Power BI [5].

Методична розробка знаходиться на етапі апробації в навчальному процесі. У подальшому планується дослідження в MS Power BI технології підтримки скриптів Python і R. Для інтеграції з Python потрібна додаткова інсталяція бібліотек Pandas, NumPy і Matplotlib. Pandas надає двомірні структури даних (кадри) та функції керування ними, зокрема динамічними рядами. NumPy розширює інструментарій математичних функцій та методів, а Matplotlib застосовується для візуалізації даних, надає об'єктно орієнтований інтерфейс API для впровадження графіків у елементи графічного інтерфейсу користувача GUI (Tkinter, wxPython, Qt або GTK+).

Інформаційні джерела:

1. Future of Jobs Report 2023. URL: <https://goo.su/Cjf0rxH>.
2. Сирий В.М., Бутенко Т.А. Методичні аспекти викладання дисциплін з інформаційних технологій та програмування. *Механізми забезпечення сталого розвитку економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф.*, 19 травня 2023 р. / Держ. біотехнологічний ун-т. Харків, 2023. С. 280-283. URL: <https://goo.su/QBTr4un>.
3. Microsoft Power BI Desktop. URL: <https://goo.su/JaG0f2W>
4. Power BI — система аналітики. URL: <https://crm.ua/power-bi>
5. Спільнота Microsoft Power BI. URL: <https://goo.su/2FIKg>

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ АСИНХРОННОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Сотников Ю.О., канд. екон. наук, доц.
Державний біотехнологічний університет

Жорстокі реалії сьогодення в Україні докорінно змінили та прискорили умови комунікації між людьми в усіх сферах: в родині, побуті, на виробництві і т.п. Необхідність віддаленого спілкування кардинально вплинуло на те, як ми рухаємося, зустрічаємося, співпрацюємо, розважаємося навчаємося та навчаємо тому виникла нагальна потреба переосмислити та адаптувати власні методи роботи, для ефективного адаптування в нових умовах.

Наріжним каменем в цьому надскладному процесі трансформації суспільства є Інтернет та ІТ технології, завдяки яким можна здійснювати необхідні процеси віддалено. Ефективне використання ІТ технологій більше не є реманентом, яким «бажано користуватися», а стали обов'язковими, життєво необхідними елементами роботи в умовах сучасності.

Сьогодні - більш ніж будь-коли, слухний час, для запровадження цифрової трансформації освітніх організацій. Впровадження хмарних технологій, організація та використання цифрових екосистем освіти та мобільних додатків стають невід'ємною частиною навчального процесу. Вони стали засобом ефективного навчання в будь-яких умовах, забезпечують якість освітніх послуг та безперервність її діяльності.

ІТ-ринок має безліч рішень і варіантів для повної та комплексної цифрової трансформації освітніх організацій. Свідомий пошук і ретельний вибір найкращих рішень для внутрішньої комп'ютеризації, екосистеми цифрової освіти (платформа електронного навчання) та мобільного зв'язку з учнями, вчителями та батьками є найкращим захистом від викликів сьогодення та водночас найкращою інвестицією для майбутнього освіти [1]. Цифрова трансформація – це зміна форми діяльності, перебудова організаційної структури, застосування нових бізнес моделей, нових джерел та форм отримання доходу, залучення ширшого кола споживачів, виведення обслуговування клієнтів на новий рівень, змішування сфер функціонування у нових форматах, в тому числі у вигляді цифрових платформ. «Цифрова трансформація – це вже не розкіш, а необхідність для компаній, які хочуть залишатися конкурентоспроможними та відповідати зростаючим запитам ринку»[2].

Сучасна освіта вимагає одночасної участі всіх студентів і викладачів. Сучасні асинхронні методи навчання повинні постійно використовуватися у випадках неможливості здійснювати навчальний процес off-line [3, 4]. Взаємодія між викладачем та слухачем відбувається в режимі «реального часу», під час якого вони можуть обмінюватися думками та навчальним матеріалом. Одночасна взаємодія може бути досягнута або перебуваючи в одному приміщенні (класі і т.д.), або перебуваючи між собою через мережу, що дозволяє проводити аудіо та/або відеоконференції, а крім цього є можливість обміну файлами та електронною дошкою.

Головною особливістю цього виду комунікації є відстань між співрозмовниками. Люди, залучені до цього типу спілкування, можуть перебувати в різних місцях, хоча цей тип спілкування може виникати і тоді, коли люди фізично знаходяться в одній локації. В нормальних умовах синхронна та асинхронна моделі навчання процеси обов'язково повинні поєднуватися та доповнювати один одного.

До переваг асинхронного навчання можна віднести:

- «гнучкість у часі». Тобто, можливість навчатися у власному темпі, у зручний час;

- «географічна гнучкість». Тобто, можливість навчатися з будь-якого місця, без необхідності їздити на роботу, є, мабуть, однією з найбільших переваг електронного навчання;

- зручність для осіб з обмеженими можливостями;

- більше уваги приділяється самостійній індивідуальній роботі, яка, ймовірно, сформує більшість навичок, яку здобувачам знадобиться у подальшому житті;

- легкий доступ до навчального контенту, великий вибір контенту різних форм подання, відповідно до потреб та можливостей користувача;

- зручність користування контентом;

- можливість анонімно (або ні) ставити викладачу запитання щодо теми, що вивчається. Ці запитання і відповіді можна зберегти для подальшого опрацювання;

- можливість опитування в реальному часі – запитання з кількома варіантами відповідей, які ставляться в режимі реального часу, і студенти голосують безпосередньо з місця навчання. Корисно використовувати для збору думок або перевірки розуміння теми.

- можливість використання хмарних технологій, Спільне використання ресурсів та обмін контентом;

- легке підбиття підсумків та результатів навчання;

- економія ресурсів закладу на опалення, світло, водозабезпечення і т.п.

- До недоліків асинхронного навчання можна віднести:

- неможливість працювати в колективі;

- відволікання на домашні справи;

- недостатні навички володіння відповідним програмним забезпеченням;

- відкладений повільний зворотній зв'язок між викладачем та здобувачем з обох боків;

- відсутність живого спілкування між як викладачем та здобувачем, так і між здобувачами між собою в багатьох випадках знижує мотивацію до навчання, розхолоджує виконавців; пасивність здобувачів та методичні складнощі викладача зі студентами;

- ускладнюється процес контролю за виконанням особистих контрольних завдань і, відповідно уповільнюється процес надання консультацій, знижується їх якість;

- за відсутності контролю деякі користувачі можуть не сприймати навчання так серйозно, як слід. Їм потрібна присутність керівника, щоб залишатися мотивованими та зосередженими на поставленому завданні;

– ускладнюється процес контролю та керування групою, накопичується втома від одноманітності користування програмним забезпеченням, що використовується при проведенні онлайн занять

– неочікувана відмова технічних засобів, програмного забезпечення, відсутність зв'язку і т.п.;

– довге сидіння за комп'ютером негативно впливає на фізичний стан, втрачається концентрація, відчувається сонливість;

– складно зафіксувати намір людини, з якою ви спілкуєтесь, тому що ви не сприймаєте жести або міміку. Цей недолік змушує з більшою насторогою відноситися до формулювань думок. Як у нас кажуть: «Слини не підхопиш, а слова назад не повернеш»;

– вимагає компетенцій та навичок роботи з електронним обладнанням. Для тих хто має навички користування ІТ технологіями процес навчання буде швидшим та ефективнішим, для тих у кого таких навичок немає – повільнішим.

Асинхронне навчання дозволяє відвідувати онлайн-заняття за власним графіком і не вимагає спілкування в реальному часі або взаємодії з викладачем. Але він має свої сильні та слабкі сторони, оскільки користувачі можуть легко отримати доступ до контенту в будь-який час, а також вони можуть бути менш мотивованими за відсутності керівника.

Інформаційні джерела:

1. Łazarz Justyna. Czym jest Transformacja Cyfrowa? Definicja i Kluczowe Aspekty dla Twojego Biznesu –Czym jest Transformacja Cyfrowa? Definicja i Kluczowe Aspekty dla Twojego Biznesu (intersynergy.pl)

2. Mazurek Grzegorz Transformacja cyfrowa – perspektywa instytucji szkolnictwa wyzszezo.- URL: <https://cpp.web.amu.edu.pl/wp-content/uploads/2019/10/Mazurek.pdf>

3. Gracia, Julia. (2023). ICT in the digital transformation of education in schools in Southern Spain in the context of post-pandemic learning. URL: <https://www.researchgate.net/publication/>

4. Ασύγχρονα χαρακτηριστικά επικοινωνίας, τύποι, πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα – URL: <https://el.thpanorama.com/articles/.html>

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВОЇ АДАПТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ТОРГІВЛІ

Ставерська Т.О., канд .екон. наук, доц.

Коваленко В.С., здобувач PhD

Державний біотехнологічний університет

Цифрова адаптація бізнесу – процес використання технологій та цифрових інновацій для вдосконалення бізнес-процесів, оптимізації діяльності, підвищення продуктивності та конкурентоспроможності. Основними проявами цифрової адаптації сучасного бізнесу можна назвати:

1. Цифрові технології в управлінні – використання програмних засобів для управління внутрішніми процесами бізнесу, такими як ERP (системи

планування ресурсів підприємства), CRM (системи управління відносинами з клієнтами) та інші.

2. Оптимізація процесів – впровадження автоматизації та роботизації процесів, що дозволяє підвищити продуктивність, знизити витрати та покращити якість.

3. Цифровий маркетинг і реклама – використання соціальних медіа, контент-маркетингу, пошукової оптимізації (SEO), реклами в Інтернеті для залучення нових клієнтів та розширення аудиторії.

4. Аналіз даних – використання Big Data для збору, аналізу та використання даних для прийняття управлінських рішень, розуміння клієнтів та покращення стратегій бізнесу.

5. Цифрова безпека – захист інформації, дані клієнтів та інших важливих даних через використання заходів кібербезпеки.

6. Мобільність та хмарні технології – використання мобільних платформ та хмарних послуг для підвищення доступності та ефективності роботи.

7. Електронна комерція та онлайн сервіси – розвиток електронної комерції, створення онлайн-сервісів та платформ для зручності клієнтів.

Цифрова адаптація бізнесу важлива для забезпечення конкурентоспроможності, здатності швидко реагувати на зміни у ринкових умовах, забезпечення зручності клієнтів. Цифрова адаптація підприємств у сфері торгівлі – це процес впровадження технологій та цифрових інструментів для оптимізації бізнес-процесів, залучення клієнтів, покращення обслуговування та підвищення ефективності в умовах сучасного цифрового ринку. Підприємствам торгівлі притаманні загальні прояви цифрової адаптації бізнесу, але специфіка діяльності виокремлює власні, характерні саме для підприємств торгівлі аспекти (рис. 1).

Рис. 1. Основні аспекти цифрової адаптації підприємств торгівлі

1. Електронна комерція (e-commerce) – створення та оптимізація онлайн-магазинів для продажу товарів та послуг через Інтернет.

2. Маркетинг та реклама в Інтернеті – використання цифрових каналів для просування товарів, таких як соціальні медіа, контент-маркетинг, реклама у пошукових системах (SEM), email-маркетинг тощо.

3. Аналітика та Big Data – використання аналітичних інструментів для збору та аналізу даних про покупців для покращення стратегій продажу та асортименту товарів.

4. Інтерактивність та особисте обслуговування – передбачає впровадження технологій, що дозволяють індивідуалізувати обслуговування, таких як AI-підтримка клієнтів чи чат-боти.

5. Supply Chain Optimization (оптимізація ланцюга постачання) – це використання цифрових інструментів для покращення управління запасами, логістики та оптимізації постачальницького ланцюга.

6. Мобільні додатки та платформи – розробка мобільних додатків або використання платформ для зручного доступу клієнтів до товарів та послуг.

7. Оплата та фінанси – впровадження безготівкових систем оплати, мобільних платежів та інших цифрових фінансових інструментів.

Роль цифрової адаптації підприємств є ключовою у забезпеченні їхньої конкурентоспроможності, ефективності та здатності до інновацій в сучасному цифровому світі, а саме:

- цифрова трансформація дозволяє оптимізувати бізнес-процеси, автоматизувати рутинні завдання та підвищувати продуктивність працівників за рахунок використання цифрових інструментів;

- цифрові технології дозволяють підприємствам досягати нових клієнтів через онлайн-канали, глобальні платформи та соціальні медіа;

- компанії, які активно впроваджують цифрові рішення, мають можливість швидше реагувати на зміни в ринкових умовах, адаптуватися та займати більш сильну позицію серед конкурентів;

- використання цифрових технологій дозволяє створювати персоналізовані послуги, зручні інтерфейси та підвищувати задоволення клієнтів;

- цифрова адаптація сприяє створенню нових продуктів, послуг та бізнес-моделей, що відповідають потребам ринку та споживачів;

- використання аналітики даних дозволяє підприємствам зрозуміти ринок, прогнозувати тенденції та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Таким чином, цифрова адаптація є важливою складовою успіху сучасного бізнесу, дозволяючи підприємствам, у тому числі сфери торгівлі, ефективно використовувати технології для досягнення своїх стратегічних цілей, забезпечуючи зростання та стійкість у змінному бізнес-середовищі.

КІБЕРБЕЗПЕКА ТА СТАНОВЛЕННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ

Страпчук С.І., канд. екон. наук, доц.

Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна

Остапенко Р.М., канд. екон. наук, доц.

Державний біотехнологічний університет

Цифрова економіка відіграє дедалі важливішу роль у нашому сучасному житті, проникаючи в різні сфери діяльності, від бізнесу до державного управління. Одночасно зі швидким розвитком цифрових технологій і старінням залежно від країн відкриваються простори для нових атак і викликів у сфері кібербезпеки.

Нині життя переходить в онлайн-простір, і цифрова економіка відіграє дедалі важливішу роль у розвитку суспільства. Однак із появою кількості цифрових послуг і можливостей також зростає і кількість кіберзагроз. Таким чином, кібербезпека стає резервним фактором, що сприяє розвитку цифрової економіки. Без належної уваги захисту від кібератак і загроз безпеки цифрова економіка ризикує постраждати.

З кожним роком все більше людей і підприємств проникають в ідеї цифрової трансформації.

Завдяки онлайн-покупкам у хмарних сервісах цифровізація стає частиною повсякденного життя. Однак зростання цифровізації також впливає на вплив технологій і збільшує вразливість для кібератак. Таким чином, зростання цифрової економіки вимагає активного і різнобічного підходу до кібербезпеки.

На жаль, зростання цифрової економіки неминуче привертає увагу зловмисників, які бажають отримати несанкціонований доступ до цифрових даних та інформації. Кіберзагрози, такі як конкурентні програми, рибна ловля, кібератаки та захист даних, стають дедалі поширенішими. У результаті, якщо не приділяти уваги кібербезпеці, цифрова економіка стикається з основними ризиками, які можуть завдати шкоди бізнесу і суспільству.

Однією з найбільш тривожних загроз у сфері цифрової економіки є масштабні кібератаки на критичну інфраструктуру. Кіберзлочинці можуть націлюватися на енергетичні системи, транспортні мережі, фінансове господарство та інші життєво важливі системи, що може призвести до серйозних наслідків для суспільства та економіки.

Кіберзлочини, такі як кібершахрайство і захист даних, також становлять серйозну загрозу для цифрової економіки. Витік конфіденційної інформації та клієнтських даних може завдати шкоди репутації компанії та підірвати довіру користувачів до цифрових сервісів.

Щоб цифрова економіка мала стійке зростання, кібербезпека має розглядатися як один із незалежних аспектів. Ефективні заходи захисту від кібератак, забезпечення конфіденційності даних та захист - все це є частиною основних факторів, що визначають успіх цифрової економіки.

У сьогоднішню цифрову епоху, коли економіка значною мірою залежить від технологій і взаємопов'язаних систем, забезпечення кібербезпеки має першорядне значення. Уряди відіграють вирішальну роль у захисті цифрової інфраструктури та створенні безпечного середовища для приватних осіб, підприємств і економіки в цілому.

Для вирішення зростаючих проблем кібербезпеки уряди в усьому світі розробили стратегії та політику, спеціально призначені для захисту від кіберзагроз. Ці стратегії спрямовані на підвищення стійкості критично важливої інфраструктури, сприяння обміну інформацією та співпраці між державним і приватним секторами, а також сприяння інноваціям у технологіях кібербезпеки.

За допомогою цих стратегій уряди прагнуть створити комплексні механізми, які усунуть не тільки поточні кіберризики, а й майбутні загрози в цифровому ландшафті, що постійно змінюється. Беручи активну участь у формуванні політики кібербезпеки, уряди можуть ефективно знижувати ризики, захищати національні інтереси і сприяти зростанню цифрової економіки.

У взаємопов'язаному світі цифрової економіки співпраця між урядом і приватним сектором має життєво важливе значення. Уряд володіє регулюючими і законодавчими повноваженнями, а приватний сектор володіє технічними знаннями і ресурсами, необхідними для ефективної боротьби з кіберзагрозами.

Створення партнерських відносин між цими двома організаціями дозволяє обмінюватися інформацією, передовим досвідом і ресурсами для підвищення можливостей кібербезпеки. Уряди можуть надавати стимули і створювати механізми, які заохочують участь приватного сектору в захисті критично важливої інфраструктури та конфіденційних даних. Водночас приватний сектор може зробити свій внесок, обмінюючись інформацією про загрози, допомагаючи в реагуванні на інциденти і беручи участь у спільних дослідженнях і розробках.

Крім того, співпраця між урядом і приватним сектором дає змогу розробляти надійні стандарти і правила кібербезпеки, які є практичними, ефективними і адаптованими до нових технологій. Працюючи разом, ці зацікавлені сторони можуть створити більш безпечне цифрове середовище, яке захищатиме як національні інтереси, так і економічне зростання.

Кібербезпека – це спільна відповідальність, і окремі особи також відіграють важливу роль у захисті цифрової екосистеми. Уряди визнали важливість ініціатив з освіти та підвищення обізнаності в галузі кібербезпеки, щоб надати громадянам знання та навички для захисту себе в цифровій сфері.

За допомогою інформаційних кампаній, освітніх програм і державно-приватного партнерства уряди можуть просувати культуру кібербезпеки. Ці ініціативи спрямовані на інформування людей про поширені кіберзагрози, безпечні методи роботи в Інтернеті та важливість оновлення систем і пристроїв за допомогою оновлень безпеки. Надаючи людям необхідні знання, уряди можуть створити більш стійке суспільство, яке зможе ефективно виявляти кіберзагрози та реагувати на них. Крім того, освіта в галузі кібербезпеки може сприяти кар'єрному зростанню в цій галузі, сприяючи зростанню кваліфікованої робочої сили, здатної вирішувати зростаючі проблеми цифрової економіки.

Хоча забезпечення кібербезпеки має вирішальне значення, не менш важливо знайти баланс між заходами безпеки і захистом прав на недоторканність приватного життя. Уряди повинні розробити політику, яка захищає як особисту конфіденційність, так і інтереси національної безпеки.

В епоху, коли персональні дані стають дедалі ціннішими, урядам необхідно створити законодавчу базу, яка захистить права людей на недоторканність приватного життя, одночасно забезпечуючи ефективні заходи кібербезпеки. Це може включати в себе впровадження правил захисту даних, забезпечення прозорості в зборі та використанні даних, а також забезпечення належного нагляду за діяльністю з нагляду.

Пошук правильного балансу між безпекою та конфіденційністю - це постійне завдання, що вимагає постійного діалогу між урядами, громадянським суспільством та експертами в галузі технологій. Вирішуючи ці проблеми і включивши заходи захисту конфіденційності в стратегії кібербезпеки, уряди можуть вселити суспільну довіру і впевненість у цифрову економіку.

Насамкінець зазначимо, що роль держави в забезпеченні кібербезпеки в умовах цифрової економіки багатогранна. Розробляючи надійні стратегії та політику, сприяючи співпраці з приватним сектором, просуваючи освіту в галузі кібербезпеки та розв'язуючи проблеми конфіденційності, уряди можуть створити безпечне та стійке цифрове середовище, яке сприятиме зростанню цифрової економіки.

У цифрову епоху забезпечення кібербезпеки стає частиною успіху в розвитку цифрової економіки. Необхідно дотримуватися консервативних підходів і заходів, вжитих як економічними, так і бізнесом, для захисту від кіберзагрози та забезпечення безпечного використання цифрових технологій. Тільки тісна співпраця та спільні зусилля всіх країн світу можуть забезпечити стабільність і надійність у цифровій економіці. Майбутня цифрова економіка залежить від нашої здатності ефективно боротися з кібербезпекою.

СИСТЕМИ АВТОМАТИЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА СІЛЬГОСППРОДУКЦІЇ ТА НАДІЙНІСТЬ ЇХ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Чередниченко А.Є., здоб. вищої освіти
Шило Д.А., здоб. вищої освіти
Піскачова І.В., канд. техн. наук, снс
Державний біотехнологічний університет

Автоматизація виробничих процесів є технічним підґрунтям для розвитку різних напрямків промисловості та виробництва, в тому числі - в галузі сільського господарства та виробництва продуктів харчування. За останні роки істотно змінилися склад і структура технічних засобів, що застосовуються в автоматизованих системах управління технологічними процесами (АСУ ТП) у сільському господарстві. Сучасні АСУ ТП створюються на основі локальних

обчислювальних мереж і нового покоління мікропроцесорних контролерів із широким спектром функціональних можливостей.

Основними рисами технічного забезпечення сучасних АСУ ТП є збереження результатів вимірювання технологічних параметрів за будь-який період часу і виведення інформації в зручному для оператора вигляді на екран моніторів.

Приклади автоматизації для різних галузей сільського господарства: створення правильного мікроклімату; забезпечення роботи систем водопостачання; готування вітамінно-мінеральних сумішей; забезпечення роботи систем доїння корів і обробки молока; виявлення хворих особин; виробництво кондитерської продукції, молочних виробів; виробництво сільгосптехніки; системи моніторингу техніки; пристрої для внесення добрив різного типу, а також диференційованого посіву та поливу; навігаційні GPS-системи, карти врожайності; устаткування для аналізу проб ґрунту. Ізраїль став однією з перших країн у світі, яка почала використовувати технологію крапельного зрошення [1].

Застосування систем автоматизованого проектування (програмне забезпечення, яке поділяється на окремі напрямки - CAD/CAM/CAE) допомагає вирішувати вузькоспеціалізовані завдання, і на конкретному етапі виробництва можна застосувати найбільш підходящу систему. З комп'ютерною підтримкою вдається скорочувати цикл виробництва. З'являється можливість проектувати вироби, прогнозувати їхні якості та характеристики і визначати оптимальну технологію виготовлення.

Швидкість і точність роботи комп'ютерних програм сприяє отриманню продукції високої якості та зниженню її собівартості. Але вартість самої техніки, а також її встановлення висока. Крім того, потрібен кваліфікований персонал, здатний керувати таким оснащенням. Однак ці моменти повинні компенсуватися високою надійністю системи. Створюється інтегроване інформаційне середовище, де різні програмні модулі обмінюються даними між собою і з сервером. За такої організації існує спільна база даних.

Користувач через інтерфейс отримує доступ до всіх виробничих модулів і може спостерігати за будь-якими потрібними сегментами виробничого комплексу.

Загалом комп'ютерне інтегрування спрямоване на виконання таких функцій: проектування, планування та підготовчі дії перед виробництвом продукції; управління складами, транспортними системами; забезпечення якості продукції; контроль за роботою системи збуту; управління в частині фінансування. При комп'ютерному інтегруванні охоплюється повний спектр завдань, пов'язаних зі створенням продукту.

Виробничий процес значно прискорюється, а завдяки мінімальній участі людини знижується кількість різних помилок і збоїв.

Можна зробити висновок, що першочерговим у проектуванні та експлуатації АСУ ТП є забезпечення високої надійності як апаратної, так і програмної складової.

Надійність програмного забезпечення (ПЗ) значно відрізняється від надійності апаратного забезпечення (АЗ). Програмне забезпечення не

зношується, поломка програмного забезпечення неможлива. Крім того, виробничі дефекти (наприклад, помилка при копіюванні програми під час її перенесення) не мають значення, оскільки вони відносно рідкісні і швидко виявлені.

Надійність програмного забезпечення ПЗ визначається безвідмовністю і відновлюваністю. Про надійність ПЗ йдеться тільки з точки зору помилок у ньому самому. Зовсім не зачеплена важлива тема використання ПЗ для виправлення помилок апаратури або їх наслідків, таких, як відмови пристроїв введення-виведення [2].

Важливою характеристикою надійності ПЗ є його відновлюваність, що визначається витратами часу і праці на усунення відмови через помилку, що проявилася в програмі, і її наслідків. Відновлення після відмови в програмі може полягати в коригуванні та відновленні тексту програми, виправленні даних, внесенні змін в організацію обчислювального процесу, що часто виявляється необхідним під час роботи ЕОМ у реальному масштабі часу [2].

Відновлення після відмови в програмі може полягати в коригуванні та відновленні тексту програми, виправленні даних, внесенні змін в організацію обчислювального процесу, що часто виявляється необхідним під час роботи ЕОМ у реальному масштабі часу. Відновлюваність програмного забезпечення може бути оцінена середньою тривалістю усунення помилки в програмі та відновлення її працездатності.

Інформаційні джерела:

1. Автоматизація в сільському господарстві і АПК URL: <https://www.proxis.ua/uk/>
2. Піскачова І.В., Колісник М.О. Надійність програмних засобів мікропроцесорних пристроїв управління систем телекомунікації. Навчальний посібник з грифом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, №1/11-1257 від 01.02.12р. Х.:УкрДАЗТ. 2012 167 с.

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ДІЯЛЬНІСТЬ БІЗНЕС-СТРУКТУР

Шелест О.Л., канд. екон. наук, доц.

Українська інженерно-педагогічна академія

Сьогодні світ й економічні відношення, що складають його основу, настільки швидко змінюються, що в більшості випадків ми навіть не помічають цього. Наразі в якості основної причини такого стану речей доволі часто згадується війна в нашій країні, продовження світової фінансової кризи, викликаной в тому числі й пандемією вірусу Covid-19, й ще чимала низка причин. Проте доволі часто дослідники забувають про ще один виклик чи, навпаки, можливість, дія якого сьогодні можливо проявляється й не досить сильно, але темпи зростання впливу на економіку й суспільно-політичні відносини, на нашу думку, просто колосальні – це розвиток й активне запровадження практик використання штучного інтелекту (далі – ШІ) або ж,

навпаки, так зване «повстання машин», яке може суттєво підняти показники чи натомість обвалити й ринок бізнес-аналітики в тому числі [1].

Застосування різного роду інструментів ШІ в бізнес-середовищі досліджували: Баранов О., Баулін Ю., Булгакова О., Великанова М., Гиляка О., Дмитренко Н., Єфремова К., Завальний А., Кривицький Ю., Купцова Є., Марценко Н., Музика-Стефанчук О., Онищук І., Павленко Ж., Петришин О., Радутний О., Рамазанов С., Селіванов М., Стефанчук М., Стефанчук Р., Сидорчук Ю., Фостолович В., Шевченко А. та багато інших.

Однак, розвиток інструментів, заснованих на використанні штучного інтелекту, та сучасна існуюча практика їх застосування в бізнесі виявляють як переваги, так і приховані недоліки та проблеми використання відповідних технологій, що і є причиною проведення даного дослідження.

Завдання, на вирішення яких людина раніше витратила досить тривале час, штучний інтелект може виконати кілька секунд. Вже сьогодні з допомогою ШІ в десятки разів швидше відкривають банківські рахунки та проводять закупівлі, розробляють нові ліки, інвестують на фондовому ринку і можуть точно до хвилин визначити час затримки рейсу. Штучний інтелект називають «ною електрикою»: він змінює цілі галузі бізнесу, а в майбутньому, можливо, змінить і вигляд усієї цивілізації.

Таким чином, зважаючи на інформацію, наведену в даному дослідженні можна дійти до висновку, що ШІ – це доволі нова й перспективна галузь науки, яка має всі можливості для практичного використання в бізнес-аналізі за рахунок створення комп'ютерних систем, що здатні вирішувати складні проблеми, розуміти та виконувати мовні команди, вчитися, працювати з даними, визначати та прогнозувати тренди і здібності до аналізу масивів інформації.

Однак, питання щодо впровадження ШІ сьогодні перед бізнесом напевно вже не стоїть, оскільки більшість бізнесів як в світі, так і в Україні вже впроваджують ШІ в свою діяльність. Натомість скоріше за все постають питання як оптимізувати цю діяльність і в якій черговості й що потрібно для цього зробити [2].

Технології штучного інтелекту широко використовуються в різних сферах бізнесу, як ритейл, будівництво, інформаційні технології, освіта і т.п. У кожній із зазначених бізнес-сфер застосовуються технології управління поведінкою споживачів, вивчення майбутніх тенденцій ринку та автоматизації різних рутинних процесів. Розглянемо сектори застосування можливостей штучного інтелекту.

1. Транспорт. Безпілотні автомобілі, що використовують алгоритми штучного інтелекту з можливістю повного автономного керування без втручання людини, можуть суттєво трансформувати транспортну систему. Машини з використанням ШІ аналізують трафік та альтернативні маршрути, скорочуючи час у дорозі.

2. Виробництво. Застосування високопродуктивних роботів сприяє швидкому та якісному виконанню завдань, більш ефективною, ніж у людини,

діяльності. Завдяки використанню 3D-технологій та машинного зору роботи здатні у разі прискорити процес виробництва у будь-якій сфері.

3. Охорона здоров'я. Автономні хірургічні роботи, віртуальні помічники медичного персоналу та автоматична діагностика зображень – це новітні розробки, завдяки яким штучний інтелект починає відігравати вирішальну роль у технологічному прогресі сфери охорони здоров'я, а також розвитку послуг телемедицини в транскордонному режимі.

4. Сфера розваг. Машинне навчання на нейронних мережах дозволяє передбачати сценарії поведінки користувача і надавати рекомендації щодо підбору фільмів, музики, телешоу та іншого споживача контенту, що цікавить. ШІ залежно від переваг користувача здійснює персоналізований підбір реклами, що сприяє підвищенню ефективності маркетингу в аспекті реклами, що таргетує, і збільшенню обсягів продажів.

5. Спорт. Предиктивний аналіз та автоматизація, що здійснюється алгоритмами штучного інтелекту, застосовуються з метою прийняття бізнес-рішень, продажу квитків та прогнозування результатів спортсменів.

Штучний інтелект здатний знижувати ризики зношування та пошкодження обладнання, а також створювати систему безпеки для різних компаній. Автоматизація ручної праці також є важливою та неоднозначною темою, оскільки використання алгоритмів штучного інтелекту у промисловості здатне витіснити з цієї сфери людську працю [3].

Автоматизовані технології виконують складні процеси швидше та якісніше, ніж людина, вони здатні працювати 24 години на добу. Слід наголосити, що основна мета впровадження високоінтелектуальних рішень сьогодні – це не повна заміна людини у виробничих та бізнес-процесах, а підвищення ефективності людської праці.

Перспективними напрямками застосування штучного інтелекту є процеси, у яких відстежуються і повторюються дії людини.

Підкреслимо, що розробка та впровадження таких технологій на сьогодні не розвинені до такого рівня, щоб замінити людину абсолютно у всьому.

У бізнесі застосовується так званий слабкий штучний інтелект, що вміє вирішувати лише вузькі спеціалізовані завдання за допомогою методів BigData та алгоритмів машинного навчання. Сильний штучний інтелект, здатний багатозадачності, – це володіння когнітивними здібностями і можливостями, аналогічними людським. Його функціонал вирішення завдань одночасно у кількох контекстах практично не обмежений: гра у шахи, твір віршів, вирішення математичних завдань, бізнес-аналітика та усвідомлення свого інтелекту як окремої особистості[4].

Процес розвитку інноваційних цифрових технологій XXI століття є стимулом для економічного зростання завдяки автоматизації, точності та інших можливостей підвищення ефективності управління бізнесом.

Цифрова трансформація та алгоритми штучного інтелекту застосовні до різних бізнес-процесів, оскільки сприяють усуненню деяких системних протиріч та конфліктів шляхом цілеспрямованого використання специфічних

індивідуальних ресурсів. Це дає підстави для сталого економічного розвитку, зростання продуктивності праці та подальшої оптимізації бізнес-процесів.

Інформаційні джерела:

1. Кондратюк О. М., Руденко О. В., Чернобровкіна А. Є. Можливості та перспективи використання штучного інтелекту в аудиті. Ефективна економіка. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8520>.
2. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти / Керівник проекту, автор доповіді О. Пищуліна. Київ : Видавництво «Заповіт», 2020. 274 с.
3. Фостолович В. А. Штучний інтелект в сучасному бізнесі : потенціал, сучасні тренди та перспективи інтегрування у різні сфери господарської діяльності і життєдіяльності людини. Ефективна економіка. 2022. № 7. URL : <http://eprints.zu.edu.ua/34376/1/4%2B%20Fostolovych%2B%D0%9B%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%8C%2B2022.pdf>
4. Тарлопов І. О., Денисова М. О. Перспективи використання нейронних мереж у сучасній економіці. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи : тези доп. III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 08 грудня 2022 р.). Київ, 2023. С. 141-142.

Секція 5

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ КОНКУРЕНТНИХ СЦЕНАРІЇВ

LIBERALIZATION AS AN EFFECTIVE FORM OF FOREIGN TRADE POLICY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Otungwa Uguchukwu Nelson, student
Velychko K., PhD in economy, Associate Professor
State Biotechnological University

In the conditions of globalization, the formation of an effective foreign trade policy for the country becomes a necessity that determines its position and level of interaction in the international arena. As it is known, there are two forms of foreign trade policy: protectionism and liberalization. The policy of liberalization in international trade is determined by several measures aimed at reducing trade barriers and stimulating the free movement of goods and services between countries. One of the key examples of this approach is the conclusion of trade agreements and free trade zones between countries. For example, the European Union actively uses the policy of liberalization, concluding trade agreements with numerous partners, promoting free trade, and creating favorable conditions for business.

Liberalization policy is a strategy, or a set of measures aimed at reducing state restrictions and barriers in various areas, particularly in the economy. Modern international trade is largely based on the policy of liberalization. In the context of international trade, the policy of liberalization involves the creation of more open and competitive conditions for the exchange of goods and services between countries.

The policy of protectionism is an economic strategy that involves the use of measures to protect the domestic market from the competition of foreign goods and services. These measures are aimed at creating advantages for national producers by restricting imports or providing benefits to national campaigns that carry out export activities. In a broad sense, protectionism is a system of economic levers aimed at limiting imports, banning the import of certain products into the country, and applying discriminatory quantitative and qualitative measures to create barriers to the competition of goods from foreign countries with the goods of domestic producers.

The choice between the policy of protectionism, which supports the development of national production and the internal market, and the policy of liberalization, aimed at free trade, becomes a dilemma that attracts both scientific and practical interest. This confrontation dates back to the period of the formation of countries and the emergence of the first international trade relations. Determining the optimal form of foreign trade policy requires careful consideration of the country's needs, global economic trends, and opportunities for open interaction with other national economies.

Experts note that protectionism and liberalism are two alternative directions of trade policy of states, and neither protectionist nor liberal trade policy is found in its pure form in modern world practice. Any country uses a combination of elements of both trade policy options, combining them depending on the economic tasks it solves at this stage, the situation in the world economy, and the national economy. For example, the United States supports the ideas of free and open trade. The country takes an active part in the work of the World Trade Organization (WTO) and concludes multilateral and bilateral trade agreements based on the principles of liberalization.

However, the US can take non-tariff measures, that is, apply protectionism policy in the event of trade conflicts and to equalize the balance of the trade balance. This has been called the «trade wars», a significant part of which fell on the presidency of Donald Trump. The most defining part of the trade wars was the dispute with China. It was part of Trump's «America First» strategy, which included measures to protect American markets and industries. As a result, China also imposed tariffs and sanctions on some American goods, and sometimes EU countries fell under the US protectionist policy, which caused disputes in mutual trade relations.

Of course, both strategies have their advantages and disadvantages, and the choice between them depends on the specific economic and political circumstances of each country. However, it is worth noting that at the current stage of the development of international trade, the policy of liberalization prevails. This arises as a result of the expansion of integration processes and the formation of a single global trade space. The key factor contributing to the establishment and spread of the foreign trade policy of liberalization is the activity of the WTO, which today includes 164 countries and provides approximately 97% of world trade turnover [1].

The WTO acts as the main regulator of trade and political relations and the guarantor of the protection of rights in the process of international trade liberalization. Due to its influential status, the WTO determines the rules of the game and helps to create a balance of interests between the participants of the global market.

Information sources:

1. World Trade Organization. URL: <https://en.wikipedia.org/wiki/>

THREATS AND RISKS OF ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF DIGITALIZATION AND GLOBALIZATION OF THE ECONOMY

Stepanenko R.

Kharkiv National University of Radio Electronics

Nowadays, digitalization has spread its impact to all spheres of society. In a broad sense, digitalization is considered a trend of effective world development, covering production, business, science, and the social sphere. It is accompanied by the effective use of the results by specialists and citizens with the skills to work with it. At the same time, the strengths of digitalization implementation are accompanied

by significant risks that jeopardize economic security. Therefore, the critical issue in digitalization is ensuring national, regional, sectoral, and personal economic security, which contributes to creating reliable conditions for entrepreneurial activity.

The problems of economic security become relevant during periods of economic crises, exacerbations in international relations, the introduction of restrictions during a pandemic, and hostilities since state policy is aimed at regulating modern risks and threats of an economic, social, military-political nature that adversely affect the economy and destroy socio-economic stability in society. The main threats to the economy include:

- threats of a military-political nature,
- the use of economic methods to achieve political goals,
- a high level of criminalization and corruption,
- the preservation of a significant share of the shadow economy.

The digital transformation of the economy contributes to the emergence of risks and threats to economic security, manifested in the economy's financial, credit, tax, and budgetary sectors. In the context of the growth of capital turnover changes in taxation conditions, the existing statistical accounting and forecasting methods in the financial and credit sphere remain the same and lead to an imbalance in assessing the economy's natural state.

Digitalization of business puts forward special requirements for ensuring the economic security of the enterprise. For most enterprises, the security system has been formed for quite a long time, and the question of how effective and efficient such a system is always relevant. The current stage of economic development brings new technologies (digital technologies, blockchain, artificial intelligence, P2P networks, etc.), expands business areas, and transforms institutional relations.

Digitalization has many positive aspects that have an ambiguous impact on economic security. It ensures the economy reaches a new level of development, destroys the old system of production and distribution of benefits, and introduces new technologies (the effect of using digital dividends is much weaker than expected). Digitalization is beneficial for banks and businesses. Abroad, the positive qualities of digitalization for ensuring economic security have long been highlighted, so special attention is paid to this issue.

In the context of digitalization, the economic security of an enterprise is affected by various risks. When identifying possible risks, management considers their importance, the likelihood of their occurrence, and how to manage them. For this purpose, plans and programs are drawn up, and various measures are taken to eliminate risks. It should be noted that the management is interested in preventing fraud, abuse, embezzlement, etc, to ensure economic security. The economic security of the enterprise also depends on how efficient and effective the internal control system is.

To ensure the economic security of the enterprise, it is necessary to regularly carry out measures aimed at developing the mode of operation of the enterprise, forming an economic security service, developing measures of responsibility for violation of economic security, disclosure of trade secrets, restriction of access to the company's property, information and financial resources; use of innovative

information technologies, databases, information security systems; implementation of educational work with personnel, development of a code of conduct, formation of corporate culture; regular monitoring of the company's financial condition; systematic risk assessment, development of risk management mechanisms and methods; formation of measures to strengthen economic security.

Considering the probable threats to the economic security of the enterprise in the context of business digitalization, all types of resources involved in the implementation of strategic goals should be protected. In this regard, the main directions for ensuring economic security include physical security of business objects: fixed assets, material and production stocks, production resources; security of intellectual property and other intangible assets; personnel security; information security; legal security, in particular, the correct registration of rights, procedure, and conditions for the implementation of activities; financial security, etc.

The conditions of digitalization put forward new requirements for doing business, forming new institutional relations, and expanding financial technologies and technological innovations. In this vein, previously atypical types of business risks arise. The risks that arise in the context of the digitalization of the economy cover the main areas of information and communication technologies.

The search for methods for diagnosing and promptly identifying unmanageable risks is critical. These types of risks are most inherent in digitalization processes. Among the principal risks of economic security in the context of business digitalization, it is necessary to highlight the following: the risk of external information and technical impact on the activities of the enterprise, risk of leakage of confidential information and trade secrets of the enterprise; the risk of an information attack; the risk of storing the database due to technical errors and software viruses; risk of digital fraud; the risk of spreading harmful content; the risk of imperfection of legislation that regulates and ensures digitalization processes; the risk of unauthorized use of someone else's information; the risk of attacks on financial mobile applications; other cyber risks associated with business digitalization processes.

Risk management within an enterprise's economic security system involves a comprehensive study of the totality of all risks, considering their interconnections and interdependencies. It is necessary to monitor the economic security of a digital enterprise promptly based on a risk-oriented approach for the successful operation of the enterprise in the medium and long term, as well as modeling the organizational design for the enterprise's stakeholders.

Information sources:

1. Hapak N.M. Economic security of the enterprise: essence, content and assessment methodology [Elektronnyi resurs] URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/1145>
2. Ivaniuta T. M., Zaichkovskiy A. O. Economic security of the enterprise. K.: Tsentru chbovoi literatury, 2009. 256 s.
3. Liashenko O.M. Conceptualization of management of economic security of the enterprise: monohrafiia. K.: NISD, 2015. 348s.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ПОКРАЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Андросова Т.В., канд. екон. наук, проф.

Кулініч О.А., канд. екон. наук, доц.

Кузьміна М.В., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Сьогодні експерти та науковці багато публікують праць про можливості, які можливі при використанні трендів цифровізації у різних галузях економіки. Для України це досить актуально і перспективно. Особливо, якщо будь-який громадянин матиме можливість перевести знання та навички у капітал й просто відкрити своє підприємство без додаткових перешкод. Розглянемо детально сучасні аспекти розвитку економіки [1].

Першим аспектом потрібно визнати, що новим активом бізнесу в сучасних умовах є бази даних. Розуміння й аналіз даних – це можливість бути конкурентоспроможним. Через використання Інтернет-мережі більша частина даних стає відкритою. Серед можливостей, що пропонуються цим трендом для України, можна виділити наступне [2]:

- побудова нової галузі економіки, яка дасть додаткові можливості заробітку;

- основа для підвищення ефективності будь-якої галузі та цифрового сектору народного господарства;

- науково-технічний засіб швидко знайти вирішення завдань управління;

- формування умов унеможливлення корупційного розвитку.

Другим не менш важливим аспектом є розвиток інтернету речей. Сьогодні вагоме місце в економічному житті займає запровадження конструкції, яка пов'язує фізичні речі з комп'ютерною мережею та її підсистемами, керування даними матеріальними ресурсами, інформаційне збирання даних з них на відстані або безпосередньо.

Для економічного розвитку України цей тренд пропонує:

- через поширене використання підвищиться результативність галузей народного господарства, особливо малих і середніх підприємств;

- продуктивна інфраструктура;

- транзитивні наукові винаходи, розробка і виготовлення вітчизняної такої продукції на міжнародному рівні;

- результативне управління бізнесом, виробництвом, логістикою та ін.;

- галузь, яка надає можливість залучати міжнародні інвестиції.

На третьому місці нашого дослідження цифровізація бізнесу та галузей економіки. Розглянемо переваги від цифровізації невеликих компаній. По-перше, у них виникли можливості продукувати новітню продукцію й представляти її на ринку на одній сходинці з великими компаніями. Інвестиції почали переливатись у малий бізнес. Одночасно цифрові трансформації додали великому бізнесу більшої чуйності до змін і швидкого реагування на них. Це збільшило прибутки і наблизило компанії до клієнтів.

Вигоди від даного тренду такі:

- покращення конкурентоспроможності національного господарства;
- розширення ринку працевлаштування і цифрових технологій тощо;
- новітні сектори економіки та галузеве господарство;
- впровадження інноваційного розвитку бізнесу;
- підвищення продуктивності праці як фактора доходності.

Четверте місце посідає поширення моделей бізнесу, які відносять до «sharing economy». Як приклад, коворкінг – спільне використання офісів, каршеринги – автомобільне використання та ін. До того ж можна доєднати користування хмарними технологіями, інформаційними сховищами з обчислювальними можливостями.

Цей тренд надає для розвитку економіки наступні можливості:

- незначні затрати при організації підприємства з нуля;
- поширення бізнес-моделей сервісу, яке надає переваг у ефективності і конкурентоздатності вітчизняному підприємництву без вкладень капіталу;
- поширення співпраці на основі пратнерства у бізнесі;
- розробка нових стартапів, швидке впровадження Інтернет-бізнесу, розвиток споживих ринків вітчизняної продукції, послуг, праці, глобальний розвиток підприємницької діяльності.

На п'ятому місці нашого рейтингу штучний інтелект, створення якого оптимізує процес діяльності, підвищує якість цифрового продукту та послуги. Головне завдання штучного інтелекту – вилучити з діяльності людини монотонну працю і складні процеси розрахунків, що забирають час для творчості і вмотивованості роботи.

Це надає нашій економіці:

- високу конкурентоспроможність підприємництву;
- покращення якості держпослуг;
- зменшення держпрацівників бюджетної сфери через автоматизацію монотонної роботи;
- нові спеціальності;
- зниження трудоголізму;
- зниження помилок в роботі та технічних ремонтів.

Зазначимо, які наслідки матиме цифровізація для українського підприємницького сектору. Це сприяття зростанню промислового виробництва від 7 до 10% на рік, збільшення обсягу замовлень, що виконані в строк до 95%, зниження простоїв обладнання до 22%. Для українців це означає зростання доходу, покращення життя, отримання часу для вкладення своїх знань, навичок у капіталізацію свого бізнесу, що легко започаткувати без значних витрат.

Ми перелічили тільки деякі з ефектів та переваг цифровізації української економіки. Зміни через впровадження нових технологій і перспектив цифрової економіки будуть ще більш приголомшливими за рахунок нових винаходів і розвитку інформаційних технологій. Це підтверджує досвід активного впровадження цифровізації в розвинених країнах і демонструє частку у 5,53% цифрової економіки у ВВП. Тоді як у менш розвинутих держав, в тому числі і в Україні цей показник складає лише 3,53% (табл.1) [3, с. 108]

Таблиця 1 – Зміна частки цифрової економіки у структурі ВВП країн G-20

Держава	+/- (%)
Великобританія	4,1
Південна Корея	0,7
Китай	1,4
Японія	0,9
США	0,7
Індія	0,9
Австралія	0,4
Німеччина	1
Канада	0,6
Франція	0,5
Бразилія	0,2
Італія	1,4
Саудівська Аравія	1,6
Аргентина	1,3
ПАР	0,6
Туреччина	0,6
Середнє	1,11
Середнє (розвинені країни)	1,22
Середнє (країни, що розвиваються)	1,0

Аналіз таблиці показав, що цифровізація займає провідне місце в економіці, якщо це стала і розвинута країна. Це доводить вагому роль техніко-інформаційних процесів в економічному рості провідних держав. Тож, для країн менш потужного розвитку виникають новітні загрози щодо загальносвітової нерівності.

В 2022 р. в Україні частка цифрової економіки становила 4,5% (7,35 млрд дол.) ВВП. У рейтингу цифрової конкурентоспроможності МВФ за підсумками 2021 р. Україна посідала 54 місце серед 64 країн Європи, Середнього Сходу та Африки; у Глобальному інноваційному індексі 2022 р. зайняла 34 місце з 39 країн Європи [4]. Дана статистика є результатом незначного фінансування наукових досліджень, неефективної організації наукової сфери, а також проблем із захистом інтелектуальної власності.

Інформаційні джерела:

1. Кулініч О.А., Андросова Т.В. Наслідки пандемії та трансформація міжнародного бізнесу. *Механізм сталого забезпечення розвитку економіки: проблеми, перспективи, міжнародний досвід. III Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф.* Х.: ДБТУ. 2022. С. 426-429
2. Цифровізація бізнесу здатна покращити рівень життя в Україні. URL: <https://gazeta.ua/blog/57489/cifrovizaciya-biznesu-zdatna-pokraschiti-riven-zhittya-v-ukrayini>
3. Ушакова Н.Г., Кулініч О.А., Зарецька Л.М., Ільченко М.О. Вплив цифрової економіки на розвиток економік світу та України. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. праць ХДУХТ.* Вип. 1(33). Х. 2021. С. 104-118.
4. Цифрова економіка України: основні фактори розвитку URL: <https://voxukraine.org/tsyfrova-ekonomika-ukrayiny-osnovni-factory-rozvytku>

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ КОМПАНІЇ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Бершадська К.С., здоб. PhD,
СЕО Консалтингової компанії «Business Engineer»
Державний біотехнологічний університет

Сьогодні досить велика частина бізнесу в Україні, Європі та в усьому світі є проектно-орієнтованою. В Україні ця частка наближається до позначки у 50%, і сфера середнього та малого бізнесу – не виняток. Це пов'язано з тим, що все більше компаній орієнтуються на створення принципово нових продуктів або послуг, на досягнення нових результатів у відомих сферах.

Управління проектами бере свій початок з 1970-х років. З самого початку методологічного розвитку домінувала класична (водоспадна модель) та її інтерпретації. Починаючи з 1990-х років ринок зазнав кардинальних змін – кілька великих проектів для великих клієнтів змінилися великою кількістю малих або середніх проектів для всіх сфер бізнесу. Проектне управління сьогодні стає більш актуальним, у тому числі у зв'язку з активною розробкою інноваційних рішень. Кожен метод управління вирішує свої завдання. Наприклад, за допомогою Waterfall зручно вести проекти з жорсткими вимогами до продукту, а Agile та Scrum допоможуть зробити роботу гнучкішою (табл. 1).

Таблиця 1 – Найбільш розповсюджені методи управління проектами у сучасному бізнесі

Метод управління	Особливості застосування
Класичне управління проектами	завдання розбивають на послідовні формалізовані етапи (усі плани, вимоги та завдання проекту описують у відповідних документах). Учасники дотримуються формальних правил і не можуть їх змінювати під час роботи. Вимоги до проекту після затвердження не змінюються
Waterfall (каскадна модель, «водоспад»)	варіант класичного поетапного планування. Проект складається з послідовних п'яти етапів: ініціація; планування; розробка; реалізація та тестування; моніторинг та завершення
Agile	набір принципів, які допомагають робити нові продукти швидше та приносити велику цінність користувачам. Багато гнучких методів, наприклад, Scrum, засновані на філософії Agile
Scrum	спосіб розробки нового продукту. Підходить для ситуації, коли ви розробляєте інноваційний продукт і не можете запланувати заздалегідь який результат вийде
Kanban	спосіб поліпшення роботи у компанії. Візуалізація завдань на дошці допомагає зрозуміти, на яких етапах виникають проблеми, обмеження завдань та інші інструменти, що допомагають оптимізувати роботу. Підходить для будь-яких ситуацій, коли є великий потік завдань
Ощадливий стартап	спосіб вийти на ринок з новим продуктом і не прогоріти. У підході наголошується на вивчення потреб користувача, тестування ідей та навчання на зворотному зв'язку

Щоб раніше знаходити проблеми та адаптувати проект під зміни, винаходять нові варіанти управління проектами – гібридні методи. Наприклад, у каскадній моделі із зворотними зв'язками тестування проводять на кожному етапі, не чекаючи завершення. Це дозволяє знаходити та виправляти помилки. У будь-якому випадку, управління проектами є потужним ефективним інструментом у руках кожного керівника. Як показують дані останніх років Міжнародної асоціації управління проектами, залучення сучасних методик і програм дає змогу заощадити компанії до 30% часу та 20% коштів, що витрачаються на реалізацію всіх проектів. При цьому важливо розуміти, що проектний менеджмент – це не ситуаційний комплекс заходів, а процесуальне впровадження та реалізація цілого механізму. Сучасний проектний менеджмент є грамотною й збалансованою системою, до вивчення якої потрібно підійти з готовністю і серйозністю. Тоді і вийде все зрозуміти і вдало застосувати в своїй компанії.

Інформаційні джерела:

1. Anil Ari, Gabor Pula. Assessing the Macroeconomic Impact of Structural Reforms in Ukraine. Working Paper. No. 2021/100. June April 23, 2021. 21 p.
2. Bouray R. P., Richards G. E., (2018) Accounting for external-use software development costs in an agile environment. Journal of Accountancy. URL: <https://www.journalofaccountancy.com/news/2018/mar/accounting-for-external-use-software-development-costs-201818259.html>
3. Srinivasan, R., Quan, T., & Reed, P.(2014) Accounting for agile projects. Paper presented at PMI® Global Congress, pp.145-150
4. Балазюк О.Ю., Сисоєва І.М. Впровадження методології Agile у систему обліку. Інфраструктура ринку. Вип. 21. 2018. URL: <http://www.market-infr.od.ua/uk/21-2018>

«М'ЯКА СИЛА» ДИПЛОМАТІЇ ЯК ШЛЯХ ДО ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

Величко К.Ю., канд. екон. наук, доц.
Чапаєв М.С., здоб. вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

Сьогодні, коли існує постійна загроза міждержавних та міжетнічних конфліктів, використання дипломатичних стратегій для управління міжнародними конфліктами стає критично важливим механізмом забезпечення стабільності міжнародних відносин.

Розгляд різних аспектів дипломатичного урегулювання міжнародних конфліктів висвітлювався у наукових працях Хедлі Булла, британського політолога, який вніс значний внесок у вивчення міжнародних відносин та міжнародних конфліктів. У своїй книзі «The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics» [1] Х. Булл розглядає структуру міжнародної системи та роль держав у встановленні порядку в умовах відсутності вищого централізованого

авторитету. Крім того, Х. Булл досліджував теорію міжнародної системи та аналізував взаємодію держави у цій системі. На думку Х. Булла «міжнародні конфлікти виникають на фоні відсутності глобальної централізованої влади, і вони, до певної міри, є необхідним елементом в системі міжнародних відносин»[1].

Американський політик та дипломат Генрі Кіссінджер, діяльність якого була пов'язана саме з розглядом та регулюванням міжнародних конфліктів, зокрема, під час «холодної війни» та взаємовідносинами з Китаєм, виступав за політику детанту, спрямовану на зменшення напруження між США та Радянським Союзом. Дипломатичні зусилля Г. Кіссінджера були спрямовані на покращення відносин та редукцію ядерної загрози. Наприклад, одним із визначальних моментів у дипломатичній кар'єрі Г. Кіссінджера було відновлення дипломатичних відносин між США та Китаєм у 1970 р. Це допомогло зняти напруження в регіоні та створило новий геополітичний ландшафт.

Також Г. Кіссінджер відіграв ключову роль у переговорах щодо укладання Договору про обмеження стратегічних збройних систем між США та Радянським Союзом (SALT I). Це було спробою обмежити гонку озброєнь у період «холодної війни». Безумовно, його методи та підходи часом викликали суперечки, особливо в контексті війни у В'єтнамі та подій в Латинській Америці. Проте, його внесок у сферу дипломатії і його вплив на міжнародні відносини та врегулювання міжнародних конфліктів є вагомим.

Також доцільно виділити праці Дугласа Сесіла Норта, який досліджував роль інститутів у вирішенні конфліктів та розвитку суспільства; Джона Руге - відомого експерта у галузі міжнародних відносин та конфліктології, що вивчав ефективність дипломатичних інструментів у врегулюванні конфліктів; Ханса Моргенталя – політолога, що присвятив свої дослідження аналізу міжнаціональних конфліктів та методів їх вирішення.

Найчастіше при врегулюванні міжнародних конфліктів або їх запобігання використовують саме тактику «м'якої сили». Заходи «м'якої сили» у дипломатичній сфері сьогодні сприймаються як цивілізаційний інструмент впливу на міжнародні конфлікти в контексті їх врегулювання. Цей підхід спрямований на реалізацію стратегії вирішення конфліктів за допомогою переконливої сили, в основі якої лежить поширенні ідей, цінностей, норм, законів та культурних аспектів. Сам термін «м'яка сила» походить від англ. *soft power*. Цей термін ввів Дж. Най у другій половині 1980р. «М'яка сила» - це форма політичної влади, що передбачає здатність будь-кого домагатися від будь-кого бажаних результатів на основі добровільної участі, симпатії та привабливості, на відміну від «жорсткої сили», яка передбачає примус [2].

«М'яка» та «жорстка сила» є двома різними підходами до дипломатичного розв'язання міжнародних конфліктів (табл.).

Обидва підходи можуть бути використані в залежності від конкретної ситуації, а їх комбінація спроможна бути ефективною стратегією вирішення міжнародних конфліктів.

Таблиця – Порівняльна характеристика «м'якої» та «жорсткої» сили при регулювання міжнародних конфліктів

Показник	М'яка сила	Жорстка сила
Мета	Спрямована на побудову партнерств, врегулювання конфліктів через діалог та переконання	Спрямована на примусове зміння поведінки через тиск та стримування
Характеристика	Ґрунтується на привабливості та переконливості. Це включає в себе використання культурних, економічних та інформаційних засобів для впливу на інші країни	Використовує фізичний або економічний тиск для досягнення мети. Це може включати в себе військову дію, економічний тиск через санкції, або інші форми примусу
Інструменти	Дипломатія, культурна обмін, гуманітарна допомога, економічні санкції, розповсюдження ідей та цінностей	Військові операції, економічні санкції, торговий тиск, блокади
Ефективність	Може бути ефективною в побудові довгострокових відносин та отриманні легітимності	Може призвести до швидкого зміння ситуації, але часто має негативні наслідки та викликає опір
Застосування	Для розвитку міжнародного співробітництва та розв'язання проблем шляхом спільної роботи	Застосовують у випадках, коли інші методи виявляються неефективними чи неприйнятними

Сучасний концепт міжнародних відносин розглядає саме «м'яку силу» як ефективну тактику регулювання міжнародних конфліктів.

«М'яка сила» розглядається як стратегія для довготермінової реалізації інтересів держави, що використовує різноманітні інструменти, такі як вплив на культурному та ідеологічному рівнях, а також за допомогою публічної та іміджевої дипломатії. Ця стратегія базується на здатності створити позитивне сприйняття держави, сприяючи розповсюдженню її культури, цінностей та ідеалів. «М'яка сила» враховує довгострокові наслідки та спрямована на відбудову партнерських відносин та підтримку іміджу держави у світовому співтоваристві. Це охоплює не лише економічний вплив, але й розвиток культурних та мистецьких обмінів, розширенні освітніх можливостей, гуманітарну допомогу, організацію спортивних та культурних подій, тобто акцент на привабливості моделі життя та цінностей.

Інформаційні джерела:

1. Bull's Hedley The Anarchical Society: a Study of Order in World Politics. Red Globe Press London ,1977 2, XVIII, 368p. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-24028-9>
2. М'яка сила. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

ІНТЕГРАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ: КАТАЛІЗАТОР ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО АГРОБІЗНЕСУ

Гаркуша Є.Ю., здоб. вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

У епоху стрімкого технологічного розвитку, цифровізація галузей стає важливим рушійним фактором економічного зростання та сталості. Для українського агробізнесу прийняття цифрової трансформації не лише є необхідністю, а й стратегічним імперативом для підвищення ефективності, конкурентоспроможності та стійкості. Реалізація мети прискорення переходу агробізнесу до цифрової ери вимагає від України використання міжнародного досвіду. Метою даного дослідження є актуалізація важливості впровадження глобальних інсайтів та практик у каталізаторній ролі для цифрового розвитку українського агробізнесу, щоб врешті-решт позиціонувати його як потужний чинник розвитку агробізнесу на світовому ринку, загалом.

Головним переломним моментом у використанні цифрових технологій в аграрному секторі стало створення «Державного аграрного реєстру» (ДАР). Це платформа створена від Міністерства агрополітики. Для прозорого відбору, користувачі (юридичні особи або ФОП) повинні подати заявку через ДАР. Агровиробник реєструється на сайті та створює свій особистий кабінет. В особистому кабінеті зберігається уся інформація про підприємство. Потім користувач може переглядати можливі доступні програми підтримки та подаватись на них. Цього року було багато різних програм : видача насіння (ярові та озимі культури), видача добрива, рукава для зберігання зерна, грошова підтримка для закупки кормів. Коли користувач вибирає заявку він бачить, які в цій програмі критерії до учасників. Наприклад, отримати насіння та добрива могли малі та середні підприємства з об'ємом землі від 5 до 500 га. Клієнт залишає заявку на програму і повинен підписати її електронним ключем. Потім в кабінеті він бачить статус заявки. Усі великі програми підтримки для фермерських господарств вже два роки проходять через дану платформу, де реєструється і отримує допомогу велика кількість виробників. Наразі, проходить видача добрива, де одне господарство яке отримало підтвердження в ДАРі отримує 1т добрива. Загалом по цій програмі 12 000 агровиробників по всій Україні отримують таку допомогу. Щоб отримати підтвержене добриво, агровиробник отримує інструкцію від виконавця проекту, де через посилання на телеграм-бот проходить формування електронної черги. На електронну пошту, яка була вказана в особистому кабінеті в ДАР, приходять лист з інструкцією та посиланням на внесення даних авто. Також використовуючи даний бот, можна завантажувати необхідні документи для бухгалтерії, отримувати певні знання щодо виданої продукції та задати свої питання через Зворотній зв'язок.

Існують також й інші можливості для залучення цифровізації до агробізнесу. Так, наприклад, супутниковий моніторинг для посівів. Використання супутникового моніторингу допомагає швидко отримувати та

аналізувати інформацію по будь-якій ділянці поля. Завдяки збереженню історії по знімкам, можна отримати інформацію по попереднім посівам та зробити план майбутніх посівів, дізнатись чим підживлювати ґрунт та отримати карту продуктивності поля. Використовуючи дані систем супутникового моніторингу стану посівів, аудиторі отримують інструмент для оцінки реальної вартості землі. А агрохолдинги отримують можливість вести облік свого земельного банку, визначати ділянки для «розумного» внесення добрив та багато іншого. Крім того, ви повинні враховувати, що під час вегетаційного періоду ви приймаєте ключові рішення, які матимуть прямий вплив на кінцеві результати врожайності. Також цікаво те, що замовник такої послуги може через додаток в телефоні або браузер переглядати необхідну інформацію.

Важливим у цифровій трансформації агробізнесу є використання дронів. Використання дронів стало досить популярним у наші дні не тільки через війну, а й через використання їх для контролю певних ділянок, особливо тих, які заміновані або там були великі руйнування. У сільському господарстві за допомогою дронів наразі можливе внесення засобів захисту рослин та мікродобрива. Це можуть бути будь-які культури (пшениця, ріпак, соняшник, буряк, кукурудза та ін.). За допомогою агродронів вирішується ряд питань завдяки яким відбувається економія води та палива, підвищення врожайності, мобільність та швидкість роботи, робота при зволоженому ґрунті, більш якісне покриття рослин. Але при цьому необхідно враховувати погодні умови при користуванні дронами.

Диджиталізація відкриває нові можливості для взаємодії, підвищує прозорість управління та робить український агробізнес більш конкурентоспроможним на глобальній арені. Засвоєння передових технологій у сфері виробництва, логістики та маркетингу стає стратегічним кроком для досягнення високих стандартів якості та забезпечення стійкого розвитку галузі.

Інформаційні джерела:

1. Lomovskykh L.O., Kovalenko O.O., Karasova N.A., Orzeł A. Алгоритм аналізу сільськогосподарських ризиків при неповній інформації про їх параметри. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2019. № 3(30). P. 112–120. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v3i30.179519>
2. Науменко І.В., Науменко А. О. Складові механізми забезпечення економічного зростання сільського господарства. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства*, Вип. 177 «Економічні науки». 2016. С. 99-109.
3. Мандич О., Бабко Н., Лищенко М., Харчевнікова Л. Цифрова трансформація та новітні комунікації як платформа для стійкого розвитку бізнесу. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. № 4. С. 15–19. <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-6-2>
4. Babko, N. Features of digital globalization in conditions of modern challenges. *Mechanisms for ensuring innovative development of entrepreneurship: monograph*. Tallinn: Teadmus OÜ. 2022. P. 37-46.
5. Mandych O., Babko N. Characteristic features of the digital transformation of the Ukrainian economy. *Modern trends in the development of agricultural production: problems and perspectives: monograph*. Tallinn: Teadmus OÜ. 2022. P. 88-96.

МІЖНАРОДНІ МОДЕЛІ СТРАТЕГІЙ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ ДЛЯ УКРАЇНИ

Глоба О.О., здоб. вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

Україна, знаходячись на перехресті Європи та наділена багатою культурною спадщиною, активно шукає стратегії сталого та конкурентоспроможного розвитку на міжнародній арені. В умовах швидкозмінного глобального ландшафту, де взаємодіють економічні, технологічні та політичні чинники, країни прагнуть запровадити ефективні моделі для підвищення своєї конкурентоспроможності. Приділення уваги до міжнародних прикладів успішних стратегій, які Україна може взяти до уваги для посилення свого економічного розвитку у процесі післявоєнного відновлення та зміцнення позицій на міжнародній арені, є актуальним питанням.

Так, скандинавські країни, включаючи Данію, Фінляндію, Ісландію, Норвегію, Швецію та Фінляндію, відомі своїми високими стандартами життя, потужними системами соціального забезпечення та інноваційною економікою. Україна може черпати натхнення у скандинавській моделі, інвестуючи в освіту, дослідження та інновації для створення економіки, заснованої на знаннях. Зміцнення систем соціального захисту та розвиток культури співпраці між урядом, промисловістю та науковими колами можуть сприяти довгостроковому сталому розвитку.

Розглянемо детальніше сінгапурську модель. Сінгапур, незважаючи на свій невеликий розмір, перетворився на глобальний економічний центр завдяки стратегічному плануванню, ефективному управлінню та зосередженню на технологіях та інноваціях. Україна може повчитися у Сінгапуру, який робить акцент на створенні сприятливого бізнес-середовища, інвестуванні в інфраструктуру та використанні технологій для стимулювання економічного зростання. Впровадження прозорих та ефективних методів управління може залучити іноземні інвестиції та сприяти розвитку динамічної бізнес-екосистеми.

Німецький підхід *Mittelstand* представлений сектором, що складається з малих та середніх підприємств (МСП), є рушійною силою економічного успіху країни. Україна може дослідити політику підтримки зростання сектору МСП шляхом надання цільової фінансової допомоги, сприяння інноваціям та полегшення доступу до міжнародних ринків. Заохочення підприємництва та створення сприятливого середовища для малого бізнесу може сприяти створенню робочих місць та економічній стійкості.

Південнокорейське економічне диво є дійсним проявом залучення стратегій конкурентоспроможного розвитку для країни. Дивовижне перетворення Південної Кореї з розореної війною країни на економічну потугу часто називають "Дивом на річці Хан". Україна може винести уроки з акценту Південної Кореї на освіті, дослідженнях і розробках, а також стратегічній

промисловій політиці. Інвестиції в науку і технології, розвиток кваліфікованої робочої сили та реалізація стратегічних промислових ініціатив можуть сприяти сталому економічному зростанню та глобальній конкурентоспроможності України.

Канада відома своїм різноманітним та інклюзивним суспільством, що сприяє інноваціям через мультикультуралізм. Україна може розглянути стратегії, спрямовані на прийняття різноманітності та інклюзивності, сприяння співпраці між різними регіонами та демографічними групами. Створення інклюзивної робочої сили може призвести до розширення спектру поглядів та ідей, стимулюючи інновації та підвищуючи глобальну конкурентоспроможність.

Оскільки Україна орієнтується в складному ландшафті глобальної конкуренції, вивчення успішних міжнародних моделей може стати цінним орієнтиром. Поєднуючи елементи інноваційної спрямованості скандинавської моделі, ефективності Сінгапуру, німецького *Mittelstand* з акцентом на МСП, стратегічної промислової політики Південної Кореї та інклюзивності Канади, Україна може прокласти унікальний шлях до сталого та конкурентоспроможного розвитку на міжнародній арені. Прийняття комплексного та адаптивного підходу матиме вирішальне значення для реалізації повного потенціалу України та забезпечення процвітаючого майбутнього.

Інформаційні джерела:

1. Романюк І., Азізов О., Заїка О. Аналіз і прогноз маркетингових стратегій та PR в умовах пандемії коронавірусу. *Університетські наукові записки*. 2020. № 3-4. С. 75–76.
2. Kalinichenko, S., Duyunova, T., Sekovoy, O., Mykytas, A. Competitive development of subjects of the agri-business: theory and practice. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*. 2020. № 28(4). P. 86-91.
3. Babenko, V. et. all. Increasing the efficiency of enterprises through the implementation of IT-projects. *Transformational processes the development of economic systems in conditions: scientific bases, mechanisms, prospects: monograph. ISMA University*. 2018. № 2. P. 54-65.
4. Mandych, Oleksandra and Mykytas, Arkadii and Ustik, Tetiana and Zaika, Svitlana and Zaika, Olena, The development of theoretical, methodological and practical recommendations of the innovative development vectors of business process reengineering and strategic management of enterprises (December 29, 2021). *Technology Audit and Production Reserves*, 6(4(62), 21–25. doi: <https://doi.org/10.15587/2706-5448.2021.249830>, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4007408> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4007408>
5. Чепелюк М. І. Інструментарій стратегічного управління в контексті сучасних концепцій та трендів світового економічного розвитку : монографія. – Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2021. 396 с.
6. Тараненко І. В. Модифікація глобалізаційно-інноваційної моделі світової економіки на засадах сталого розвитку: нові виміри конкурентоспроможності. *Європейський вектор економічного розвитку. Економічні науки*. 2013. № 1. С. 172-185.

СПЕЦИФІКА ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ХАРАКТЕР ТА ДИНАМІКУ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Голікова Є.К., здоб. вищої освіти

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

Величко К.Ю., канд. екон. наук, доц.

Державний біотехнологічний університет

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується впливом глобалізаційних процесів, які охоплюють всі аспекти людського життя. Ці глобальні тенденції викликають значні трансформації і впливають на міжнародних відносин. Фактично глобалізація формує новий парадигматичний фреймворк для міжнародних відносин, вимагаючи адаптації та співпраці для розв'язання викликів та використання можливостей, які вона надає.

Вважається, що саме закінчення Другою світової війни глобалізаційні процеси набули інтенсивного характеру, а утворення Організації Об'єднаних Націй (ООН) у 1945р. та поява важливих фінансових установ (МВФ) започаткували новий етап у міжнародних відносинах. Подальші зміни у ландшафті міжнародних відносин лише посилили глобалізаційні виклики. Далі, після розвалу СРСР і зниження напруженості у міжнародних відносинах, відбувається поглиблення економічної і культурної взаємодії між країнами, цей процес сприяв подоланню ідеологічних перешкод для розвитку процесу глобалізації. Американський політолог та філософ Ф. Фукуяма наголошував, що «це остаточна перемога ліберальної ідеології»[1].

Подальше формування постіндустріальної економіки, зростання технологічних можливостей і комунікаційних засобів ще більше прискорило глобалізаційні процеси. А інформаційна революція вивела міжнародні відносини на новий рівень, далі глобалізація стає явищем, що впливає на усі сфери життя, крім того, формується стійка тенденція щодо об'єднання міжнародної спільноти для вирішення проблем глобального характеру.

Сучасні тенденції впливу глобалізації на міжнародні відносини дали можливість окреслити певні напрямки цих змін [2], а саме:

1. Тенденція переміщення центрів ділової активності від розвинутих країн до країн, що розвиваються при збереженні лідерства США. Явними лідерами є Китай та Індія.

Китай визначається як один із головних лідерів у сфері ділової активності в сучасному світі. Його стрімкий економічний розвиток протягом останніх десятиліть перетворив його в глобального гравця на ринку. Китай виявляє велику економічну силу, здатність до інновацій та масштабність у виробництві. Лідерство Китаю у діловій активності також виявляється в активному розширенні своєї міжнародної торгівлі та інвестицій. Ініціатива «Один пояс, один шлях» («Belt and Road Initiative») є прикладом стратегії Китаю щодо створення інфраструктурних зв'язків та розширення економічного впливу. Помітною є також активність китайських технологічних компаній, які виростають у світових лідерів у сферах штучного інтелекту, технологій зв'язку та електромобілів.

Індія займає важливе положення як центр ділової активності, особливо в контексті своєї швидко зростаючої економіки та розмаїття галузей, що привертають увагу міжнародних інвесторів. Економічні реформи та стратегії, прийняті в останні десятиліття, дозволили Індії стати привабливим ринком для іноземних інвестицій. Країна найбільш відома інформаційною та технологічною галузями, де утворюються сучасні технологічні хаби, такі як Бангалор. Також доцільно виділити і динамічний розвиток сектору послуг, зокрема ІТ-аутсорсингу та фінансових послуг. Індійські компанії активно беруть участь у глобальних бізнес-проектах, надаючи послуги в різних областях, від програмування до консультування. Крім того, Індія виступає як великий ринок для багатьох міжнародних компаній.

Безумовно, лідерство США залишається ключовим, особливо в сферах фінансів, технологій та глобального бізнесу.

2. Зростання невизначеності на фінансових ринках, що вказує на комплексні та непередбачувані зміни, які відбуваються у глобальному економічному середовищі, а саме:

- невизначеність на фінансових ринках: фінансові ринки реагують на різні фактори. Невизначеність може виникнути через непередбачувані події або нестабільні умови.

- відтік капіталу у розвинуті країни: у періоди невизначеності інвестори можуть віддавати перевагу менш ризикованим активам або переорієнтовувати свій капітал у розвинуті країни, де вони сприймають ситуацію як більш стабільну.

- формування нових ринків: невизначеність може також визначати появу нових ринків та можливостей.

3. Неоіндустріалізація, яка визначається відновленням та переосмисленням індустріального сектору економіки, при цьому формується нова індустріальна модель, що характеризується високотехнологічними структурами та інноваційним підходом. Неоіндустріалізація є стратегічним кроком для бізнесу та економіки, оскільки вона сприяє підвищенню конкурентоспроможності та здатності до інновацій у глобальному ринковому середовищі та виводить міжнародні відносини між країнами на новий рівень співпраці.

4. «Цифровізація», яка є ключовим аспектом створення «розумної» економіки, що відзначається використанням новітніх технологій та цифрових інновацій (Інтернет речей (IoT), штучний інтелект (ШІ); блокчейн; 5G технології; Інтернет реальності (VR/AR)). Ці технологічні тренди перетворюють економіку, забезпечуючи більшу ефективність, зручність та інновації. Цифровізація створює можливості, але також вносить виклики, пов'язані з безпекою та приватністю. Важливо, щоб країни спільно працювали, розробляли міжнародні стандарти та сприяли цифровому розвитку, забезпечуючи взаємне вигідні відносини.

5. Завершення доби вуглеводного палива вказує на перехід від традиційних джерел енергії, таких як вугілля та нафта, до більш різноманітних та сталих альтернатив. Зміни в структурі енергетичних балансів та формування нових енергетичних тенденцій визначають майбутнє енергетичного сектору. Ці

зміни мають значний вплив на міжнародні відносини країн і взаємодію в енергетичному секторі.

б. Перехід від ринку сировини до ринку послуг та технологій вказує на стратегічні зміни в економічній структурі, де основний акцент робиться на наданні послуг та розвитку технологій. Цей перехід відбиває зміни у споживацьких уподобаннях, технологічних інноваціях та підходах до виробництва. Зазначені тенденції свідчать про тісний зв'язок між економікою, технологічними та екологічними напрямками розвитку сучасного світу. Вони відображають вплив глобалізації на міжнародні відносини, пов'язаний із реалізацією цих тенденцій, та вказують на зростаючий вплив політики на економічний сектор.

Глобалізація суттєво переформатовує міжнародні відносини, вимагаючи адаптації країн до нових реалій та пошуку спільних рішень для глобальних викликів.

Інформаційні джерела:

1. Francis Fukuyama. *The End of History and the Last Man*. Free Press, 1992. 432 p.
2. Matyushok V., V. Krasavina V., A. Berezin A. and Garcia J. S. The global economy in technological transformation conditions: A review of modern trends. *Economic Research*. 2021. Vol. 34 (1). P. 1471–1497. DOI: 10.1080/1331677X.2020.1844030

МАЙСТЕРНІСТЬ БІЗНЕС-ПЕРЕГОВОРІВ: ВИЯВЛЕННЯ ПЕРЕВАГИ У МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ ЗА ДОПОМОГОЮ ГАРВАРДСЬКОЇ МОДЕЛІ КОМУНІКАЦІЇ

Горобинська М.В., канд. екон. наук, доц.

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

Величко К.Ю., канд. екон. наук, доц.

Державний біотехнологічний університет

Сьогодні бізнес-переговори в міжнародному контексті визначаються не тільки як процес досягнення угоди, але й як важлива складова ефективної бізнес-комунікації. Глобалізаційні процеси приводять до активної взаємодії різних культур та бізнес-норм, тому вміння ефективної організації бізнесової комунікації між партнерами, важливою частиною якої є бізнес-переговори, фактично стає критичною компетенцією для успіху підприємств.

Міжнародні бізнес-переговори вимагають не лише стратегічного підходу, але й врахування культурних відмінностей та особливостей стосунків між партнерами.

Ефективні міжнародні бізнес-переговори потребують уваги до декількох ключових аспектів. По-перше, розуміння культурних особливостей є вирішальним для забезпечення взаєморозуміння та уникнення конфліктів. Комунікація повинна бути адаптована до стилів та норм представників різних країн. По-друге, стратегічне планування та гнучкість управління процесом переговорів є важливими для досягнення спільних цілей. Нарешті, побудова

довіри та відкритість є фундаментом стійких партнерських відносин, що може забезпечити довгостроковий успіх у співпраці.

Міжнародні бізнес-переговори не лише вирішують поточні питання та угоди, але також мають суттєвий вплив на стратегічний розвиток підприємства. Успішні переговори відкривають нові можливості для розширення ринків, встановлення стратегічних партнерств та отримання конкурентних переваг.

При цьому важливо враховувати, що ефективність міжнародних бізнес-переговорів залежить від навичок комунікації, стратегічного мислення та готовності адаптуватися до змін у глобальному бізнес-середовищі. Саме тому більшість партнерів схиляються до застосування Гарвардського методу.

Як відомо, Гарвардський метод переговорів був запропонований професорами Гарвардської бізнес-школи - Роджером Фішером, Вільямом Урі та Брюсом Паттоном. Розробка цієї методології відбувалася в середині 1980-х років і була викладена у книзі «Як дійти згоди: переговори щодо угоди без поступок» («Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In»). Ця книга стала бестселером і визнана як одна з ключових праць в галузі переговорів та конфліктології [1].

Гарвардська методологія переговорів, визначається низкою важливих принципів, які спрямовані на досягнення взаємовигідних угод та збереження відносин. Основні принципи цієї методології включають (рис):

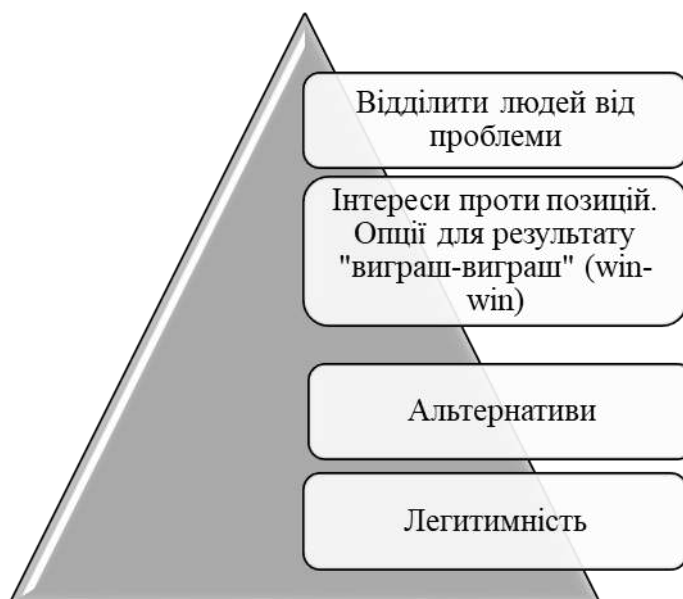

Рис. Принципи Гарвардської моделі бізнес-переговорів

Джерело: складено на основі [1].

Р. Фішер, В. Урі та Б. Паттон наголошують, що учасники переговорного процесу, це по-перше, звичайні людина, і, тому важливо будувати комунікацію, виходячи з інформації про партнера як про особистість.

Також слід мати на увазі, що кожен учасник бізнес-переговорів має дві основні мети: вирішення суттєвих питань і збереження відносин між партнерами. По-друге, аспект цього методу - це інтереси, які визначають сутність проблеми та предмет бізнес-переговорів. На думку авторів методу, важливо вміти

ідентифікувати інтереси інших осіб, розуміти, що ховається за висловами партнера та вміти пропонувати рішення для кожної конкретної проблеми.

Наступний елемент Гарвардського методу – альтернативи. Маючи на увазі важливість, слід прагнути мати достатню кількість різних варіантів, тобто альтернативних рішень, і включати їх до обговорення. У більшості випадків невдалі бізнес-переговори виникають через відсутність бажання та зусиль щодо створення різноманітних варіантів. Для уникнення цих помилок важливо розглядати проблему з різних боків, аналізувати її з різних точок зору та враховувати різноманітні можливості вирішення переговорної проблеми. Доповнення обговорення різними підходами може сприяти знайденню оптимального рішення та досягненню взаємовигідної угоди.

Ще одна важливий чинник – легітимність. У Гарвардському методі бізнес-переговорів легітимність рішення є ключовим аспектом, оскільки сприяє побудові довіри та прийняттю угоди обома сторонами. Це дозволяє сформулювати важливі складові цього чинника, а саме: чесність та відкритість (сторони повинні взаємодіяти відкрито, надаючи один одному достовірну інформацію); засади та критерії (важливим є визначитися з об'єктивними засадами та критеріями для оцінки майбутнього рішення); активна участь обох сторін у переговорному процесі (не пригнічувати сторону переговорів, а, навпаки, залучати до спільного вирішення проблеми та прийняття рішення); справедливість та взаєморозуміння. Фактично, легітимність у Гарвардському методі є результатом взаємодії, довіри та урахування інтересів сторін, що сприяє успішному вирішенню конфліктів та укладанню взаємовигідних угод.

Використання саме цього методу дозволяє сформувати стійкі ділові відносини, що є важливим у міжнародному бізнесі. Крім того, Гарвардський метод відзначається численними перевагами, що робить його ефективним та популярним в міжнародному бізнес-середовищі:

- ключова перевага методу полягає в тому, що метод сприяє створенню угод, які задовольняють інтереси обох сторін. Це дозволяє досягти «виграшу-виграшу» (стратегія «win-win») та не тільки зберегти партнерські відносини, а також закласти фундамент на подальшу співпрацю;
- метод сприяє виявленню та задоволенню інтересів, що веде до більш творчого та гнучкого підходу до бізнес-переговорів;
- стимулює до пошуку різних варіантів та опцій для вирішення проблеми, що може призвести, наприклад, до нових форм масштабування бізнесу та ін.

Ця тактика може бути використана у бізнес-переговорах учасників різноманітних проектів, обговорень та вирішення локальних питань, а також виявляє свою ефективність при досягненні глобальних цілей, таких як укладання значущих угод про співробітництво.

Загалом, Гарвардський метод сприяє побудові стійких та взаємовигідних відносин у міжнародному бізнесі, а також допомагає досягати ефективних та прийнятних обох сторін рішень.

Інформаційні джерела:

1. Fisher R., Ury W., Patton B. Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In. London: Penguin Books, 1991. 200 p.

МІЖНАРОДНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТНИХ МОДЕЛЕЙ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

Д'яченко К.С., здоб. вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

У сучасному глобальному фінансовому світі, швидкий та постійний розвиток стають визначальними для усіх секторів бізнесу. Міжнародна конкуренція, широка доступність інформації та стрімкий технологічний прогрес формують нові вимоги до конкурентних моделей. Актуальність обраної тематики пов'язана з ключовими міжнародними тенденціями розвитку конкурентних моделей та їх впливу на бізнес у різних країнах.

Однією з найважливіших тенденцій є широка цифрова трансформація у всіх сферах бізнесу. Компанії змушені переглядати свої конкурентні моделі, впроваджуючи цифрові технології для оптимізації процесів, взаємодії з клієнтами та аналізу даних. Багато країн активно розвивають екосистеми для сприяння інноваціям та стартапам. Різноманітні інкубатори, акселератори та грантові програми роблять акцент на розвиток новаторських ідей, що сприяє росту конкурентноспроможних моделей.

Глобальна громадська увага до соціальної відповідальності змушує компанії переглядати свої конкурентні моделі. Зацікавленість споживачів в етичних та сталій підприємстві вимагає від компаній більш відповідального підходу. Також зростає важливість глобальної ланки управління ланцюжком поставок, де компанії шукають більш ефективні та стійкі моделі через оптимізацію логістики, впровадження нових технологій та забезпечення екологічної сталості.

У світі, насиченому інформацією, компанії спрямовують свої конкурентні стратегії на персоналізацію послуг та виробів, щоб задовольняти індивідуальні потреби клієнтів.

Міжнародні тенденції розвитку конкурентних моделей свідчать про необхідність постійного адаптації бізнесу до змін. Компанії, які активно впроваджують цифрові ініціативи, ставлять акцент на інновації та враховують глобальні вимоги до відповідальності, знаходяться в кращому становищі для успішної конкуренції в цьому динамічному економічному середовищі.

Інформаційні джерела:

1. Mandych, O., Skudlarski, J., Babko, N., Blyzniuk O., Lysak, H., Kot, O. Methodological research of financial sector digital transformation trends in banking. *Technology Audit and Production Reserves*, 2023. 2(4(70)), 10–14. <https://doi.org/10.15587/2706-5448.2023.276408>
2. Babko, N. Features of digital globalization in conditions of modern challenges. *Mechanisms for ensuring innovative development of entrepreneurship: monograph*. Tallinn: Teadmus OÜ. 2022. P. 37-46.
3. Kalinichenko, S., Duyunova, T., Sekovoy, O., Mykytas, A. Competitive development of subjects of the agri-business: theory and practice. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*. 2020. № 28(4). P. 86-91.

ВИКЛИКИ СИСТЕМІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕД УКРАЇНИ

Кулініч О.А., канд. екон. наук, доц.

Білоус Г.Г., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Митна система в Україні є однією з ключових складових зовнішньоекономічної діяльності, що відіграє важливу роль у регулюванні зовнішньої торгівлі, контролі за рухом товарів та послуг через кордон, а також у формуванні бюджетних надходжень. Зауважимо, що на сучасному етапі Україна зіштовхується з складною ситуацією внутрішнього та міжнародного характеру, зокрема, з повномасштабним вторгненням та активними бойовими діями на своїй території з країною-агресором – Росією [1, с. 31]. Проте, незважаючи на ці виклики, митна система залишається важливим інструментом регулювання зовнішньої торгівлі та контролю над переміщенням товарів через кордон і є важливим джерелом бюджетних надходжень, що дозволяє фінансувати важливі сфери: оборона, освіта та охорона здоров'я.

Однією з головних проблем системи митного регулювання в Україні є корупція та недостатня прозорість. Це вважається перешкодою для бізнесу та іноземних інвесторів, оскільки недостатня прозорість та несправедливі практики в митницях можуть призвести до втрати довіри та надмірних витрат. Для успішного вдосконалення системи митного регулювання в Україні важливо розглянути аспекти антикорупційної політики. Запровадження прозорих та перевірених процедур, а також незалежних механізмів контролю, може допомогти у запобіганні корупції та забезпечити довіру громадськості до системи митного регулювання. Створення внутрішнього аудиту та механізмів звітності може бути важливим для забезпечення відкритості та відповідальності в роботі митниць. Додатково, важливо встановити ефективні канали зворотного зв'язку для бізнесу та громадян, щоб вони мали можливість повідомляти про можливі корупційні випадки та порушення в системі митного регулювання. Розробка та запровадження цифрових систем моніторингу та звітності може сприяти автоматизації та перевірці процесів в митницях, що робить мінімальними можливості для людського втручання та корупції. Посилення міжнародного співробітництва також може бути корисним для боротьби з корупцією в зовнішньоекономічній діяльності. Україна може співпрацювати з іншими країнами та міжнародними організаціями для обміну інформацією та досвідом у боротьбі з корупцією в торговельних операціях [2].

Процес реформи може бути складним та тривалим, але він надзвичайно важливий для покращення економічної ситуації та підвищення рівня довіри до державних інституцій. Для успішної реформи системи митного регулювання необхідно враховувати відгуки та рекомендації бізнес-спільноти, громадських організацій та міжнародних партнерів. Вони можуть надати цінний внесок у формулювання та впровадження політики. Ключовим аспектом вдосконалення системи митного регулювання є підтримка з боку уряду та політичної волі для здійснення необхідних змін. Важливо визначити конкретні цілі та строкові

рамки, а також забезпечити їхнє виконання. Крім того, важливо наголосити, що вдосконалення системи митного регулювання повинно бути частиною загального стратегічного плану розвитку України. Це включає в себе створення сприятливого інвестиційного клімату, розвиток інфраструктури, підтримку малого та середнього бізнесу, а також розвиток системи соціального захисту.

Важливим аспектом вдосконалення системи митного регулювання в Україні є також забезпечення співробітництва з іншими країнами та регіональними блоками. Україна має великий потенціал для розвитку зовнішньої торгівлі, і співпраця з іншими країнами може розширити можливості доступу на український ринок. Для досягнення цієї мети Україна може розглядати можливість укладення та розширення міжнародних торгових угод та угод про вільну торгівлю. Такі угоди можуть сприяти розширенню ринків збуту для українських товарів та послуг, а також сприяти введенню сучасних стандартів та правил торгівлі, що підвищить якість виробництва та забезпечить безпеку споживачів. Крім того, важливо пам'ятати про збалансованість між інтересами зовнішньої торгівлі та забезпеченням внутрішнього виробництва. Заходи щодо митного регулювання мають бути спрямовані на стимулювання розвитку вітчизняного виробництва, а також забезпечення конкурентоспроможності національних підприємств на світовому ринку. Важливо пам'ятати, що реформи у сфері митного регулювання – це довгостроковий процес, який вимагає послідовності, сталості та підтримки з боку всіх зацікавлених сторін, включаючи уряд, бізнес, громадські організації та міжнародних партнерів. Усі ці заходи спрямовані на створення сприятливого середовища для ЗЕД в Україні, яке сприятиме економічному зростанню, створенню нових робочих місць. Вдосконалення системи митного регулювання – це ключовий елемент стратегії розвитку України у глобальному економічному середовищі [3, 4].

Додатковою важливою складовою вдосконалення системи митного регулювання є розвиток інфраструктури, яка обслуговує зовнішньоекономічну діяльність. Це включає в себе розширення та модернізацію митниць, портів, аеропортів, а також залізниць та автошляхів. Сучасні інфраструктурні об'єкти дозволять більш ефективно та швидко проводити митний контроль та обслуговування зовнішньої торгівлі, що підвищить привабливість України для іноземних інвесторів та забезпечить безперервність поставок. У процесі вдосконалення системи митного регулювання важливо розглянути можливість спрощення митних процедур для малого та середнього бізнесу. Це може включати в себе зменшення адміністративних бар'єрів, зниження витрат та обов'язків для малих підприємств, що стимулює підприємництво та розвиток нових компаній. Розвиток інтернаціональних логістичних центрів та торгових зон спеціального режиму може стати важливою складовою політики зовнішньоекономічних відносин. Ці об'єкти можуть служити як точки переправи та обслуговування для іноземних підприємств, спрощуючи процедури експорту та імпорту товарів. Зокрема, Україна може активно розглядати можливість створення зон вільної торгівлі та економічних зон, що спеціалізуються на певних галузях, що сприяє залученню іноземних інвестицій

та створенню нових робочих місць. Важливо наголосити на залученні міжнародних партнерів та іноземних інвесторів у розвиток системи митного регулювання в Україні. Іноземні компанії можуть принести великий досвід, капітал, технології, що допоможуть підняти якість та ефективність системи митного контролю і регулювання [4]. Важливо забезпечити сталий моніторинг й оцінку результатів реформи системи митного регулювання. Це допоможе вчасно виявляти проблеми та недоліки, а також вносити необхідні корекції до стратегії. Всі ці та додаткові аспекти вдосконалення системи митного регулювання є важливими для досягнення сталого розвитку, підвищення конкурентоспроможності та залучення іноземних інвестицій (рис. 1).

Рис. 1. Додаткові елементи подальшого вдосконалення системи митного регулювання в Україні

Реформи в цій галузі є кроком до покращення економічної ситуації та підвищення якості життя громадян України.

Інформаційні джерела:

1. Андросова Т.В., Кулініч О.А., Гребенюк Я.О. Особливості електронної торгівлі в країнах ЄС та в Україні в період воєнного стану. *Actual scientific research in the modern world. International science journal*. Issue 6(98). June 2023. Pereiaslav. 2023 ISCIENCE.IN.UA С. 31-41
2. Кулініч О.А., Гребенюк Я. Особливості функціонування митної системи України в сучасних умовах. *Socially competent management of corporations in a behavioral economy: Collection of scientific papers / European institute of further education, Podhajska*, 24-25.11.2021. P. 259-260
3. Кулініч О.А. Умови розвитку міжнародного бізнесу в Україні. Розвиток харчових виробництв, ресторанного та готельного господарств і торгівлі: проблеми, перспективи, ефективність: Міжнар. наук.-практ. конф. (14.05.2020р.) ХДУХТ. Х.: 2020. Ч.2. С. 85-87
4. Кулініч О.А. Трансформації структури економіки України в контексті інтеграції в європейський економічний простір. *Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін: Всеукр. наук.-практ. конф. 22.10.2020р. ПДАА. Полтава, 2020. С. 200-204*

ЕКОСИСТЕМИ ДЛЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Мандич І.М., здоб. вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

Сучасний світ вимагає від країн неупинного розвитку та ефективного управління. Для досягнення цієї мети важливим є вивчення та впровадження передового міжнародного досвіду у сфері екосистем для публічного управління. Представлені екосистеми стають ключовим інструментом для оптимізації процесів, підвищення транспарентності та взаємодії між владою та громадянами. Міжнародний досвід показує, що успішні екосистеми ґрунтуються на прозорості та відкритості. Доступ до інформації, відкриті дані та взаємодія з громадськістю сприяють створенню ефективних механізмів управління.

Використання сучасних технологій для цифрової інтеграції в управлінські процеси є ключовим компонентом екосистем. Це дозволяє автоматизувати багато рутинних операцій та поліпшити якість прийняття рішень. Подальше розвиток цифрової інтеграції та автоматизації управлінських процесів є важливим викликом та перспективою. Це передбачає впровадження інноваційних технологій, таких як штучний інтелект, для поліпшення продуктивності та точності управлінських рішень.

Цифрова інтеграція в екосистемах для публічного управління визначається не лише впровадженням технологій, але й активною підтримкою громадянської участі та вдосконаленням цифрових послуг. Адаптація міжнародного досвіду у цьому контексті допомагає створювати ефективні та інноваційні екосистеми для забезпечення

Найкращими міжнародними практиками є можливими вважаються приклади країн ЄС для України. Нариклад, Естонія визначається своєю передовою електронною системою управління. Е-Управління дозволяє громадянам здійснювати віртуальні голосування, отримувати електронні послуги та взаємодіяти з урядовими органами онлайн, спрощуючи багато аспектів їхнього повсякденного життя. Іншим прикладом є Сінгапур, де впроваджується концепція смарт-міст та цифрові служби для поліпшення життя громадян. Використання технологій Інтернету речей та розумних рішень в управлінні містами сприяє ефективному розподілу ресурсів та зменшенню екологічного впливу.

Базовими передумовами та викликами є забезпечення кібербезпеки та захисту особистих даних є важливим аспектом у впровадженні екосистем для публічного управління. Міжнародний досвід допомагає країнам створювати ефективні стратегії для уникнення кібератак та збереження конфіденційності. Сприяння активної участі громадськості у прийнятті рішень вимагає розробки механізмів взаємодії. Міжнародний досвід надає приклади успішної практики залучення громадськості до процесів управління. Міжнародний досвід у розробці та впровадженні екосистем для публічного управління свідчить про

те, що ці ініціативи можуть стати драйверами сталого розвитку та забезпечити високий рівень якості життя громадян. Важливою є готовність країн адаптувати міжнародний досвід до своїх потреб та враховувати особливості власної культури та інституційної системи.

Інформаційні джерела:

1. Ажажа М., Фурсін О., Венгер О. Зарубіжний досвід регіонального економічного розвитку: інновації, екосистема, місцеве самоврядування. *Humanities studies*. 2022. № 11 (88). С. 169-183.
2. Самофалов Д. Зарубіжний досвід використання відкритих даних як комунікаційного інструменту для покращення публічного управління та публічного адміністрування охороною здоров'я. *Наукові перспективи*. 2021. №1 (7). С. 33-39.
3. Литвин І. Досвід формування екосистем стартапів у країнах східної Європи та можливості його застосування в Україні. *Молодий вчений*. 2021. №10 (98). С. 151-159.
4. Кирильєва Л. О., Наумова Т. А., Миронова М. О. Міжнародний досвід реалізації концепції «Індустрія 4.0» організаційними структурами в умовах глобалізації. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. № 8. С. 94-98.

МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВІ ТЕХНОЛОГІЇ: ЦИФРОВА АДАПТАЦІЯ ТА ЗАЛУЧЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Мандич О.В., д-р екон. наук, проф.

Державний біотехнологічний університет

Міжнародні фінанси є однією з ключових сфер світової економіки, яка визначає глобальну динаміку, торгівлю та рівень економічного розвитку різних країн. Головним компонентом міжнародних фінансів є глобальні фінансові ринки, де здійснюється торгівля валютами, цінними паперами та іншими фінансовими інструментами. Представлений тезис визначає базис глобального капіталу та впливає на економічну стійкість країн. Зростання глобальної фінансової інтеграції виражається в зв'язках між країнами та їхньою залежністю від глобальних фінансових потоків. Інтеграція стимулює міжнародну торгівлю та сприяє обміну ресурсами. Такий контекст розширюється до питань фінансової стабільності, ролі міжнародних організацій та важливості взаємодії для ефективного вирішення фінансових викликів. Глобальна фінансова інтеграція впливає на:

- міжнародні фінансові інституції, такі як міжнародні банки, міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк, вони стають центральними суб'єктами у підтримці фінансової стабільності та наданні фінансової допомоги країнам у кризових ситуаціях;

- капітал та глобальні фінансові ринки, які сприяють вільному руху капіталу між країнами, таким чином іноземні інвестиції та кредитування грають ключову роль у фінансовому розвитку та стимулюванні фінансів;

- міжнародні торговельні угоди, зокрема, фінансова інтеграція, пов'язана із міжнародними торговельними угодами, які сприяють взаємному розвитку країн та забезпечують обмін товарів і послуг;

- глобальна валютна система та стабільність глобальної економіки, які залежать від ефективної глобальної валютної системи. Роль ключових валют, таких як євро, долар США, визначають фінансові стратегії та впливають на курси валют країн усього світу.

Глобальна фінансова інтеграція ставить перед сучасними економіками завдання не лише забезпечення взаємодії, а й ефективного управління ризиками, що виникають внаслідок глобальних фінансових зв'язків. Важливою є розробка ефективних стратегій, спрямованих на вирішення фінансових викликів та підтримку стабільності в умовах глобальної фінансової інтеграції. Таким чином, актуалізується питання цифрової адаптації систем.

Цифрова трансформація впливає на всі сфери, і міжнародні фінанси не є винятком. Впровадження технологій блокчейну, штучного інтелекту та фінансових інновацій революціонізує фінансовий сектор, роблячи його більш швидким та доступним. Цифрова трансформація в міжнародних фінансових системах визначається стрімким впровадженням технологій, які перетворюють традиційні фінансові моделі та розширюють можливості управління ресурсами та ризиками. Окреслений процес змінює парадигму фінансів, надаючи нові можливості, але вимагаючи від учасників системи адаптації до нових реалій.

Використання цифрових технологій та інструментів штучного інтелекту (ШІ) в міжнародних фінансах дозволяє здійснювати аналіз величезної кількості даних, передбачати тренди на фінансових ринках та приймати стратегічні рішення з високою точністю. ШІ також застосовується для боротьби зі зловживаннями. Цифрова трансформація включає розвиток систем електронної ідентифікації та захисту даних. Забезпечення конфіденційності та безпеки даних у міжнародних фінансових транзакціях є критичним завданням. Також слід звернути увагу й на те, що зумовлює розвиток електронних торгових платформ та автоматизацію торгівлі, забезпечує швидке та ефективне виконання угод, зменшує ризики та сприяє легкому доступу до світових ринків.

Цифрова трансформація потребує вдосконалення регулятивного середовища через той факт, що багато країн, наразі, впроваджують нові законодавчі акти для контролю використання новітніх фінансових технологій, захисту даних й приватності та забезпечення стабільності фінансових ринків, загалом. Адаптація у міжнародних фінансових системах розширює горизонти, забезпечуючи ефективніше та інноваційне управління ресурсами, прискорюючи транзакції та змінюючи саме поняття фінансової послуги. Здатність ефективно взаємодіяти з цими технологічними інноваціями стає стратегічно важливою для всіх учасників міжнародних фінансових ринків.

Отже, існуючі концепції розвитку передбачають посилення міжнародного співробітництва та координації, цифрової трансформації та адаптації, координації залучення новітніх інструментів штучного інтелекту. Спільні зусилля у вирішенні глобальних фінансових викликів, таких як боротьба з корупцією та забезпечення фінансової стабільності, стають запорукою ефективного розвитку.

Міжнародні фінанси, визначаючи сучасну глобальну економіку, виступають важливим фактором конкурентоспроможного розвитку. Змістовне наповнення міжнародних фінансів та їхні концепції розвитку визначають не лише економічні відносини, але й сталить перед собою завдання формування стійкого, інноваційного та відповідального фінансового майбутнього.

Інформаційні джерела:

1. Дубина М., Попело О., Тарасенко О. Інституційні трансформації фінансової системи України в умовах розвитку цифрової економіки. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2021. № 1 (25). С. 91-110.
2. Зверяков М. І., Ковальов А. І., Завадська Д. В., Гончаренко О. М., Жердецька Л. В., Керімов А. Е., Гончар К. О. Цифрова трансформація фінансового сектора економіки: зб. тез доповідей за матеріалами V Міжнародної наук.-практ. Інтернет-конф., 09-10 квітня 2020 р. Одеса: ОНЕУ, 2020. 348 с.
3. Гулей А. І., Гулей С. А. Цифрова трансформація вітчизняного банківського середовища в умовах розвитку фінтех-екосистеми. Український журнал прикладної економіки. 2019. № 1. С. 6-15.
4. Лісова Р. М. Вплив діджиталізації на бізнес-моделі: етапи та інструменти цифрової трансформації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. №24 (2). С. 114-118.

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА НІМЕЧЧИНИ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ

Мединська Т.В., канд. екон. наук, доц.

Бартко М.Т., здоб. вищої освіти

Львівський торговельно-економічний університет

Сучасні процеси глобалізації виокремлюють вразливість фінансових систем у різних країнах світу. Кожна з цих систем має власний досвід подолання економічних труднощів та стимулювання розвитку. Один з особливо цікавих є досвід Німеччини, яка завдяки своїй фінансово-економічній політиці залишається однією з лідерів у світовому економічному вимірі. Федеральна Рахункова Палата є головним контрольним органом у сфері державних фінансів в ФРН, а звіти про виконання бюджету складаються Міністерством фінансів та подаються до парламенту та рахункової палати для розгляду. Після оцінки Рахунковою Палатою парламент схвалює закон про виконання бюджету.

Система бюджету Німеччини включає федеральний бюджет, спеціальні урядові фонди, бюджети 16 федеральних земель, включаючи п'ять східнонімецьких земель, і понад 10 000 місцевих громад. Однією з особливостей німецької бюджетної системи є трисхідчаста система міжбюджетного вирівнювання. По-перше, дохідне вирівнювання здійснюється через розподіл ПДВ між бюджетами федеральних земель, де 25% від частки ПДВ, отриманого з бюджетів земель, розподіляються між всіма землями. Другий вид міжбюджетного вирівнювання полягає в перерозподілі бюджетних ресурсів між бюджетами земель без втручання федерального уряду. Третім способом фінансової підтримки

регіонів у ФРН є прямі федеральні гранти деяким територіям.

Податкова система ФРН включає в себе прямі та непрямі податки, і головними платниками податків є робітники та службовці. Понад 70% всіх податкових надходжень у країні здійснюються за рахунок цих груп. Важливою рисою податкової системи є внески на соціальне страхування та місцеві податки. У табл. 1. наведено види податків та їх особливості в Німеччині.

Таблиця 1 – Основні види податків у Німеччині

№	Види податків	Характерні ознаки
1.	Податок на доходи фізичних осіб	Німецька система оподаткування включає податок на доходи фізичних осіб, який є одним з основних джерел доходів державного бюджету. Цей податок стягується прогресивно: ставки зростають разом з ростом доходів громадян. Загальний рівень оподаткування може становити від 0% для низьких доходів до близько 45% для високих доходів.
2.	Податок на прибуток підприємств	Для підприємств в Німеччині існує податок на прибуток підприємств, який становить 15% від прибутку плюс додатковий обов'язковий податок на церковні організації в розмірі близько 9%. Разом ці ставки складають приблизно 24%. Важливою особливістю є те, що є обмеження на виплату прибутку власникам компаній, що впливає на їхню належну суму податку.
3.	ПДВ	Німеччина застосовує систему податку на додану вартість (ПДВ), яка має декілька ставок. Загальна ставка ПДВ складає 19%, а знижена ставка – 7%. До зниженої ставки віднесені продукти харчування, деякі види книг та журналів, а також окремі послуги.
4.	Податок на нерухомість	У Німеччині існує податок на нерухомість, який стягується з власників земельних ділянок та будинків. Він регулюється місцевими органами влади і може відрізнятися в залежності від регіону.
5.	Податок на спадщину і дарування	Податок на спадщину та дарування стягується в Німеччині у разі передачі майна в спадщину або подарунок. Ставки податку залежать від ступеня спорідненості та вартості подарунку чи спадщини.
6.	Податок на автомобілі	Власники автомобілів в Німеччині повинні сплачувати податок на автомобілі, який визначається залежно від типу автомобіля, його місткості та викидів CO ₂ .
7.	Податок на фінансову допомогу	Податок на фінансову допомогу є додатковим податком, який був введений після об'єднання Німеччини з метою фінансування реконструкції нових федеральних земель. З 2021 року цей податок скасований для більшості громадян, але залишається для високооподатковуваних осіб.
8.	Прибутковий податок	Цей податок застосовується до доходів, отриманих з інвестицій, таких як дивіденди та проценти. Ставка складає 25% плюс обов'язковий податок на церковні організації.
9.	Податок на нерухомість	Цей податок стягується при покупці нерухомості.

Джерело: Складено за даними [1].

Податкова політика Німеччини спрямована на стимулювання економічного зростання та активізацію ринкового механізму. Для цього застосовувались неоподатковувані надбавки на виробництво товарів за рахунок інвестицій, зниження прогресії та скорочення ставок корпоративного податку, зміна податкового складу, зменшення податку на дохід і прибуток з одночасним збільшенням податку на споживання, додану вартість.

У Німеччині існують шість різних податкових класів (нім. Steuerklasse), які визначаються на підставі соціального статусу та рівня доходів платників податків, оскільки в цій країні існує прогресивна система оподаткування. Приналежність до певного податкового класу визначає розмір податкового навантаження, яке застосовується до особи.

Сімейний стан є основним критерієм для призначення до певного податкового класу в Німеччині (табл. 2). Усі платники податків зобов'язані повідомляти податкову службу про будь-які події, які можуть вплинути на зміну їхнього податкового класу, такі як одруження, розлучення або народження дітей.

Таблиця 2 – Податкові класи в Німеччині

№	Назва класу	Характерні особливості класу
1.	Перший клас	включає в себе неодружених осіб, осіб у цивільному шлюбі, розлучених, вдівців або вдов, а також осіб, які перебувають у шлюбі з нерезидентом Німеччини або особою, яка проживає за межами ЄС. Сюди також входять одноособові домогосподарства.
2.	Другий клас	передбачений для одиноких батьків, які виховують дітей самостійно та мають право на допомогу.
3.	Третій клас	відповідає платникам податків, які заробляють набагато більше, ніж їхні чоловіки або дружини. До цього класу включаються також удівці та вдови, якщо після смерті партнера минув рік чи менше.
4.	Четвертий клас	призначений для подружніх пар з рівними доходами, які одержують дохід в Німеччині.
5.	П'ятий клас	включає осіб, які заробляють значно менше, ніж їхні чоловіки чи дружини. Сюди входять також платники податків, які перебувають у шлюбі з особами, які належать до третього податкового класу.
6.	Шостий клас	призначений для осіб, які одержують дохід від двох і більше роботодавців або працюють в двох і більше професіях.

Джерело: Складено за даними: [2].

Цікавою особливістю податкової системи в Німеччині є податок на дощ, буквально податок на атмосферні опади. Сутність цього податку полягає в тому, що він стягується як частина комунальних послуг і використовується для обслуговування систем каналізації, які відведуть дощову воду. Оподатковується площа, яка не вбирає воду, така як дахи, веранди, асфальтовані майданчики, місця для паркування з твердим покриттям і під'їзні дороги до гаражів. Якщо вода може вбиратися ґрунтом чи газоном, то податок не стягується. Платники податку – це фізичні та юридичні особи, які володіють

нерухомістю та земельними ділянками.

Муніципалітет визначає ці області за допомогою аерофотозйомки і надсилає власникам на погодження. Ставка податку різниться і може коливатися від 70 центів до 1,9 євро за квадратний метр площі. Вартість цього податку включається до рахунку за комунальні послуги. Для тих, хто бажає уникнути оплати податку на дощ, можна влаштувати самостійний збір дощової води на своїй території, наприклад, встановити спеціальні резервуари для збору води або вирізати канали, які відводитимуть стік води.

Отже, податкова система та бюджетна політика Німеччини відзначаються своєю складністю і ретельною регуляцією. У країні діють різні класи оподаткування, які базуються на сімейному стані та рівні доходів. Це відображає прогресивний характер системи оподаткування, де ставки податків залежать від можливостей громадян.

Загалом, Німеччина використовує складну систему оподаткування та бюджету для підтримки різних рівнів управління та забезпечення якості комунальних послуг, і вона постійно вдосконалюється для забезпечення сталого економічного розвитку країни.

Інформаційні джерела:

1. Мельник О. Я. Особливості фінансової системи Федеративної республіки Німеччини. URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/.pdf>.
2. Куровцева Н. Податки в Німеччині. URL: <https://www.monito.com/uk/>.
3. Мединська Т. В., Андрейків Т. Я., Маланюк І. Р. Зарубіжний досвід податкового стимулювання бізнесу в умовах Covid-19. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2022. №2(58). С. 179-186.

СУЧАСНІ ТРЕНДИ У МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМАХ

Микитась А.В., д-р екон. наук, проф.
Державний біотехнологічний університет

У світі стрімкого технологічного розвитку та геополітичних змін, міжнародні фінансові системи стають центральним елементом глобального економічного устрою. Швидкі зміни у підходах, стратегіях та технологічних інноваціях визначають новий вигляд фінансового світу. Визначенню ключових сучасних трендів, що впливають на міжнародні фінансові системи та формують їх майбутнє, й присвячено дослідження.

Однією з визначальних тенденцій є активна цифрова трансформація у фінансовому секторі. Впровадження фінтехнологій не тільки спрощує та забезпечує безпеку транзакцій, але й відкриває нові можливості для глобальних платіжних систем та розрахунків. Компанії FinTech активно змінюють традиційні методи фінансового обслуговування. Від онлайн-платіжних систем до розробки персональних фінансових застосунків, FinTech стає каталізатором ефективніших, доступніших та інноваційних фінансових послуг. Деякі країни

активно розглядають випуск цифрових валют, емітованих центральним банком. Це може розширити функції грошей та змінити динаміку міжнародних фінансових відносин. Зростаюча увага до екологічних проблем впливає на фінансові рішення. Інвестори все більше оцінюють сталість та екологічні аспекти проектів, що визначає нові тренди в міжнародних інвестиціях. Умови глобальної конкуренції та стабільності вимагають збільшення міжнародного співробітництва та регулювання. Формування міжнародних стандартів інновацій та кібербезпеки стає невід'ємною частиною сучасних фінансових систем. У сучасному світі економіки, розширення міжнародного співробітництва в фінансових системах є критичним аспектом забезпечення стабільності, ефективності та інновацій. Цей тренд обумовлений необхідністю вирішення глобальних фінансових викликів та забезпечення синергії у міжнародних економічних відносинах. Розглянемо деякі ключові аспекти цього розширення. Для забезпечення єдності в міжнародних фінансах, важливим стає формування міжнародних стандартів. Це стосується не лише бухгалтерських та фінансових нормативів, але й стандартів кібербезпеки, захисту прав споживачів та інших аспектів, що впливають на стійкість глобальних фінансових систем. Зростаюча потреба в обміні даними та інформацією стимулює створення міжнародних платформ та інфраструктури для обміну фінансовою інформацією. Це сприяє підвищенню прозорості, ефективності та безпеки міжнародних транзакцій. Однією з актуальних сфер розширення міжнародного співробітництва є регулювання кібербезпеки. З міжнародним зростанням кіберзагроз та кібератак, спільні стандарти та домовленості стають критичними для захисту фінансових систем від кіберзлочинців.

Міжнародне співробітництво також засноване на спільних інвестиціях та розвитку фінансової інфраструктури. Спільні проекти у галузі технологій, платіжних систем, та розробки фінансових послуг можуть підтримати інтеграцію міжнародних ринків. Розширення міжнародного співробітництва включає у себе зусилля по створенню глобальних регуляторних рамок для фінансових інструментів, таких як криптовалюти та інші нові фінансові інновації. Це сприятиме уникненню фінансових ризиків та підвищенню довіри в глобальних фінансових операціях. Розширення міжнародного співробітництва у сучасних фінансових системах є стратегічно важливим елементом для досягнення стабільності та інновацій. Взаємодія між країнами та фінансовими інституціями є ключовою для вирішення глобальних фінансових викликів та побудови майбутнього, спрямованого на сталість та динаміку.

Сучасні тренди у міжнародних фінансових системах свідчать про глибокі зміни, які формують майбутнє глобального фінансового ринку. Використання технологій, акцент на сталості та екологічних аспектах, а також необхідність глобального регулювання визначають нову еру у розвитку міжнародних фінансів, вимагаючи від компаній та країн активної адаптації до змін.

Залучення міжнародного досвіду у розвиток фінансових систем виявляється невід'ємною складовою нашої шляхетної глобальної економіки. Зазначені вище тренди та напрями розвитку свідчать про важливість інтеграції та взаємодії на міжнародному рівні для досягнення ключових цілей.

Міжнародний досвід допомагає уникнути пасток та помилок, що можуть виникнути під час розвитку фінансових систем. Залучення глобального досвіду забезпечує ефективну систему управління ризиками та захисту інтересів всіх учасників. Міжнародний досвід також вказує на шляхи до інклюзивного розвитку, враховуючи різноманіття потреб різних економік. Це дозволяє створювати більш доступні та ефективні фінансові послуги для всіх шарів суспільства. Розглядаючи міжнародний досвід, фінансові системи можуть більш ефективно адаптуватися до глобальних викликів, таких як кризи, кіберзагрози та зміни клімату. Глобальний обмін досвідом є ключовим для створення стійкої та адаптивної інфраструктури.

Загалом, залучення міжнародного досвіду стає необхідною передумовою для побудови майбутніх фінансових систем, які сприяють сталому розвитку, інноваціям та високій ефективності. Глобальна співпраця стає ключовим елементом на шляху до стабільності та успіху у світі неперервних змін та викликів.

Інформаційні джерела:

1. Babenko V. Aspects of program control over technological innovations with consideration of risks. *Восточно-Европейский журнал передовых технологий*. 2018. № 3(4). С. 6-14. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vejpte_2018_3%284%29_2
2. Мандич О., Бабко Н., Лищенко М., Харчевнікова Л. Цифрова трансформація та новітні комунікації як платформа для стійкого розвитку бізнесу. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. № 4. С. 15–19. <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-6-2>
3. Babenko, V., Perevozova, I., Kvyatko, T., Maliy, O., & Mykolenko, I. (2019). World informatization in conditions of international globalization: Factors of influence. *Global Journal of Environmental Science and Management*, 5(Special Issue), 172-179.

ТЕХНОЛОГІЇ АУТСОРСИНГУ ТА КРАУДСОРСИНГУ ЯК ОСНОВА СИСТЕМИ КОНКУРЕНТНОЇ МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Нагаєв В. М., д-р пед. наук, проф.
Кускова С.В., канд. екон. наук, доц.
Вашечко С.С., здоб. PhD
Земляна Л.С., здоб. PhD

Державний біотехнологічний університет

Концептуальним положенням «нового державного управління» (New Public Management) є завдання зрозуміти громадянина як клієнта публічних послуг і спрямувати процеси організації на задоволення потреб клієнтів. Дане положення є передумовою для реалізації проєктів мобілізації людських ресурсів в системі конкурентної моделі державного управління [5]. Передусім громадянина-клієнта розглядають як основного платника податків, замовника або користувача публічних послуг. Але в останній час поряд із цим поступово відбувається розвиток відкритого громадського сектора із впровадженням принципів відкритих інновацій. Науковці визначають три ключові складові на

шляху до підвищення ефективності суспільного управління за рахунок залучення громадянської участі: прозорість, участь, співпраця [1, с. 45].

Органи публічної влади відзначають суттєву користь від «колективної творчості» представників зацікавлених сторін у процесах вироблення, реалізації та оцінювання наслідків політичних рішень. Широке застосування електронного урядування протягом останніх декількох років зумовило «оцифрування» адміністративних послуг із метою підвищення їх якості. Подібна практика відкрила абсолютно нові можливості для перепроєктування організаційних структур і процедур в системі публічного управління та адміністрування, зокрема щодо спілкування зі сторонніми зацікавленими сторонами [2, с. 30].

Найбільш поширеними для реалізації громадських проєктів мобілізації людських ресурсів за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій є технології аутсорсингу та краудсорсингу. Аутсорсинг (outsourcing – підрядництво) – передача організацією частини її завдань або процесів стороннім виконавцям на умовах субпідряду. Аутсорсингові ресурси залучаються у сфері набору персоналу або надання юридичних, бухгалтерських, логістичних чи ІТ-послуг тощо. Це дозволяє максимально ефективно використовувати ресурси й отримувати якісні послуги, а також нестандартні для організації методи вирішення проблем [3].

Краудсорсинг (crowd – натовп і sourcing – використання ресурсів) виник із розрахунку на очікуване бажання клієнтів безоплатно або за невисоку ціну поділитися своїми ідеями з організацією виключно у зв'язку з бажанням побачити ці ідеї втіленими у життя. Виділяють три види краудсорсингу в публічному управлінні: створення краудсорсингових ресурсів в умовах надзвичайних ситуацій; законотворчий краудсорсинг; співпраця органів влади та громадянського суспільства в регіонах або муніципальних утвореннях [4]. Найвідомішим прикладом краудсорсингового проєкту в приватному секторі є «Wikipedia», яка пропонує користувачам власноруч створювати та редагувати статті.

Прикладом успішного застосування елементів краудсорсингу в публічному управлінні України є портал державних послуг «iGov». Це волонтерський проєкт. В його створенні брали участь сотні та тисячі волонтерів-ентузіастів по всій країні та навіть світу. Проєкт був запущений за підтримки Агенції електронного уряду разом із Міністерством економіки та Адміністрацією Президента у червні 2015 року. Основною метою була поява можливості отримання довідок та документів в електронному вигляді чи попереднє їх замовлення без очікування в черзі. Портал зроблено в рамках боротьби з корупцією в Україні та вдосконалення бізнес-процесів в наших державних органах [6].

Загалом проєкт показав свою корисність та актуальність в момент, коли ще не був створений Єдиний портал державних послуг Дія, який по суті став більш досконалим наступником порталу «iGov» [6]. Тож, вважаємо за доцільне і надалі розвивати державно-приватне партнерство у сфері публічних послуг та електронної демократії. Переконані, що впровадження принципів відкритих

інновацій сприяє інтеграції клієнтів-громадян до систем управління організаціями публічної сфери. Саме тому, органи публічного управління мають здійснювати системне управління інноваціями на основі використання технологій аутсорсингу (зادля кращого використання обмежених ресурсів) та краудсорсингу (зadля реалізації громадських проектів мобілізації людських ресурсів) :

- стандартні, загальні для кількох підрозділів органу публічного влади процеси (управління фінансами, трудовими ресурсами, інформаційними системами) можуть бути передані автономному центру спільного обслуговування у межах організації;

- за допомогою аутсорсингу з метою зменшення витрат окремі групи процесів органу публічного управління можуть бути делеговані зовнішній організації, яка зазвичай є також експертом у цьому виді роботи;

- мобільні платформи зворотного зв'язку з громадянами мають величезний потенціал для покращення управління органами публічної влади та територіями;

- під час участі у краудсорсингових проектах громадяни отримують можливість зробити власний внесок у вирішення суспільних завдань, зробити те, що традиційно було винятково у компетенції державних службовців та посадовців місцевого самоврядування;

- сучасною практикою в сфері публічного управління має стати розбудова ІТ-інкубаторів й відповідних інкубаційних програм-стартапів, що підтримуються інвесторами й міжнародними проектами технічної допомоги;

- участь громадян у спільних проектах дає можливість ділитися власним досвідом, вивчати і поширювати кращі практики публічного управління, об'єднувати зусилля на принципах соціального партнерства задля розвитку територіальних громад шляхом розробки та впровадження проектів, а також налагоджувати комунікацію із колегами з усієї країни, навчатися на онлайн курсах, вести дискусії з фахових питань. Це сприятиме постійному підвищенню професійної компетентності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Інформаційні джерела:

1. Публічне управління в умовах інституційних змін : колективна монографія / За наук. редакції д. держ. упр. Р. В. Войтович та П.В. Ворони. Київ, 2018. 475 с.

2. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб. у 15 ч. / за заг. ред. А.І. Семенченка, В.М. Дрешпака. Частина 15. Київ, 2017. 52 с.

3. Зінченко Г. В. Використання краудсорсингу у процесі формування політики на регіональному рівні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Державне управління. Т. 30 (69). № 4, 2019. С. 55–60.

4. Карий О.І., Панас Я.В. Краудсорсинг як інструмент менеджменту: приклади вирішення місцевих проблем. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Проблеми економіки та управління. № 847, 2016. С. 213–219.

5. Нагаєв В.М. Публічне адміністрування : навч. посібник. Х.: Стильна типографія. 2018. 278 с.

6. Портал державних послуг «iGov». URL: <https://igov.org.ua/about>

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНОЮ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Ушакова Н.Г., канд. екон. наук, проф.

Величко К.Ю., канд. екон. наук, доц.

Фатюшина А.Ю., здоб. вищої освіти

Державний біотехнологічний університет

Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства – це стратегічний підхід, спрямований на створення і збереження переваги підприємства в глобальному ринковому середовищі. Цей процес включає в себе розробку ефективних стратегій, використання ресурсів та управління операційною діяльністю з урахуванням міжнародних особливостей. В основі цього процесу лежать такі принципи: системність, комплексність, обґрунтованість, об'єктивність, інформативність, безперервність, адаптивність та інноваційність. Підприємства, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, стикаються з певними труднощами, які, у більшості, пов'язані з рівнем їх міжнародної конкурентоспроможності. Серед цих викликів можна виділити наступні:

- зміни у правилах ведення бізнесу на міжнародних ринках;
- потреба в переорієнтації корпоративної культури;
- ефективне встановлення зв'язків із закордонними контрагентами;
- пошук джерел ресурсів та конкурентних переваг;
- досягнення високого рівня міжнародної конкурентоспроможності;
- узгодження вимог та потреб споживачів на міжнародних ринках із можливостями самого підприємства.

Питання щодо системи управління конкурентоспроможністю підприємства, його структури та впровадження стратегії для забезпечення міжнародної конкурентоспроможності залишаються об'єктом активної дискусії і сьогодні. У межах загальних та конкретних принципів, система управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства розглядається як комплекс взаємодіючих бізнес-процесів, спрямованих на ефективне управління та досягнення високого рівня конкурентоспроможності на міжнародному рівні. Вона виступає основною підсистемою, навколо якої обертаються інші функціональні компоненти підприємства. Визначення її як ключової дозволяє підприємству більш раціонально керувати своїми міжнародними конкурентними перевагами та гарантує досягнення високої ефективності в умовах сучасного бізнес-середовища.

На розвиток міжнародної конкурентоспроможності підприємства впливають різноманітні екзогенні фактори (стан глобального економічного макросередовища, умови цільового зовнішнього ринку щодо реалізації продукції чи послуг, стан реального сектору економіки країни, економічне благополуччя населення, інвестиційна політика, рівень державного регулювання економіки, інфляційні процеси та інше). З усіх ендогенних факторів, які визначають розвиток міжнародної конкурентоспроможності

підприємства, особливу роль відіграє система управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства.

Ця система є важливим елементом, який спроможен забезпечити ефективне функціонування підприємства в умовах глобального ринку, гарантуючи відповідність його стратегії та дій міжнародним стандартам.

Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства включає чотири взаємопов'язані етапи, кожен з яких спрямований на досягнення високого рівня конкурентоспроможності:

1. Визначення ключових пріоритетів: цей етап ґрунтується на визначенні стратегічних цілей підприємства, спрямованих на досягнення конкурентних переваг та встановлення відповідного рівня міжнародної конкурентоспроможності.

2. Формулювання завдань: проводиться аналіз як внутрішнього, так і зовнішнього середовища підприємства для формулювання завдань, спрямованих на оптимізацію його діяльності.

3. Формування стратегії: цей етап охоплює створення різних стратегій для досягнення конкурентних переваг та передбаченого рівня міжнародної конкурентоспроможності. Цей процес включає в себе аналіз економічного, політичного, соціокультурного та технологічного середовища на міжнародному рівні. Визначення основних факторів, які впливають на підприємство на глобальному ринку, дозволяє підприємству адаптувати свою стратегію до умов конкретного регіону чи країни.

4. Реалізація стратегії: здійснюється вибір оптимальних стратегій та розробка стратегічного плану для досягнення конкурентних переваг та підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємства. Стратегічне планування також передбачає постійний моніторинг та аналіз змін у зовнішньому середовищі, адаптацію стратегій до нових умов і пошук нових можливостей для розвитку на міжнародному ринку. Такий підхід дозволяє підприємству ефективно впроваджувати свої стратегії та забезпечувати стійкий успіх у глобальному бізнесі. Фактично управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства представляє собою комплекс управлінських заходів, спрямованих на створення та впровадження товарів (послуг), які здатні конкурувати на міжнародному ринку, розвиток і підтримку конкурентних переваг, а також активне їх оновлення. Основною метою цих дій є забезпечення тривалої ефективності підприємства в умовах глобального ринку.

До основних напрямків управління міжнародною конкурентоспроможністю включають (рис.).

Ефективне управління міжнародною конкурентоспроможністю відкриває підприємству можливості для збільшення обсягів реалізації та розширення клієнтської бази, стимулює інновації, посилює адаптивність підприємства до змін, допомагає встановлювати ефективне міжнародне партнерство та ін.

Міжнародна конкурентоспроможність не лише забезпечує виживання підприємства в глобальному середовищі, але й визначає його успіх та стійкість у довгостроковій перспективі.

Рис. Напрямки управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства

Інформаційні джерела:

1. Тарнавська Н.П. Управління конкурентоспроможністю підприємств: теорія, методологія, практика. Тернопіль : Економічна думка, 2008. 570 с.

ТЕНДЕНЦІ ЗМІНИ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ПОСИЛЕНОЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Фурса В.А., канд. екон. наук, доц.

Гудзь В.О., здоб. вищої освіти

Харківський національний університет внутрішніх справ

Основний зміст фінансового менеджменту полягав і зараз полягає в управлінні формуванням, розподілом і використаннім фінансових ресурсів суб'єктів господарювання та оптимізації обороту їх грошових коштів. Матеріальною основою фінансового менеджменту є грошовий оборот підприємства. Ефективно управляти грошовим оборотом означає: передбачати його можливий стан на далеку перспективу; уміти визначати обсяги та інтенсивність надходження і витрат грошових коштів як в поточному, так і в довгостроковому періодах.

Фінансовий менеджмент у широкому розумінні означає стратегію і тактику фінансового забезпечення підприємницької діяльності, що дає змогу ефективно управляти рухом грошових коштів і знаходити оптимальні фінансові рішення. Поняття «фінансовий менеджмент» можна одночасно розглядати в трьох аспектах: як систему раціонального управління фінансами підприємства; як орган управління фінансами підприємства; як форму підприємницької діяльності.

В процесі функціонування підприємства в умовах ринкової економіки виникає низка проблем фінансового характеру що потребують вирішення та вчасного реагування. Дані дії відносяться до сфери фінансового менеджменту. В науковій літературі відмічаємо наявність підходу з розгляду даного поняття як певної сукупності взаємопов'язаних елементів що становлять систему. Наприклад Завадський Й. відмічає, що фінансовий менеджмент – це система управління фінансовими ресурсами підприємства чи організації і здійснення впливу на них за допомогою методів, важелів і інструментів фінансового механізму. Який спрямований на управління рухом фінансових ресурсів і фінансових відносин, які виникають між господарюючими суб'єктами у процесі руху фінансових ресурсів [2]. М.В. Максимова зазначає, що фінансовий менеджмент необхідно розглядати як комплексну систему, адже будь-яке управлінське рішення впливає на всі сторони діяльності підприємства і може викликати необхідність змін в багатьох сферах його функціонування. В свою чергу, системний підхід дозволяє здійснити подальшу деталізацію складових системи фінансового менеджменту, враховуючи сучасні тенденції цифрової трансформації економіки [4].

На сучасному етапі господарювання будь-яка економічна діяльність супроводжується накопиченням і використанням інформації на базі інформаційно-комунікаційних технологій. Підвищення ролі інформації в усіх сферах господарського життя, швидкий розвиток новітніх інформаційних технологій та їх величезний вплив на організацію бізнес-процесів привели до розвитку інформаційного бізнесу. Інформаційному бізнесу рушійний імпульс надають кілька комплементарних тенденцій, що взаємо обумовлюють та взаємопідсилюють одна одну.

Цілком природно, що першою має бути названа тенденція інформатизації та комп'ютеризації. Масове впровадження нових і новітніх мікропроцесорних інформаційно-комунікаційних технологій, їх проникнення всюди, де циркулює інформація, знімає ряд обмежень, пов'язаних із задоволенням інформаційних потреб людини і суспільства.

Другою тенденцією є інтелектуалізація економічної діяльності, а третьою – тенденція креативізації, що узвичаює інноваційність як спосіб буття економічних акторів, визначає суспільну затребуваність інформаційних послуг та масифікацію попиту на інтелектуально-інформаційний продукт. І, відповідно, до четвертої тенденції віднесемо процес глобалізації конкурентних відносин і загострення конкурентної боротьби в середовищі, де майже нівельовано територіальний чинник [1, с. 127].

З кожним роком зростає кількість підприємств в різних країнах світу які розуміють переваги електронної комерції та новітніх інформаційних технологій. Вони запроваджують відповідні інструменти в основний вид діяльності, або використовують як додатковий спосіб розширення клієнтської бази. Зміст цифрової трансформації економіки на мікрорівні полягає в запровадженні суб'єктами господарювання новітніх цифрових технологій і бізнес-процесів. На макрорівні цифрова трансформація передбачає зміну системи управління шляхом перегляду стратегії, моделей, цілей національного господарського розвитку на основі використання новітніх цифрових технологій. Основою зазначених радикальний перетворень є розгортання Індустрії 4.0, сутність якої полягає в тому, що взаємопов'язані між собою розумні пристрої, сенсори і датчики без безпосереднього залучення людини підключаються до інтернет-платформ, які аналізують інформацію, що надходить ззовні. Результатом такого аналізу є основа для подальшого планування та функціонування окремих елементів і систем, частиною яких вони є [3].

Четверта індустриальна революція вплинула і на розвиток фінансової сфери: майже всі підприємства здійснюють електронні розрахунки; поширення використання криптовалют, ICO (Initial Coin Offering) або первинне розміщення токенів; рекламування товарів і послуг із застосуванням технологій аналізу «великих масивів даних» (big data). За допомогою даної технології суб'єктам ринкових відносин легше передбачити запити потенційного споживача та вчасно зреагувати на вдосконалення своєї ринкової пропозиції. Вже підтвердили свою ефективність та довели, що підприємства з використанням таких технологій підвищують свою ефективність діяльності; надання доступу постачальникам та партнерам до баз даних з оперативною інформацією про товарні запаси, що сприяє здійсненню управління збутовою діяльністю в режимі реального часу; застосування галузевих агрегаторів в сфері реалізації товарів і послуг та ін.; формування актуальній статистичної та маркетингової інформації.

Удосконалення фінансового менеджменту на підприємстві є одним з найважливіших напрямків діяльності, бо наявність достатнього обсягу фінансових ресурсів є необхідною умовою розвитку суб'єкта господарювання та досягнення поставлених оперативних та стратегічних цілей. В умовах цифрової економіки деякі процеси спрощуються та дають можливість менше витрати фінансових ресурсів для забезпечення функціонування, але поряд з перевагами існують і фінансові ризики втрат. Перспективами досліджень є подальше поглиблене вивчення даного питання з точки зору систематизації актуального інструментарію фінансового менеджменту та визначення факторів впливу на доцільність застосування кордного з них.

Інформаційні джерела:

1. Жукова Л. М. Вплив інформаційних технологій на соціально-економічні процеси держави як чинник інституціональних перетворень. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. № 6. 2016.

2. Завадський Й.С. Менеджмент: Management: У 2-х т. К. Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1998. Т. 1. 542 с

3. Лапіна І. С. Гончаренко О. М. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. Одеса: Атлант, 2016. 313 с

4. Максимова М. В. Система фінансового менеджменту в умовах розвитку цифрової економіки. Ефективна економіка. 2019. № 5.

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ СТРУКТУРИ НА ОСНОВІ ХОЛАКРАТІЇ

Хабалевський В.А., здоб. PhD

Коптєва Г.М., д-р екон. наук, проф.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Горизонтальна структура управління або «холакратія» - це відносно нова світова тенденція. Основою такої структури є: команди, які самоорганізуються; відсутність поділу на ієрархічні рівні; децентралізація управління підрозділами компанії. За цієї структури прискорюється прийняття управлінських рішень, зменшується кількість менеджерів середньої ланки, скорочується бюрократія тощо. Співробітники отримують більше можливостей для ініціативи, а їх вплив на бізнес-процеси зростає, при цьому керівництво ставить тільки стратегічні цілі. Головним завданням холакратії є пошук самостійного, ініціативного і мотивованого персоналу, здатного ефективно працювати в команді «без контролю». До такої структури управління прагнуть багато ІТ-компанії, роздрібні мережі, банки.

Тому, особливої актуальності набуває процес формування управлінської структури на основі холакратії і розробка рекомендацій щодо використання такої структури для підвищення ефективності роботи команди.

Виходячи з того, що холакратія - це форма конституційного управління, тому побудова структури керування буде базуватись на конституції [1], яка складається з 5-ти статей: організаційна структура; правила співробітництва; тактичні зустрічі; розподілені повноваження; процес управління.

На етапі побудови організаційної структури потрібно визначити всі необхідні ролі та кола, а також обов'язки керівників кіл і їх ознаки. Спочатку визначають можливі кола, а потім заповнюють їх необхідними ролями. Коло являє собою контейнер для організації ролей та політики навколо загальної цілі. Тому, проаналізувавши існуючу структуру ІТ-компанії, можна визначити наступні кола:

- вбудоване програмне забезпечення;
- апаратне програмне забезпечення;
- функціональне програмне забезпечення;
- команда тестувальників;
- управляюче коло;
- розробка вимог до проектування програмного забезпечення;
- навчальне коло, необхідне для проведення тренінгів;
- замовники;

- якірне коло.

Треба відмітити, що кола формуються навколо роботи, а не навколо людей, і формування ролей теж виходить з цього принципу.

Тепер визначимо які ролі можуть бути визначені в наведеній структурі. Для того щоб перехід був максимально комфортним, пропонується, що ролі визначатимуться з урахуванням особливостей існуючої структури.

Почнемо з визначення ключових ролей таких як лід лінка (Lead Link) і реп лінка (Rep Link). Так, у класичному визначенні вважається, що кожне коло замість керівників повинно мати обов'язково ці ролі. Лід-лінк підтримує комунікацію між умовним керівництвом, співробітниками свого й інших кіл. Також він підбирає персонал у своє коло. Реп лінк представляє інтереси внутрішнього кола в зовнішньому. Також ця роль повинна акумулювати процеси всередині кола й у разі потреби обговорювати їх із зовнішнім колом. Але, виходячи із специфіки роботи даної команди було вирішено використати проектного менеджера як лід лінка для всіх кіл, а командних лідерів визначити як реп лінків. Ролі фасилітатора та секретаря не розглядаються для даної команди, бо на наш погляд вони є надлишкові в даному процесі керування (табл. 1).

Таблиця 1 – Ролі у холархії

Назва ролі	Мета	Відповідальність
Розробник	Розробка програмного забезпечення	Якість, дотримання визначених термінів, розуміння процесів роботи системи
Тестувальник	Тестування програмного забезпечення в ручному режимі	Розуміння процесів функціонування всієї системи для виявлення помилок як в окремих модулях і процесах, так і в логіці роботи всієї системи
Відповідальний за тестову документацію	Ведення тестової документації	Документація відповідає реальному стану справ
Розробник інтеграційних тестів	Розробка автоматизованих тестів згідно з тестовою документацією	Якість, повне покриття тестами процесів, які функціонують в системі, співпраця з розробниками, та системними архітекторами
Розробник модульних тестів	Покриття існуючого програмного коду модульними тестами	Якість, покриття існуючого коду як мінімум на 80%. Дотримання принципів модульного тестування
Відповідальний за регресію	Контроль нових змін зроблених за період розробки програмного коду	Запуск часткової регресії після кожного робочого дня і запуск повної регресії у кінці робочого тижня. Своєчасне оповіщення розробників про виявлені помилки
Системний архітектор	Формування вимог для розробників програмного забезпечення	Повне розуміння роботи системних процесів. Зв'язок з замовниками і прояснення вимог. Вирішення спірних ситуацій в процесі розробки
Доповідач	Доведення інформації до інших членів команди	Підготовка доповіді по своїй частині проекту

Відповідно до визначених ролей побудовано структуру на основі холакратії. Нова запропонована структура команди зображена на рис. 1.

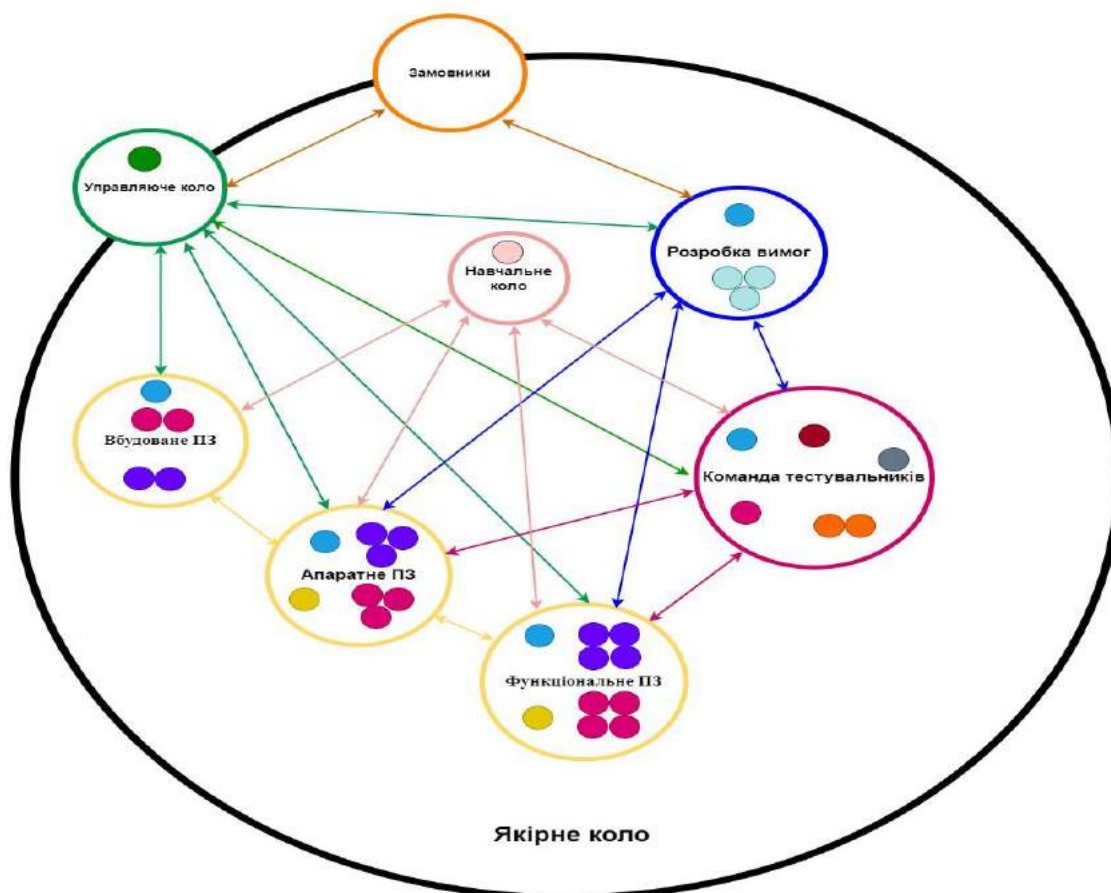
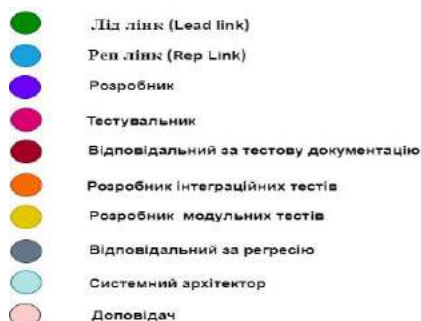

Рис. 1. Структура на основі холакратії

Таким чином, запропоновано підхід до формування організаційної структури на основі холакратії як засобу вдосконалення компетенцій команди управління проектно-орієнтованих команд.

Інформаційні джерела:

1. Конституція холакратії. URL: <https://www.holacracy.org/constitution>
2. Хабалевський В.А. Роль холакратії у формуванні проектних команд: матеріали XVII міжнар. науково-практ. конференції магістрантів та аспірантів «Теоретичні та практичні дослідження молодих вчених», 28 – 30 листопада 2023 року, НТУ «ХПІ». С. 52.

МІЖНАРОДНІ ОРІЄНТИРИ ПОСТВОЄННОГО РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

Чумейко Д.Р., здоб. вищої освіти
Державний біотехнологічний університет

Після важких випробувань війни та переходу до повоєнного відновлення Україна стоїть перед завданням не лише відбудови економіки, але й активного впровадження інновацій у фінансовий сектор. Міжнародний досвід у галузі фінансових технологій стає ключовим напрямком для стратегічного розвитку українського фінансового ринку. Метою дослідження є визначення міжнародних орієнтирів, які можуть визначити напрями до ефективного використання фінансових технологій у поствоєнному періоді. У світлі євроінтеграційних прагнень, країна має можливість взяти на озброєння кращі практики та стандарти фінансових технологій Європейського Союзу. Це включає в себе розробку сучасних платіжних систем, впровадження стандартів кібербезпеки та покращення регуляторного середовища для стимулювання інновацій. Багато країн активно досліджують можливості використання криптовалют та блокчейн-технологій для створення ефективних та безпечних фінансових інструментів. Україна може взяти на увазі досвід країн, які успішно імплементують ці інновації, забезпечуючи більшу доступність фінансових послуг та забезпечуючи транспарентність операцій. За останні десятиліття криптовалюта, зокрема біткойн, стала значущим явищем у світі фінансів та інвестицій. Її переваги, такі як децентралізація, анонімність, трансграничність та безпека, зробили криптовалюту об'єктом інтенсивного вивчення та інновацій. Україна має можливість взяти на увагу досвід країн, де криптовалюта отримала визнання та активно імплементується у різні сфери життя. Важливо враховувати не лише можливості, а й ризики, пов'язані з використанням цифрових активів. Прозорість та ефективність транзакцій, які надає блокчейн-технологія, можуть виявитися корисними для забезпечення надійності фінансових операцій та боротьби з корупцією. Також можна розглядати можливості випуску власної цифрової валюти для полегшення електронних платежів та стимулювання інновацій у фінансовому секторі. Проте, такі ініціативи вимагають уважного регулювання, щоб забезпечити стабільність та відповідність міжнародним стандартам. Крім того, розробка ефективних механізмів регулювання індустрії криптовалют може виявитися вирішальною для уникнення фінансових ризиків та забезпечення безпеки користувачів. Засвоєння найкращих практик та стандартів з інших країн дозволить Україні створити ефективну та інноваційну систему, яка враховує як переваги, так і виклики, пов'язані з криптовалютами.

Світовий досвід вказує на активний розвиток цифрових банків, які надають клієнтам можливість здійснювати банківські операції онлайн. Україна може спрямувати зусилля на розбудову таких платформ, що полегшать взаємодію з клієнтами, зменшать витрати та підвищать ефективність банківських послуг. Цифровий банкінг є однією з ключових сфер, де

міжнародний досвід може суттєво вплинути на розвиток фінансової індустрії України. Цей підхід, також відомий як «інтернет-банкінг» або «онлайн-банкінг», передбачає надання банківських послуг через цифрові канали, такі як мобільні додатки та веб-платформи.

Цифровий банкінг робить банківські послуги більш зручними та доступними для широкого кола користувачів. Клієнти можуть здійснювати операції, перевіряти стан рахунків та отримувати інші фінансові послуги у будь-який час та в будь-якому місці. Розвиток мобільних технологій викликає зростання популярності цифрового банкінгу, зокрема серед молодого покоління. Інноваційні можливості, такі як розпізнавання обличчя, використання відбитків пальців та штучний інтелект для персоналізації послуг, стають важливими факторами конкурентоспроможності. Однією з головних перешкод в прийнятті цифрового банкінгу є питання безпеки. Міжнародний досвід може допомогти в удосконаленні систем аутентифікації, захисту від шахрайства та забезпеченні безпеки особистих даних. Цифровий банкінг може стати засобом забезпечення фінансової включеності, особливо в регіонах з обмеженим доступом до традиційних банківських установ. Можливість використовувати банківські послуги через смартфон робить фінансові ресурси доступними широкому колу населення. Важливим аспектом успішного впровадження цифрового банкінгу є створення ефективної регуляторної рамки, яка б захищала права споживачів, забезпечувала конфіденційність даних та стимулювала інновації. Цифровий банкінг може стати катализатором для модернізації фінансового сектору України, а інтеграція міжнародного досвіду у цій сфері може сприяти ефективному впровадженню цифрових технологій та підвищити конкурентоспроможність українських банків на світовому ринку.

Міжнародний досвід у сфері фінансових технологій стає визначальним для українського фінансового розвитку у поствоєнний період. Інтеграція європейських стандартів, використання криптовалют та розвиток цифрового банкінгу – це лише кілька напрямків, які можуть стати прискорювачами для створення інноваційного та конкурентоспроможного фінансового сектору. Важливо взяти на увагу кращий досвід світу та адаптувати його під потреби та специфіку українського ринку, щоб забезпечити стійкий розвиток фінансового сектору та підвищити його роль у забезпеченні економічного процвітання країни.

Інформаційні джерела:

1. Мандич О., Бабко Н., Лищенко М., Харчевнікова Л. Цифрова трансформація та новітні комунікації як платформа для стійкого розвитку бізнесу. Modeling the development of the economic systems. 2022. № 4. С. 15–19. <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-6-2>
2. Babko N. Features of digital globalization in conditions of modern challenges. Mechanisms for ensuring innovative development of entrepreneurship: monograph. Tallinn: Teadmus OÜ. 2022. P. 37-46.
3. Mandych O., Babko N. Characteristic features of the digital transformation of the Ukrainian economy. Modern trends in the development of agricultural production: problems and perspectives: monograph. Tallinn: Teadmus OÜ. 2022. P. 88-96.

ЗМІСТ

Секція 1 ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА КОНКУРЕНТНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Андрейків Т.Я., Івахів В.А. Державний борг України та його вплив на стабільність фінансів держави	4
Андрющенко І.С., Марченко С.А. Управління ризиками у контексті стратегії антикризового управління	6
Антипенко Н.В., Шипко О.В. Особливості діяльності системно важливих банків в умовах воєнного стану	8
Близнюк О.П., Абрамова М.С. Діяльність акціонерних товариств на ринках капіталу як емітентів пайових цінних паперів	11
Близнюк О.П., Дудка В.В. Формування моделі управління ризиками інвестиційної діяльності підприємства	14
Близнюк О.П., Іванюта М.О. Стратегія розвитку фінтех-екосистеми України в умовах протистояння викликам війни	16
Близнюк О.П., Іванюта М.О. Стан та тенденції розвитку фондового ринку України в умовах протистояння викликам війни	19
Близнюк О.П., Карпінський О.Ю. Управління фінансовим потенціалом підприємств на основі діджиталізації бізнес-процесів	22
Близнюк О.П., Славута О.О. Стратегія інноваційного розвитку фінансового ринку України в умовах діджиталізації	24
Близнюк О.П., Шешунов Р.Г. Формування портфелю фінансових інвестицій з використанням діджитал-технологій	27
Боровков Є.Т., Горох О.В. Фінансові механізми забезпечення повоєнного відновлення та конкурентного розвитку економіки	29
Горох О.В., Головчук Ю.С. Повоєнне відновлення України: нові ринки та цифрові рішення	30

Євдокімова М.О. Фінансова безпека підприємства та її місце в системі економічної безпеки	32
Жилякова О.В. Фінансова грамотність та фінансова інклюзія як стартові позиції механізму відновлення економіки	35
Жилякова О.В., Якимов В.О. Проблеми фінансового забезпечення соціального страхування в умовах війни	37
Жилякова О.В., Бутаєв О.О. Ефективна інвестиційна політика страховика – суспільна важливість	39
Косова Т.Д., Федосенко А.Л., Федосенко П.Л. Проблеми розробки і реалізації фінансово-інвестиційної політики в умовах післявоєнного відновлення економіки	41
Лисак Г.Г., Гусейнова А.Х. кизи Удосконалення механізму антикризового управління фінансовою стійкістю підприємства	44
Лисак Г.Г., Кот О.В. Вплив фінансових технологій на трансформацію банківського сектора економіки	47
Литвинов А.І., Солодовнікова А.Л. Перспективи використання альтернативних фінансових інструментів для фінансування потреб розвитку підприємства	50
Литвинов А.І., Василенко Д.О. Проблема розвитку цифрових технологій у фінансовому секторі України	52
Литвинов А.І., Товт Ф.Ф. Перспективи використання криптовалют як інвестиційного інструменту	54
Литвинов Є.А. Фінансування потреб сталого розвитку підприємств за допомогою залучень на фінансових ринках	57
Литвинов Є.А., Солодовнікова А.Л. Зовнішні залучення в системі формування сталого розвитку та фінансової безпеки підприємств	58
Литвинова Ю.І. Критерії управління грошовими потоками торговельних підприємств	61
Лук'янов С.В., Бобовніков О.А. Визначення категорії «діджитал страхування»	62
Макогон В.В. Застосування ARDL-моделювання для оцінки ефективності функціонування зернової галузі	64

Макогон В.В., Тимчук В.Б. Стратегії управління ліквідністю підприємства в контенті забезпечення його фінансової стійкості	67
Макогон В.В., Вакал Д.Ю. Підходи до розуміння сутності податкового навантаження та ефективності оподаткування	69
Малій О.Г., Качур К.Д. Аналіз основних тенденції розвитку банківської системи України	72
Малій О.Г., Ярушка А.О. Кредитна підтримка фінансового забезпечення сільськогосподарських виробників в період воєнного стану в Україні	74
Малій О.Г., Лопачук А.А. Управління дебіторською заборгованістю підприємства в умовах війни та економічної невизначеності: завдання та інструменти	76
Мединська Т.В., Муравська А.А. Фінансово-економічні наслідки для України в умовах воєнного стану	78
Морозова Г.С. Аграрні розписки: необхідність та перспективи запровадження інноваційного фінансового інструменту	80
Морозова Г.С., Адамян В.Я. Лібералізація як напрям фінансових інновацій в умовах сталого розвитку	82
Морозова Г.С., Здоровий М.П. Концептуальні засади стратегічного управління банком з урахуванням впливу цифрової адаптації процесів у банківській системі України	79
Морозова Г.С., Логойда І.І. Роль стартапів у післявоєнній відбудові України	88
Нагаєва Г.О., Олійник В.І. Актуальні проблеми формування страхової культури суспільства	90
Нагаєва Г.О., Чередник В.В., Ісаєнко М.А. Специфічні риси кредитування підприємств агропромислового виробництва	92
Приходько В.О. Трансформація фінансової архітекτονіки в інноваційному розвитку суб'єктів бізнесу	94
Ставерська Т.О., Жилякова О.В. Концептуальні засади визначення складових культури фінансових стосунків	96
Тищенко Д.С. Концептуальні засади формування стратегії фінансового забезпечення цифрової трансформації економіки	99

**Секція 2 СОЦІАЛЬНІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ЗАСАДАХ
ІННОВАЦІЙНОСТІ Й ЗБАЛАНСОВАНOSTI**

Bratasenko N.	
Innovative processes in the labor market in the context of globalization	101
Kashchena N.	
Strategic guidelines for ensuring the economic sustainability of the enterprise under conditions of uncertainty	102
Kozyreva D.	
Resource provision for managing innovative activities in the global competition context	105
Lubchenko O.V.	
Image and reputation of public service in the era of digitization	107
Chmil E.L., Bogomaz O.P	
Strategic guidelines for the innovative development of enterprises	108
Андрющенко І.С., Сичова В.А.	
Стратегічне управління у розрізі концепцій інноваційного розвитку	111
Богданович О.А., Пучка С.А.	
Сталий розвиток аграрного сектору економіки України у повоєнний період	113
Величко К.Ю., Пешенко А.А.	
Смарт-спеціалізація кластерів як інноваційний напрям економічного відновлення України	116
Волосов А.М.	
Переваги та недоліки моделей цифрової трансформації бізнесу	119
Горох О.В., Ткаченко Є.С.	
Повоєнне відновлення економіки України: стратегічні напрями	121
Горох О.В., Остапенко Р.М.	
Забезпечення сталого розвитку та продовольчої безпеки на засадах інноваційності	122
Горох О.В., Додіван М.О.	
Сучасні тенденції розвитку цифрових валют центральних банків в Україні і світі	125
Дем'яненко Т.І.	
Цифровізація обліку в управлінні бізнес-процесами підприємств	127
Єлісеєва О.К., Хмелик В.І.	
Розвиток системи охорони здоров'я в Україні в повоєнний період	128
Жилякова О.В., Гусейнова А.Х. кизи	
Проблеми фінансового забезпечення соціального страхування в умовах війни	130

Кобеля-Звір М. Я. Еволюція та зміни підходів до визначення поняття «грант»	132
Ковач О.В., Ковач Д.Л. Досвід країн ЄС щодо використання технології блокчейн (технології розподіленого реєстру) у публічному управлінні: порівняльно-правовий аналіз	135
Кудінова М.М., Кіщенко А.Д. Цифрові технології управління персоналом у малому бізнесі	137
Кудінова М.М., Шакін Р.С. Інноваційні інструменти HR політики в діяльності громадських організацій	139
Морозова Г.С., Гончаров С.С. Принципи організації оборотних активів та шляхи підвищення ефективності їх використання	141
Протасов Д.О. ChatGPT: загроза для кібербезпеки	144
Рижикова Н.І. Принципи та напрями модернізації державного регулювання інвестиційної діяльності	147
Степаненко С.В. Впровадження нових моделей відтворення ресурсного потенціалу	150
Топоркова М.М. Поняття цифрових прав в Україні	153

Секція 3 МЕНЕДЖМЕНТ, МАРКЕТИНГ ТА РИНКОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ БІЗНЕСУ

Vlasenko V.A. Gender policy in public administration: global and national dimensions	156
Suresh A. Management of remote teams in modern digital economy	158
Yang Kun Company personnel management in innovative entrepreneurship	160
Shmatko N.M., Ivchuk V.V. Impact of information technology on business management	161
Бугріменко Н.М. Стратегічне маневрування підприємства зі створення нового ринкового простору	164
Гавриш О.М., Жерліцин О.В. Дефініції поняття «рекламна кампанія»	167

Гавриш О.М., Коптєв М.Р. Визначення сутності поняття «цифровий маркетинг»	168
Заїка О. В., Мозгова Г.В., Ізвєкова О. В. Інструменти створення маркетинг-контенту з використанням AI-технологій	170
Клименко В.М., Польова Т.В. Вплив цифрових технологій просування нерухомості на цільовому ринку	172
Кравцова І.О., Гноєвий В.Г. Роль онлайн-комунікацій у формуванні іміджу навчального закладу	175
Кудінова М.М., Внуков М.А. Оцінка іміджу українських підприємств на зовнішніх ринках	178
Кудінова М.М., Тищенко Я. В. Формування корпоративної культури суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в сучасних умовах	181
Кулик А.В. Стратегічні зміни в організаціях під час воєнного стану	183
Лисенко С.М., Маковоз О.С. Аналіз сучасних тенденцій в управлінні віддаленими командами IT компаній	185
Лобода Н.О., Чабанюк О.М., Білецький В.А. Глобальні цифрові мережі як модули комерційної комунікації (концепція нетворкінгу)	188
Порсюрова І.П. Маркетингові технології для розвитку бізнесу	191
Романюк І.А. Ринкові технології та їх роль у модернізації та просуванні туристичного бізнесу	193
Руденко С.В. Управління ризиками аграрного бізнесу в період невизначеності	195
Тимохова Г.Б., Мороз М.А. Особливості розвитку репутаційних стратегій підприємств в умовах воєнного стану	197
Тимохова Г.Б., Білова А.О. Впровадження інноваційних маркетингових стратегій для покращення конкурентоспроможності підприємства	189
Чобіток В.І., Власюк А. М. Концептуальні аспекти цілеспрямованого ефективно-інноваційного управління персоналом	201

Шавурська О.В. Формування інноваційної стратегії розвитку господарюючого суб'єкта для забезпечення його конкурентоспроможності	203
Щербина І.М., Яременко В.А. Актуальні напрями маркетингової діяльності компаній у соціальних мережах	206
Ярошевська О.В., Орлов М.С. Стрес-тестування в системі банківського менеджменту	209

Секція 4 ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА КІБЕРБЕЗПЕКА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Koldovskiy A. Adaptive security frameworks for safeguarding cbdc's using artificial intelligence	212
Levkina R., Levkin A. Digitalization and internet advertising in business activities: performance indicators	214
Levkin D., Kotko Ya., Levkin A. Practical application of mathematical methods in the formation of a cybersecurity system at the enterprise	217
Chabaniuk O., Ohirko O. Zarządzania finansami z zastosowaniem modeli cybernetycznych	220
Obydienova T., Bondarenko S. Trends in the development of modern information technologies	222
Войченко Т.О., Радченко О.А. Особливості цифровізації у транспортній сфері	224
Глущенко І.А. Фінансові механізми регулювання та адаптації технології блокчейн	227
Дьоміна В.М., Чаговець В.В. Негативний вплив ризиків Shadow-IT	229
Журило Є.І., Швець О.В. Соціальні мережі як фактор розвитку маркетингової діяльності підприємства	230
Заболотня Д. Проблеми застосування штучного інтелекту у кібербезпеці	232
Кришан О.Ф., Аранович Ю.В. Проектування системи управлінської звітності з використанням сучасних інформаційних систем	234

Мацука В.М., Стельмаченко М.Є. Інформаційні технології в управлінні проектами	236
Нестеренко І.В. Цифрові технології в управлінні екологічною безпекою підприємства: сучасні рішення та перспективи розвитку	239
Перетятко А.І. Процес інтеграції цифрового сектору економіки України до єдиного європейського ринку	242
Петренко М.В., Закутний В. М., Піскачова І.В. Кібербезпека комп'ютерних систем агропромислового комплексу	244
Поливана Л.А., Луценко О.А. Основні правила щодо кібербезпеки бухгалтерських даних на підприємствах	247
Проценко Н.М., Бутенко Т.А, Синявіна Ю.В. Кібербезпека бізнес-процесів	250
Сирий В.М. Моделювання даних у MS POWER BI DESKTOP: методичний коментар	253
Сотніков Ю.О. Переваги та недоліки асинхронного навчання в умовах цифрової трансформації	256
Ставерська Т.О., Коваленко В.С. Основні аспекти цифрової адаптації підприємств сфери торгівлі	258
Страпчук С.І, Остапенко Р.М. Кібербезпека та становлення цифрової економіки: проблеми взаємозв'язку	261
Чередніченко А.Є., Шило Д.А., Піскачова І.В. Системи автоматизації виробництва сільгосппродукції та надійність їх програмного забезпечення	263
Шелест О.Л. Вплив штучного інтелекту на діяльність бізнес-структур	265

Секція 5 МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ КОНКУРЕНТНИХ СЦЕНАРІЇВ

Otungwa Uguchukwu Nelson, Kateryna V. Liberalization as an effective form of foreign trade policy in the conditions of globalization	269
Stepanenko R. Threats and risks of economic security of enterprises in the context of digitalization and globalization of the economy	270

Андросова Т.В., Кулініч О.А, Кузьміна М.В. Цифровізація як фактор покращення економічного життя в Україні	273
Бершадська К.С. Методи управління проектами компанії: європейський досвід	276
Величко К.Ю., Чапаєв М.С. «М'яка сила» дипломатії як шлях до вирішення міжнародних конфліктів	277
Гаркуша Є.Ю. Інтеграція міжнародного досвіду: каталізатор диджиталізації українського агробізнесу	280
Глоба О.О. Міжнародні моделі стратегій конкурентоспроможного розвитку для України	282
Голікова Є.К., Величко К.Ю. Специфіка впливу глобалізації на характер та динаміку розвитку міжнародних відносин	284
Горобинська М.В., Величко К.Ю. Майстерність бізнес-переговорів: виявлення переваги у міжнародному бізнесі за допомогою гарвардської моделі комунікації	286
Д'яченко К.С. Міжнародні тенденції розвитку конкурентних моделей у фінансовій сфері	289
Кулініч О.А., Білоус Г.Г. Виклики системі митного регулювання ЗЕД України	290
Мандич І.М. Екосистеми для публічного управління: міжнародний досвід	293
Мандич О.В. Міжнародні фінансові технології: цифрова адаптація та залучення інструментів штучного інтелекту	294
Мединська Т.В., Бартко М.Т. Податкова політика Німеччини та її особливості	296
Микитась А.В. Сучасні тренди у міжнародних фінансових системах	299
Нагаєв В. М., Кускова С.В., Вашечко С.С., Земляна Л.С. Технології аутсорсингу та краудсорсингу як основа системи конкурентної моделі державного управління	301
Ушакова Н.Г., Величко К.Ю., Фатюшитна А.Ю. До питання формування ефективної системи управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства	304

Фурса В.А., Гудзь В.О.

Тенденції зміни фінансового менеджменту в умовах посиленої цифровізації економіки 306

Хабалевський В.А., Коптєва Г.М.

Формування управлінської структури на основі холакратії 309

Чумейко д.р.

Міжнародні орієнтири поствоєнного розвитку фінансових технологій в Україні 312

Наукове електронне видання
Можна використовувати в локальному та мережному режимах

ФІНАНСОВА АРХІТЕКТОНІКА ТА СЦЕНАРІЇ КОНКУРЕНТНИХ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ

Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції

17 листопада 2023 р.

Відповідальні за випуск: О.В. Мандич,
Т.О. Ставерська,
О.В. Жилякова,
Г.О. Нагаєва,
О.М. Жданович
Комп'ютерна верстка: О.В. Жилякова,
Г.О. Нагаєва

Видано в авторській редакції

Підп. до друку 15.11.2023 р. Об'єм даних 5,06 Мб.

Державний біотехнологічний університет
Вул. Алчевських, 44, Харків, 61002